

Sv. Tomáš Akvinský,

učitel církevní a ochránce katolických škol.

Fr. Josef Ševčík,

Ord Praed.

V BRNĚ, 1899.

TISKEM A NÁKLADEM PAP. KNIHTISKÁRNY BENED. RAJHRAD.

Sv. Tomáš Akvinský.

Českému

duchovenstvu, studujícím a lidu

věnuje

spisovatel.

S povolením představených.

Předmluva.

Od r. 1880. rozmohla se velmi úcta k Andělskému Učiteli Církve, ohromná literatura pojednala o jeho zásluhách, učení a životě, neboť papež Leo XIII. prohlásil sv. Tomáše Akvinského za ochránce všech katolických škol a díla jeho za vzor theologie a filosofie křesťanské. V literatuře české marně bychom dosud hledali většího životopisu sv. Tomáše; kratičký nástin přinesla r. 1886. „Růže dominikánská“, avšak tím jen bylo poukázáno, že dosud není většího díla v naší literatuře, jež by mohlo býti přirovnáno k životopisům jiných národů. Ostatně máme ještě jiný důvod své práce, že totiž učení sv. Tomáše počíná se jeviti také v písemnictví českém. Proto chceme přátelům i nepřátelům předvésti věrný obraz ducha a činnosti jeho.

Při životopise sv. Tomáše použili jsme těchto pramenů :

1. Životopisu sv. Tomáše dle Bollandistů, z nichž jsme hlavně uvedli místa ze životopisu Viléma de Focco, jenž jsa vrstevníkem světcovým měl dosti příležitosti

poznati jeho ctnosti, slyšeti jeho přednášky a kázání, později byl přísežným svědkem při svatořečení Tomášově a téže doby sepsal i jeho životopis, jehož pergamenový rukopis dosud jest zachován. Bollandisté jsou nejzaručenějším pramenem o životě svatých, a také jiní životopisci sv. Tomáše hlavně dle nich se řídili. Další prameny jsou:

2. Charles-Anatole Joyau, O. Praed. — Saint Thomas D'Aquin, Patron des Écoles Catholiques, Lyon 1895., krásný životopis, dle něhož jsme se řídili hlavně v uspořádání látky.

3. P. A. Tournon O. Praed. — La vie de s. Thomas D'Aquin, Paříž 1737., po Bollandistech hlavní pramen.

4. L'Année Dominicaine, životopis všech svatých a světic řádu kazatelského, dílo o 24 svazcích, sepsané v 17. století, vychází nově v Lyoně od r. 1890.

5. Karl Werner: Der hl. Thomas von Aquino, Řezno, 1858., výborné a důležité dílo, jehož první svazek jedná o životě a činnosti sv. Tomáše, dva následující o dějinách školy thomistické.

6. Jordanus Jansen, O. Praed. — Der hl. Thomas von Aquin, Kevelaer 1898.

Jiné prameny uvedeme v poznámkách na příslušném místě.

Ve Št. Hradci, dne 7. března 1899.

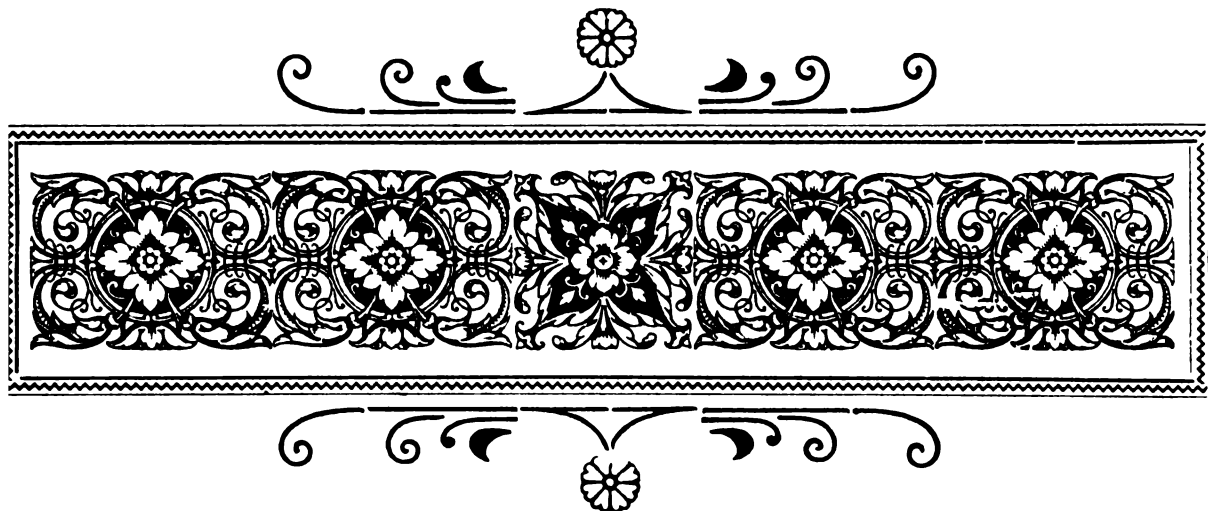
Fr. Josef Ševčík.

Díl první.

Veřejný život a působení sv. Tom. Akvinského.

I. Rodina hrabat Akvinských, rodiště sv. Tomáše.

Bývalá římská osada město Akvino¹⁾ leží při hranicích kampanských, sousedíc s její částí, tak zvaným územím lavorským.²⁾ Kolem města jest pěkná rovina, již protéká říčka Carigliano. Nedaleko Akvina jest rodiště Mariovo a Ciceronovo, město Arpinum. Již Tacitus, Plinius a Ptolomeus vzpomínají slavné osady Akvina, jež byla rodištěm císaře Pescennia a básníka Juvenala. Později bylo město sídlem hrabat Akvinských a zkvétalo až do r. 1252., kdy od Konráda, syna císaře Bedřicha II. bylo rozbořeno.

Od oné doby nenabylo své bývalé slávy a rozměrů; na mnohých místech zbořeniny zkušenému pozorovateli nemluvíce svědčí o dávném rozkvětu města. Poloha jeho

¹⁾ Od latinského aqua = voda.

²⁾ Území Lavoro — terra di Lavoro, pagus Laborinus jest část římské Kampaně — Campagna di Roma. Dříve patřilo ku království neapolskému, od r. 1870. jest spojeno pode jménem provincie »Caserta« se sjednocenou Itálií.

jest malebná; kam jen oko pohlédne, všude stromy, keře a bujná květena, kterou teplé slunce italské a hojná vláha po valnou většinu roku v bujné svěžesti udržuje; i mezi jednotlivými domy zelenají se stromy, tak že domy jakoby byly po zeleném koberci rozsety, jen tu a tam nade stromy se bělají. Akvino má nyní jen asi tři tisíce obyvatelů, jest však dosud sídlem biskupským.

Až do r. 1252. vypínal se nedaleko od města Akvina na vysokém a strmém vrchu pevný hrad Rocca-Secca, rodinné sídlo hrabat Akvinských, kteří krom toho se nazývali hrabaty z Loreta a Belcastra, a měli také v Monte San Giovanni rozsáhlé pozemky. Dvě míle na východ od hradu korunuje stejně asi vysoký vrch starobylé opatství Monte-Cassinské.

Hraběcí rodina Akvinská má svůj původ v některé z knížecích rodin lombardských. Již za času císaře Karla Velikého nazývali se páni z Akvina hrabaty, jejich rodina dle letopisů Monte-Cassinských vynikala v celé Itálii o několik století dříve, než knížata normanská zmocnila se vlády, rovněž nazývali se hrabaty ze Sommacla. Možno tedy souditi, že praotcové hrabat Akvinských jakožto lombardští šlechticové dostali po dobytí Italie některé větší části země údělem, jež potom, přijavše mravy a víru přemoženého obyvatelstva, měli v moci po mnoho století.

Kolem r. 1220. byl hlavou celé rodiny Akvinské hrabě Landulf, syn nebo vnuk hr. Tomáše ze Sommacla. Tento požíval zvláštní přízně císaře Bedřicha I. Barbarossy,

byl velitelem jeho vojska v Italii a dostal v odměnu za svoje služby vlastní dceru císařovu Františku Svábskou a s ní věnem hrabství Acerru.

Hrabě Landulf rozmnožil svou moc a štěstí sňatkem s Theodorou (Bohdanou), dcerou hraběte Theatského ze slavné rodiny hrabat Carracciolův. Předkové její, mocná knížata normanská, zapudili Saraceny a Řeky z jižní Italie a založili království obojí Sicilie a přijavše křesťanství, darovali království svoje papežské stolici. Robert Guiscard uzavřel smlouvy s papežem Lvem IX. a Mikulášem II., dle nichž knížata normanská byla přijata za lenní krále apoštolské stolice. Kromě toho byla rodina hrabat Akvinských spříbuzněna s rodinami králů sicilských a aragonských, hlavně i s králi francouzskými.

O životě hraběte Landulfa jest málo známo; byl udatným rytířem, horlivým křesťanem, při tom však byl hrdým na svůj rod, jak později uvidíme. Theodora byla upřímná a zbožná paní, plnila věrně povinnosti křesťanské, udělovala chudým hojně almužny, modlívala se často, tak že pro svoje modlitby, jak Bollandisté praví,¹⁾ stala se hodnou býti matkou sv. Tomáše. Přece však v jednání jejím jeví se mnoho ženských slabostí, což hlavně viděti z jejího hněvu, když nemohla sv. Tomáše od povolání jeho odvrátiti.

Hrabě Landulf sídlil s manželkou svojí Theodorou obyčejně na hradě Rocca-Secca. Šťastnému manželi povila

¹⁾ Boll. p 659.

blažená manželka šest dítek, tři dcery a tři syny. Nejmladší dceruška byla zabita bleskem, druhá Marie vstoupila do kláštera sester sv. Benedikta u sv. Marie v Capui; po sv. životě zemřela svatě, jsouc abatyší téhož kláštera. Nejstarší, dle matky Theodoru zvanou, pojal za manželku Roger, hrabě v Marsiku a Salerně, a dostal s ní věnem hrabství San-Severinské. Theodora zdědila obětavou lásku k chudým, nedávalať jim pouze z nadbytku, nýbrž mnohdy i z toho, co jí bylo určeno pro různé potřeby, jichž její stav vyžadoval. Přísná k sobě, milostivá k jiným, dovedla i při svém stavu pěstiti ctnosti, pod jemným šatem skrývati drsné, žíněné roucho, a byla-li za dne mnohdy ze svých pobožností vyrušena, probděla noci, modlíc se a konajíc skutky kající. Několik roků po smrti její bylo tělo její přeneseno do dominikanského chrámu v Salerně, při čemž bylo shlédáno úplně neporušeno a libá vůně šířila se z něho, neklamné to známky, že duše, jež v těle onom bydlela, dále žije ve vlasti vyvolených.

Synové hraběte Akvinského Landulf a Raynald sloužili dle starodávného zvyku rodinného ve vojšti císaře Bedřicha II. Tento však úplně se odchýlil od dráhy, v níž ho veliký papež Innocenc III. dal vychovati, a dle příkladu svých předchůdců stal se zuřivějším nepřitelem církve sv., než kdo jiný. Landulf a Raynald, na něž drsné řemeslo válečné jen zhoubně působilo, zřekli se vysokého postavení ve vojšti bezbožného mocnáře, brzy však zakusili jeho hněv a zášť. Syn Bedřichův Konrád,

dědic království sicilského, vyvrátil rodinné sídlo hrabat Akvinských, jež z rozvalin už nepovstalo. Konrád rozbořil i město Akvino; to sice znovu povstalo, avšak bývalé slávy a rozměrů nedosáhlo. Starší Landulf byl vypovězen a bloudil ostatní čas svého života v cizině, mladší Raynald byl uvězněn a děsný žalář brzy zlomil jeho tělesné síly.

Tyto nehody však nevyhubily slavné rodiny hrabat Akvinských, bývalá sláva a lesk byly jí ještě po pět století údělem; poslední mužští potomkové její, z nichž jeden byl dominikanem a druhý biskupem, odevzdali rodinné statky i jméno svoje knížatům Castiglione, rod však vymřel již r. 1799. hraběnkou Vincencií Akvinskou, manželkou z Monfort-Laurita.

Bůh povolává mnohdy největší sluhy své z nejnižších tříd lidstva, avšak učitele andělského, knížete škol a anděla v těle lidském povolal si z první šlechty italské, aby odznak dvojí urozenosti, tělesné i duševní, zdobil sv. Tomáše. Kdož by ještě vyslovil jméno hrabat Akvinských, kdyby proti vůli svých rodičů nejmladší syn Landulfův Tomáš nebyl vstoupil do řádu kazatelského a nestal se svatým životem dle stanov řádových světce a učence!

2. Dětství sv. Tomáše.

Nedaleko hradu Rocca-Secca bydlel zbožný a svatý poustevník „Fra Buono — Dobrý“ jenž byl rádcem a

příkladem svatého života celému okolí. Lid si ho vážil pro jeho ctnosti a svatost, neboť „Buono — Dobrý“, jak Vilém de Tocco praví, „byl ještě lepší, než jméno jeho znamenalo.“ Poustevníkovi tomu bylo zjeveno, jakého syna hraběnka Theodora porodí, i přišel na její hrad a pravil blažené matce: „Raduj se, vznešená paní, brzy porodíš syna a jméno jeho bude Tomáš. Ty i manžel tvůj budete usilovati, aby vstoupil do kláštera Monte-Cassinského, doufajíce, že se stane opatem a bude vládnouti ohromnými důchody toho opatství, avšak jinak chce Bůh: syn váš vstoupí do řádu kazatelského a bude se skvíti učeností a svatostí, že na celém světě nebude jemu rovného.“ Slovy těmi byla blažená hraběnka velmi pohnuta. „Nejsem hodna,“ pravila, „býti matkou syna takého, staniž se však vůle Boží.“¹⁾

Předpověď poustevníková brzy se vyplnila, hraběnka Theodora porodila nejmladšího syna svého, posledního avšak nejslavnějšího ze šesti nových ratolestí domu Akvinského. Hrabě Landulf požádal papeže Honoria III. abý byl synu jeho kmotrem; s radostí vyplnil sv. Otec přání mocného hraběte a dal se při slavnostních obřadech zastupovati od biskupa Akvinského. Mladý princ nazván byl Tomášem, snad již proto, že jméno ono mu bylo předpověděno, nebo i v upomínku na jeho děda, mocného hraběte Tomáše ze Sommacla.

¹⁾ Boll. 659. n. 2.

Rok a den narození sv. Tomáše považují mnozí za neznámý, udávajíce obyčejně r. 1224.—1226. Vilém de Tocco však udává, že světec se narodil r. 1225. některého z prvních šesti dnů měsíce března, dokládaje udání své dnem smrti Tomášovy a jeho stářím. Udání Viléma de Tocco jest věrohodné, neboť světce dobře znal a z udání jeho možno viděti, že chtěl přesně den určití, neboť uvádí všechny okolnosti.

Mnozí udávají, že sv. Tomáš se nenarodil na hradě Rocca-Secca, nýbrž v městě Akvině, dle něhož jméno dostal. Udání toto však není pravděpodobno, neboť toho času šlechta obyčejně sídlela ve svých pevných hradech, kolem nichž se pozemky její rozkládaly; ostatně všickni synové a dcery Landulfovi nazývali se hrabaty a hraběnkami Akvinskými dle největšího rodinného panství.

Není divu, že hraběnka milovala malého Tomáše více než ostatní syny a dcery, byť posledním jejím dítětem a sláva jeho byla jí předpověděna. Již jméno „Tomáš“ znamená v hebrejském jazyku propast nebo hlubinu דְּחִיּוֹם, jakoby Prozřetelnost sama jménem oním byla chtěla označiti onu bezměrnou hlubinu poznání a vědy, kterou mocný duch vyvoleného učitele připravil věkům pozdějším, aby každý, kdo po pravdě touží, snadno cíle svého mohl dojíti a všechny překážky nevědomosti a útoky lstivých nepřátel překonati.

¹⁾ Boll. 679. n 66.

Bůh chrání svoje vyvolené i tam, kde jiní pohromou bývají stiženi; hlavně v mládí, kdy nedostatek rozumu a opatrnosti by mnohé nemluvně do pohromy uvedl, posílá anděla strážce, jenž bdí, když matka odpočívá, nebo kde by ochrana matčina nepomohla. Za bouře nočního času udeřil blesk do hradní věže sídla hrabat Akvinských, vnikl i do pokoje, kde Tomáš s malou sestrou svojí spal. Onu zasáhl, tomuto však neuškodil, a když ustrašená hraběnka přiběhla, našla jen drobnou mrtvolu své dcerušky, synáčka svého však viděla úplně zdráva a beze všeho úrazu. Theodora lkala nad smrtí své dcerušky, radovala se však zároveň a děkovala Bohu, že alespoň miláčka jejího, malého Tomáše, před mocí živlu zachránil.¹⁾

Jiný případ vypravuje se z dětství sv. Tomáše; mnozí případ onen považují za předobrazení jeho snahy, s níž Písmo sv. studoval, a lásky, jíž po celý svůj život nejsv. Pannu uctíval. Theodora odešla do lázní do Neapole a nechtějíc miláčka svého postrádati, vzala jej s sebou do města. Za pobytu v lázních našel mladý Tomáš proužek papíru, jejž tak pevně v ruce držel, že mu ho chůva nemohla vzíti. Chůva ponořila hošíka do vody, avšak i tam i po koupeli pevně a tvrdošíjně držel svůj papírek. Vidouc to Theodora, odňala mu násilím jeho poklad, na němž s podivem uzřela ona spasná slova: „Ave Maria — Zdráva's Maria!“ Tomáš plakal a vztahoval ručku po svém pokladě, dostal jej nazpět a rychle spolknul, jakoby

¹⁾ Boll. p. 659. n. 3.

již tehdy byl znal ono nebeské tajemství, jež slova ta v sobě obsahují.¹⁾

Již v nejútlejším mládí jevil sv. Tomáš velikou náklonnost ke knihám; blažená matka jeho všímala si každé maličkosti na svém dítěti, a jak již matky činívají, soudila z nich často o budoucí slávě svého synáčka. Plakal-li, podala mu nějakou bezcennou knihu nebo kus popsaného pergamenu, Tomáš jistě se utišil, prohlížeje jednotlivé stránky ze všech stran. Nepozorovaně přišel kdysi ke skříni, v níž byly rodinné listiny uschovány, a jež právě byla otevřená. Opatrně vybíral listinu za listinou, pokládal je vedle sebe, a když všecky již vybral, pokládal je zase zpět v témž pořádku, jako byly dříve. Událost ta opět posilnila naději blažených rodičů v budoucí učenost jejich syna. Proto též vychovávala hraběnka Theodora mladého Tomáše se vši snahou a něhou laskavé matky a to tím více, že otec jeho se již rozhodl, že syna svého v útlém mládí pošle na studie, aby se mohl státí chloubou jeho rodu. Od zbožné matky naučil se nebem vyznamenaný hošík základům sv. víry, prospíval tělem a duchem. Krásná krajina kolem hradu, jasné nebe, klid a velebnost přírody působily blahodárně na mladistvé jeho srdce a poskytovaly Theodoroě dosti příležitosti k odpovědím na jeho otázky, kdo že všechnu tu krásu učinil a proč vše vůkol roste a se pohybuje. Tomáš záhy chodíval s matkou do hradní kaple, kde

¹⁾ Boll. 659. n. 4.

láska k Bohu milostí Lásky věčné se roznítla v mladistvé jeho hrudi, několikráte za den spěchal s matkou ku hradní bráně a rozdával nuzným a nemocným dárky, jež mu blažená matka podávala.

V radosti a nezkaleném štěstí plynuly dny mladému světci; prospíval tak, že když měl rodinné sídlo svých rodičů opustiti, srdce jeho podobalo se rajské zahradě, vznešené símě ctností počínalo rozkošně kvésti. Budeme míti v ostatním životě světcově dosti příležitosti pozorovati, jak rozkvetlo a jaké plody a vůni vydalo.

3. Sv. Tomáš v klášteře Monte-Cassinském.

Kláster Monte-Cassinský vypíná se na temeni hory stejného jména, dvě míle od města Akvina; založen byl r. 530. od sv. Benedikta z Nursie (480 — 543), jenž zde vypracoval řeholi svého řádu. Na úpatí hory Monte-Cassinské vzniklo město San-Germano. Klášter sám byl třikráte od loupežných vojsk vyvrácen,¹⁾ třikráte zemětřesením úplně rozbořen a několikráte poškozen, povstal však vždy v nové síle a opět zkvétal. Byl takořka srdcem celého řádu benediktinského, od papežů a panovníků byl často přízní vyznamenán. O veliké jeho rozsáhlosti a slávě svědčí, že míval i přes čtyři sta řeholníků, z nichž mnozí byli povoláni k nejvyšším hodnostem církevním,

¹⁾ Od Lombardů r. 580., od Saracenů r. 885., od Normanů r. 1046.

nebo vynikali učeností a svatostí; krom toho vychovali řeholníci mnoho jiných proslavených mužů, neboť klášterní obyvatelé nepracovali jen o blahu vlastním, valně času věnovali výchovu mládeže, jež se k nim do škol ze všech stran hrnula. Toho času nebylo jiných škol než při biskupských chrámech a v klášteřích; školy klášterní vyučovaly prvním základům vědění lidského, pokračovaly dále, až posluchači jejich byli schopni navštěvovat některou universitu, na níž vzdělání svoje měli zdokonaliti a doplniti. Klášteru Monte-Cassinskému svěřováni bývali na výchovu synové předních rodin šlechtických, ku př. již za času sv. Benedikta byli přijati urození mladíci Placidus, syn římského patricia Tertulla, a Maurus, syn senatora Equitia. Ve zmíněném klášteře zemřel svatý Benedikt a pochován byl i se sestrou svojí sv. Školastikou v hrobce klášterního chrámu, v níž odpočívali až do r. 647., kdy ostatky jejich byly přeneseny do městečka sv. Benedikta nad Loirou ve Francii.

Hrabě Landulf chtěje syna svého poslati na studie nemohl voliti lepšího místa, než klášter Monte-Cassinský, s nímž on i předkové jeho žili v přátelském styku, jsouce ochránci starobylého opatství. Děd sv. Tomáše, hrabě Tomáš ze Sommacla, ochránil klášter před Normanny a vévodou z Cassina, rovněž i hrabě Landulf odrazil r. 1133. útok Normannů. Od r. 1128. byl bratr hraběte Landulfa a strýc sv. Tomáše Sinnibald opatem onoho proslulého klášteřa.

Nezřídka se stávalo, že mladíci oblíbili si zbožný život řeholníkův a ukončivše svoje studium místo odchodu žádali o roucho řeholní, chtějíce po celý svůj život zůstatí v zátíší klášterním.

Proto hrabě Landulf ještě snáze se rozhodl pro Monte-Cassino. Mínil synu svému nebrániti, kdyby snad po svém studiu chtěl zůstatí v klášteře; doufale, že po strýci svém zdědí berlu opatskou, čímž by sláva domu Akvinského nového lesku nabyla

Tomáši bylo teprve pět roků, když opustil (r. 1231.) rodný hrad. Skvostný průvod doprovodil jej do Monte-Cassina. Těžko bylo otci a matce se synem svým se rozloučiti; proto také ho sami neprovázeli, aby bolest odchodu sobě a hlavně jemu ukrátili.

V klášteře přidělen byl Tomáš k jiným studujícím hochům, společně s nimi poslouchával přednášky svých učitelů, jimž jej opat Sinnibald zvláště byl doporučil, společně s nimi chodil na procházky do lesů kolem kláštera. Záhy jevil neobyčejnou snahu ve studiu a brzy vynikl nad své spolužáky; při tom byl tichý, pokorný a mírný, přemýšleje často o tom, co ve škole slyšel, vnikl hluboko do probrané látky a často vtipnou a nelehkou otázkou učitele své překvapil. Již tehdy byl Bůh cílem jeho myšlenek a touhy, tím více Boha miloval, čím více poznáním se mu blížil. Touha poznati Boha oddělila ho často od ostatních mladíků, někde v ústraní zamyslíl se

o mileném předměť své snahy, o čemž i následující případ důkaz dává.

Mladíci vyšli si za krásného dne do lesů provázeni jsouce starým řeholníkem, jenž jako pečlivý otec o své svěřence se staral, aby se nikomu z nich něco zlého nepříhodilo. Na příhodném místě pod klenbou věkovitých stromů zastavili a ihned počala veselá hra. Nikdo si nepovšimnul, že Tomáš se vzdálil od svých hrajících druhů a podepřen o strom zamyšleně před se zíral, jakoby se snažil nějakou pravdu odůvodniti nebo pochopiti. Hoši hráli dále, zatím však stařec řeholník po chvíli zpozoroval, že nejsou všickni a ihned uhodl, kdo schází; opustiv hrající, překvapil zamyšleného Tomáše a vloživ laskavě ruku na mladistvou jeho hlavu, tázal se, proč se vzdálil od ostatních a proč jest tak zamyšlen. Tomáš pohlédnuv na ctihodného řeholníka odpověděl: „Snažím se pochopiti, co jest Bůh, řekněte mi přece, mistře, co jest Bůh?“ Vznešená to otázka od mladičkého hošíka, otázka ta jest obrazem celé jeho duše. A Toho, po němž stále toužil a jejž pochopiti se snažil, brzy mohl blažený mladík v nejsv. Svátosti přijmouti. Krásný bují květ ze semene dobrého a z půdy kypré a řízné, avšak což teprve vykveté, když Původ krásy a dobra sám se spojí s nevinností a svatostí v nezkaleném srdci svatého mládence. Nemluvil Tomáš, mluvil Ten, jemuž srdce rozumí, Tomáš porozuměl a poznal více a miloval vroucněji svého Spasitele, cíl své touhy, poznával naopak marnost radostí světských,

jichž neokusiv rád se zříkal, neboť miji dříve, než blažiti počnou a blaží-li, jen zdánlivě blaží.

Opat Sinnibald pozoroval se zálibou pokrok svého synovce a jeho v každém ohledu vzorné chování, zvláště však jeho ctnosti, jež zasety byvše do srdce hochova v rodném hradě, počínaly utěšené plody přinášeti v zátíší klášterním. S radostí slyšel hrabě Landulf od opata srdečnou pochvalu o pokroku a vzorném chování svého syna, tím více doufal, že touha jeho se splní a syn po strýci svém opatskou berlu převezme. Těšil-li se otec, těšila se pečlivá matka ještě více, doufajíc v budoucí slávu svého miláčka, nezapomínala však slov poustevníkůvých, že darmo si budou přát, aby syn jejich vstoupil do kláštera Monte-Cassinského, a že nebude jeho opatem.

Za pětiletého pobytu v klášteře Tomáš nejen že vynikl nad jiné ve všem, čemu byli vyučováni, snažil se všestranně rozšířiti svoje vědomosti, takže všickni se divili snaze po moudrosti, jež jej stále pobádala, při čemž mladý učenec byl všechněm vzorem svatého života. Nepotřeboval již návštěvy škol klášterních, věda jeho měla ještě býti doplněna a rozšířena na některé vynikající universitě. Opat Sinnibald povolal hraběte Landulfa a poukázav na schopnosti a vzdělání jeho syna, radil mu, aby jej poslal na universitu do Neapole. Landulf uposlechl rady jeho doufaje, že tím jistěji cíle svého dojde. Tomáš rozloučil se se svým strýcem opatem, se svými druhy a

klidnými, útulnými prostorami rozsáhlé budovy klášterní, kde za pět roků mnoho na těle i na duchu prospěl.

Toho času bydlel hrabě Landulf na svém zámku v Loretě, tam doprovodil Tomáše učitel-ředitel jeho studia. Netrpělivě čekala hraběnka Theodora počítajíc dny a hodiny, těšila se tím více, že mnoho chvály slyšela o svém synu od jeho strýce a učitelů, všechno její čekání a pětileté odloučení však v okamžiku hojně odměnil příchod nevinného a svatého jinocha, v němž blažená matka stěží jen syna svého mohla poznati. Na zámku v Loretě shledal se Tomáš se svými sestrami, jež podobajíce se něžným liliím zářily v prvním svitu krásy a panenské čistoty.)

√ Zmínili jsme se již, že hraběnka Theodora vkládala dárky pro chudé do rukou dítky svého, učíc je tím lásce a štědrosti k bližnímu; šlechetná to radost matky, šlechetnější však a nevinnější pro blažené dítko. Tomáši bylo již jedenácte roků. Tělem byl sice hoch, duchem však muž a ctnostmi anděl. Zde doma opět rozdával dary chudým a neduživým, kteří u hradní brány v Loretě vždy pomoci našli, vědělt' dobře, že dary ony podával vlastně Bohu samému v podobě chudého a chorého lidu, neboť Bůh sám pravil: „Cožkoli jste učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste učinili.“¹⁾ Tomáš měl tím více příležitosti dokázati skutkem svou lásku k chudým, neboť právě toho času v okolí mnoho

¹⁾ Mat. 25,40.

rodin následkem neúrody bylo stíženo hladem a těm všem měl Tomáš býti ochráncem.

Štědrosti jeho nedostačovaly dary, jež mu matka určovala. Sám se uskrovnil, aby mohl více dáti chudým, a když přece ještě mnohý u brány na chléb čekal, nechtěje ho propustiti bez daru, dovolil lásce svojí hledati nějaký jiný prostředek proti bídě lidské; láskou pobádán vcházel tajně do špižírny a ukryv co jen mohl pod plášť spěchal podělití čekající. Správce hradní brzy však zpozoroval, že zásob nápadně ubývá a poznav, kdo by asi toho byl příčinou, oznámil vše hraběti. Tomáš byl právě zase ve špižírně a spěchal s potravinami pod pláštěm, raduje se již v duchu, kolik hladových zase nasytí. Sotva však učinil několik kroků, zastoupil mu otec cestu, tázaje se, co má pod pláštěm. Zaražený mladík neodpověděl, strachem uvolnil svůj plášť, však hle, místo potravin padají, jak pověst vypravuje, překrásné vonné růže k nohám jeho. Divem tím byl hrabě tak překvapen a dojat, že rychle odešel, aby syn neviděl slz jeho, jež se mu mocí do očí draly. Od oné doby mohl Tomáš udělovati almužny, jak mu láska jeho velela, dovolitť mu hrabě rozdávatí potraviny, pokud by něco ve hradě bylo.¹⁾

Po prázdninách Tomáš rozloučiv se se svými rodiči a sestrami odebral se na universitu do Neapole.

¹⁾ Tournon p. 17. Jean-Bapt. Feuill.

4. Sv. Tomáš v Neapoli.

University ve středověku dosáhly velikého rozkvětu. Posluchači i professori, velikomyslně podporováni jsouce od papežů a panovníků, mohli se úplně věnovati oboru věd, který si vyvolili za cíl životní, při tom však věda s věrou těsně byla spojena. Professori byli nezřídka svým žákům vzorem svatosti a křesťanské dokonalosti. Většina profesorů universitních byla stavu duchovního, takže slova „magister — mistr“ a „duchovní“ byla skoro téhož významu.

Universita v Neapoli založena byla r. 1224. od císaře Bedřicha II. Mocnář onen pozoroval závistivě rozkvět university bolognské, jež toho času měla přes deset tisíc posluchačů; chtěje pokořiti město, že spolčivši se se stranou papežskou před ním brány svoje zavřelo, nemohl najíti lepšího prostředku, než založiti novou universitu v městě krásnějším a lidnatějším — v Neapoli, kdež sám se svým dvorem sídlel. Zakázal svým poddaným studovati někde jinde než v Neapoli a povolal znamenité professory; nová universita počala skutečně za jeho ochrany a správy zkvétati. Tomáš měl svoje studium dokončiti na této universitě, jednak, že zákaz císařův nedovoľoval jinam jíti, jednak, že město nebylo příliš vzdáleno od rodinného sídla hrabat Akvinských. Práví pořekadlo: „Neapol viděti — a umřiti!“ Krás přírodních skutečně seskupeno jest kol města množství jak rozmanité,

tak ladné, že sami římsští císařové volili si Neapol za své sídlo a že básník Virgil nechtěl od jeho půvabů býti odloučen ani po smrti. Než i tu platí známá slova: „Zemský ráj to — na pohled“ Město Neapol bylo ode dávna známo jako město mravně zchátralé, jak zřejmě dí italské přísloví: „Neapoli è un paradiso in terra, ma ivi abita il demonio. Neapol jest ráj na zemi, ale ráj, v němž bydlí demon.“

Tomáš bohudík nesl si v nebezpečí města onoho duši čistou, vůli pevnou, touhu po spojení s Bohem a nade vše vzácný dar posvěcující Boží milosti. Poslán s ním věrný sluha, jemuž se bylo starati hlavně o časné potřeby mladíkovy.

V Neapoli studoval Tomáš gramatiku, humaniora a řečnictví. Dokončiv po dvou rocích běh t. zv. svobodných umění, počal studovati filosofii a přírodopis.

Při přednáškách a vědeckých rozmluvách měl Tomáš dosti příležitosti dáti důkaz svého důvtipu; byl-li vyvolán opakovati přednášku, dovedl vždy tak jistě a dovedně probranou látku vysvětliti a vyložiti, že mu bylo mnohdy lépe rozuměti, než samému učiteli. Měl-li pravdu nějakou dokázati, měl vždy dosti pádných a přesvědčujících důkazů pohotově.

Vědomosti a neobyčejná duševní síla, jimiž Tomáš nad svoje druhy vynikal, zjednaly mu úctu nejen u spolužáků, nýbrž i u profesorů. Pochvala však na Tomáše nepůsobila zhoubně, ba, tím více ho pudila k pokoře.

Vědělť, že vše, co měl, jedině od Boha má, proto často zvolal: „Ne já, ne já, nýbrž Ten, jenž dává a zachovává.“

Nechlubil se nikdy svým vznešeným rodem. Ke svým druhům se choval, jako by byl nižší než oni; pozoroval-li však z jejich řečí a mravů, že by jeho duševnímu stavu mohli uškoditi, vyhnul se jim. Proto také vynikl nad ostatní, neboť jen srdce čisté jako čistá hlubina věrně do sebe přijímá obraz pravdy.

Jistou ochranou studujícího mladíka jest, vyhýbá-li se zahálce — počátku všeho zlého. Kdežto spolužáci Tomášovi po přednáškách spěchali do divadel, nebo na jiná místa radovánek a rozkoší, on napsal si krátce celý obsah přednášky a zahloubával se i v četbu soukromou, hledaje důkazů pro probranou látku.

Po studiu spěchal do některého chrámu posilnit ducha svého vroucí modlitbou. Často chodíval do chrámu benediktinského; k řádu tomu lnul vděčností a láskou za svoje vychování v klášteře Monte-Cassinském. Hlavně však docházíval do chrámu bratří kazatelů, k nimž cítil zvláštní náklonnost.

Řád dominikanský počal tehdy právě se rozvíjeti a působiti plnou silou i konal pravé divy snahy a řeholního života. Uplynuloť jen několik let od té doby, kdy viděl svatého zakladatele svého v Bologni umíratí v panické nevinnosti a v nejvyšší svatosti. Sv. Dominik spojil život rozjímavý s veřejnou činností, chudobu volil za prostředek, dokonalost vlastní a svých bližních za cíl své

apoštolské činnosti. Synům svým odevzdal hlavně úřad kazatelský, jenž tehdy ještě náležel výhradně biskupům. Proto bratří svých neposílal do samot, nýbrž do lidnatých měst, kde by příklad jejich života byl lidu vůdčím světlem, a slova jejich zachovávala srdce jeho od mravní nákazy, podobně jako sůl chrání od hniloby (*lucere exemplo, salire verbis*). Hlavně studující mládeži měli býti příkladem a strážným andělem. Proto první kláštery bratří kazatelů vznikly ve městech, kde byly university, jako v Bologni a Paříži, nebo kde university vznikly ze škol klášterních, jako v Lyoně, Toulouse, Lille, Kolíně, v Praze¹⁾ a m. j. Odtud teprve šířily se kláštery kazatelské po městech menších.

¹⁾ První dominikany přivedl do Prahy r. 1226. bl. Česlav. Král Přemysl Otakar I. daroval jim kostelík u sv. Klementa na Poříčí, při němž si vystavěli malý klášter. Na Poříčí pobýli až do r. 1232., kdy se přestěhovali k mostu na Starém městě, kde již od XI. stol. stál kostel sv. Klementa. Biskup Pelhřim podporoval je, bydlel u nich a byl i v jejich chrámě pochován. Brzy vystavěli si dominikani u mostu rozsáhlý klášter, v němž i přes 120 řeholníků bydlelo, a kamž i několik sněmů zemských bylo svoláno. V klášteře u svatého Klementa měli dominikani slavnou školu bohosloví, filosofie a svobodných umění, jež od r. 1366., kdy papež Urban V. nařídil, aby měli doktory bohosloví, vlastně na vysoké učení byla povýšena. Studující na škole té docházeli akademických hodností jako na učení pařížském. Zvláštní smlouvou mezi velmistrem řádu a rektorem university pražské, od císaře Karla IV. r. 1348. založené, byla škola dominikanská r. 1383. přivtělena k vysokému učení pražskému, a universita dostala klíč ku kapli sv. Vincence v klášteře u sv. Klementa. R. 1420. byl klášter od Táboritů rozbořen a teprve r. 1496. za Vladislava II. byla část jeho vystavěna a polskými dominikany osazena. R. 1521. žili v Praze pouze tři dominikani. R. 1556.

Do Neapole povolal Dominikany r. 1231. tamnější biskup a daroval jim chrám i klášter. Horliví kazatelé brzy si získali náklonnost obyvatelstva a studujících. Několik dominikanů vyučovalo také na tamnější universitě.

Tomáš, chodívaje do jejich chrámu, se zálibou poslouchával plyná a přesvědčující kázání bratra Jana ze sv. Juliana. Znenáhla seznámil se s několika jinými řeholníky, z nichž převor Tomáš Agni z Lentina, pozdější biskup Kosenzký a patriarcha Jerusalemský, nemálo se mu zalíbil. Rozmluvy s oněmi výbornými muži, jejich cti-hodné vzezření a vážný klid vábily mladého světce; stále mocněji ozývala se v něm touha vstoupiti do jejich řádu,

daroval císař Ferdinand I. klášter u sv. Klementa jesuitům, které blahosl. Petr Canisius do Prahy přivedl. Dominikani dostali nuzný útulek na Františku v klášteře bl. Anežky. Císař Ferdinand II. daroval jim r. 1626. chrám sv. Jiljí, kde prozatím ve školní budově bydleli, než si vystavěli nový klášter, v němž i svoje studium generale otevřeli. Zároveň obdrželi i tři kostely, někdy farní chrám u sv. Štěpána menšího, svatého Jana na zábradlí a sv. Kříže menšího. Dominikanský klášter v Praze byl středem bývalé provincie české, k níž patřily Čechy, Morava a nynější rakouské i pruské Slezsko.

R. 1236. vystavěl dominikanům pražský biskup Bernard z rodiny Kaplířů ze Sulevic klášter u sv. Michala v Litoměřicích, jenž za válek husitských byl zbořen a od císaře Ferdinanda II. opět vystavěn. Týž císař daroval klášteru některé pozemky, z jejichž důchodů byl v Litoměřicích udržován noviciát pro celou českou provincii. Za císaře Josefa II. bylo se dominikanům přestěhovati do minoritského kláštera u sv. Jakuba. Ve Chbě založil r. 1296. Dětrich Nassavský dominikanům klášter, prvním jeho převorem byl týž Dětrich, bratr Adolfa I. Nassavského, později stal se arcibiskupem Trevířským; klášter ve Chbě patřil k pro-

aby vzdálen jsa světa, tím mocněji nadání svoje mohl rozvinouti a jediné Bohu sloužiti. Nejinak působily mladíkovy řeči a chování na řeholníky. Čím více pozorovali jeho dobré vlastnosti a nadání, tím mocněji budila se v nich touha, aby brzy svatého studujícího uviděli mezi sebou. Nemajíce však odvahy přání svoje Tomáši projeviti, modlili se tím vroucněji, aby Bůh v dobrém jinochu roznítil náklonnost a touhu po jejich řádu, zvláště když přesvědčení jejich o svatosti mladíkově bylo potvrzeno výrokem jednoho řeholníka, jenž třikráte zastihl Tomáše v chrámě při modlitbě, při čemž jeho tvář a hlava nebeským jasem byla ozářena.

vincii saské, od r. 1604. k české. V Ústí nad Labem založen byl klášter od pánů Rožmberků, od Husitův i s městem byl zničen a teprve r. 1617. od pana Jana z Emblebenů opět postaven. V Olomouci založil r. 1220. sv. Hyacint na cestě do Polska klášter u sv. Michala »na hradě« (nynější knížearcib. seminář), král Václav I. daroval klášteru sousedící chrám sv. Michala a s ním rozsáhlé pozemky. Klášter míval i přes padesát řeholníků, z nichž mnozí bývali professory na tamější universitě. Za reformace velmi trpěl, r. 1709. zničil strašlivý požár větší část města, i klášter a chrám u sv. Michala lehl popelem. Z veliké růžencové kaple zůstal jen presbytář a portál slohu čistě gotického, loď se sesula. Na místě nádherného gotického chrámu vystavěn nový v slohu romanském, jemuž asi teprve později tři krásné kupole byly přistavěny. Z kláštera sotva obnoveného bylo se bratřím přestěhovati do bývalého františkanského kláštera. Ve Znojmě založil též svatý Hyacint klášter r. 1222., jež král Přemysl Otakar I. vystavěl, r. 1555. shořel klášter i s chrámem, teprve od císaře Rudolfa II. byl obnoven; r. 1619. byli z něho dominikáni od protestantů vypuzeni. Roku násle-

„Kdybys uměl zbaviti se všeho, což stvořeno jest“, praví Tomáš Kempenský, „jak rád by u tebe bydlel Bůh a jak rád by s tebou mluvil“! A Pán volá: „Aj stojím u dveří a tluku: jestliže kdo uslyší hlas můj a a otevře mi dvéře, vejduť k němu a budu s ním večeřeti, a on se mnou.“¹⁾ Tomáš byl hotov zřici se všeho, čeho by mu byly mohly poskytnouti jeho schopnosti a vysoký rod, byl ochoten otevřítí srdce svoje nebeskému hosti...; avšak požádati o roucho řádové ještě váhal. — A proč?

Veliká pokora, ona drahocenná a vzácná perla mládí, v jejímž lesku jiné ctnosti nejkrásněji se jeví, zdržovala ho od rozhodného kroku. Toužil, avšak tajil svoji touhu,

dujícího opět obnovili zpustošený chrám a klášter, jenž však již r. 1646. opět byl od Švedů rozbořen a teprve r. 1727. v nynější podobě postaven. V Uh. Brodě vystavěn byl klášter r. 1222. od uherského krále Ondřeje II., od Husitů a později od protestantů rozbořen, byl od Eleonory hraběnky z Kounic i s chrámem znova vystavěn.

Kromě těchto klášterů, jež až dosud trvají, přiděleny jsou k t. zv. »provincii říšské — provincia imperii« s částečným noviciatem v Olomouci a s hlavním studiem ve Št. Hradci, patřily až do císaře Josefa II. ku provincii české kláštery v Čes. Budějovicích, Klatovech, Písku, Plzni, u sv. Maří Magdaleny na Malé Straně v Praze, v Nymburku, Mladé Boleslavi, v Brně, u sv. Michala v Olomouci, v Jihlavě, Těšíně, ve Velkých Hojovicích, v Šumperku, Frenštátě, Boskovicích, ve Vratislavi, Ratiboři, Opavě, Svidnici a v Opolí. Kromě klášterů mužských byly ženské kláštery v Praze u sv. Anny, v Brně, v Olomouci (nyní klášter voršilek), ve Vratislavi, Ratiboři a v Plzni. Nyní jsou v Řepčíně u Olomouce, ve Vyškově a v Klimkovicích ve Slezsku.

¹⁾ Zjev sv. Jana 3,20.

považuje se za nehodna, aby mu byla splněna. Dlouho již čekali jeho řeholní přátelé, pozorovali jeho náklonnost k jejich řádu, a když vždy ještě mlčel, odhodlal se Jan ze sv. Juliana a převor Tomáš Agni z Lentina o věci oné se svatým mladíkem promluvit. Sotva že se zmínili, padl Tomáš na kolena a zvolal: „Nejsem stavu toho nehoden, nejsem ještě příliš mlád?“ Řeholníci ho upokojili a povzbuzovali, aby déle neváhal jíti tam, kam Bůh ho volá.

Než Tomáš došel svého cíle, uplynuly ještě tři roky. Jednak překážela mu politická rozháranost za císaře Bedřicha, jednak starostlivý sluha oznámil hr. Landulfovi, s jakou zálibou syn jeho dochází k dominikanům a do jejich chrámu. Hrabě domlouval a hrozil, aby jen syna svého odvrátil od kroku, jenž by, jak mínil, domu Akvinskému moci a slávy nepřinesl. Bylť se již hrabě všecek vžil v touhu, aby se syn jeho stal opatem kláštera Monte-Cassinského.

Tři roky minuly, dosti dlouhá doba, aby mysl lidská záměry svoje mohla všestranně rozvážiti a po případě i změnit, zvláště vidí-li překážky, jež ji od cíle dělí. Tomáš však tím více toužil, čím více překážek viděl, bylť si jist svým povoláním a nemohl než říci: „Buď vůle Tvá!“ A vůle Boží přece se vyplnila. Zbožný převor vida opravdovost touhy Tomášovy, svolal bratry do chrámu a veřejně za jednoduchých, avšak tím dojemnějších obřadů, oblekl mladého světce do roucha řeholní chudoby.

Bleskem roznesla se pověst po Neapoli, že nadaný mladík, dědic hrabat z Akvina, Loreta a Belcasta, zaměnil hraběcí korunu svou za trnovou korunu Kristovu a prostý šat řádu kazatelského že volil místo bohatství světského. Nebe a spravedliví na zemi plesali, peklo však a svět se spojily k útoku, aby hrdinného vítěze nad světem od počatého díla odtrhly po dobrém, po zlém i po nejhorším.

5. Řád sv. Dominika. Poměry státní. Pronásledování sv. Tomáše.

Bůh církve své nikdy neopouští, posílaje jí vynikající muže právě v největších nesnázích. Co pronásledování vystála církev ve XIII. století! Zdálo se již, že lateranská basilika v základech se zachvívá, že již již klesati počíná. Bůh však toho nedopustil. Poslal dva muže neobyčejné svatosti a dokonalosti, dva nerozborné, pevné sloupy, jimiž posvátný velechrám byl podepřen a upevněn, aby dále mohl vzdorovati bouřím a zlobě času. Mužové oni byli svatí František a Dominik. Onen jsa synem bohatého kupce v Assisi, okusil poněkud zábav světských, avšak dříve, než mohly duši jeho poskvřniti, odřekl se všeho a zasnoubil se, jak Dante praví, s ovдовélou chudobou, jež ztrativši prvního ženicha svého — Krista, opovržena světem bloudila.

Ta jedenáct set roků zavržená
tak žila po prvního chotě ztratě
bez nápadníků, sirá, opuštěná.¹⁾

¹⁾ Dante, Ráj XI. 64.

Z lásky k chudobě založil sv. František řád, živý obraz chudoby a ctnosti, jež chudoba chrání. Bůh vyznamenal věrného sluhu svého, učinil ho svým spolutrpitelem, vtisknuv v tělo jeho spasitelné rány svoje, a když světec v kostelíku Porciunkule, kde byl dráhu ctnosti nastoupil, život svůj dokonal¹⁾, počal život nový, přimlouvaje se za ty, kdož příkladu jeho následují.

Druhý rek ctnosti — sv. Dominik — pocházel z přední šlechty španělské, ze slavného rodu Gusmanů. Studoval v Palencii a byl řeholním kanovníkem v Osmě. Pocítiv povolání k činům vyšším a poznav záhubné bludy sekty Albigenských²⁾, následoval hlasu Božího a založiv řád, jenž od papeže Honoria III. jméno kazatelů praedicatores obdržel, roznítil světlo pravdy tam, kde bujely bludy. Horlivostí a růžencem, jemuž dal nynější podobu, překonal všecky obtíže a odrazil všecky útoky nepřátel. Povolání sv. Dominika a Františka krásně líčí Dante ve svém Ráji³⁾.

¹⁾ Bonav. I. c. 14. Quatenus ubi acceperat spiritum gratiae, ibi redderet spiritum vitae.

²⁾ Sekta Albigenských, jež se nazývala dle města Albi-Albigua v Languedoku v jižní Francii, byla obnovená sekta Bogomilů, která mezi slovanskými národy na Balkanském poloostrově ve XII. století velmi se rozšířila. Z Balkanu byvši vypuzena, rozšířila se po Lombardii a po jižní Francii, kde ji hrabě Raymund VI. z Toulousy ochraňoval. Sekta Bogomilův opět není než obnovené učení Manicheův, jež více ku pohanství nežli ku křesťanství se kloní a jež ve třetím století ve východní církvi mnoho zmatků způsobilo.

³⁾ Dante, Ráj XI. 28—43.

Ta prozřetelnost, která v souzvuk ladný
svět s radou řídí, již, než pochopiti,
spíš zblouditi můž' každý rozum chladný.

By k miláčku (Kristu) nevěsta (chudoba) mohla jíti,
jenž snoubil se jí hlasem krve svojí,
tak ráčila to moudře upravit.

By věrná jemu byla, za stráž dvojí
dvě ku ochraně knížata jí dala (Dominika a Františka),
již vedou ji a po boku jí stojí.

Jak v serafu tak v jednom láska plála,
a moudrost druhého na vaší zemi
se odlesk jasu cherubinů zdála.

Životy sv. Františka a Dominika majíce stejný cíl
jsou si tak podobny, že básník dále praví:

O jednom povím, neb oběma těmi
zní chvály zvěst, když o jednom řeč zvoní,
cíl jeden měli svými skutky všemi.

Při smrti sv. Dominika měl již jeho řád šedesát
klášterů, jež byly v osm provincií rozděleny. Viděl tedy,
že símě dobré, jež synové jeho rozsévají, počalo nésti
ovoce ve Španělsku, Francii, Lombardii, Italii, Rakousku,
Německu a v Anglii. Rozkvět řádu stále se množil, neboť
řehole, jíž se řídil, byla potřebám časovým úplně při-
měřena.

Blahosl. Jordán byv kdysi otázan, dle jaké řehole
se řídí, odpověděl: „Dle řehole řádu kazatelského, jež
předpisuje svým členům vésti svatý život, stále se učit

a učití jiné.“ Toť tedy trojí úkol řádu, trojí, avšak jednolitý.

Prvním požadavkem úřadu kazatelského jest tedy svatost života. Proto se řeholník vzdává světských radostí a tělesných požitkův, aby za ně dosáhl náhrady nepoměrně vznešenější: spojení s Bohem. A že tělesnost brojí proti duchu, třeba její odboj překonávati sebezapíráním, askesí. Véstí jiné k dokonalosti, ke svatosti, — a sám svatosti nepíli, byla by ovšem osudná nedůslednost, jako zase naobrat živý příklad vlastní svatosti jest nejúčinnějším doporučením a nejlepší podporou kazatelovým slovům./

Ačkoli pak osobní svatost jest tak působiva, sama sebou nestačí, má-li kdo druhého získati pravdě. A učití národy pravdě, toť údělem bratří kazatelů. Proto dán jejich řádu čestný název „Ordo veritatis, řád pravdy.“ Pravdu však dlužno si předem osvojiti, ji poznati — a to se stává studiem; pravdy třeba i hájiti — a zbraní k tomu nabývá se opět studiem. Proto řád dominikanský kladl vždy na studium hluboké a stálé toliký důraz. Petr Veronský, jenž smrtelně byv raněn, píše na zem prstem ve své krvi namočeným slovo: „Credo — věřím“, — ukazuje jeden za mnohé, čím řádu byla a jest pravda...

Studium pravdy nemá však býti jen duševním požitkem tomu, kdo se v ně zahloubává, nýbrž pokladnicí, z níž se má pravda hojně rozdávatí všem lidem dobré vůle — (tradere aliis meditata). Děje se to přede vším kázáním, jehož účinek býval od počátku církevního života

přebohatý. Jak působila slova bratří kazatelů, nejlépe dokazuje ona událost, že městský úřad v Bologni zakázal jim kázati, obávaje se, že by všickni posluchači slavné tamější university vstoupili do jejich řádu. Kolik blaha a požehnání rozseli slovy svými mezi lid svatý Vincenc Ferrerský, Eckhard, Jan Tauler, Jindřich Suso, Lacordaire atd.!

K úřadu učitelskému patří též vyučovati ve vlastním, běžném slova smysle a i v tomto vzhledě vyznamenal se řád kazatelský skvěle. Brzy po svém založení poslal syny své učit na university v Paříži, Kolíně, Salamance, Alkale, a chceme-li blíže k vlasti naší, v Praze a ve Vídni. Z vědy jejich dosud čerpá professor i žák, aniž jí ceny ubylo. V čele učenců dominikanských strmí dva veleduchové: bl. Albert Veliký a sv. Tomáš Akvinský, za nimi jeví se mocný zástup jiných — Hugo a St. Čaro, Vincenc z Beauvais, Raymund z Pennafortu, Herveus Natalis, Jan Capreolus, Dominik a Petr Soto, Melchior Canus, Frant. Victoria, Bartoloměj z Mediny, Dominik Bannez, kardinal Kajetan, Jan ze sv. Tomáše, Gonet, Contenson, Alexander Natalis, Orsi, Gotti, Billuart. A dosud, po tolika bouřích a pronásledováních, jest řád kazatelský čestně zastoupen na některých universitách evropských.

Jediný pohled do dějin řádových dostačí, abychom se přesvědčili o ohromné jeho činnosti. Jak prospěla církvi a státu svatost, již přikazuje svým členům, jak prospěla jeho snaha o vědy, jeho apoštolská činnost a

úřad učitelský! Po šesti stoletích mohl se vykázáti velkým zástupem svatých a blahoslavených, jichž úcta od církve sv. jest přikázána, mohl poukázati na velké množství svých slavných řečníků, bohoslovců, dějepiscův a umělců, měl mezi svými syny přes 2000 biskupů, 400 arcibiskupů, 70 kardinálů, čtyři papeže, čtyři předsedící všeobecných sněmů církevních, 25 papežských legatův a latere a 80 nuntiů.

Zdaž není s podmínkami řehole řádu kazatelského ve shodě život Tomášův, nežli do řádu vstoupil? Žil svatě a po svatosti toužil, tak že o něm platila slova Apoštola: „Živ jsem již ne já, nýbrž živ jest ve mně Kristus. Což pak nyní živ jsem v těle, živ jsem ve víře v Syna Božího, kterýž zamiloval mne a vydal sebe sama za mne.“¹⁾ Se svatostí pojil Tomáš velikou snahu po vědě, neponechal nadání svého ladem. Dříve než vstoupil do řádu, připravil se usilovným studiem tak, aby úřad učitelský skvěle mohl zastávati. Tomáš byl by mohl vstoupiti i do jiného řádu a i v jiném řádě se státi světce a znamenitým učencem, avšak snad nikde jinde nebyl by tak vynikl vědeckou činností, jako v řádě dominikanském.

Další pohnutkou, proč sv. Tomáš do řádu vstoupil, byly politické poměry oné doby. Císař Bedřich II. postavil se zřejmě proti stoličce apoštolské, proto byl od

¹⁾ Galat. 2, 20.

Řehoře IX. r. 1227. a 1239. z církve vyobcován. Hněv císařův byl však tím jen více roznícen; ve své prchlivosti vypověděl papeži a jeho spojencům válku a jal se pronásledovati kněžstvo a kláštery. Ukrutně potrestal ty, kdož se zdráhali konati služby Boží, ne snad, že by sám jim býval přítomen, nýbrž aby lid se nebouřil. S oddílem vojska přepadl a úplně zpustošil klášter Monte-Cassinský, kde po smrti opata Sinnibalda následoval opat Štěpán. Vnikl do církevního státu, vše niče ohněm a mečem, ano i Saraceny na pomoc si přivolal. Papež v tísní své svolal církevní sněm do Říma r. 1240., císař však obávaje se, že by mohl býti opět vyobcován, zapověděl církevním hodnostářům své říše účastniti se sněmu a spojiv loďstvo své s loďstvem města Pisy, přepadl anglické a francouzské biskupy, část jich byla pobita, část utopena, tři kardinalové, 100 biskupů, vyslanci z Lombardie a asi 4000 Janovanů, kteří měli na svých lodích biskupy do Říma dovézt, bylo odvezeno do vězení v Apulii, kdež jich většina zahynula hladem a trýzní. Papež zemřel ze zármutku. Nástupce jeho Celestin IV. žil jen několik dní. Císař překážel volbě nového papeže, chtěje ovce bez pastýřů rozplašiti. Teprve když Francie a Anglie proti tomu vystoupily, zvolen byl papež Innocenc IV. (1243—54). Císař přísahal, že napraví vše, proč byl od Řehoře IX. z církve vyobcován, dle obyčeje svého však přísahy nedbal, ano chystal se Innocence zajati, pročez papež napřed v Janově, potom

v Lyoně hledal bezpečí, svolal církevní sněm do Lyona, a odsoudil císaře.

Zatím co císař takto brojil proti církvi, poplenil Batu, vůdce tatarský, Rusko, dobyl Novgorodu, porazil Poláky a některá knížata německá u Lehnice, část jeho hord vnikla do Uher, vše pleníc, část pokusila se o Čechy a odražena byvši, vnikla Slezskem do Moravy, kde však u Olomouce a na Hostýně síla její byla zlomena.

Ve Španělsku vládli Mohamedáni, ve Francii dosud byly zbytky Albigenských. Na východě moc Turků stále se množila. Všude samé nebezpečí pro církev sv. — pro pravdu. Avšak právě tehda byl sv. Tomáš povolán do řádu kazatelského — řádu Pravdy — aby pravdu obhajoval proti útokům nepřátel. Tu ukázal, že jest z rodu rytířského, neboť povinností rytířů bylo pomáhati utlačovaným. Nic nemohlo ho zdržeti od rozhodného kroku. ani rozkaz císaře Bedřicha, jímž dominikani a františkani z říše jeho byli vypovězeni, pouze dva bratři mohli v každém klášteře zůstat.

Neapolský služebník Tomášův donesl zprávu o jeho kroku na hrad Rocca-Secca. Hněv hraběte Landulfa neznal mezí. Zakázalť přísně synu svému, aby nejednal proti jeho vůli, dominikanům byl hrozil nepřízní svou i císařovou, jemuž každá příležitost vystoupiti proti klášterům byla vítána. Hrabě Landulf považoval čin svého syna za temnou skvrnu na rodokmeni svých předků a poněvadž

veřejně skvrna ona byla učiněna, chtěl ji veřejně smazati, Tomáše dominikanům vyrvati.

Hraběnka Theodora myslela jinak. S radostí pozorovala, jak věrně se vyplnila předpověď poustevníkovy o jejím synu, radovala se, že vstoupil k dominikanům. Viděla v kroku jeho jen vůli Boží a proto chtěla příležitostně syna svého v jeho rozhodnutí upevniti a povzbuditi, tajila však radost svoji před hrabětem. Na jeho rozkaz vypravila se se skvostným průvodem do Neapole a měla syna svého domů dovésti. Doufala hrabě, že Tomáš neodolá slovům a slzám lásky mateřské. S tlukoucím srdcem zaklepala Theodora na bránu klášterní v Neapoli, domnívající se, že za chvíli milého syna svého obejmě a zulíbá, avšak marna byla její naděje. Řeholníci tušili, že Tomáš bude od svých příbuzných hledán a stíhán, proto brzy po tom, kdy byl do řeholního roucha oblečen, poslali ho z Neapole. Toho času, kdy hraběnka Theodora do města dorazila, byl již novic Tomáš na cestě, ubíraje se přes Terracinu a Anagni do Říma, kdež v klášteře u sv. Sabiny srdečně byl uvítán.

Theodora velice se rmoutila a vinila hlavně bratry kazatele, že jí ani nedopřáli jejího syna spatřiti. Pomyslela, že by snad přece bylo lépe Tomáše k návratu donutiti. Nemeškajíc opustila s družinou svou Neapol, na hbitém oři ubíhala jí rychle cesta od Neapole k Římu a než se dominikani nadáli, klepala již na jejich klášterní bránu, žádajíc mluvit se svým synem. Tomáš se obával, že ho

chce matka odvésti, proto žádal představených, aby k ní nebyl připuštěn. Žádost jeho byla mu s radostí splněna, neboť řeholníci hraběnce nedůvěřovali, pamětlivi jsouce hrozeb Landulfových. Darmo Theodora prosila, darmo ujišťovala, že přijela v dobrém úmyslu, darmo vinila řeholníky z necitnosti, syna svého neuzřela.

Chování Tomášovo, jenž vlastní matce se vyhýbal, mohlo by ve mnohých vzbuditi pochybnost o jeho lásce k rodičům, jež jest první povinností dítek. Právě však naopak. Proto stranil se Tomáš své matky, že k ní lnul láskou, již schopno jest srdce mladistvé, plné čistoty a svatosti. Tomáš poznal vůli Boží a vyplnil ji, vstoupiv do kláštera řádu kazatelského. Domnívaje se, že by mu matka chtěla v povolání brániti, nechtěl se vydati do onoho velikého nebezpečí, do něhož mohou uvést jinocha slzy odporující matky. Tím přinesl Bohu velikou oběť zřeknuv se schůze se svou matkou, již miloval nevýslovně.

Toho času chystal se velmistr řádu kazatelského Jan Teutonicus na cestu ku generální kapitole v Paříži. Na prosby Tomášovy odhodlal se odejíti dříve a vzav svatého novice, opustil ve průvodě ještě tři jiných bratří tajně Řím.

Zklamaná hraběnka podobala se ve své rozhořčenosti rozdrážděné lvici, jež se chce vrhnouti na lupiče jejího mláděte. Dovědévši se, že Tomáš před ní odešel z Říma a že jest na cestě do Francie, poslala rychlého posla ku svým starším synům, kteří byli v Toskáně ve vojsku císařském. Prosila, aby lapili a na hrad její dovedli jejího

miláčka, jehož dominikani do svého šatu obléknuvše, před ní z Italie do Francie odvésti chtějí. Landulf a Raynald požádali císaře Bedřicha II. o oddíl vojska, což císař s radostí dovolil, domnívaje se, že se mu naskytne nová příležitost zakročiti proti řeholníkům. Bratři Tomášovi obsadili všecky cesty, po nichž dle jejich mínění Tomáš by mohl z Italie odejíti.

Jan Teutonicus s Tomášem a třemi jinými bratry byl již u městečka Aqua-Pendente mezi jezerem Bolsenským a městem Sienou. Dlouhou cestou unaveni jsouce, sedli si u studánky a chtěli se poněkud posilnit a odpočinkem se zotaviti. Sotva že si sedli, obklopila je četa ozbrojenců, v jejichž veliteli poznal Tomáš bratra svého Raynalda. Ten přistoupiv blíže ku sv. mládenci, pravil, že ho zajímá a uchopiv se roucha jeho chtěl mu s těla strhnouti nenáviděný šat řeholní. Tomáš však, jindy tichý a pokorný, postavil se mužně a odhodlaně na odpor, takže bratr jeho konečně ustal. Nechav Tomášovy průvodce v pokoji, odvedl zajatého bratra do tábora, kde druhý bratr Landulf na příchod jejich již čekal. Dva dni pobyl Tomáš v táboře, chtěliť bratří jeho výsměchem vojáků ho donutiti, aby konečně jiný šat si oblékl, než ho k jeho rodičům dovedou. Avšak ani posměch, ani násilí drsných vojinů nepomohlo, Tomáš setrval pevně, vědělť, pro koho trpí, a trpěti pro Boha bylo mu slastí. Vidouce bratří, že snaha jejich Tomáše nepřekoná, nýbrž spíše ještě v povolání ho utvrdí, vydali se s ním na cestu ku své matce

na hrad Rocca-Secca. Tam prožil šťastné dětství svoje, tam naučil se prvním základům víry, tam měl ještě hrdinně bojovati, utrpením svoje ctnosti upevniti a posléze zvítěziti.

6. Zajetí a vítězství sv. Tomáše.

Hraběnka čekala netrpělivě, nevědouc, podaří-li se synům jejím Tomáše lapiti. Teprve až uzřela tlupu jezdců blížiti se ku hradu, ulevilo jí. Běží vstříc synu svému, zahrnuje ho důkazy své lásky, líčí mu, co již strachu a bolu pro něj vytrpěla, snaží se mu zalichotiti a lásku jeho, o níž jest přesvědčena, mocněji roznítiti. Používá všech prostředků, jichž jí mateřské srdce její hojně radí, prosí, aby šat oněch nenáviděných řeholníkův odložil. Což asi vytrpěl Tomáš, slyše přání matky milované, jež se úplně protivilo vůli Boží — jeho povolání! A matka vidouc, že vůli její nepodléhá, nařiká na své neštěstí, do něhož ji tak krutě chce uvrhnouti, pláče a každá slza její vrývá se jako šíp v citlivé srdce Tomášovo, pláče se svou matkou, nemůže však jí povolit, jednati by proti vůli Boží, již nutno jest uposlechnouti i proti vůli vlastních rodičů.

Darmo snažil se Tomáš přesvědčiti matku svoji o klamnosti důvodů, jimiž se ho snažila od povolání odvrátiti, darmo vysvětloval jí, že činem jeho nejsou vinni řeholníci, že dobrovolně vstoupil do řádu kazatelského a že sám si přál před ní z Italie odejíti, nešťastná matka

jakoby neslyšela. Prohlásila, že řeholníci jsou příčinou jejího neštěstí, že bude nešťastna, dokud ho v jejich rouchu bude viděti a stálostí Tomášovou zatvrzovala se vždy víc a více. Dříve chtěla láskou syna svého odzbrojiti, ta však nepomohla, proto často ostré slovo přeletělo přes rty její. Tomáš však s radostí vše snesl, aniž láska jeho k matce se zmenšila.

Když hraběnka viděla, že všechno její úsilí jest marno, změnila způsob svého útoku. Poslala k synu svému dcery, vědouc, že je miluje. Maria a Theodora učinily matce po vůli. Tomáš klidně poslouchal jejich řeči, chválily mu svět a jeho radovánky, snažíce se ho od jeho tvrdostí odvrátiti, jíž by pozdě mohl pykati. Tomáš však vyvrátil všecky důvody svých sester a nesetrval při pouhé obraně, započal sám útok. Dokázal sestrám pravý opak, že všecka krása brzy pomine, a jak klamny jsou všecky rozkoše a radovánky světské. Ukázal sestrám na radosti vyšší, jež se nemění a proto ani nejsou příčinou žalu. Snadno bylo Tomášovi získati své sestry, neboť srdce jejich bylo čisté a neporušené, proto i otevřené pravdám nadpřirozeným. Když opouštěly pokoj bratrův, cítily touhu žíti podobně jako on; počaly pochopovati velikost jeho ducha a pocítily k němu velikou úctu.

S radostí pozorovala matka, že dcery její rády k Tomášovi docházejí, a tento že rád s nimi rozmlouvá. Domnívala se, že slova jejich jistě srdce jeho překonají, zatím však návštěvy ony vedly obě sestry do kláštera!

Hrabě Landulf použil ráznějších prostředků. Vešel k synu svému a vážně a přísně vyzval jej, aby odložil onen šat řádu žebravého, do něhož bez jeho svolení vstoupil. Tomáš však nemohl jiného odpovědět, než jak byl matce svojí odpověděl, že nemůže. Zaslepený otec, jenž především měl na zřeteli slávu a moc svého rodu, uvěznil svého syna ve hradní věži, chtěje násilím jeho stálost překonati; zakázal přísně každou návštěvu nebo úlevu vězení. Tomáš byl pilně střežen. Trpěl hlad, žízeň a zimu jako nějaký zločinec, a k tomu na hradě svého otce a z rozkazu vlastních rodičů, protože chtěl vyplniti vůli Boží, již oni neporozuměli. Jak miloval Tomáš Boha, jak vážil si vůle jeho, že ani takové příkoří stálosti jeho nezviklalo!

Občas navštívil hrabě Landulf svého vězně. Několikrát přinesl na ruce roucho řádu benediktinského a vyzval syna, aby volil buď další vězení, nebo šat, který mu přináší. Tomáš však volil vždy další vězení, necítě se povolán než ke svému řádu, ačkoli vděčně vzpomínal na časy, jež ve školách benediktinů ztrávil. Několikrát zase přinesl hrabě rytířský plášť, vybízeje Tomáše, aby si volil buď býti rytířem a dědicem jeho rozsáhlých statků, nebo další vězení. Tomáš opět volil další vězení. Kdykoliv zklamaný otec vězení opouštěl, netajil svého hněvu a rozhořčenosti, slova jeho zraňovala jako dýky srdce jiného, jenž otce svého miloval a lnul k němu z lásky k Bohu.

Čas míjel, Tomáš byl již několik měsíců ve vězení. Nikdo s ním neměl útrpnosti kromě jeho sester, jež by rády jemu byly ulehčily. Podařilo se jim vklouznouti k němu do vězení a jaly se ho těšiti. Tomáš však spíše těšil sestry svoje, neboť slzy jim z očí kanuly, a povzbudiv je, aby vše obětovaly Bohu, jakož i on učinil, prosil, aby poslaly zprávu jeho představeným do Neapole, že dosud pevně setrval a s milostí Boží že setrvává i dále. Žádal představených o Písmo sv., breviář a některé filosofické knihy, hlavně však o nový šat, neboť starý se mu na těle rozpadával.

S radostí uslyšeli dominikani v Neapoli o stálosti a svatosti svého novice a modlili se za něho ještě horlivěji než dříve. Bratr Jan ze sv. Juliana, bývalý učitel a zpo- vědník Tomášův, vydal se ihned na cestu s knihami a novým šatem; podařilo se mu přiblížiti se nepozorovaně až ku hradu, načež sestry bratru svému vše odevzdaly. Ještě několikráte podařilo se sestrám poslati zprávu do Neapole, načež vždy bývalý učitel Tomášův spěchal k jeho vězení, při čemž jednou byl zajat a od hraběte několik dní vězněn.

Maje knihy, zapomněl téměř Tomáš, že jest ve vězení. Rozdělil si den podobně, jako jest zvykem v klášterích dominikanských, určité hodiny věnoval modlitbě a roz- jímání, jiné nechal pro studium. Modlitbou se sílil, studiem se bavil a počal se tak pilně učit, že do konce svého vězení naučil se nazpamět Písmu sv. a Sentencím Petra

Lombarda¹⁾), jež tehdy na všech vyšších školách byly vykládány.

Již přes rok trvalo vězení Tomášovo. I zbývalo, aby jeho utrpení a pokušení bylo dovrholeno. Za nástroj k tomu snížili se rodní Tomášovi bratři. Sotva že přijeli na hrad, vcšli ku svatému bratru svému a posmívali se jeho stálosti. Vidouce však, že darmo mluví a posměchem že Tomáše ještě více upevní v jeho stálosti, vrhli se na něho, strhali mu s těla bílý šat dominikanský a roztrhavše jej na kusy, odešli, domnívajíce se, že bratr jejich bude nucen obléci si jiný šat. Avšak darmo čekali. S posvátnou hrůzou a se slzami v očích sbíral Tomáš kusy svého šatu a zahalil se do nich, jak mohl.

Taková síla a stálost roznítla hněv bratří až k zuřivosti. I vymyslili si útok nový, za nějž by se sám kníže pekel nemusil stydět. Uvedli tajně do vězení ženštinu, jež půvabem a mladostí jen kvetla, při tom však byla mravně zvrhlá. Nyní měla i Tomáše oloupiti o nevinnost a rázem rozbořiti budovu jeho ctnosti, o níž již tolik let byl pracoval. Lichotíc blížila se svatému mladíkovi, chtějíc v něm povzbuditi touhu po hříchu. Tomáš však poznav její úmysl, zachvěl se hrůzou, vzplanul svatým hněvem a uchopiv s krbu hořící poleno, vyhnal jím hanebnici. Se slzami v očích nakreslil ohořelým dřevem na stěnu

¹⁾ Quatuor libri Sententiarum«, dílo bohoslovné, byly tehdy všeobecně užívány, spisovatel jejich jest Petr Lombardus, jenž kolem r. 1160. zemřel, jsa biskupem Pařížským.

svého vězení veliký kříž a klesnuv před ním dlouho se modlil. Konečně unaven a vysílen usnul. Ve snu uzřel nebeské zjevení. Dva andělé stanuli bezprostředně u něho, načež jeden z nich pravil: „Bůh nás poslal, abychom tobě přinesli dar stálé čistoty; vyslyšelt' prosbu tvoji a svým neodvolatelným darem udělil ti, čeho slabost lidská nezaslouží.“ Po těch slovech opásali ho kolem beder opaskem, při čemž takovou bolest pocítil, že vzkřiknuv ze sna se probudil. Jak asi děkoval Bohu, uznamenav na svém těle opasek, nebeskou ochranu proti všemu pokušení! Až do své smrti nepocítil náš vítězný světec nižádné nezřízené žádosti neb náklonnosti k hříchu, pokorně však ukrýval a zatajoval onu velikou milost před svými spolu-bratry. Až před svou smrtí zjevil zpovědníku svému Reginaldovi, že jeho dětská nevinnost byla mu zvláštní milostí Boží beze vší skvrny ponechána. Po smrti svět-cově zjevil Reginald jeho vyznání a slova svá přísahou potvrdil, aby ona neobyčejná milost úctu ku světci rozmnožila.

Z poutníka a hosta pozemského stal se občanem nebeským, z Boží milosti uzřel anděly své spoluobčany, kteří ho opásali andělskou čistotou; svým vítězstvím Tomáš překonal hlavní útok a z největšího pokušení vyšel beze všeho porušení, jako zlato z ohně. Vítězstvím jeho byli bratři ohromeni a zahanbeni. O bezbožném jejich činu dověděl se hrabě i hraběnka, jež byla tak dojata, že počala činu svého želeť a opět počala jeviti Tomášovi

svoji lásku. Ráda by ho již byla z vězení vyprostila, avšak otec ještě vzdoroval, ač již odzbrojen, což dal na jevo tím, že dověděl se o činu svých starších synů, jim rozkázal ihned hrad opustiti. Největší radost měly však sestry Tomášovy, mohly již k němu docházeti a opět splnily jeho přání, poslavše mu do kláštera do Neapole pro nový šat, neboť svatý jinoch jen stěží se mohl před zraky jiných do kusů svého roucha zakrýti. Tomáš nelenil upevniti sítě, jež do srdce svých sester byl zasel, jeho vězení změněno opět ve školu ctností.

Císař Bedřich podporoval zajetí Tomášovo chtěje jednak, aby hrabě Landulf syna svého bratřím kazatelům nevracel, jednak již z nepřátelství proti papeži. Řeholníci vidouce stálost Tomášovu, chtěli mu pomoci, proto nenacházejíce jiného prostředku, obrátili se s prosbou na papeže Innocence IV., aby jim byl vydán jejich novic, jež dle kanonických předpisů do svého řádu přijali a ve své roucho oblekli. Papež dal celou záležitost vyšetřiti a dověděl se, že císař s násilím oním byl srozuměn a že je podporoval, psal ihned císaři, aby za svůj zločinný skutek zadost učinil. Toho času právě byl se císař s papežem na krátkou dobu usmířil a nechtěje ho opět uraziti, uvaloval celou vinu na bratry Tomášovy. Dal je zajati a vybízeli dominikany, aby jemu podali žalobu proti nim. Řeholníci však nepřáli si dlouhých soudů, raději by již byli viděli svého hrdinného novice u sebe. Císař dověděl se, jak Landulf a Raynald se svým bratrem nakládali,

hrozil jim trestem smrti, nebude-li Tomáš ihned propuštěn. To pomohlo. Hraběnka již dávno vzdala se naděje, že by žádost její mohla býti splněna, rovněž bála se trestu Božího, že bezcitně se svým synem ukládala a ve vězení ho nechala. Hrabě bál se trestu císařova. Avšak měl se nyní po tak dlouhém boji veřejně prohlásiti za přemožena, veřejně Tomáše propustiti? Toho hrdost mu nedovolovala. Dovolil dcerám, aby bratru svému pomohly utéci, mínil tím porážku svoji zatajiti.

Marie a Theodora poslaly ihned zprávu do Neapole, v umluvený den přišel tajně Jan ze sv. Juliana s několika bratry ku hradu. Tomáš rozloučil se se svými sestrami, dav jim ještě některá napomenutí, a sestry spustily ho v noci v koši oknem hradní věže. Tomáš padl radujícím se řeholníkům do náručí a děkujíce Bohu za šťastné shledání pospíchali od hradu, jenž tak dlouho bezprávně čistého anděla v pevných svých zdech byl věznil.

Šťastné shledání v okamžiku hojně odměnilo všechny starosti a obavy bratrů kazatelů. Opět našli syna svého, ježž byli ztratili, ano našli ještě více než ztratili, neboť dlouhé vězení bylo Tomášovi dlouhou školou ctností a a moudrosti. Zbožný převor pozoroval s radostí jeho svatost, překonalť tolik pokušení a tím nejlépe dokázal, že chce a může ve všem plniti řeholi řádu kazatelského. Ve vězení prodělal přísný noviciát, proto s radostí bylo mu ihned dovoleno sv. sliby úplně Bohu se odevzdati a zasvětiti.

Převor dominikanského kláštera v Neapoli Tomáš Agni z Lentina svolal řeholníky do chrámu, kde přede dvěma roky Tomáš do řeholního roucha byl oblečen. Tomáš poklekl a se zanícením přečetl svoji přísahu, již sliboval převorovi, řádu a Bohu, že až do své smrti věrně bude žíti dle řehole sv. Augustina a stanov řádu kazateského.

Nyní teprve byl Tomáš s řádem, po němž tak dlouho toužil, a pro nějž tolik bojů podnikl, spojen poutem, jehož moc světská rozvázati nemůže, a jehož ani viditelný nástupce Kristův bez velmi důležitých příčin nerozváže. Již nemohli bratří neb otec násilně proti Tomášovi vystoupiti, neboť tím by zřejmě byli vystoupili proti církvi sv., jež jediné má moc svazovati a rozvazovati na nebi i na zemi.

Dle předpisů řádových měl se Tomáš ihned po professi odebrati do některé školy řádové, na níž byla přednášena filosofie a bohosloví. Než však z Neapole odešel, bylo mu ještě jednu zkoušku přestáti. Landulf a Raynald, propuštění byvše od císaře z vazby, nejen že činu svého nelitovali, nýbrž uslyševše, že Tomáš professí řádu svému a Bohu na vždy se obětoval, odebrali se k papeži Innocenci IV. žádající, aby sliby Tomášovy prohlásil za neplatné. Zároveň uvedli několik důvodů, jimiž se snažili uvést v pochyby opravdovost bratrova povolání. Trpělivě vyslyšel papež jejich žaloby a slíbil jim, že dá celou záležitost znovu vyšetřiti, aby se mohl o povolání Tomášově přesvědčiti.

Tomáš byl předvolán do Říma, i vyzván, aby před papežem a sborem kardinalským udal příčiny, proč vstoupil do řádu kazatelského a proč nejednal dle vůle svých rodičů. Sličný jinoch však dokazoval tak skromně, spolu však ohnivě a neohroženě pohnutky, pro něž učinil slib řeholní, že papež až zaplakal. I prohlásil, že profess Tomášova jest platna, a že od nikoho nemůže býti zrušena, neboť Tomáš si od papeže podobné milosti nepřál.

Papež nechtěje hraběte Landulfa uraziti, nabízel Tomášovi opatství Monte Cassinské s tou výsadou, že by zároveň mohl zůstat i v řádě kazatelském. Tím by se jednak hrabě byl upokojil, jednak i Tomáš byl by mohl ve svém řádě zůstat, a jeho stálost a ctnosti byly by onou vysokou hodností církevní odměněny. Tomáš však pokorně prosil papeže, aby mu opatství ono svěřováno nebylo, aby vůbec nikdy církevními hodnostmi nebyl vyrušován; chtěl až do své smrti, jak byl přislíbil, zůstat prostým řeholníkem.

Důkazy také svatosti a pokory úpině papeže odzbrojily. Objal Tomáše a povzbudil ho, aby stále věrně dráhou svou kráčel, udělil mu svoje požehnání a pustil ho, zakázav, aby se nikdo neopovážil odvracet ho od povolání, ať už způsobem jakýmkoli.

Nyní teprve přestalo všechno pronásledování, Tomáš mohl se odebrati do škol řádových.

7. Sv. Tomáš v Kolíně a jeho učitel.

Velmistr řádu kazatelského Jan Teutonicus byl přesvědčen o velikém nadání Tomášově, proto určil jemu za učitele nejznamenitějšího učenice svého řádu a tehdejší doby, Alberta Velikého, jenž obecně „filosofem“ nebo „druhým Aristotelem“ byl nazýván.

Albert Veliký byl synem hrabat z Bollstädtu, narodil se r. 1193. v městečku Lauingen ve Švábích, kdež i mládí svoje prožil a pečlivě byl vychován. Otec jeho dal mu na vůli zvoliti si stav rytířský nebo věnovati se vědám. Albert zvolil si vědy, proto byl poslán na vysoké školy do Paduy a potom do Bologn. Studoval pilně, při tom varoval se všeho hříchu a žil přísně dle víry, v níž ho zbožná matka byla vycvičila. Zvláště uctíval nejsv. Pannu Marii, k níž lnul dětinnou láskou, ve všech potřebách k ní se utíkaje.

Toho času studentstvo a obyvatelstvo města Paduy žaslo nad výmluvností a apoštolskou činností Jordana Saského, z řádu kazatelského. Ohnivá jeho slova došla ohlasu mocného v srdci všech posluchačů. S radostí poslouchával i Albert jeho slova. Rychle mu uprchla doba studií, a než se nadál nadešel čas, kdy měl o svém budoucím stavu se rozhodnouti. I prosil Boha o pomoc při volbě, hlavně však, jak obyčejně, odevzdal se do ochrany Panny Marie. A neprosil nadarmo. Nejsv. Panna se mu zjevila, vybízějíc ho, aby vstoupil do řádu kazatelského. Albert děkoval vroucně, že zjevením odporučen mu byl řád, po němž počal toužiti, jakmile kázání Jordanova uslyšel; neváhal tedy vstoupiti do řádu, jsa si vědom, že jedná dle vůle Boží.

Za nedlouho byl poslán do škol klášterních v Bologni, kdež mu bylo těžké zkoušky přestáti. Byl sice nadaný, avšak

mnohých pravd nemohl pochopiti tak rychle, jako jeho sou-druhové, zůstával pozadu a velmi se tím rmoutil. Toho po-užil nepřítel všeho dobra, a snažil se seslabiti přesvědčení Albertovo, že jest vůlí Boží do řádu povolán. Zarmoucený mladík málem že z řádu nevystoupil. Ve svém soužení a pokušení obrátil se ještě v čas s prosbou o pomoc k nejsv. Panně, a její přímluvou mu bylo dáno, čeho slabost jeho dosíci nemohla. Zjevila se mu totiž opět Královna nebes v průvodu jiných dvou panen a potěšila ho řkouc „Setrvej, synu můj, ve svém studiu, Bůh požehná tvé snaze a oslaví jí celou církev, pro svou vědu nikdy neodchýlíš se od víry. Věz však, že nikoli vlastní snahou, nýbrž z milosti Boží dojdeš veliké moudrosti a učenosti. Toho znamením ti bude, že učenost a moudrost před smrtí tě opustí.“

Minulo jen několik dní od onoho zjevení a Albert dříve poslední vynikl i nad nejlepší žáky a pro svůj prospěch byl za nedlouho povýšen za učitele filosofie a bohosloví. Opustil Itálii, načež města Hildesheim, Freiburg, Řezno, Štrassburg, Kolín a Paříž shromáždila své studující kolem jeho učitelské stolice. Albert znal všechna odvětví přírodopisu, vynikl v lučbě a počtářství, v zeměpise a anatomii, ve stavitelství a řezbářství, hlavně však ve filosofii a v bohosloví. Ze všech končin scházeli se mladíci poslouchati jeho přednášky, a když školy množství žáků nemohly obsáhnouti, vyučoval pod širým nebem. Dosud nazývá se v Paříži náměstí, kdež učival, „náměstím Albertovým“ — „Place Maubert“, původně: „Place du Maître Albert.“

Když později někteří professoři pařížské Sorbonny byli nespokojeni a hlavně působením Viléma ze Saint-Amour chtěli dosáhnouti, aby hodnosti universitní a hlavně stolice učitelské nebyly udělovány učencům z řádů žebravých, odešel Albert k papeži Alexandru IV. a hájil osočené řády. Papež

poznal jeho velikou učenost, dával mu důkazy své přízně a učinil ho svým bohoslovcem — Magistrem Sacri Palatii. Potom jej ustanovil biskupem v Řezně. Albertovi líbila se však více prostá a malá cela, nežli vysoká hodnost a moc biskupská. Prosil stále, aby se mohl úřadu svého vzdáti, a dostav r. 1262. k tomu povolení, navrátil se do Kolína a započal opět svoje přednášky. R. 1274. byl povolán ku všeobecnému církevnímu sněmu do Lyonu, kde se svou učeností velmi vyznamenal. Na to učil opět několik let v Kolíně až do své smrti 1280.

Nedlouho před smrtí vyplnila se mu předpověď, že ztratí svoji učenost. Dle obyčeje počal přednášku před četnými posluchači. Vyložil a vysvětlil látku, již chtěl probrati, ještě měl pravdu její dokázati. Nenašel však ani jednoho důkazu, darmo se namáhal, všechna jeho bývalá učenost a bystrost duševní byla ta tam. Se slzami vypravoval sedmaosmdesátiletý stařec užaslým posluchačům o svém zjevení a navždy rozloučil se s nimi i se školou. Ve hrobce kláštera, kde měl býti pochován, připravoval se na smrt, modlil se za sebe hodinky za zemřelé a nedlouho na to skončil. Papež Řehoř XV. prohlásil jej r. 1622. za blahoslaveného.

Ačkoliv Albert po celý svůj život vyučoval a mnoho obtížných úřadů zastával, zanechal přece velmi mnoho spisů, jež jsou pozdějším věkům nejlepším důkazem jeho moudrosti. Při stálém studiu a namáhavé práci přece vždy našel ještě dosti času k modlitbě, stále lnul touž čistou láskou, jako v mládí, k Pánu Bohu, ano ještě ohnivěji po něm toužil, čím více jeho vlastnosti pochopoval. O jeho lásce a úctě k nejsv. Panně svědčí mnoho překrásných spisů, jež k úctě její sepsal. Aby vždy na Pannu Marii pamatoval, zhotovil si ze dřeva sochu, jež kdykoliv se jí někdo dotknul, volala třikrát „Ave — Zdrávas Maria“.

Albert uložil vznešené svoje myšlenky nejen ve své »Sumě bohosloví«, nýbrž oděl je i ve tvrdý kámen, snaže se Bohu důstojný stánek na zemi připravit. Tak pomohl k rozkvětu velebnému slohu gotickému v Německu, že sloh onen i „uměním Albertovým“ byl nazýván. Kůr dominikanského chrámu v Kolíně jest jeho prací, jíž umělci dosud se diví, ano i plán světového dómu Kolínského jest od mnohých Albertovi připisován.

Velmistr řádu kazatelského nemohl lépe učiniti, než že vychování Tomášovo svěřil muži tak vynikajícímu, od něhož žáci se neučili toliko vědám, nýbrž i svatosti. Jako dvoje slunce zářili potom světci Albert a Tomáš, sláva učitelova množila slávu žakovu a žakova učitelovu, učitel divil se žáku, žák učiteli, světlo slávy a moudrosti Albertovy dříve plálo, Tomášovo však jasněji svítilo.

Tomáš opustil Neapol, na další cestě z Říma provázel jej velmistr řádu. Bez peněz, pěšky ubírali se od vesnice k vesnici, od města k městu žijíce z almužny. Přes noc zůstali v některém klášteře, ve hradě, nebo i v prosté chatě. Velmistr volil cestu přes Paříž. „Co bys dal“, otázal se Tomáše, když před sebou město ono v celé jeho kráse spatřili, „co bys dal za to, abys mohl býti králem města tohoto?“ Tomáš bez rozpaků odpověděl: „Raději bych chtěl míti pojednání svatého Jana Zlatoústého o evangeliu svatého Matouše, nežli býti králem tohoto města!“ Hodná to odpověď mladého světce, jenž v dlouholetém boji nad světem a jeho slávou byl zvítězil.

Počátkem r. 1245. přišel Tomáš do Kolína. Jako jelen touží po prameni vody, tak toužil Tomáš po vědě a to tím více, že našel pramen hojný a čistý. Určené hodiny věnoval horlivé a vroucí modlitbě, ostatní čas zabýval se studii.

Pobídkou Tomášovi ku všestranné snaze byli jeho spolužáci, závodíce mezi sebou v učení i ve ctnostech. Vilém de Tocco praví o prospěchu Tomášově v Kolíně následovně: „Bratr Tomáš byl hoden podivu a chvály pro svoji mlčenlivost, pro svoji pilnost ve studiu a pro svatost v modlitbě. Neustále sbromažďoval ve své paměti pravdy, jimž později měl svět učit, při tom však dovedl pokorou a skromností všechnu svoji moudrost a osvěcenost jako závojem zakrývati. Nemluvil zevně, mluvil uvnitř, nabýval tím větší moudrosti, čím více se odvracel od věcí zevnějších.“¹⁾

Co do vnější stránky studia, ostal věren způsobu, jaký si oblíbil v Neapoli. Po přednášce spěchal do své cely, probranou látku si zopakoval a napsal, uvedl důvody a rozřešil námitky. Potom přemýšlel a snažil se hlouběji vniknouti do svých předmětů. Tiché jeho chování stalo se záhy předmětem posměchu jeho spolustudujícím. Ve škole totiž sedával úplně tiše a nehlásíval se, tak že nejen počali pochybovati o jeho nadání, ba někteří počali ho dokonce nazývati sicilským nebo italským volem. Tomáš však pokorně snesl všecky urážky a

¹⁾ Boll. p. 662, n. 13.

nedbaje posměchu svých druhů, tím více času věnoval studiím.

Také učitel Albert všiml si chování Tomášova, připisoval je však spíše jeho duševní dokonalosti. Bylť mu velmistr řádu Tomáše výslovně doporučil, žádal, aby jeho vloh nenechával ležeti ladem a velmi pochvaloval prospěch jeho studií dřívějších.

Pokora Tomášova nezůstala bez odměny. Učitel Albert rozmlouval ve své přednášce o velmi těžkém místě, dlouho je svým posluchačům vysvětloval a přece mnozí slov jeho nepochopili. Po přednášce seděl Tomáš jak obyčejně tiše a nehybně. Po přednášce přistoupil k němu jeho spolužák a nabízel se mu útrpně, že mu bude soukromně přednášky vysvětlovati. Tomáš, ač vše úplně dobře byl pochopil, přijal pokorně a vděčně návrh druhův. Po čase opět vysvětloval studující Tomášovi těžké místo, uvázl však a darmo se namáhaje z bludiště vyváznouti konečně prohlásil, že místu tomu nerozumí. Tomáš, jenž až dosud trpělivě byl poslouchal, překonav svoji pokoru láskou, ptal se svého soudruha, nechtěl-li by jeho výklad poslechnouti. Studující přisvědčil, myslil však, že asi něco ne příliš chytrého uslyší. Tomáš však mu vyložil vše stručně a jasně, uvedl důkazy pevné a přesvědčující, tak že studující zcela překonán a překvapen jsa ho prosil, aby od toho dne jemu přednášky vysvětloval. S radostí vyplnil přání svého druha, ale vymínil si, že nikomu nic nepoví.

Po delší dobu nikdo o příhodě oné nevěděl. Druh Tomášův však pozoroval, že spolužáci Tomáše stále směleji urážejí a představení že starostlivě na jeho zdánlivé neschopnosti poblížejí, proto vše magistrovi noviců vyjevil. Ten s radostí vyslechl dlouho ukrývané tajemství o velikých schopnostech a veliké bystrosti duševní Tomášově. Chtěje se sám o tom přesvědčiti, vešel do cely, v níž Tomáš se svým spolužákem přednášky opakoval a ukryv se, slyšel zřejmé důkazy jeho schopnosti.

Ještě jiná událost odhalila veliké nadání Tomášovo. Vycházeje ze své cely, ztratil kus papíru, na němž některé velmi těžké otázky byl rozřešil a odůvodnil. Opět i tu zřejmý důkaz jeho schopnosti, málo slov, hluboký smysl, vše jasně vysvětleno. Studující, jenž papír onen našel, odevzdal jej mistru Albertovi. Velmi divil se učenec ten, domnívaje se, že slova ona napsal nikoli žák jeho, nýbrž spíše Dionysius Areopagita, z jehož knihy „Ojménech Božích“ předmět pojednání onoho byl volen.

Do té doby nesúčastnil se Tomáš činně učených hádek, v nichž studující úlohu svoji vysvětlil a odůvodnil, načež vyvracel námitky protivníka svého, jenž proti pravdě dokázané povstal, dokud na znamení učitelovo pojednávání se neskončilo. Učitel Albert chtěje se sám ještě lépe o nadání Tomášově přesvědčiti, dal mu oznámiti, že následujícího dne má hájiti velmi těžký úkol, jež mu udal. Tomáš ve své pokoře žádal, aby se mohl alespoň několik dní připravovati k oné obtížné práci, k níž se za ne-

schopna považoval. Avšak všechny jeho prosby byly marny. Posíliv se modlitbou, vystoupil na učitelskou stolicí a započal vysvětlovati a dokazovati svůj úkol. Rozluštil všecky námitky svého spolužáka, jenž měl jeho důkazy vyvrátiti, překonal všechny obtíže tak lehce a dovedně, že nejen spolužáci, nýbrž i učitel Albert podivili se jeho moudrosti a důvtipu. „Bratře Tomáši“, zvolal s radostí veliký jeho učitel Albert, „nemluvíš jako žák, nýbrž jako učitel. Na to uvedl mu čtyři velmi těžké námitky proti pravdě dokázané a vyzval ho, aby se pokusil je rozluštit. Klidně opakoval Tomáš čtyři ony námitky a ve chvíli rozluštil je dovedně a snadně beze všeliké obtíže, tak že učitel Albert povstav před celým shromážděním ho pochválil a obrátiv se ke studujícím řekl: „Mnozí z vás posmívali se bratru Tomášovi nazývajíce jej italským volem, pravím však vám, vůl onen bude tak silně bučeti, že celý svět uslyší hlas moudrosti jeho.“

Od toho času pohlíželi studující s úctou na Tomáše, tím však jen více nabádali ho k pokoře. Mistr Albert věnoval Tomášovi více pozornosti než dříve, nepovažoval ho ani za svého žáka, nýbrž za sobě rovného a prosil ho, aby těžší místa se studujícími opakoval a obtíže jim vysvětloval.

Brzy potom počal mistr Albert přednáseti filosofii Aristotelovu. S neobyčejnou pílí počal Tomáš studovati spisy onoho pohanského učence, jenž duchem svým vítězně nad bludy pohanství se povznesl. Pracoval pilně, četl,

psal a přemýšlel. Jeho snaze později se podařilo uvést v soulad pravdy učení Aristotelova s pravdami náboženství katolického. Jisto jest, že Tomáš zbudoval velebný chrám bohosloví; kterak však obrovské ono dílo vykonal, nelze pochopiti, leč uváží-li se nezlomná píle, s níž studoval křesťanské i pohanské učence, a ovšem i jeho nadání, pobožnost a svatost. Modlitba ho sílila, aby v práci neumdléval, a pro ctnosti Bůh práci jeho požehnal.

Toho času byla uprázdněna učitelská stolice na universitě pařížské. Generalní kapitola řádu v Kolíně r. 1245. rozhodla, aby mistr Albert byl poslán za učitele do Paříže. Tomáš měl ho doprovoditi a za jeho dozoru studia svá ukončiti. Opustil tedy Tomáš Kolín a odebral se do Paříže, kdež později slavnou svou učitelskou dráhu nastoupil a veliké slávy došel.

8. Klášter u sv. Jakuba. První čas učitelské činnosti sv. Tomáše.

Školy pařížské byly mnohem proslavenější než Kolínské. Mistr Albert měl složiti zkoušku doktorskou, aby mohl světlem své moudrosti zářiti v srdci celé Francie před studujícími ze všech zemí evropských. Ve průvodě jeho vracel se Tomáš od Rýna k Paříži touže cestou, již před rokem s velmistrem řádu byl spěchal do Kolína. Přišedše po několika týdnech do Paříže, byli Albert a Tomáš srdečně uvítáni v proslaveném klášteře u svatého Jakuba, jenž se rozkládal na levém břehu řeky Seiny

na návrší sv. Genovefy. V klášteře tom žil Tomáš dlouho, jeho prostory byly jeho přítomností posvěceny, proto se zmíníme krátce o jeho dějinách.

O založení kláštera u sv. Jakuba píše Lacordaire¹⁾ následovně: „Toho času, kdy sv. Dominik rozesílal první syny své do všech končin světa, založil Jan de Barrastre, děkan v Saint-Quentin, dvorní kaplan a professor university pařížské, při bráně narbonnské čili orleanské hospic pro chudé cizince. Kaple onoho hospice byla zasvěcena sv. Jakubu, jenž ve Španělech velice jest uctíván a k jehož hrobu do Compostelly z celého křesťanského světa poutníci přicházejí. Jan de Barrastre uslyšel, že v Paříži se zdržují noví řeholníci, kteří po způsobu apoštolů pravdy víry sv. hlásají, totiž první bratři kazatelé, kteří ze Španělska do Paříže zavítali a poznáv je, divil se jejich výmluvnosti a nadšení, počal je milovati. Poznávaje důležitost jejich působení, daroval jim r. 1218. svůj ústav u sv. Jakuba, jež byl pro Spasitele našeho v podobě chudých cizinců založil. Bl. Mannes, bratr sv. Dominika, převedl šest jiných řeholníků z najatého domu u arcibiskupského paláce do nového sídla. Bůh žehnal oněm šlechetným hostům více než cizincům, pro něž dům u sv. Jakuba byl určen. Jan de Barrastre potvrdil r. 1221. dar svůj právní listinou, proto mohli řeholníci nové sídlo své dle potřeby si zařídit. Horliví kazatelé majíce stálé sídlo mohli se s větším výsledkem věnovati apoštolské činnosti. Pověst o nich se šířila městem, studující s radostí poslouchávali jejich kázání a mnohý z nich následoval jejich příkladu.“

Klášter u sv. Jakuba vzrůstal velmi rychle. Již r. 1219. měl přes třicet řeholníků; zkvétal po několik století, rozsáhlá jeho budova měla později několik dvorů a zahrad, veliký a

¹⁾ Lacordaire, La vie de Saint Dominique III.

krásný chrám a ohromné sály školní. Ve školách jeho čerpalo svou moudrost veliké množství znamenitých učenců a spisovatelů, kazatelů a zpovědníků, králů francouzských, biskupův a kardinalů. Ve stejném poměru s vědou pěstovány i řeholní ctnosti, neboť bez ctností a kázně brzy by život řeholní zanikl. Příkladem ctností a svatostí byl ku př. Petr Taran-taiský, zbožný jako učený, jenž první z řádu kazatelského na stoliči Petrově pode jménem papeže Innocence V. zasedl a jejž papež Leo XIII. za blahoslaveného prohlásil. Rovněž blah. Bertrand Carriga, bl. Reginald a bl. Jordan Saský byli synové kláštera u sv. Jakuba.

Sláva zmíněného kláštera zastínila záhy všechny jiné kláštery bratří kazatelů ve Francii, tak že dominikani dle kláštera u sv. Jakuba všeobecně „Jakobiny“ byli nazýváni. Jméno to jim bylo ku cti až do veliké revoluce francouzské, kdy lůza vyloupila kláštery a řeholníky vyhnala nebo krutě umučila. V rozsáhlém klášteři sv. Jakuba usadilo se množství revolucionářů, tam mívali své schůze a porady, kterak by snáze řád lidský i božský mohli podvrátiti. Od onoho času utrpělo jméno, jímž bratři kazatelé po celých šest století se slávou byli jmenováni, neshladitelnou skvrnu a vzhledem k ukrutnostem, které revolucionáři Jakobini páchali, nemůže býti bez odporu vysloveno.

Do onoho slavného kláštera přišel tedy Tomáš se svým slavným učitelem, za jehož dozorem započal ihned přípravný běh ku zkoušce na bakaláře. Nikdo by nebyl myslel, že Tomáš je žákem Albertovým, kdyby byl pouze pozoroval jejich vzájemné chování mimo školu. Duch obou velikánů byl spjat poutem svaté, nadpřirozené lásky.

A jako Albert Veliký byl velikým učencem a světcem, tak i Tomáš dle příkladu jeho stával se učencem a

při tom stále prospíval v ctnostném životě, hlavně pokoru miloval a den ode dne v ní se cvičil. Jak Tomáš pokory si vážil, svědčí následující — sic všední — událost. Tomáš předčítal při stole a byl opraven, ačkoli dobře četl. Pokorně opakoval opravu, jako by byla správná. Po jídle přistoupili k němu někteří z jeho spolubratří vytýkajíce, proč nesprávnou opravu opakoval, neboť byl opravené slovo dobře vyslovil. Tomáš však odpověděl: „Nezáleží na tom, vyslovil-li jsem slovo ono tak neb onak, avšak řeholníku nekonečně mnoho na tom záleží, aby se cvičil v pokoře a poslušnosti.“

Hravě prostudoval Tomáš přípravnou látku a složiv zkoušku, stal se bakalářem, čímž započal svůj úřad učitelský. Z počátku vyučoval pouze menší studující, aby později stal se učitelem celého světa. Neuzřela však Paříž, nýbrž Kolín první plody jeho učitelského působení.

Až do toho času byly hlavní školy řádové (studium generale, scholae magnae) pouze v Paříži pro celý řád kazatelský. Jiné provincie měly ve větších klášteřích t. zv. školy nižší (scholae parvae), na nichž byl přednášen dějepis a filosofie. Bohoslovné studium v klášteře u sv. Jakuba v Paříži bylo v 13. stol. nejznamenitější školou toho druhu, ku přednáškám měli volný přístup studující ze všech zemí. Provincie řádové posílaly tam svoje nadějně mladíky, aby po čtyřletém studiu složili zkoušku na bakaláře a vyučovali potom v provincii, do níž patřili, připravující se dále na doktorat. Ačkoliv

klášter u sv. Jakuba byl velmi rozsáhlý, přece nemohl obsáhnouti velikého množství bratří (toho času přes 500) a ač byl velmi podporován od králů francouzských, hlavně od Ludvíka IX. Svatého, přece vždy více se množily nesnáze a nedostatek časných potřeb. Proto ustanovila generalní kapitola řádu r. 1246. a 1247., aby studia bohoslovná byla zavedena i do některých jiných měst, aby řád lépe mohl zkvétati. Návrh ten byl od generalní kapitoly v Paříži r. 1248. přijat a tím nabyl zákonité platnosti. Bologna byla určena pro Itálii, Montpellier pro Provenci, Oxford pro Anglii a Kolín pro Německo; zároveň určení byli i professori, kteří ve jmenovaných městech vysoké učení měli otevřítí.¹⁾

Albert Veliký byl již tři roky doktorem v Paříži, nyní měl řídit školu v Kolíně. Na jeho žádost byl mu přidělen Tomáš, jenž měl v Kolíně zastávat místo bakaláře.

Po školním roce vydali se Albert a Tomáš na cestu do Kolína, s nimi přišel ještě bratr Ambrož ze Sieny, jenž měl rovněž vyučovati.

Tomáš počal přednášky svoje výkladem čtyř knih „Sentencí“. Při přednáškách svých snažil se vznešené pravdy bohoslovné podati krátce a pochopitelně. Žáci snadno mu rozuměli, neboť sestavil učivo tak, že nové pravdy vyplývaly z látky již probrané.

Po dva roky přednášel Tomáš „Sentence“, potom počal výklad písma sv. a filosofii. Se všech stran hrnuli

¹⁾ L'Année dominicaine t. VI.

se k němu studující a sláva jeho den ze dne se rozmáhala. Tomáš však zůstal pokorný jako dříve a vzorem slov, jimiž dal radu svému spolubratru, jak by mohl lépe ve studiu prospívati: „Nespěchej říci, co myslíš, neb ukázati, čemu jsi se naučil; mluv málo a neodpovídej dříve, než budeš otázan!“¹⁾ Toho času napsal Tomáš dva menší spisy — „De ente et essentia — o bytosti a bytnosti“, a „De principiis naturae — o základech přírody.“

Za svého pobytu v Kolíně byl Tomáš vysvěcen na kněze. Jak asi připravoval se k onomu nejvyššímu úřadu na zemi, maje se státi prostředníkem mezi nebem a zemí! Na slovo světcovo sestoupil Nejsvětější v prosté způsoby chleba a vína, dal se jemu darem v celé své velebnosti a slávě, neboť i Tomáš úplně Bohu byl se obětoval a svěcením ještě oběť svoji posvětil a zdokonalil. V oné vznešené chvíli tím více Tomáš pocítil slasti, čím dokonaleji byl Boha poznával a poznáváním a věrou o pravdách nadpřirozených se přesvědčil. Zaplesal duchem svým a takové slasti pocítil, že s touhou vždy spěchal k stupňům oltářním, když měl nejsv. Oběť přinést a za čest si pokládal, mohl-li při mši sv. posluhovati jiným.

R. 1250. došla sv. Tomáše zpráva o osudu jeho příbuzných. Landulf a Raynald konečně vystoupili z vojska bezbožného císaře Bedřicha II., ten se však krutě pomstil, město Aquino a hrad Rocca-Secca byly úplně rozbořeny. Landulf byl ve vyhnanství, Raynald ve vězení, otce

¹⁾ Opusculum 68.

Tomášova hraběte Landulfa již nebylo mezi živými. Hraběnka Theodora uchýlila se ku své dceři, manželce hraběte ze San-Severino, dcera i Tomáš ji těšili; žila kajicně.

Čtyři roky vyučoval již Tomáš v Kolíně, za tu dobu se pověst o něm daleko rozšířila. Velmistr řádu Jan Teutonicus poslal Tomáše na radu Hugona a St. Caro a Alberta Velikého opět z Kolína do Paříže, kdež měl přednáseti a připravovati se na doktorát. Opět ubíral se Tomáš (na podzim r. 1252.) z Kolína do Paříže a volil cestu Belgií, kdež prodlel několik dní u burgunské kněžny Adely, manželky Jindřicha III., vévody brabantského. Zbožná a ctnostná kněžna ráda poslouchala řeči Tomášovy a při odchodu ho prosila, by jí napsal některé rady a pokyny, jež od něho byla slyšela. Brzy po svém příchodu do Paříže vyplnil Tomáš její žádost, zaslav jí malý spis — „De regimine Iudaeorum — O správě židů“. Kněžna ho totiž zvláště prosila o radu, jak by se měla chovat k židům, kteří obyvatelstvu jejího území lichvou mnoho škodili, a co by měla učiniti s penězi jim odňatými. Sv. Tomáš uznával, že židé nesouce na sobě velikou vinu, již na sebe svolali slovy: „Krev jeho (Kristova) na nás i na naše syny!“¹⁾ — nemají práva něco míti nebo požívat svobody jako jiní národové, nýbrž že jim mají sloužiti. Přece však napomínal kněžnu, aby příliš krutě proti nim nezakročovala, aby jim totiž ponechala, čeho nutně

¹⁾ Mat. 27, 25.

k výživě potřebují. Peníze jim odňaté měla navrátiti těm, na nichž byly vyšizeny, nebo rozdati chudým.

Delší čas pobyl Tomáš na své cestě také v klášteře v Lovani. Dosud chová se po něm v novém tamějším klášteře jako drahocenná památka pult, na němž zpíval evangelium při slavné mši sv., kterou bl. Albert Veliký sloužil. Letopisy téhož kláštera praví, že Tomáš za svého pobytu v klášteře měl několik přednášek, neboť všeobecná pověst o něm budila touhu slyšeti nějaký výklad od něho všude, kam zavítal.

Uprostřed velikého a krásného města Paříže, v ruchu a shonu našel Tomáš opět v tiché cele klášterní nerušený klid a blaho, jehož svět dáti nemůže. Z počátku obdržel místo výpomocného učitele u mistra Brunettiho. Již první přednášky Tomášovy působily neobyčejně na četné jeho posluchače, školy u sv. Jakuba vždy byly naplněny, až ani místa se nedostávalo.

S radostí pozorovali dominikani slávu Tomášovu. Professori universitní pohnuli převora kláštera u sv. Jakuba k tomu, že Tomášovi rozkázal ucházeti se o místo doktorské, aby volněji a s větším prospěchem mohl přednášeti a řádu ještě více prospěti.

9. Sv. Tomáš doktorem na universitě pařížské.

Universita pařížská vznikla jako mnoho jiných vysokých škol ze škol klášterních a ze škol, které byly od biskupů při metropolitních chrámech založeny. Již r. 1109. založil

Vilém de Champeaux klášterní školu u St. Victora v Paříži, jiná škola byla u metropolitního chrámu Notre-Dame a u chrámu sv. Genovefy. Péčí papežův a králů francouzských zkvétaly utěšeně školy ony. R. 1200. spojil je všechny král Filip August v jedinou universitu. „Toho času“ praví letopisec, „byly školy v Paříži v plném květu, tušíme, že ani do Athen ani do Egypta nebo na jiné místo nesešlo se takové množství studujících, jako tehdy do Paříže. Ani krásná poloha, ani bohatství města nevábilo studující tak, jako veliké výsady, jež jim král Filip August udělil.“¹⁾

Universita se skládala ze čtyř fakult: bohoslovecké, právnické (na níž se přednášelo právo církevní i státní), lékařské a fakulty svobodných umění. Fakulta svobodných umění dělila se na dva rozdílné běhy — trivium a quadrivium; první běh obsahoval gramatiku, logiku, dialektiku a řečnictví, druhý arithmetiku, geometrii, hudbu a hvězdářství. Ze všech fakult university pařížské bohoslovecká byla nejproslavenější, na ní výhradně studovali nejznamenitější bohoslovci toho času.

Jako na jiných světových universitách, tak i v Paříži byli studující, jichž ve 13. století i 40 000 bylo, rozdělení ve čtyři národnosti dle zemí, jež nejvíce byly zastoupeny, totiž v národnost francouzskou, anglickou, pikardskou a normandskou. Každá národnost měla hlas při volbách. Jednotlivé fakulty měly svého děkana, nejvyšší správu celé university měl ředitel — rector magnificus, jenž výhradně byl volen z profesorů svobodných umění. Kromě rektora a děkanů měla universita dva kancléře, z nichž jeden u chrámu Notre-Dame, druhý u sv. Genovefy bydlel. Kancléři starali se o vnější záležitosti university a potvrzovali nově udělené hodnosti professorské. Pro veliké množství studujících nebyly

¹⁾ Rigord, Gestes de Philippe Auguste.

všechny fakulty na jedno místo soustředěny, nýbrž byly rozděleny po školách v klášteře u Notre-Dame, v opatství St. Victora a v klášteře u sv. Genovefy. Sorbonne byla založena r. 1256., zakladatel její jest Robert Sorbon, zpovědník králův. Jiné kláštery v Paříži spojily své školy s universitou a tím požívaly všech výsad, jež studujícím byly uděleny.

Chtěl-li se bakalář bohosloví státi doktorem nebo mistrem, bylo mu napřed za dozoru některého jiného doktora bohosloví vyučovati „Sentencím“. Po roce dostal vysvědčení od doktora, v jehož škole byl učil, načež od kancléře dostal dovolení — licenciát — přednáseti jako doktor nebo mistr. Nový doktor úřad svůj zahájil řečí v sále arcibiskupského paláce přede všemi professory, kancléři a arcibiskupem. Následujícího roku přednášel opět „Sentence“, neboť hodnost jeho nebyla ještě veřejně uznána, měl však již vlastní školu a přednášel samostatně. Po školním roce byl od kancléře ve své hodnosti potvrzen, mohl si vyvoliti předmět ku svým přednáškám a byl mu podřízen bakalář, na jehož výklad „Sentencí“ dohlížel a na konci roku mu vysvědčení o jeho činnosti dal. Po oněch třech letech mohl mladý doktor dále vyučovati neb odejíti, v obou případech však mu zůstal skvělý název: „Mistr bohosloví na universitě pařížské“. Professor obyčejně přednášel dle svých poznámek, žáci poslouchali a zaznamenávali si hlavní věci. Král Ludvík IX. podporoval velmi vysoké školy svého sídelního města, dal opisovati staré rukopisy a založil z nich pro potřeby školní knihovnu, první toho druhu v Evropě. Za strážce oné knihovny ustanovil Vincence de Beauvais z řádu kazatelského, jenž byl jeho přítelem a vychovatelem jeho synů.

Již od r. 1232. měl řád kazatelský dvě učitelské stolice na universitě pařížské. Po dvacet let vyučovali na

nich jeho synové, Tomáš měl nyní jednu zaujati. Z pokory pravil, aby místo ono bylo někomu schopnějšímu uděleno, nechtěje však jednati proti rozkazu svých představených, odevzdal se do vůle a milosti Boží.

Ve škole mistra Eliáše Brunettiho přednášel již po celý rok, obdržel licenciát a měl veřejnou řeč před professory, kancléři a arcibiskupem vznešený svůj úřad započítati. Látkou k podobným řečím bylo obyčejně některé místo z písma sv. Každé slovo mělo novému učiteli dáti příležitost, aby dokázal svou duševní bystrost a vzdělanost. Tomáš posílil se modlitbou a dříve, než se počal připravovati, naříkal před Bohem na svou nehodnost a na svou omezenost, dokládaje, že nemůže ani najíti vhodného místa pro svou řeč. Ve snách na to zjevil se mu řeholník v bílém šatě řádu kazatelského, táže se, proč pláče a oč tak vroucně prosí. „Bylo mi rozkázáno“, pravil Tomáš, „připravovati se na doktorat, vědomosti moje však k tomu nestačí, ano nevím ani, o čem bych měl ve své řeči pojednati.“ „Neboj se synu“, odpověděl zjev, „připravuj se jen ke zkoušce, Bůh bude s tebou! Ve své řeči pojednej o tomto místě: Jenž svlažuješ hory s výsostí svých, z úrody díla tvého nasycena bude země.¹⁾ Po těch slovech zjev zmizel.²⁾

Procitnuv ze sna cítil Tomáš neobyčejnou sílu. Vzdával díky Bohu a radoval se, neboť slova, jež mu byla ve

¹⁾ Žalm 103, 13.

²⁾ Boll. p. 664. n. 17.

zjevení odporučena, skutečně velmi se hodila a poskytovala mu vhodné příležitosti, přirovnati přírodní zjev — déšť — k rose milosti Boží, jež od ukřižovaného Spasitele stéká na hory — ony velikány mezi lidstvem, aby posílnění a omilostnění jsouce rosou onou opět jako dešťovou vláhu kolem sebe šířili vědomosti, jiné učíce a k životu lepšímu povzbuzující. Tomáš ve své pokoře ani se nenadál, že slova jeho, jež na jiné chtěl vztahovati, vlastně na něm se vyplní.

Rychle se blížila doba, kdy Tomáš měl svoji zkoušku složiti, náhle však povstala bouře mezi professory a žáky s jedné a mezi kláštery a státní správou s druhé strany, tak že na zkoušku na ten čas nebylo lze ani pomyslití.

Jak již řečeno, měli studující veliká práva, mohli veřejně nositi kord a stráž nesměla jich zatknouti. Mezi oním velikým počtem mladíků na světové universitě pařížské ovšem vždy bylo dosti takových, jimž práva a výsady akademické byly jen záštitou, aby tím volněji a nevázaněji mohli hýřiti a výtržnosti tropiti. Toho času, kdy Tomáš se připravoval ku zkoušce, dostal se zástup studujících do svády s noční hlídkou, slovo dalo slovo, konečně mladíci tasili kordy, v půtce však bylo několik studujících těžce poraněno a jeden zabit. Případ ten považovala universita za porušení svých práv, žádala dosti učinění a když od krále k pokoji byla napomínána, zakázala přednášky a zavřela své školy. Napjetí ono trvalo, až bratr králův, Alfons, hrabě z Poitiers, jenž právě

dlel na křížové výpravě v Egyptě, navrátiv se, uražené professory usmířil.

Za oněch nepokojů, jichž se ostatek jen menší část studujících účastnila, bylo pravidelně pokračováno ve přednáškách v klášteřích u dominikanův a františkanův a že jinde školy byly zavřeny, tím více plnily se síně obou klášterů studujícími. Hugo a St. Caro, Petr Tarantaiský, Tomáš a jiní naklonili sobě úplně svou učeností mysl posluchačů, tak že, když opět jinde přednášky byly započaty, studující navštěvovali dále výhradně klášterní školy dominikanův a františkanů. Pouze ti, kdož nepokojů se byli účastnili, chodili jako dříve k jiným profesorům na přednášky.

Že řeholní professoři ve svých přednáškách neustávali, ba tím horlivěji je konali, bylo úplně správně. K tomu vybízel je i král, kancléř universitní, arcibiskup i papež Alexander IV., kteří doufali, že nepokojná strana tím snáze k pokoji se navrátí. Když však professoři ostatní, počavše opět přednášky, viděli svoje síně téměř prázdné, obrátilo se jejich záští proti profesorům řeholníkům, i chápali se všeho, čím by je osočili, ba dokonce vyloučili ze sboru profesorův universitních. Záležitost ona dostala se až před papeže. Darma však snažil se Innocenc IV. svár onen utišiti; nepomohly jeho bully, darma posílal vyslance, zemřel dříve, než bouře ona se přehnala. Nástupce jeho Alexander IV. dovedl na čas zjednatí pokoj. Hlavní původcové nepokoje Vilém ze St. Amouru a Odo

de Dunay byli zbaveni professorské hodnosti a svých důchodův a ze země vypovězeni, práva pak osočených klášterů byla znovu potvrzena. Zatím však chystala se bouře nová, tím nebezpečnější, že zásady, které daly podnět k prvnímu útoku proti klášterům, byly již podrobně sestaveny a vypracovány.

Toho času, kdy papež Alexander rozhodl ve prospěch klášterů, měl Tomáš vidění, jímž rozsudek papežův byl mu zjeven, dříve než zpráva o něm mohla dojít. Tomáš modlil se právě horlivě, aby opět mír nastal, a rád jeho ve své blahodárné činnosti nebyl znepokojován. Za modlitby zjevil se světcí zástup jeho spolubratří, kteří podobně jako on o mír prosili. Nad nimi zaleskl se bělostný list se zlatými slovy: „Bůh vysvobodí vás od nepřátel vašich a z ruky těch, kdož vás nenávidí.“

Opět byl ustanoven den, kdy Tomáš a zároveň s ním sv. Bonaventura měli býti povýšeni na doktory, byl to kterýsi den měsíce října r. 1257. Bonaventura byl starší a proto měl dříve vystoupiti, přiměl však Tomáše, aby napřed počal. Slova, jež Tomášovi byla zjevena, poskytovala mu vhodnou příležitost začíti o Bohu a pokračovati o stvoření. Již celý zjev Tomášův budil úctu. Bílý šat řádu kazatelského značil jeho duševní krásu, a tato opět byla v souladu s krásou tělesnou, takže shromážděným professorům se zdálo, že vidí spíše anděla než člověka. S neobyčejnou výmluvností počal Tomáš o Bohu, jenž jest bytost první, příčina všeho, pouhá

dokonalost, nekonečná moc, takže z ničeho pouhou svojí vůlí dle svého rozumu vše stvořil. Všechno tvorstvo jedině od Boha obdrželo všechnu svoji dokonalost, tato však není úplná, proto jedině Bůh trvá věčně beze vší změny a sám jest si cílem, tvorstvo však stále se mění, netrvá věčně. Prvním cílem, jehož má dosáhnouti, jest mu Bůh, a cílem vedlejším, jímž cíle prvního může dojíti, jest plniti vůli Boží. Vše, co člověk má, jest od Boha, jenž jemu všechnu dokonalost dává, zachovává a působí, aby člověk dokonalosti oné k činům použil, v nichž i dále Bůh spolupůsobí, aniž jedná proti svobodné vůli lidské.

Jednohlasně byl Tomáš jmenován doktorem a dostal odznaky nové své hodnosti: prsten na znamení, že na vždy zasnoubil se s vědou, a otevřenou knihu písma sv., při čemž kancléř universitní pravil: „Přijmi právo a moc vyučovati na každém místě celého světa!“ Potom uveden byl na připravené místo mezi ostatními professory a dostal doktorský biret. Po zkoušce Tomášově následovala Bonaventurova. —

Nyní teprve počala doba samostatné účinnosti a veliké slávy Tomášovy. Dle předpisů universitních přednášel ještě rok „Sentence“. Síně, kde vyučoval, bývaly přeplněny, neboť mezi professory nebylo nikoho, kdož by byl dovedl vše tak jasně a stručně vysvětliti, jako Tomáš. A k tomu celá postava svatého učitele jakoby by byla obklopena září ctností, vábila mladé posluchače. Ku svým posluchačům choval se Tomáš vždy laskavě, snažil se je

raději mírností než přísností napravit, proto i žáci k němu lnuli a úctu mu prokazovali, neboť je považoval za své přátele a za sobě rovné.

Za svého prvního působení v Paříži (1253—1261) tak přilnul Tomáš poutem pravého přátelství k učiteli serafskému sv. Bonaventurovi a tento opět ku sv. Tomáši, že vzorné ono přátelství až do smrti obou potrvало.

10. Přátelství sv. Tomáše a sv. Bonaventury.

Rovný rovného si hledá, — pověz mi, s kým obcuješ, a povím tobě, jaký jsi! Přátelství pravé a svaté jest tedy pouze tam, kde jsou ctnosti. A poněvadž přátelství vyžaduje obapolné lásky, může býti pravé přátelství pouze mezi osobami ctnostnými, jež vzájemně dokonalost svou milují.

Příkladem pravého přátelství na základě ctností jest svatý Dominik a svatý František. „Mužové tito,“ praví Lacordaire, „jichž úkol na zemi a úděl na nebi velmi se podobají, prodlévali v Římě za čtvrtého sněmu Lateranského, neznajíce se ani dle jména. Dominik však za svých nočních pobožností uzřel ve vytržení Krista Pána, jenž s hněvem na svět shlížel, Panna Maria však přivedla dva muže, chtějíc hněv syna svého utišiti. V muži jednom poznal Dominik sebe sama, druhého neznal, zapamatoval si však jeho podobu. Následujícího dne spěchal Dominik opět do chrámu Páně a uzřel na modlitbách muže

v žebráckém oděvu s provazem kolem beder. Pohlédnuv však ve tvář jeho, poznal ihned, že to jest onen muž, kteréhož v noci ve vytržení spatřil. Zachvěl se touhou a láskou a neváhaje spěchá k muži onomu a obejmě ho, volaje: „Ty jsi mi bratrem, zůstaňme spolu, a nikdo nám neodolá.“ Přátelské políbení obou světců jest jako posvátné dědictví v jejich rádech, se rtů pokolení přechází na pokolení.“¹⁾

Nejkrásněji a nejpevněji bylo obnoveno přátelství svatých patriarchů Dominika a Františka, když svatí jejich synové Bonaventura a Tomáš na vysokém učení pařížském se poznali. Když Bonaventura jsa čtyři roky stár těžce onemocněl, donesla ho matka jeho ku sv. Františku z Assisi, jenž požehnáním svým ho uzdravil. Poznávaje pak v duchu velikou budoucnost chorého dítky zvolal: „O buona ventura — o šťastné budoucnosti!“ Matka pamětliva jsouc dobrodiní, jež svatý František svým požehnáním synu jejímu prokázal, počala z vděčnosti mladého Jana nazývati Bonaventurou a ustanovila zasvětiti ho řádu františkanskému, proto ho vychovala pečlivě, učíc ho se modliti a Boha poznávati. Syn její prospíval, vynikl záhy nad jiné mladíky, když opustiv domov, vědám se věnoval. Prchlo mu mládí, aniž byla duše jeho jeho hříchem poskvrněna. Ve všem tom podobal se svému andělskému příteli, tento však vyznamenal se a své mládí

¹⁾ La vie de saint Dominique VII.

posvětil vítězstvím nad světem za svého zajetí, kdežto Bonaventura velikého boje toho byl ušetřen.

Jsa 22 roků stár, vstoupil Bonaventura do řádu Menších bratří. Po noviciatě byl poslán na školy do Paříže, aby studia svá doplnil. Tomáš měl za učitele Alberta Velikého, Bonaventuru vyučoval nejznamenitější učenec z řádu Menších bratří Alexander Hales (Doctor irrefragabilis, Fons vitae), jsa mu nejen vzorem moudrosti, nýbrž i svatého života. Albert předpověděl slavnou budoucnost svého svatého žáka, jenž pro svoji čistotu ode všech „panicem“ byl nazýván.¹⁾ Alexander pozoruje nevinnost Bonaventurovu, zvolal: „Zdá se, že v tomto Adam nezhřešil.“ Tomáš naučil se nazpaměť písmu sv. a napsal k němu krásné výklady, neméně vážil si Bonaventura písma sv., takže je dvakrát zcela opsal. Ze sv. Otců sepsal dílo „Pharetra“, jehož každá řádka jest jako ostrý šíp proti bludům, neřestem a kacířství. Podobně i Tomáš studoval díla sv. Otců a skrze výroky jejich objasnil a vysvětlil důkazy ve svých spisech.

A od té doby, co se navzájem poznali a zpřátelili, světcové Bonaventura a Tomáš jsou jako dva mocné proudy, jež rovnoběžně vedle sebe tekouce, čistou vodou vše zavlažují a k témuž moři — k nebi — spěchají. Podobně jako Tomáš vyučoval Bonaventura, stav se bakalářem, mladší své spolubratry. Stejně chvály zasluhující, byli zároveň na hodnost doktorskou povýšeni. Když řády

¹⁾ Boll. 708. n. 66.

jejich opět byly od některých professorů napadeny, svěřena byla od představených obrana jejich světcům našim, neboť svojí svědomitostí a důvtipem nejlépe k tomu se hodili. Krásné jejich apologie: „O chudobě Ježíše Krista“ od sv. Bonaventury a „Proti nepřítelům služby Boží a stavu řeholního“ od sv. Tomáše vyvrátily všechny důkazy a odrazily všechny útoky protivníků.

„Vy jste sůl země, vy jste světlo světa“¹⁾ — stejně může býti řečeno o obou světcích. Sůl chrání od rozkladu a hniloby, světlo od temností. Tomáš i Bonaventura byli světlem svojí učeností, solí svým příkladem. Jako mocný proud plynula slova z úst jejich, když kázali ohromným davům lidu a studujících, jako čisté světlo zářila učenost Tomášova, že paprskům jeho nic neodolalo, každá pochybnost prchala. Tomáš budil přesvědčení, Bonaventura více plamen lásky. Spisy Tomášovy podobají se světlu, spisy Bonaventurovy podobají se plameni, jenž srdce rozněcuje touhou po tom, co se jeví ve světle pravdy spisy Tomášovými.

Spisy obou světců jsou tak četné a obsahem rozsáhlé, že těžko jest pochopiti, kterak lidským rozumem za krátký čas svého života ohromná ona díla mohli sepsati, hlavně ale, odkud čerpali pravdy nejvznešenější. Na tuto otázku odpověděl sám sv. Tomáš, byv otázan od svého přítele, odkud čerpá veliké svoje vědomosti: „Toť jest

¹⁾ Mat. 5, 13.

knihy moje“, pravil, ukazuje na kříž, před nímž své pobožnosti vykonával, „z této knihy se učím.“

Stejnou úctou a láskou lnul Tomáš i Bonaventura k nejsv. Panně. Tomáš dal toho náznak již v nejútlejším mládí, když spolknul papírek s pozdravením andělským, sv. Bonaventura, jsa později velmistrem řádu františkanského, nařídil, aby ve všech klášteřích jeho řádu onou krásnou modlitbou večer Panna Maria byla pozdravena.¹⁾

Největší poklad, jejž země chovati může, jest Bůh sám v celé své slávě a velebě přítomen v nejsv. Svátosti oltářní. Čerpal-li Tomáš vědu svou z knihy kříže, nesl-li kříž se svým milým Spasitelem, činil vše pouze proto, že neobyčejnou úctou a láskou lnul k nejsv. Svátosti. Po příkladu sv. Dominika trávil noci před svatostánkem brzy kleče, brzy celým tělem na zem se vrhnuv; odešel-li však, jistě duchem zůstal. Za mše sv. býval takovou zbožností uchvácen, že celý v slzách se rozplýval, jsa unesen tajemstvím převelebné Svátosti a síle se jejími dary.²⁾ Puzen jsa láskou a bázní přináší spis svůj do svatostánku a v odměnu slyší slova: „Tomáši, dobře jsi o mně psal.“ Kristus Pán na kříži a v nejsv. Svátosti

¹⁾ Teprve papež Jan XXII. (1316 – 34) nařídil, aby věřící třikrát denně se modlili »Anděl Páně«. Již dříve však byla pobožnost ona rozšířena, byť i v jiné podobě. K. př. Ludvík IX. Svatý vyprosil na papeži 10 dní odpustků pro ty, kdož se »Anděl Páně« pomodlí — pokaždé.

²⁾ Boll. p. 669 n. 30.

jest knihou moudrosti a cílem lásky oběma světcům. Láska Bonaventurova byla hojně odměněna a ještě více rozohněna, když sv. hostie zvednuvši se s oltáře rukou andělskou v pokrm jemu byla podána.

Tomáš následoval svatého Dominika, Bonaventura sv. Františka. Hoden jest Dominik a František synů takých, a hoden jest Tomáš a Bonaventura svých vzorův a otcův. Bonaventura puzen jsa úctou a láskou psal život sv. Františka. Tomáš chtěl přítele svého navštívit a opět s ním o stálém předmětu svého bádání — o Bohu si pohovořiti. Uzřev však okénkem ve dveřích, kterak Bonaventura ve vytržení se vznáší, nezaklepal, nýbrž odcházeje, pravil: „Nevytrhujme, aby svatý k počtě světcově klidně mohl pracovati!“

Bonaventura měl za vzor Tomáše, Tomáš Bonaventuru a tím i sv. Dominika a Františka. Viděli jsme již, jak Tomáš církevní hodnosti a všechna vyznamenání odmítal, ničeho si nežádaje více, než tiché, prosté cely klášterní, a podobně i později se zachoval. Bonaventura činil podobně, byl však přese všechny prosby svoje zvolen za velmistra a v úřadě tom setrval celých osmnácte let. Měl se státi biskupem v Yorku, vyhnul se sice, byl však brzy papežským rozkazem donucen přijati biskupství Albano a s ním kardinalský purpur, neboť biskup albanský byl suffraganem římským. Bonaventura dlel tehdy v klášteře v Mugelle u Florencie, když papežští poslové mu donesli odznaky nové jeho hodnosti, nový kardinal umýval právě stolní náčiní.

Milí a krásní v životě svém ani při smrti nejsou rozloučení.¹⁾ Slova ta nejlépe se vyplnila na našich svatých přátelích. Řehoř X. povolal Tomáše i Bonaventuru k církevnímu sněmu do Lyonu. Tomáš vydal se sice na cestu, zemřel však již v klášteře Fossanova. Bonaventura došel do Lyonu, avšak již po čtvrtém sezení se roznemohl a následoval svého přítele, jenž pouze čtyři měsíce do slávy věčné ho byl předešel. Bonaventura nemohl ve své nemoci ničeho požití, ani nejsv. Svátosti. Chtěje ji však alespoň uctívati, žádal, aby mu byla do cely donesena. Žádost jeho splněna, sv. hostie položena mu na prsa, čeho však nemoc nedovolovala, způsobil zázrak — sv. hostie vnikla do jeho těla. Láska spojila se s láskou. Papež sám udělil nemocnému svátost posledního pomazání, načež Bonaventura 14. července 1274. blaženě skonal. Blahoslaveni jsou mrtví, kteříž v Pánu umírají, neboť skutkové jejich následují jich.²⁾

Slova Řehoře X.: „Klesl sloup křesťanství, Bonaventury není již“ zřejmě značí bol nad ztrátou tak velikou, značí, jak papež Bonaventury si vážil. Při hrobě zesnulého promluvil dominikan Petr Tarantaiský k davům lidu, ohnivou řeč svoji počal místem písma sv., kde David v žalu nad smrtí přítele svého, volá: „Žalost mám nad tebou, bratře můj Jonatho, jako matka miluje syna svého jediného, tak jsem já tebe miloval.“³⁾

¹⁾ 2. Král. 1, 23.

²⁾ Zjev sv. Jana 14, 13.

³⁾ 2. Král. 1, 26.

Město Lyon zvolilo si Bonaventuru za svého ochránce, hrob jeho stal se drahocenným pokladem města, kde neduživí často na přímluvu světcovu zdraví opět dosáhli. Papež Sixtus IV. z řádu sv. Františka prohlásil r. 1482. Bonaventuru za svatého, Sixtus V. z téhož řádu 14. května 1587. za církevního učitele. Podobně sv. Tomáše zvolilo si město Neapol za svého ochránce, na jeho hrobě dály se divy, byl prohlášen za svatého, za církevního učitele a za ochránce škol. Zkrátka, Tomáše a Bonaventuru pojilo pouto pravého přátelství, jež spočívalo na základě ctností a bylo upevněno vnější podobností života obou světců.

Byl-li Tomáš svého času vůdcem ohromného množství studujících na předních školách evropských, vůdcem dobrým, jenž své žáky nevedl pouze ku prameni věd a moudrosti, nýbrž i ctnosti svoje jim vštípit se snažil, byl a jest zároveň vzorem sv. přátelství, a živoucím dokladem slov písma svatého: „Přítel věrný jest lékařství života a nesmrtelnosti, a kteříž se bojí Pána, naleznou ho.“¹⁾

II. Sv. Tomáš obhájcem svého řádu.

Jaké slávy a vážnosti došli Tomáš a Bonaventura svým působením na universitě pařížské, vysvítá z toho, že jim byla svěřena obrana jejich řádů proti četným protivníkům.

¹⁾ Sirach 6, 16.

Sv. Dominik volil chudobu za prostředek, svatý František za cíl svého řádu. Řádu kazatelskému ani františkanskému nikdo nemohl bohatství vytýkati. Mnozí však záviděli horlivým missionářům, že jim bylo dovoleno všude kázati a že mnozí z nich vyučovali na vysokých školách, jsouce často od papežův a králů důkazy přízně vyznamenáváni. Nepříznivci všeho druhu — i mnozí duchovní — spojili se se stranou, jež r. 1242. v Paříži proti řádům vystoupila, a vydali i několik spisů, snažíce se jejich vážnost seslabiti, ba i utrhačnými písněmi u lidu v posměch je uvést.

První bouře byla sice r. 1243. rozsudkem papežským utišena. Nepřátelé klášterů pracovali však tajně dále, čekajíce vhodné příležitosti k útoku a sestavili množství výtek proti řádům žebravým (karmelitům a augustinianům, hlavně ale proti dominikanům a františkanům). Hlavními odpůrci byli: Vilém ze Saint-Amouru, Cudes z Douai, Kristian z Beauvais, Mikuláš z Bar sur Aube, Jan Belin a Jan z Gecteville.

Nový boj počal r. 1255., kdy Vilém ze Saint-Amouru vydal knihu „De periculis novissimorum temporum — Nebezpečí poslední doby“. Aby spisu svému dodal vážnosti, odvolával se na t. zv. věčné evangelium, totiž na spis opata Joachima z Flory, z kteréhož františkan Gerhard, přítel velmistra téhož řádu Jana z Parmy, sepsal stručný výtah — „Introductorius in evangelium aeternum, Úvod k věčnému evangeliu“. Již opat Joachim z Flory na

mnohých místech se odchýlil od učení církevního a Gerhard odvodil z jeho traktatů některé úplně bludné věty. Mezi jiným zvěstoval počátek nového věku, všechna světská moc i církev viditelná měla přestati a jedině františkani svou přísnou kázní a chudobou měli pobloudilé lidstvo vésti k dokonalosti. Čím se takto Gerhard provinil, bylo ihned od nepřátel církve a řeholního života připisováno celému řádu františkanskému a pro případ, že by někdo z nich knihu Viléma ze Saint-Amouru v Římě obžaloval, hotovili se již nenáviděné řády obžalovati z kacířství.

Kniha Vilémova počíná výstrahou před nepravými proroky, totiž před těmi, kdož káží bez povolání, jako právě činí řády žebravé, neboť kázati patří pouze biskupům, nástupcům apoštolův, a farářům, nástupcům sedmdesáti dvou učenníků Páně. Ani papež nemůže řádům žebravým dovoliti kázati, neboť by jednal proti ústavě církevní a proti právům biskupským. — Vybízí biskupy, aby zakázali svým poddaným dávatí řeholníkům almužny, neboť ani Kristus Pán a učenníci jeho nežili z pouhých almužen, ano apoštol Pavel chtěl raději žíti z práce rukou svých, nežli někomu býti na obtíž. — Řeholníci mají se zaměstnávatí ruční prací a nechati studia. Protože více tomuto se věnují, jest jejich věda nepravá a nedovolená a vede k věčné smrti.

Aby kniha Vilémova rychleji se mohla rozšířiti, byla ihned přeložena do frančiny. Nepřátelé řeholního života plesali, odvaha jejich den ode dne se vzmáhala. Ze sedm-

nácti doktorů university pařížské schválili sice pouze čtyři spis Vilémův, ostatní však nepostavili se rozhodně na odpor, a proto se stav ohrožených klášterů stále horšil.

Za zmíněných nepokojů nebylo lze doufati v nějaké usmíření bez rázného zakročení. Proto papež Alexandr IV., jehož pomoci kláštery se dovolávaly, povolal obě strany k sobě do města Anagni, kde právě se svým dvorem dlel. Sv. Otec přijal velmi vlídně poslanca krále Ludvíka a sestavil komisi ze čtyř kardinalů, kteří měli knihu Vilémovu zkoušeti. Do města Anagni povolal velmistr řádu kazatelského, Humbert de Romano, sv. Tomáše a bl. Alberta Velikého, františkany měl hájiti sv. Bonaventura. Vilém ze Saint-Amouru a jeho spojenci přišli rovněž ku dvoru papežskému, jsouce si vítězstvím jisti, avšak hlavní jejich doklad, spis Gerhardův, byl již od papeže odsouzen a na důkaz toho spálen.¹⁾

Tomáš nebyl ještě dvaatřicet roků stár, když uveden byl do shromáždění učencův a církevních hodnostářů, jemuž předsedali čtyři kardinalové: Cudes de Chateausoux, Jan Fransroge, Hugo de Saint-Cher a Jan de Ursini. „Milý synu“, oslovil velmistr řádu Tomáše, „znáš onu ohavnou knihu, jež jest napsána proti řeholníkům, hlavně i proti řádu našemu. Nyní tobě slavně ukládáme ochrániti čest svých spolubratří a jejich nepřátele potříti.“ Tomáš děkoval za tak čestnou úlohu, prosil, aby práci jeho

¹⁾ Werner, der hl. Thomas von Aquino I. 161—165.

modlitbou podporovali a sám dříve než dílo započal, prosil nebe o sílu a milost, aby naději svých bratří mohl splnit.

S důvěrou v pomoc Boží počal Tomáš pracovati tak horlivě, že již za několik dní z větší části je dokončil. Dílo to později ještě důkladně propracoval a vydal pod názvem: „*Contra impugnantes Dei cultum et religionem*, proti nepřátelům služby Boží a stavu řeholního.“

Spis Tomášův počíná slovy žalmistovými: „Hle, nepřátelé tvoji hřmot učinili, a ti, kdož tě nenávidí, pozdvihli hlasy. Proti lidu tvému zlostnou ukládají radu a myslili proti svatým tvým.“ Řekli: „Pojďte, a vyhladíme je z národu, ať není již vzpomínáno jména Israelova!“¹⁾

V první části svého díla vysvětluje Tomáš původ, podmínky a dokonalost stavu řeholního, jeho účel, jenž jest dle poměrů časových rozdílný, a pro nějž církev svatá nový nějaký řád může potvrditi.

V druhé mnohem větší části vyvrací zdánlivé důkazy protivníkův a udává pravý smysl jednotlivých míst písma sv., na něž se odvolávají. Látku druhé části rozdělil dle toho, co klášterům bylo vytýkáno.

Protivníci tvrdili především, že řeholníci nemají vyučovati. Proti této námitce uvádí Tomáš příklady svatých: sv. Jeronym praví: „Tak žij v klášteře, abys byl hoden státi se klerikem, dlouho se uč, čemu jiné budeš učit!“ Sv. Řehoř Nazianský byl povolán do Cařihradu vyučovati

¹⁾ Žalm 82, 3—5.

písmu svatému, sv. Jan z Damašku vyučoval nejen bohosloví, nýbrž i svobodným uměním, podobně sv. Augustin, Basilius, Chrysostomus a jiní. Řeholník zemřel světu, aby mohl žíti Bohu, úřad učitelský však žádá muže, kteří světu odumřeli a Bohu žijí, neboť ti, kdož sestupují do pekla, nebo mrtví nebudou chváliti Hospodina.¹⁾ Vyučovati není tedy pouze dovoleno, nýbrž přímo jest povinností řeholníkův a to tím více, že některé řády byly určeny i pro službu vojenskou, jež by spíše než vyučování jim mohla škoditi. Řeholníci bývají povoláni často k vysokým hodnostem církevním, tím spíše mohou učit, neboť vyučovati jest méně, než zastávati hodnosti

Dále bylo řeholníkům vytýkáno, že nemají býti členy ve sborech světských professorů. Sv. Tomáš odvolává se proti tomu na církevní zřízení vysokých škol, jež protivníci klášterů se snažili úplně od církve odloučiti a proti ní získati. Universita jest veřejný ústav, jest tedy pod dohledem moci veřejné, proto nikdo nemůže se protiviti vůli vlády a apoštolské stolice, jež společně ji řídí.

Krom toho byli mnozí nespokojeni, že řeholníci mohli kázati a zpovídati, ačkoli jim farní duchovní správa nebyla svěřena. Proti tomu dokazuje Tomáš, že biskup může dovoliti řeholníkům kázati a zpovídati i tam, kde jim vlastně duchovní správa není svěřena, neboť biskupové, nástupci apoštolů, mají plnou moc, kněží jim podřízení

¹⁾ Žalm 113, 17.

mají jich poslouchati, tedy i v případě, když biskup ve svém apoštolském úřadě dá se od někoho zastupovati. Biskup má právo kázati v celé své diecesi a podobně, jako dovolí kněžím kázati na jednotlivých místech, může dovoliti řeholníkům kázati v celé svojí diecesi.

Ještě více bylo řádům žebravým vyčítáno, že se nezaměstnávají prací ruční. Námitku onu vyvrací Tomáš, že ti se mají zaměstnávatí prací ruční, kdož od zakladatelů řádu k tomu byli určeni, aby lid učili vzdělávati půdu a řemeslům, ti však mají kázati a vyučovati, jejichž řád k úřadu učitelskému byl založen. Výše než tělesná práce jest konati skutky milosrdenství, a výše než skutky milosrdenství jest úřad kazatelský, proto ti, kdož k němu jsou povoláni, nemají ho zanedbávati pro zaměstnání tělesné.

Mnozí tvrdili, že ani klášterům ani řeholníkům jednotlivým není dovoleno ničeho nemíti, proto že není také dovoleno vstoupiti do kláštera, jenž majetku nemá a chleba prací ruční si nevydělává. Slib chudoby že nezavazuje nikoho, aby majetku neměl, nýbrž aby žil po způsobu chudých. Proti tomu odvolává se Tomáš na příklad Krista Pána, jenž neměl, kde by hlavu sklonil.¹⁾ A posílaje apoštoly své učiti všechny národy, kázal jim, aby neměli zlata a stříbra ve svých opascích, ani mošny, ani dvou oděvů, ani obuvi, ani hůlky,²⁾ nepečující o zítřek,

¹⁾ Mat. 8, 20.

²⁾ Mat. 10, 10.

co budou pít nebo jísti anebo čím se budou odívati, víť Otec jejich, že toho všeho potřebují. Starost o statky časné uloupí mnoho času, jehož řeholník lépe může použiti. Sokrates odhodil peníze svoje jda do Athen učít se moudrosti světské, tím více ti, kdož snaží se poznati moudrost Boží, mají se všeho časného a pomíjejícího vzdalovati.

Protivníci napomínali lid, aby řeholníkům almužen nedával, neboť řeholníci nemají práva prositi o almužny. Světec náš uvádí proti této námitce slova písma svatého, že hoden jest dělník pokrmu svého¹⁾ a kdož oltáři slouží, z oltáře díl mají,²⁾ věřící mají jim totiž almužny udíleti. Mezi chudým a chudým jest veliký rozdíl. Kdo jest vinen z lenosti svou chudobou, nezasluhuje podpory, neboť ještě více by lenošil; kdo však jest chudý z lásky k Bohu a pracuje o blahu vlastním a svých bližních, může vším právem podpory žádati. Církevní právo dovoluje těm, kdož statky svoje darovali svým rodičům nebo chudým nebo církvi sv. se ctí (*cum laude pietatis*) od věřících almužny přijímati. Proti odpůrcům ze světských kněží praví Tomáš, že spíše oni žijí z chudého lidu, neboť statky církevní, z nichž důchody přijímají, jsou hlavně pro chudé určeny. Řády žebravé vším právem mohou tedy přijímati almužny, podobně jako církevní hodnostáři přijímají své důchody, neboť má býti více odměněna práce než úřad.

¹⁾ Mat. 10, 10.

²⁾ 1. Kor. 9, 13.

V třetí části vyvrací Tomáš vše, co řádům žebravým ještě bylo vytýkáno, jako námitky proti jejich chudobě v oděvě, proti cestám, jež jejich apoštolská činnost vyžadovala, proti rozličným pracím z lásky k bližnímu, proti duchovním cvičením a skutkům kajicným, proti jejich odporu ku straně protivné. Dokazuje, že není pravda, že by si mnoho zakládali na úspěchu své činnosti a že by často přicházeli ku dvoru světských panovníků. Vytýká zlobu těm, kdož řeholníky přirovnávají vlkům dravým, nepravým prorokům, že je dokonce považují za předchůdce a sluhy ďáblovy, aby jen lid proti nim pobouřili.

Na konci praví: „Vše, co jsme dosud s pomocí Boží pravili proti zlostným námitkám svých protivníků, dokazuje zřejmě, že ti, kdož ducha Kristova v sobě chovají a nežijí dle choutek tělesných, nýbrž ve ctnostech se cvičí, nesouce trpělivě kříž se svým Spasitelem, nemají se čeho obávati, že by na věky mohli býti zavrženi. Snadno bychom mohli důkazy našich nepřátel proti nim samým obrátiti, ponecháme však jich raději soudu Božímu. Zlobu jejich již dosti dokázal jed, který chrlí, neboť písmo sv. praví: „Kterak můžete dobré věci mluvití, jsouce zlí, neboť z hojnosti srdce ústa mluví.“¹⁾ Kdo nechce míti podílu ve zlobě jejich, bude nádobou ctnosti, posvěcen a zasvěcen službě Boží a schopen všeho dobra. Kdo však skutky jejich schvaluje a slepý jsa, oněch

¹⁾ Mat. 12, 34.

slepých vůdců následuje, zároveň s nimi do jámy padne. Aby před jamou onou se zachránil, dostačí mu, uváží-li, co jsme pravili s pomocí Boha všemohoucího, jemuž čest a dík budiž od věků do věkův.“

Albert Veliký a Bonaventura napsali také knihy k obraně svého řádu, nedosáhli však dokonalosti díla Tomášova. Jakmile tento dílo svoje dokonal, dal je velmistrovi řádu svého a ten papeži, jenž je odevzdal shromážděné komisi. Darma snažil se Vilém ze Saint-Amouru námitky svoje znova odůvodniti. Tomáš svým důvtipem všecky jeho léčky a úskoky odhalil, spis jeho bojoval tak, že protivníci nemohli z boje vyváznouti bez porážky a zahanbení. Papež poznáv pravý stav věcí, neotálel se svým rozsudkem. Kniha Vilémova, již dopustil se bezpráví a utrhačství, byla veřejně v Anagni spálena. Několik dní na to stihl ji týž osud v Paříži před celým sborem professorským, před kancléřem a králem Ludvíkem.

V bulle papežské, jež rozsudek obsahovala, bylo pod trestem smrti a vyloučení z církve nařízeno všem, kdož by měli opis díla Vilémova, aby jej spálili do osmi dní od onoho času, kdy o rozsudku církevním uslyší. Někteří hodnostáři z duchovenstva francouzského zdráhali se vyplniti rozsudek papežův, byli však novou bullou k poslušnosti donuceni.

Z professorů university pařížské nepodrobil se jedině Vilém ze Saint-Amouru, snaže se jednání svoje odůvodniti a lid proti řádům žebravým znovu popuditi. Mírnost ne-

domohla, proto byl z rozkazu papežova zbaven hodnosti kanovnické a professorské a od krále z Francie vypovězen. Stíhán spravedlivým trestem, uchýlil se do svého rodiště Saint-Amouru, kdež v zapomenutí zemřel.

Tomáš chtěl jedině proto Viléma ze Saint-Amouru překonati, aby ho donutil navrátiti se opět v poslušnost církve sv., nehledal vlastní slávy, jednal pouze z rozkazu svých představených a proto nemohl než vší silou hájiti dědictví sv. Dominika. Výborné dílo svoje však nepřipisuje své vědomosti, nýbrž pomoci a vnuknutí Ducha sv. a modlitbě svých spolubratří.

Po svém vítězství navrátil se náš světec opět do Paříže. Byv od kancléře v hodnosti doktorské potvrzen, neboť již uplynul rok od jeho zkoušky, započal nej-slavnější část své učitelské činnosti.

12. Sv. Tomáš světlem bojující církve.¹⁾

„Vy jste sůl země, vy jste světlo světa; nerozsvěcují svíce a nestaví jí pod kbelec, nýbrž na svícen, aby svítila všechněm, kdož jsou v domě.“¹⁾ Slova ta jsou obrazem sv. Tomáše. Až dosud podobal se slunci, jež z rána pro mlhy a mraky nemůže úplně jasem svým zazářiti, nyní však ve svém třiatřicátém roce překonal již všechny překážky. Sláva jeho září a pověst o něm se množí, neboť

¹⁾ Mat. 5, 13—15.

svojí moudrostí a vědou jest sluncem, svícenem jest mu učitelská stolice, s níž po dvanácte roků ještě bude vládnouti. Učení jeho podobá se světlu, jemuž nic neodolá, neboť světlo „slunce Akvinského“ vše proniká a osvětluje.

Sluncem jest nazýván Tomáš od papežů, umělci malují jej se sluncem na hrudi, a církve svátek jeho slavíc, vybízí věřící, aby jemu zpívali píseň slávy a díků, neboť mraky bludů byly zapuzeny paprsky nového slunce — Tomáše.¹⁾ Albert Veliký nazývá Tomáše světlem bojující církve, papež Pavel V. andělem, jenž bludy vypudil. Umění malířské dle slov těch zobrazuje sv. Tomáše v podobě vznášejícího se cheruba, jenž v levici nejsv. Svátost a v pravici plamenný meč třímaje proti bludům a kacířství v podobě pekelného draka bojuje.

Tomáš zasluhuje nazvánu býti světlem světa pro svoji činnost. Učilť příkladem svého života, kázal, přednášel, spisoval, všem se stal vším, nevzdělaným i učencům, pracujícimu lidu i studujícím, urozeným i prostým. Slávy své však nepřipisoval sobě, sebe sama považoval pouze za nehodný nástroj v ruce Boží, za služebníka neužitečného, pamětliv jsa slov: „Když učiníte všecko, co vám přikázáno jest, rcete: Služebníci neužiteční jsme; což jsme povinni byli učiniti, učinili jsme.“²⁾

¹⁾ Hymn. in I. Vesp. Exultet mentis iubilo laudans turba fidelium, errorum pulso nubilo per novi solis radium.

²⁾ Luk. 17, 10.

K nejlepším spisům Tomášovým z oné doby patří kniha „De veritate — O pravdě“. Tento theologicko-filosofický spis jest nejkrásnější a nejstarší ze sbírky „Quaestiones disputatae — Vysvětlené otázky“. Pod jménem tím jsou obsažena pojednání o sedmi vynikajících bohosloveckých a filosofických pravdách. Kniha „Quaestiones disputatae“ povstala z přednášek světcových na universitě pařížské a později na universitách italských. Spis „O pravdě“ povstal z přednášek r. 1258. na universitě pařížské. Jest rozdělen ve dvacet hlav neb otázek (quaestiones), a ty opět jsou rozděleny ve dvě stě článků (articuli). Jednotlivé otázky pojednává světec velmi důkladně, mnohdy uvádí i deset důkazů pro pravdu některé otázky a vyvrací taktéž námitky proti téže pravdě. O díle tom, jež „broušenými diamanty“ bylo nazýváno, praví Xantes Mariales ve svém výkladě, že se z něho za tři roky naučil více, než z jiných spisů, jež po celý svůj život studoval.

O neunavné pili sv. Tomáše, jenž mimo modlitbu vždy filosofickými pravdami se obíral, je dokazoval a námitky proti nim vyvracel, svědčí následující případ. Tomáš byl pozván s převorem kláštera u sv. Jakuba k hostině ku králi Ludvíkovi. Tomáš již po delší čas pilně hledal důkazy proti Manicheům.¹⁾ Když šel k hostině, zahloubal se úplně do filosofie, hledal a hledal, nepozoruje

¹⁾ Manicheové povstali ve třetím století po Kristu Pánu ve východní církvi. Ve středověku stále se objevovali pod různými jmény

ani, že sedí vedle krále. Najednou však zalesklo se světci oko radostí a v témž okamžiku udeřil pěstí do stolu, volaje: „Nezvratný důkaz proti Manicheům!“ Převor velmi se ulekl a chopiv Tomáše za šat, dával mu po straně znamení, aby se pamatoval; Tomáš však ihned povstal a prosil krále za odpuštění. Ten s úsměvem povolal písaře, aby onen vzácný důkaz napsal.¹⁾

Více ještě než proti Manicheům bojoval Tomáš proti mohamedanům. Poloostrov pyrenejský dosud snášel břímě jejich vlády, v něž byl bitvou u Xeres de la Frontera r. 711. uvržen. Karel Martell zachránil r. 732. v ohromné bitvě u Poitiersu Francii a ostatní Evropu před podobným osudem. Ve Španělsku však vláda mohamedanská trvala až do r. 1492., kdy od Ferdinanda Aragonského a Isabelly Kastilské Granada byla dobyta. Raymund z Pennafortu z řádu kazatelského, vynikající znatel církevního práva, pracoval velmi pilně proti bludům náboženství mohamedanského. Dal od velmistra Humberta de Romans sv. Tomáše

v západní Evropě. Pod jménem »Bogomilů« rozšířili se hlavně mezi Slovany na poloostrově Balkanském. Odtud vypuzeni byvše, objevili se pod jménem Albigenských v jižní Francii, kdež byli buď vyhubeni válkami nebo obráceni apoštolskou činností sv. Dominika. Opět však se objevili v severní Italii, hlavně v Lombardii. Od lidu nazýváni byli Kathari (kacíři, z řeckého καθαροί = čistí). Chrániti lidu před kacíři těmi bylo svěřeno hlavně dominikanům. Práce ta ovšem byla spojena s velkým nebezpečím, ano i oběť v osobě sv. Petra Veronského si vyžádala.

¹⁾ Boll. 673. n. 44.

povzbuditi, aby sepsal nějakou knihu, v níž by bludy mohamedanské byly vyvráceny, domnívaje se, že by s větším úspěchem proti jejich učencům mohl působiti.

Mohamedani španělští proslavili se ve stavitelství a lékařství, hlavní však pro sv. Tomáše bylo, že znali filosofii Aristotelovu, k níž jejich učenci Avicenna a Averroes výborné výklady sepsali. Náboženství jejich lichotí tělesným vášním, proto přívrženci jeho jen zřídka od něho upustí, aby počali život lepší, jaký křesťanství přikazuje.

Tomáš uvolil se s radostí vyplniti přání velmistrovo a Raymunda z Pennafortu v jeho spasném díle podporovati. Výplodem práce jeho jest mistrovské, velikolepé dílo — „Summa philosophica — Suma filosofie“ — výborná příprava k jeho veledílu — „Summa theologica — Sumě bohosloví“. Karel Martell porazil půlměsíc mečem, sv. Tomáš svou „Sumou“.

Summa philosophica, krásný důkaz pravdy katolické církve, jest rozdělena ve čtyry knihy a jednotlivé knihy jsou rozděleny v hlavy. Po předmluvě, jež obsahuje devět hlav, počíná Tomáš o svém oblíbeném předměť — o Bohu. Dokazuje, že Bůh jest a vyvrací všechna protivná mínění, uváděje vždy pádné důkazy přísně dle pravidel logických. Dokazuje, že Bůh jest věčný, nesložený z částí, neboť části jsou dříve než celek. Mluví o podstatě Boží, o jeho dokonalosti, dobrotě, jednotě, nekonečnosti, o jeho rozumu a pravdě, o jeho vůli, trvání a blaženosti.

V druhé knize přechází Tomáš od Boha ku stvoření, počínaje poměrem mezi Bohem a tvorstvem. Bůh nemohl svět učiniti nežli stvořením. Světec probírá otázku, může-li svět býti věčný, čím věci navzájem se liší, jedná o bytostech rozumových, o spojení duše s tělem, o rozumu, o duši zvlášť a přechází k bytostem čistě duchovým — k andělům.

Obsahem knihy třetí jest pojednání o cíli práce a snahy, o dobru a zlu, o konečném cíli všech věcí, o cíli a blaženosti pokolení lidského, o Prozřetelnosti Boží, o zázracích a divech, o zákonu Božím a o jeho milosti.

Ve čtvrté knize pojednává Tomáš o Synu Božím. Dokazuje, že Syn Boží jest Bohem, vyvrací klamné učení Fotiovo, Sabelliovo a Ariovo. Dokazuje božství Ducha svatého, vyvrací důkazy těch, kdož praví, že Duch sv. byl stvořen, dokazuje, že jest pravým Bohem, třetí božskou osobou, jež vychází z Otce a Syna. Pojednává o vtělení Slova Božího, dokazuje, že Kristus jest jediná osoba — Bůh a člověk. Jedná o svátostech, o církevních hodnotách a o právu církevním a ukončuje pojednáním o z mrtvých vstání, o blaženosti a trestech, o soudu a stavu světa po soudu.

Ohromnou onu látku obsahuje „*Summa philosophica*“, jež také „*Summa contra gentes* — *Summa proti pohanům*“ pro svůj účel jest nazývána, ve 464 hlavách.

Kromě toho napsal Tomáš ještě jiný spis. Příčinou toho byl Averroes a jeho klamné učení, pro něž mnoho

přivrženců získal. Poněvadž králové kastilští a aragonští toho času počali mohamedany pronásledovati, vydával se Averroes, aby nebyl pronásledován, za křesťana, ač Boha křesťanského popíral a křesťanské náboženství pro tajemství nejsv. Svátosti za nemožné považoval. Nechtěje však zanechat smyslného života a by utišil své svědomí, sestavil zvláštní nauku o duši lidské, následuje částečně učení Platonova.

Averroes učil, že člověk má dvě duše, a to každý člověk že má svoji duši smyslnou, avšak všickni lidé mají jedinou duši duchovou, rozumnou, jež jest částí podstaty Boží. Duše tato nesídlí uvnitř v člověku, nýbrž zevnitř se mu sdílí a působí v něm činnost rozumovou, jež jest rozdílna dle různé obrazivosti jednotlivcův.

Učení to jest velmi záhubné, popíráť především duchovost a nesmrtelnost duše lidské, neboť vlastní duše jednotlivých lidí by byla pouze smyslná, úplně táž, jako duše zvířecí. Kromě toho jediná duše duchová všech lidí, jež jest částí bytosti Boží, jest pouze zevnitř člověka, člověk tedy hříchem se neposkvrní a dobrým skutkem ničeho nezíská. Snadno se lze domyslit, že nauka taková nalezla záhy mnoho přivrženců. Nebezpečí bylo odtud veliké, avšak větší byla síla moudrosti Tomášovy.

Kdežto „Summa philosophica“ jest důkazem pravdy víry katolické proti nevěře všech národův a všech časů, spis proti bludnému učení arabského filosofa dokazuje pouze nepravdu jeho bludu, jak již nápis značí: „De

unitate intellectus humani contra Averroistas — O jednotě rozumu lidského proti stoupencům Averroesovým.“ Ve spise tom Tomáš dokazuje, že každý člověk má jedinou duši, jednoduchou, nesloženou z částí a proto nesmrtelnou. Vlastní její činností jsou výkony rozumové, celá duše jest bytost rozumná a duchová, má však moc vykonávat vše, co činí duše smyslná ve zvířeti a rostlinná v rostlině.¹⁾ Tím vyrací Tomáš úplně bludy arabského učenice, potom pak dokazuje slovy Aristotelovými, že duše lidská jest zodpovědná za svoje skutky, dle nichž odměny nebo trestu si zaslouží.

Přesně logická forma důkazů sv. Tomáše odkryla všechny klamy a nepravdy učení Averroesova, úplně ho překonala a to tím snáze, že arabský učenec za základ své soustavy o duši lidské volil klamné zásady, že by Bůh všechno oživoval, tak že každá duše by byla Bohem nebo částí Boha (pantheismus psychologicus). Druhé vítězství Tomášovo překonalo, co po prvním jeho vítězství, jehož svojí „Sumou“ dobyl, ještě neporušeno bylo zůstalo.

Tomáš však nebojoval toliko proti bludům, aby zbloudilé ku pravdě opět přivedl, větší část své činnosti věnoval věřícím, aby je v pravdě upevnil. Napsal krásné výklady k modlitbě Páně²⁾, pozdravení andělskému, k apoštolskému vyznání víry, k desateru přikázání, o víře,

¹⁾ Anima humana est substantia spiritualis essentiatiter simplex, formaliter intellectiva, virtualiter sensitiva et vegetativa.

²⁾ Vyšlo česky u benediktinů rajhradských.

o lásce k Bohu a bližnímu, o svátostech, výklady k některým knihám Boethiovým, ku knize Dionysia Areopagity „o jménech Božích“, ku knize Jobově, k písni Šalomounově, ku prorokům Isaiášovi a Jeremiášovi, k evangeliu svatého Matouše a Jana a k listům sv. Pavla.

Svému zpovědníku bratru Reginaldovi věnoval knihu „Compendium theologiae — Přehled bohosloví“, která obsahuje 256 hlav. Velmistrovi řádu Janu z Vercell věnoval spis „De forma — O slovech rozhřešení“ a „Odpověď na dva a čtyřicet otázek“. Mnohým jiným osobám odpovídal na jejich otázky a pochybnosti menšími spisy „Opuscula“, z nichž mnohé třicet i čtyřicet stran velkého formátu obsahují. Hlavní jsou: O povaze myšlenek, o rozdílu mezi slovem Božím a lidským, o přirozenosti andělův, o osudu, o podstatě a roztažitosti látky, o hvězdářství, o konci světa, o směřování prvkův, o tajemstvích přírody, o pohybu srdce, o výchovu knížat, o dokonalosti stavu duchovního, spis proti těm, kdož jiným brání vstoupiti do řádu a m. j.

Ze spiskův oněch jest viděti, jak vzácná byla rada a rozhodnutí Tomášovo. V pochybnostech se k němu utíkal chudý i bohatý, urozený i prostý. Král Ludvík prosil ho často ve státních záležitostech o radu a Tomáš poučoval ochotně a radil, kde jen mohl.

Papež Alexandr IV zemřel ve Viterbě r. 1261. ze zármutku nad nesvorností křesťanských panovníků, právě když Manfred, nemanželský syn císaře Bedřicha II.,

s knížetem tarenským a ve spolku se Saraceny církevní stát pustošil. Nastupce Alexandrův Urban IV. (1261—64.) chtěl se s Manfredem usmířiti, ten však dal se v Palermě korunovati na krále a nechtěl ani slyšeti o smíru s papežem, V Němcích po smrti Viléma Hollandského (1258.) zvolen byl Richard Kornwalliský a Alfons X. Kastilský, proti nim domáhal se ještě vlády Konradin, syn císaře Konrada IV. Blížilo se interregnum, čas nepořádků a bezvládí.

Se zármutkem pozoroval papež vnitřní rozervanost státův evropských, již pořádek a mravy velmi trpěly. Rád by byl zjednal mír, avšak všechna jeho snaha byla bez výsledku. Křížové výpravy, jež tolik obětí stály, nedosáhly přece svého cíle, mnozí podnikli je z nešlechtného úmyslu, hlavně však škodila nesvornost vůdců. Král Ludvík podnikl r. 1249. křížovou výpravu do Egypta, chtěje odtud Palestinu chrániti. Dobyl sice Damietty a několika jiných pevností, byl však u Mansury zajat a bylo mu pouze dovoleno putovati do Jerusalema. Rytířské řády bojovaly sice rekovně, byly však přesilou egyptského sultana Saleha r. 1244. z Jerusalema vypuzeny a v bitvě u Gazy s velikou ztrátou opět poraženy, měly ještě jen některé pevnosti ve své moci. K tomu všemu odštípila se r. 1054. církev řecká a s ní východ od apoštolské stolice římské a tvrdošíjně odporovala snaze mnohých papežů, kteří všechny věřící opět v jediný ovčinec chtěli uvést.

Ve svých nesnázích obrátil se papež Urban IV. ku svatému Tomáši. Pozorovalť s radostí, jak působily jeho

spisy proti španělským mohamedanům a proti bludům Averroesovým, nezvítězily pouze, nýbrž útočily s velikým výsledkem. Věda, že mnozí pouze z nevědomosti v církevní roztržce zůstávají, rozkázal Tomášovi, aby ve zvláštním spise pojednal o záhubné roztržce mezi církví východní a západní a dokázal Řekům nepravdu jejich důvodů. Žádosti papežově vyhověl sv. Tomáš dílem „Contra errores Graecorum — Proti bludům řeckým“.

Již proti Arabům použil Tomáš téže zbraně, kterou se hájili jeho nepřátelé, totiž filosofie Aristotelovy. Proti Řekům obrací opět jejich vlastní zbraně, důkazy ze spisů jejich vlastních filosofův a učitelů církevních, sv. Athanasia, Basilia, Řehoře Nazianského a Řehoře z Nyssy, uvádí výroky Cyrillovy, Efremovy a Chrysostomovy, poněvadž se na ně Řekové odvolávali. Účinek spisu Tomášova byl veliký, neboť jím všechno mylné bylo odhaleno a opory zbaveno. Proto také od toho času jeví se u Řeků snaha spojití se s církví římskou. Na církevním sněmě v Lyoně a ve Florencii dokázali učenci církevní Řekům z díla Tomášova nepravdu a trestuhodnost jejich roztržky, a z téhož díla uvedl v Cařihradě dominikan Bartoloměj z Florencie tak přesvědčující důkazy proti Marku Efesskému, že ze zármutku nad svojí porážkou brzy zemřel. První dílo svoje doplnil později sv. Tomáš spisem „Contra Graecos, Armenos et Saracenos — Proti Řekům, Armenům a Saracenům“, jímž dosáhl, k čemu první dílo jeho ještě nedostačovalo.

Sláva moudrosti Tomášovy pronikla již celý svět učený i neučený. Jeho rozsudek byl od mnohých vyhledáván. Když mezi professory university pařížské vznikl spor, zdali v nejsv. Svátosti po proměně nezůstává úplně nic ze způsob chleba a vína, jako na př. velikost, tvar, barva, chuť a vůně, nebo zdali podoba chleba a vína zůstane i po proměnění, takže pouze podstata chleba a vína jest změněna v Tělo a Krev Páně, jež jsou pod zevnějším tvarem, způsobou chleba a vína.

Darmo snažili se professoři otázku onu rozluštit, různá jejich mínění souhlasu nenacházela. Aby přece pravdy se dopátrali, ustanovili celou záležitost předložit Tomášovi a jeho rozsudku se podrobiti.

Tomáš pročetl napřed sporná mínění profesorův a posíliv se dle obyčeje svého vroucí modlitbou, studoval pilně a sepsal odpověď na onu těžkou otázku. Činí rozdíl mezi přirozeným a svátostným tělem Kristovým. Tělo svátostné jest přítomno všude, kde chléb v Tělo Páně při mši sv. byl proměněn, a přítomno jest tak dlouho, dokud způsob chleba není zrušen. Potom dokazuje, že vnější způsoby (*accidentia*) chleba a vína, jako velikost, tvar, barva, chuť a vůně zůstávají, i když podstata chleba a vína byla proměněna v Tělo a Krev Páně, tak že smysly lidské pojmají v nejsv. Svátosti Tělo a Krev Páně pod pravými, nikoliv zdánlivými zevnějšími způsoby chleba a vína.

Vilém de Tocco vypravuje dále, kterak sv. Tomáš ve své pokoře nespoleháje na svoji učenost, dříve než

rozhodnutí svoje sboru professorskému předložil, Toho o radu a zjevení pravdy žádal, o jehož svátostné přítomnosti měl rozhodnouti. S důvěrou spěchal Tomáš k oltáři a položiv spis svůj před svatostánek, jal se následovně prositi: „Ježíši Kriste, Bože můj, jenž pravdivě v nejsv. Svátosti jsi přítomen a všecky její zázraky působíš, jedině od Tebe očekávám poznání pravdy, již mám jiné učit. Protož pokorně Tebe prosím, napsal-li jsem pravdu o Tobě, dej mi síly, abych pravdu tu mohl přednésti a zjevně o ní mluvit. Napsal-li jsem však něco proti víře a proti Tobě v nejsv. Svátosti, nedovol mi nepravdu onu přednésti a překaz, abych o ní nerozmlouval!“

Sotva že Tomáš žádost svoji ukončil, uzřelo několik bratří, kteří za ním do chrámu byli vešli, kterak v záři nebeské na spisu Tomášově stanul Kristus Pán, a slyšeli i odpověď, již důvěra Tomášova byla odměněna: „Tomáši, dobře jsi napsal o svátosti Těla a Krve mé, o otázce tobě předložené dobře a pravdivě jsi rozsoudil, pokud rozum lidský v tomto životě toho schopen býti může.“¹⁾

Po těch slovech zjev zmizel, Tomáš však nepovstával, nýbrž touhou a láskou k nejsv. Svátosti tak byl roznícen, že tělo jeho počalo se nad zemí vznášeti, jako by s duchem k témuž cíli chtělo píliti. Rychle byl přivolán převor a několik starších kněží, všickni uzřeli Tomáše v onom nadpřirozeném stavu, což i výrokem svým potvrdili. Pro-

¹⁾ Boll. ibid.

fessoři uslyšeli záhy o činu Tomášově, jak totiž zkoušel pravdu svého rozhodnutí, proto přijali spis jeho spíše jako rozhodnutí Boží než lidské.)

13. Svatý Tomáš pěvcem nejsv. Svátosti.

Papež Urban IV povolal (r. 1261.) Tomáše ku své apoštolské stoli, chtěje použití jeho rady v nejtěžších záležitostech církevních. Bez odkladu opustil Tomáš druhý svůj domov — Paříž — i doktorskou svoji stoli, na níž po osm let lidské i božské moudrosti vyučoval, a ubíral se v rodnou svou zemi.

Tou dobou událo se několik zázraků, jimiž Bůh zjevil svou vůli, aby byl více uctíván v nejsv. Svátosti a by za tím účelem byl zvláštní svátek od církve svaté nstanoven.

První z oněch zázraků udál se ve Španělsku r. 1239. kdy Arabové vnikli se svým vojskem do království Valencie, vše pustošíce a hubíce. Proti nim postavilo se vojsko královské k boji. Šest důstojníků bylo přítomno mši sv. v polním staně, chtěli se k boji Tělem Páně posilnit, po případě na smrt' se připravit. Dříve však nežli kněz žádost jejich mohl splnit, rozzuřil se boj. Důstojníci opustili ihned polní stan, spěchajíce ku svým oddílům. Zatím kněz ukončil mši sv. a ukryl v korporali šest sv. hostií pro ony důstojníky. Několik hodin trval boj a skončil vítězstvím vojska královského. Důstojníci přišli zpět a kněz chtěl jim podati Tělo Páně; rozbaliv však korporale, uzřel sv. hostie krví zrosené a přilepené ku plátnu, tak že nemohl jich v celku oddělit. Blíže bojiště nebylo chrámu, proto korporale sv. Krví zrosené

schováno bylo do pouzdra a vloženo na mezka, jenž spěchal přímo k vesnici Daroce, kdež před kostelem, v němž draho-cenné jeho břímě potom bylo uschováno, klesl na kolena a brzy uhynul, jakoby ho k jiné práci nesmělo býti použito.

Druhý zázrak udál se v Paříži r. 1258. v tak zvané „Svaté kapli“ vedle královského paláce. Kněz zpozoroval při mši sv. při pozdvihování, že místo způsobu chleba drží v rukou svých překrásné, nebeskou slávou ozářené dětátko. Zachvěl se slastí a posvátnou hrůzou. Věřící uzřevše zázrak onen, podporovali jeho pozdvižené ruce, aby snad, kdyby ruce jeho mdlobou klesly, nebeský onen zjev nezmizel, dříve než by byl přivolán král Ludvík. Ten však uslyšev o zázraku pravil slova hodná své svatosti: „Přivolejte ty, kdož nevěří ve pravdivou přítomnost Kristovu v nejsv. Svátosti, mně bohudíky není třeba, abych se tak velkým zázrakem ve víře měl upevniti.“

Brzy po uvedeném zázraku v Paříži stal se nový zázrak v městečku Bolseně při jezeře téhož jména v církevním státě. Po pozdvihování pochyboval kněz o skutečné přítomnosti Kristově v předpodstatněné sv. hostii. Ta však počala roniti krev, z počátku jen několik krůpějí, jež kněz se snažil se sv. hostie korporalem očistiti. Krve však stále přibývalo, tak že prostěradla na oltáři i kámen s ostatky svatých byl jí smočen. Ve strachu utekl kněz od oltáře a vypravoval, co se bylo stalo. Lid spěchal do chrámu a přesvědčiv se o zázraku, zvěstoval o něm papeži, jenž právě dlel v blízkém městečku Orvietě. Papež poslal ihned několik církevních hodnostářův od svého dvora, aby zázrak onen prozkoumali a potvrdili. Krví smočené korporale a prostěradla byla přenesena ve slavném průvodě do hlavního chrámu v Orvietě, kde dosud jsou chována. Zázrak bolsenský vymaloval krásně Rafael ve stancích vatikanských.

K zázrakům těm přidružily se ještě jiné události. V Lutychu žila řeholnice Juliana, benediktinka z Mont Kornillonu. Po celý život konala svatá řeholnice zvláštní pobožnost k nejsv. Svátosti. Od svého šestnáctého roku vídala vždy při své pobožnosti zářivý měsíc a na něm temnou skvrnu; myslila, že zjev jest snad dílem zlého ducha, jenž ji chce v pobožnosti vytrhovati. Na prosby její bylo však jí zjeveno, že měsíc onen jest církev sv., a skvrna že jest nedostatek úcty k nejsv. Svátosti. Zároveň obdržela úkol zjeviti vůli Boží, aby zvláštní svátek k úctě nejsv. Svátosti byl zaveden. Dvacet roků však uplynulo, než pokorná řeholnice úkol svůj kanovníku Janu z Lausanne vyjevila. Kanovník záležitost onu oznámil ihned arcijáhnou a třem professorům z řádu dominikanského, s nimiž provincial Hugo a St. Caro v Lutychu bohosloví vyučoval. Na jejich radu zavedl biskup z Lutychu Robert zvláštní slavnost k úctě nejsv. Svátosti, jež každoročně po neděli nejsv. Trojice v jeho diecesi měla býti slavena. Církevní modlitby ku svátku tomu sestavil na prosbu oné Juliany mnich Jan z téhož řádu, jenž sice vynikal svatostí, nevalně však vědou. Biskup Robert slavnosti oné se nedožil, avšak dle jeho předpisů byla slavena od kanovníků jeho kapitoly.

Více rozšířena byla slavnost Božího Těla, když po pěti letech zmíněný Hugo a St. Caro z řádu kazatelského, stav se kardinalem, v hodnosti papežského vyslance přišel do Němec a Nizozemí. Právě přišel do Lutychu, když

slavnost Božího Těla měla býti slavena. Aby věřící k pobožnosti povzbudil, sloužil sám slavnou mši sv. a kázal o vznešené slavnosti toho dne. Nedlouho potom nařídil všem biskupům svého území, v němž byl vyslancem, aby každoročně slavili slavnost Božího Těla, podobně jako v Lutychu slaviti se počala.

Julianě nebylo přáno viděti rozkvět nové slavnosti; bylať od mnohých pronásledována, ba vypuzena i z kláštera a zemřela brzy. Před svou smrtí zjevila tajemství svoje také jisté poustevnici Evě, jež dle zvyku toho času dala se zazdíti do těsné komůrky, aby za hříchy své zadost učinila, nechavši jen malé okénko, jímž by jí dobrodinci potravu mohli podati. Dověděvši se Eva, že arcijáhen z Lutychu stal se papežem, prosila kanovníkův a biskupa, aby na papeži vymohli, aby slavnost Božího Těla po celé církvi sv. rozšířil.

Žádost ona došla papeže téměř současně se zvěstí o zázraku bolsenském. Nad to i sv. Tomáš se přičinil, aby byla vyplněna. Starý rukopis o dějinách řádu kazatelského praví o té události následovně: Z rozkazu papeže Urbana IV. sepsal sv. Tomáš výklad ku čtyřem evangeliím, jenž později „Catena aurea — Zlatý řetěz“ byl nazván. Papež nabízel Tomáši v odměnu za jeho mistrovské dílo, jediné toho druhu, hodnost biskupskou. Tomáš však hodnosti té nepřijal, žádaje papeže, aby raději vyplnil jeho prosbu a rozšířil na celou církev slavnost Božího Těla. S radostí splnil Urban IV. jeho žádost a poctil ho

opět novou úlohou, aby vypracoval církevní modlitby k oné slavnosti. Tomáš uposlechl a tak povstalo ono velebné officium (církevní hodinky), jež nyní o slavnosti Božího Těla celá církev katolická se modlí.“

Lépe nemohl voliti sv. Otec, než že vyvolil Tomáše k úkolu tak vznešenému, psáti církevní hodinky k nejvznešenější mezi svátostmi — k nejsv. Svátosti oltářní, v níž zdroj a původ vši svatosti sám se v oběť za lid a lidu za pokrm dává. Jako jindy, nepočal Tomáš ani nyní pracovati, aby se předem neposilnil vroucí modlitbou. Plodem jeho moudrosti a andělského ducha jsou ony krásné modlitby a ještě krásnější hymny, v nichž Tomáš jako orel se povznáší k trůnu Božímu, aby tajemství a slávu Nejvyššího vdechl v lahodnou přízi vznešených myšlenek, z nichž utkal celek prostých slov, z nichž však každé má hluboký, přesný význam, budí poznání a poznáním ducha povznáší k lásce.

Uvedeme pouze některé části, aby čtenář alespoň z částí mohl souditi o kráse celku.

Antifony jsou mistrovsky volené části ze žalmů vztahující se na nejsv. Svátost, hlavně udána jsou místa, jimiž nejsv. Svátost v starém zákoně byla předobrazena. Na př.:

„Kristus Pán, kněz na věky dle řádu Melchisedechova, chléb a víno obětoval.“

„Jak příjemný jest, Pane, duch Tvůj! Kterýž, abys příjemnost svou synům svým dokázal, chlebem

nejpříjemnějším s nebe poskytnutým sytíš lačné, nehodné však a bohaté prázdný propouštíš.“

„Z plodu spasného dal Pán při své smrti okusiti.“

„Přijetím kalicha, jímž Kristus v pokrm se dává, nikoliv krví obětí spojil nás Pán.“

„S oltáře Tvého, Pane, přijímáme Krista, po němž duše i tělo touží.“

„Moudrost vystavěla sobě dům, smísila víno a připravila hostinu.“

„Pokrmem andělským nasýtil jsi lid svůj a chleba s nebe poskytl jsi jemu.“

„Já jsem chléb živý, který s nebe sestoupil; bude-li kdo jísti z chleba tohoto, žíti bude na věky.“

Poslední antifona (ad Magnif. in II. Vesperis) není volena ze žalmův a zní následovně: „O svaté hostiny, v níž Kristus se přijímá, obnovuje se památka jeho umučení, duše naplňuje se milostí a dává se nám záruka budoucí slávy.“

Vždy jen několik slov, avšak vždy hluboký smysl, mystický význam, hluboká láska a úcta, vřelé díky a touha. Responsoria spojují starý a nový zákon ukazující, kterak předpovědi proroků v novém zákoně na Kristu Pánu se vyplnily, jenž se věřícím v pokrm a nápoj k životu nadpřirozenému zanechal.“

Hlavní ozdobou díla Tomášova jsou však jeho krásné hymny, v nichž nejen moudrost, nýbrž i básnické jeho nadání v krásném souladu duši povznášejí. Hymny ty

pro jejich dokonalost ponechal papež Urban VIII., když dal breviář opravovati, úplně beze změny. Mnozí papežové pochvalně o nich se zmiňují. Nejlepším však důkazem jejich ceny jest, že církev sv. ve všech krajinách světa jimi nejsv. Svátost denně velebí a velebiti bude až do skonání světa, neboť velebnější chvály duch lidský nemyslí. Uvedeme hymny ony dle Sušilovy sbírky církevních hymnů, jest však několik jiných překladů. Lid často je zpívá, neví však mnohdy, že jsou původně dílem Tomášovým.

V prvních nešporách.

1. Jazyku, pěj předústojnou
Těla Páně úrodu,
veleb Krev, již láskou hojnou
pro člověka svobodu
ráčil v oběť bohakojnou
vylít Král všech národů.	4. Slovo, tělem stále slovem
v Tělo své chléb změňuje,
víno v Krev svou v divu novém,
ač duch nepochopuje,
o skutku tom opravdovém
víra jen nás stvrzuje.
2. Nám se zplodil, nám se zrodil
z Panny vadou nejaté;
duše lidské k Bohu vodil
seje símě přesvaté;
a když cesty svoje schodil,
řády konal bohaté.	5. Svátosti té neskonalé
čiňme tedy poklonu:
Ustup řádstvo zastaralé
novému teď zákonu;
síle smyslů nedozralé
sejmi víra záclonu!
3. U svatého sedě stolu,
při poslední hodině,
když beránka snědli spolu
na posvátné hostině,
dal se v pokrm apoštolů
dvanáctere rodině.	6. Otce, Syna po oboru
ctěme vroucí útrobou,
rozlíhej se k nebes dvoru
chvála slavnou způsobou,
buď i Duch ctěn od svých tvorů,
Jenž pochází od obou.

Hymnus „Jazyku, pěj“, jenž také v jiném tvaru „Chval, jazyku“ jest rozšířen, jest souborní víry katolické o nejsv. Svátosti. První a poslední verš tohoto hymnu (latinsky: Pange lingua, a Genitori Genitoque) bývají obyčejně zpívány při požehnání. V češtině jsou sice k požehnání i jiné písně, v latině však a v jiných jazycích jsou výhradně zpívány uvedené dva verše.

Při hodinkách jitřních.

1. Buďtež ku slavnosti
dítky připojeny,
a v ní u radosti
chvály zvučně pěny,
miňte staré kvasy,
buďtež obnoveny
srdce, činy, rady, hlasy!	4. Tělo k posílení
dal jim v divném skutku,
Krev svou k potěšení
poskytnul jim v smutku;
»Píte z toho zdroje«,
dí jim na pohnutku,
»toť Krev, a to — Tělo moje«.
2. Večeře se slaví
oné svaté noci,
již, jak písmo praví,
maje odjít k Otci
Pán dal bratrům darem
na velikonoci,
v zákoně jak psáno starém.	5. Tak jim ustanovil
Oběť bohabojnou,
o níž zřejmě slovil
zprávu věkostožnou:
By ji vykonával
kněz jen láskou hojnou
a sám bera, jiným dával.
3. Po beránku značném
židovského svátku,
v díle přezázračném
k duchovnímu vzátku,
jeho láska vřelá
v smrti své památku
dala všem své Tělo zcela.	6. Andělský chléb svatý
lidem zde se skýtá,
a chléb z nebe vzňatý
staré stíny smítá.
Chlebem nepatrným,
předivno! Pán vítá
k sluhám svým přechatrným.

7. Bože trojjediný,
nakloň k nám svých uší,
navštiv prohlubiny
věrných tvojich duší!
Veď nás onou stezkou,
kterou jít nám sluší,
a dej uzřít vlast nebeskou!

Hymnus tento jest velebná chvála nejsv Svátosti
a díků vzdání za veliké milosti, jež lidu z bohatého zdroje
tajemství Těla a Krve Páně vyplývají.

Při chválách.

1. S hvězdného Syn sešed trůnu,
v Otcově však ostav lůnu,
dílo svoje konat vyšel,
k večeru již žiti přišel.	4. Chtěl co člověk nám být bratem,
krmí být chce v jídle svatém,
výplatou jest v smrti hojnou
v nebi mzdou jest předústojnou.
2. Než jest, lásky za náhradu,
učeň nad ním spáchal zradu,
roznícený láskou blahou,
dal jim Tělo, dal Krev drahou.	5. Oběti té přežádoucí,
jež otvírá nebe skvoucí!
Boje máme tuhé, děsné,
pomoz, ať duch nepoklesne.
3. Ku posile v těžké době
v dvojí se dal ve způsobě,
podstata by lidská dvojí
otavu v tom našla zdroji.	6. Jménu trojjednoho Pána
pověčná buď sláva vzdána!
On nás uveď do své vlasti
k požívání věčné slasti!

Celý obsah tohoto hymnu jest opět velebná chvála
a díkůvzdání nejsv. Svátosti. O čtvrté sloce tohoto hymnu*)

*) Original: Se nascens dedit socium,
Convlescens in edulium,
Se moriens in pretium,
Se regnans dat in praemium.

pravil v sedmnáctém století Santeuil, básník hymnů pařížského breviáře, že by všechny svoje hymny dal s radostí za jedinou onu sloku „pěvce andělského“.

Uvedené tři hymny jsou v církevních hodinkách; čtvrtý jest ve mši svaté:

1. Chval, Sione, Spasitele
pastýře a voditele,
prozpěvuj mu v písních čest;
rozezvuč se k chválám krále,
nemůž' zpěv říct dokonale
jak on velký, dobrý jest.	5. Co tam Kristus uštědřoval,
to vždy činit prikazoval
ku své věčné paměti;
proto, jak jí poručíno,
dává církev chléb a víno
k spasitelné oběti.
2. Příčina se důležitá
ku chvále dnes tobě skytá,
věčného Chléb života;
Ježto při posledním stolu
dvanáctery apoštolů
dala věčná dobrota.	6. Naučení se nám dává,
že se Tělo z chleba stává,
z vína pak Krev předrahá;
čeho smysl nepojímá,
toho právě víra přímá
pokorou svou dosahá.
3. Pějme chválu libohlasnou,
a tu radost naši jasnou
uslyš hvězdná výšina;
nebo dnes se ten den slaví,
kdyžto nejprv k duší zdraví
dána tato hostina.	7. Pod rozdílnou pod způsobou,
pouhým znakem, pouhou dobou
důstojná věc bytuje;
od krmě se nápoj dělí,
pod každou však Kristus celý
pod způsobou obcuje.
4. U té svaté u večeře
Beránkem tím novým běře
konec zákon obstarý;
před novotou vetchost mizí,
stín ustoupá pravdě ryzí,
světlu noční útvary.	8. Od beroucích nerozdvojen,
nerozlámán, nerozpojen
v celosti se požívá;
na tisíce jich ho berou
ale všickni stejnou měrou,
aniž celku ubývá.

9. Zlí i dobří ústa chýlí,
rozličné však jsou jich díly:
života neb záhynu;
dobrým k žití, zlým jest k moru,
aj, jak následek jest v zporu
u stejného u činu!
10. A kdy svátost ta se drobí,
každá částka sobě sobí
všechn celek přesvatý;
způsob se jenom láme,
svátost ale celou máme
v úplnosti podstaty.
11. Aj, chléb svatých nebešťanů
stal se stravou pozemšťanů,
synům v podíl pravý dán;
prorokován v Izákovi,
předzvěstován v beránkovi,
v manně svaté předvídán.
12. Pastýři, ty pravý chlebe,
chraň, pas, nakrmuj nás s nebe
v tomto časném údolí;
nechť lid, jenž jest z Tvého stáda,
hostiny Tvé nepostrádá
na nebeském zástolí!

Dom Guéranger praví o hymnu tomto následovně:
„V hymnu — „Chval Sione“ — dovedl sv. Tomáš vysokou
mocí filosofie scholastické v první její životní síle ne-
nuceně dle povahy a rytmu latinské řeči vyložití článků
víry, jež bohoslovci jen s těží vyloží a jenž tak mocně
srdce jímá. Jaká to velebnost na počátku tohoto pře-
krásného hymnu! Jaká přesnost ve výkladu víry církve
svaté! Jak mile a přirozeně jsou v celek setkána před-
předobrazení Chleba andělského mannou a beránkem ve
starém zákoně! Konečně jak krásně jest ukončen velebný
chvalozpěv onou vznešenou a vroucí modlitbou k božskému
Pastýři, jenž ovce své vlastním Tělem sytí a Krví na-
pájí! S ním nyní hodujeme, abychom se stali dědici jeho
slávy. Zde nejlépe dokázána jsou slova, že každý pořádek
nutně v soulad přechází. Sv. Tomáš, nejznamenitější učenec

třináctého století stal se svými hymny i proslaveným básníkem oné doby.“¹⁾

Ovšem, že výrok ten patří pouze hymnům Tomášovým ve znění původním, neboť vystihnouti překladem original tak, aby nic neutrpěl věcný obsah a při tom zachována byla původní básnická forma, jest v tomto případě těžko dvojnásob.

Církevní umění snažilo se vždy provázeti velebné hymny Tomášovy důstojnou hudbou, proto rozličným způsobem jeho slovy táž chvála nejsv. Svátosti jest vzdávána. I prostý zpěv ve venkovském kostelíku i velebný choral ve světových dómech nabývá slovy Tomášovými neodolatelného kouzla.

V modlitbě a v rozjímání skládal Tomáš velebné modlitby a hymny ku slavnosti Božího Těla; dlel právě u papežského dvoru v Orvietě, když dílo svoje dokonal. Než papeži a jím celé církvi dílo svoje odevzdal, spěchal do chrámu a položiv je k nohám Ukřižovaného, prosil, aby mu bylo dáno nějaké znamení, nechybil-li v něčem proti učení církve svaté o nejsv. Svátosti. Dosud chová se ve chrámě v Orvietě t. zv. kříž Tomášův, s něhož Spasitel opět dílo horlivého sluhy schválil, ubezpečiv jej o pravdě jeho učení.

Papež Urban IV. přijal s radostným nadšením dílo Tomášovo a vydal v srpnu r. 1264 bullu „Transiturus“,

¹⁾ Joyau p. 165. Institutions liturgiques t. 1. ch. XII.

jíž slavnost Božího Těla ve všech končinách církve katolické byla zavedena. Zároveň udělil sv. Otec hojně odpustky všem, kdož v onu slavnost nebo v její oktávě přítomni jsou mši sv. a církevním hodinkám. Věřící s radostí pozdravili rozhodnutí papežské. Úcta ku slavnosti Božího Těla tak se množila, že již v následujícím století povstaly velebné ony průvody s nejsv. Svátostí.

Vypravuje se, že také sv. Bonaventura vypracoval církevní hodinky o slavnosti Božího Těla, že však, čta dílo Tomášovo, tak byl uchvácen jeho modlitbami a chvalozpěvy, že vzav práci svou, list po listě roztrhal, velebiv Boha, že si byl vyvolil pěvce lepšího.

14. Poslední učitelská činnost Tomášova.

V krásném podnebí italském stvořil sv. Tomáš velebné církevní modlitby a chvalozpěvy ku slavnosti Božího Těla. Práce ta však mu nikterak nepřekážela v jeho všestranné činnosti. Papež Urban IV. jmenoval ho svým bohoslovcem a kazatelem. Úřadem tím byl sv. Tomáš stále poután ku dvoru papežskému, vyučoval bohoslovce papežského dvora bohosloví, vykládal jim písmo sv. a kázal, kamkoli papež se svým dvorem zavítal. Řím, Civita Vecchia, Orvieto, Fondi, Perugia, Anagni, Viterbo a jiná města, kde papež často sídlíval, mohla se přesvědčiti o výmluvnosti, moudrosti a svatosti Tomášově, jehož sláva byla již celou Francií a Německo podivem naplnila.

Na krátký čas opustil Tomáš r. 1263. Itálii ubíraje se ku generalní kapitole do Londýna, byv zvolen za definitora provincie římské. Snažil se zvláště o to, aby řeholní kázeň, jež v některých klášterích poněkud byla utrpěla, opět v celé své přísnosti byla zavedena. Na kapitole v Londýně zřekl se velmistr řádu Humbert své hodnosti, na jeho místo byl ustanoven známý nám již Petr Tarantaiský, dříve než by nový velmistr byl zvolen. Již následujícího roku byl zvolen za velmistra Jan z Vercell.

Za pobytu v Itálii dokončil Tomáš několik spisů, jež byl v Paříži započal, a navrátiv se z Londýna počal psáti z rozkazu papežova výklad ku čtyřem evangeliím. Polovici díla toho měl vypracovati sv. Bonaventura, byl však právě velmistrem řádu františkanského, proto vyhověl papež jeho prosbám a svěřil celé dílo jedině Tomášovi.

Jako všechny své spisy počal sv. Tomáš i toto veliké dílo s velikou pílí, síle se modlitbou a doufaje v pomoc Boží. S neobyčejnou dovedností uvádí výroky řeckých a latinských učenců, kteří evangelia byli vykládali, takže světec se všemi mluví a všickni odpovídají a vysvětlují jeho slovy.¹⁾

Tomáš použil jejich spisův, avšak dílo jeho daleko vyniklo nad všeliká jiná. Nikdo před ním nepochopil tak

¹⁾ Mužové, kteří před Tomášem o výklad evangelií velikých zásluh si dobyli, jsou hlavně Jordan ze Sevilly, Beda ctihodný, Alkuin, Rhabanus Maurus a Valafridus Strabo v církvi latinské, a podobně Jan z Damašku, Theophylaktus a Titus de Bostra v církvi řecké.

jasně hlubokého smyslu a významu latinských a řeckých učenců, a pochopil-li, nedovedl pravého smyslu a významu jejich tak jasně podati, jako Tomáš. V krásném pořádku uvádí výroky téměř osmdesáti učenců tak dovedně, jako by všechny od jednoho muže a z jednoho pramene pocházely. Tomáš nevykládal pouze slovní smysl jednotlivých výroků, nýbrž i význam mystický, a neopomenul nikdy potírati bludného učení, jež někdy proti tomu neb onomu místu písma sv. bylo povstalo, aby tím jistěji pomohl pravdě vítěziti.

Koncem léta r. 1264. byl Tomáš hotov s výkladem evangelia sv. Matouše a věnoval část onu papeži. Urban IV. tak byl unešen krásou a dokonalostí díla toho, že chtěl Tomáše povýšiti za kardinála. Avšak Tomáš, jindy poslušný, odpíral rozhodně, odvolávaje se na svou nehodnost a na příklad vynikajících mužů svého řádu.¹⁾

Tichá, prostá cela klášterní líbila se pokornému řeholníku z řádu kazatelského vždy více, než hodnosti církevní. Papež povolil prosbám Tomášovým a purpurem

¹⁾ Sv. Dominik vždy rozhodně se zdráhal přijati hodnost biskupskou. Bl. Jordan říkával, že raději vidí řeholníka svého řádu umírat, než povýšenu býti na stolec biskupský. Sv. Raymund z Pennafortu vždy rozhodně odporoval králům španělským, když některé biskupství mu nabízeli. Jan Teutonicus, čtvrtý velmistr řádu pouze z rozkazu papežského stal se biskupem, a nástupce jeho Humbert odepřel, když se měl stát patriarchou Jerusalemským. Albert Veliký byl od papeže donucen přijati biskupský stolec v Řezně, avšak již po dvou letech zřekl se své hodnosti.

jemu určeným byl na jeho žádost poctěn jeho přítel Hannibal de Molaria. Tomáš, jak již řečeno, vyžádal si lepší odměnu, aby totiž slavnost Božího Těla v celé církvi byla zavedena a důstojně slavena.

V říjnu r. 1264. zemřel papež Urban IV. Tomáš pracoval s neunavnou pílí dále o svém díle, jehož druhou částí, výkladem k evangeliím sv. Marka, Lukáše a Jana byl poctěn jeho přítel a řeholní spolubratr kardinal Vunnibald První název celého díla byl — „Expositio continua — Souvislý výklad“, čímž mělo býti naznačeno, že celý výklad všech evangelií tvoří zaokrouhlený celek a že nepozůstává pouze z výroků církevních učenců, z nichž nejčastěji Origenes. Chrysostomus, Augustin, Jeronym, Hilarius, Řehoř Veliký, Rhabanus a Remigius jsou uváděni. Později byl Tomášův výklad evangelií nazván „Catena aurea, — Zlatý řetěz“, neboť jednotlivé části jsou dovedně mezi sebou v krásný celek spojeny. Již název — „Zlatý řetěz“ — značí, jak velice učenci díla Tomášova si vážili, uznávající důležitost a dokonalost, takže k. př. kardinal Bellarmin o něm praví, že leskem svým i slunce překoná.

Nový velmistr řádu Jan z Vercell ustanovil svatého Tomáše za ředitele škol v klášteře Santa-Sabina v Římě.¹⁾

¹⁾ Klášter ten se nazýval dle chrámu mučnice sv. Sabiny, vedle něhož se na Aventině vypínal. Papež Honorius III. daroval jej sv. Dominiku, jenž chodby a prostory jeho svou přítomností posvětil, takže záhy se stal středem provincie římské. V něm přijal sv. patriarcha

Není divu, že sláva Tomášova opět se množila. Studující i lid lnuli k němu láskou a církevní hodnostáři prokazovali jemu všemožnou úctu. Tomáš byl ředitelem studia v klášteře Santa Sabina téměř pět roků.

Zatím mnoho se přeměnilo ve světě. Nástupce Urbanův papež Klement IV. (1265—68.) darmo snažil se zjednatí mír a zavéstí pořádek, bylo jemu snášet neustálé příkoří a protivenství od panovníků světských. Manfred nejen že se zmocnil vlády na Sicilii a v království neapolském, dovedl i města Sienu a Pisu přivést na svou stranu, obsadil svým vojskem marku Ankonu a velkou část církevního státu (Spoleto a Romagnolu). Papež nabízel království sicilské a Neapol králi anglickému, nedostávaje však rozhodné odpovědi korunoval r. 1265. na krále sicilského a neapolského Karla z Anjou, bratra krále Ludvíka IX. Svatého. Karel zvítězil nad Manfredem v bitvě u Beneventu r. 1266. pomocí hraběte z Caserty z rodiny hrabat Akvinských, jenž průsmyk na řece Cariglianu Francouzům otevřel. Karel z Anjou

do svého řádu sv. Hyacinta a bl. Česlava. V zahradě dosud zelená se a šumí veliký pomorančový strom, jejž sv. zakladatel řádu sám byl zasadil. Klášter Santa-Sabina byl do r. 1273. sídlem velmistra řádu, jenž toho roku se přesídlil do kláštera Santa Maria sopra Minerva. Z obou klášterů patří nyní řádu pouze skrovné části s kostely, ostatek jest obydlen vojskem a úředníky. Velmistr řádu sídlí nyní v ulici St. Sebbastiano, blízko svých řeholních bratří v bývalém klášteře trinitářů, jenž jest pod ochranou vlády španělské.

odplatil však papeži nevďěkem, choval se úplně jako dřívější nepřítel papežské stolice.

Uprostřed rozbrojův a stálých bojů žil Tomáš v tiché cele klášterní snaže se životem svým vždy více Bohu se přiblížiti a jiným ku blahu dopomoci. Papež Klement pozoroval s radostí svatého učence a řeholníka, v nejtěžších záležitostech správy církevní řídil se jeho radou a příkladem jeho svatosti sílil se na dráze dokonalosti. Chtěje dáti světcí důkaz své přízně nabízel mu arcibiskupský stolec v Neapoli a bohaté důchody opatství San-Pietro ad aram, snad aby též poněkud odškodnil rodinu hrabat Akvinských, jež za posledních bojů pro svou věrnost k papeži mnoho byla od Konrada a Manfreda utrpěla. Tomáše však nelákalo ani krásné město Neapol, ani vysoká církevní hodnost, již v něm měl zastávati. Papež však, chtěje ho donutiti, dal vyhotoviti bullu, již Tomáš v hodnosti arcibiskupské byl potvrzen. Mocnějšího útoku nemohl papež proti pokoře Tomášově vymysleti. Světec však byl tak sklíčen a poděšen, že papež ze šetrnosti jeho prosbám nemohl odolati a bullu odvolal. Od té doby mohl Tomáš požívatí ovoce své pokory, nebyl již v zátiší klášterním ze své činnosti církevními hodnostmi vyrušován.

Ve své skromné cele však Tomáš prospíval církvi svaté a svému řádu více, než kdyby některý vysoký úřad byl zastával. Z jeho žáků mnozí již tehdy vynikli učeností, mnozí zastávali již vysoké hodnosti církevní. Arcibiskup Salernský daroval řádu kazatelskému kostel

sv. Pavla v Salerně a zároveň i klášter se zahradami a vším majetkem, jak praví v listině, již dar svůj potvrdil, z úcty k řádu kazatelskému a hlavně z vděčnosti a lásky ku sv. Tomáši, svému příteli a učiteli.¹⁾ Později přenesena byla do klášterního chrámu ruka Tomášova a tělo jeho sestry Theodory, zbožné hraběnky ze San-Severina. Rovněž i opat kláštera Monte-Cassinského dovolil dominikanům na žádost Tomášovu usaditi se v městečku San-Germaně na úpatí hory Monte-Cassina a vystavěti si klášter pod ochranou starobylého opatství.

Zvláštní snahu jevil Tomaš, aby v řadě jeho, jenž neustále vzrůstal a se šířil, neutrpěla bývalá prostota a kázeň. Již po delší dobu býval volán ku generalním kapitolám řádu, brzy do té, brzy do oné země. Přispíval radou, kdykoliv něco důležitého mělo býti podniknuto, aby školy řádové mohly býti opraveny, rozšířeny a zdokonaleny, a kázeň v tom neb onom klášteře opět byla obnovena. Podobně byl povolán r. 1267. ku generalní kapitole do Bologne.²⁾

¹⁾ Boll. p. 744 n. 9.

²⁾ Již r. 1218. založil v Bologni klášter u kostela Santa Maria de Mascarella bratr Jan z Navarry, jenž s několika jinými bratry od sv. Dominika za tím účelem z Říma byl poslán. Avšak z počátku se jim valně nedařilo, neboť ve veliké bídě nemohli se s výsledkem věnovati apoštolské činnosti. Náhlý obrat však nastal již následujícího roku, kdy bl. Reginald navrátil se ze sv. země do Bologne zavítal. »Jeho výmluvností«, praví Lacordaire — »bylo město v základech otřeseno.« Za osm dní zvítězil Reginald nad celým městem: duchovní,

Šestačtyřicet roků již uplynulo, co tělo sv. Dominika odpočívalo v prosté hrobce klášterní v Bologni. Již dlouho uctíván byl od církve sv. a zvláště od svých řeholních synů, bylo tedy slušno, aby jeho pozůstatky byly přeneseny do lepší hrobky. Přípraven byl krásný, uměle tesaný náhrobek a když kapitola řádu se r. 1267. do Bologne sešla, ustanoven byl den, kdy ostatky sv. Dominika do nového náhrobku měly býti přeneseny. U přítomnosti několika biskupů, bolongského podesty, provincialů všech provincií řádových, četného duchovenstva, zástupců universitních a ohromných davů lidu vyzdviženo bylo tělo sv. Dominika z hrobky klášterní a přeneseno do kostela. Dříve než v nové hrobce bylo uloženo, bylo dovoleno vynikajícím osobám hlavu světce políbiti. Jakou slastí oplývala při tom duše Tomášova, onoho svatého syna otce svatého!

Za pobytu Tomášova v Bologni snažila se tamní universita získati jej pro některou svou učitelskou stolicí.

právníci, professoři a studující žádali o šat sv. Dominika, mnozí však se obávali jíti poslouchati horlivého kazatele ze strachu, že by slovům jeho neodolali. Klášter u Santa Maria de Mascarella nedostačoval záhy bratřím kazatelům, proto přimluvil se papežský vyslanec kardinal Ugolino u městské rady, kteráž ochotně darovala horlivým řeholníkům kostel sv. Mikuláše »ve vinicích« za hradbami městskými. Rychle stavěn byl klášter, do něhož Reginald s ostatními bratry ještě r. 1219. se přestěhoval. Následujícího roku povolal sv. Dominik první kapitolu řádu do kláštera u sv. Mikuláše; v témž klášteře zemřel i sv. zakladatel řádu (dne 6. srpna 1221.) a byl pochován v hrobce klášterní. — (La vie de saint Dominique c. XIII).

Slavná druhdy universita mnoho slávy ztratila, jednak že město bylo stále ohrožováno od vojsk císařských, protože stálo na straně papežově, jednak že císař Bedřich II. zakázal poddaným svým studovati v Bologni, založiv pro ně universitu v Neapoli, aby jen školám bolognským mohl uškoditi. Než přese všechny nesnáze a neustálá příkoří zůstala universita bolognská školou světovou, majíc vždy ještě značný počet studujících a vynikajících professorů.

Po přenesení ostatků sv. Dominika věnoval svatý Tomáš několik dní pouze modlitbě a rozjímání, potom dle rozkazu velmistra počal přednášeti bohosloví na universitě. Zpráva o tom rychle se roznesla a podobně jako vždy kdekoli Tomáš počal přednášeti, hrnuly se celé davy studujících do Bologne poslouchati slova jeho moudrosti. Jen dva roky vyučoval Tomáš v Bologni, avšak i ta krátká doba dostačila, aby město studujícími úplně se naplnilo.

Již r. 1269. byl Tomáš povolán ku generalní kapitole do Paříže a bylo mu svěřeno se čtyřmi vynikajícími muži řídití všecky záležitosti a rozhodovati o časových potřebách řádu. Přítomnosti jeho použil král Ludvík IX. Často ho k sobě povolal a učinil ho členem své tajné rady, mnohdy ještě poslal tajemníka svého, aby mu oznámil, o kterých záležitostech by měl zvláště uvažovati. Král Ludvík chystal se totiž k výpravě proti Turkům, chtěje konečně svatou zemi z jejich moci vyrvati, proto potřeboval nejen pomoci, nýbrž hlavně i rady. S bolestí viděl, že křížové

výpravy nesvorností panovníků cíle svého nedosáhly. Turci stále moc svou šířili, měli již ve své moci všechny krajiny asijské při Středozezemním moři, měli Egypt a celé pobřeží severní Afriky, dobyli Španělska i Portugalska, plenili ostrovy a pobřežní krajiny evropských států a již tehdy jevíli touhu zmocniti se Cařihradu, ano mnohdy byli povoláni od panovníků křesťanských k boji proti papeži. Král Ludvík podnikl svou výpravu r. 1270. Chtěl se zmocniti města Tunisu a z oné stanice namířiti útoky své proti nevěřícím uchvatitelům sv. země. Úmysl ten byl šlechetný a mohl vésti k cíli, avšak mor ztenčil v několika dnech valně řady statného vojska králova, ano král sám stal se jeho obětí, dokonal před Tunisem.

Zpráva o smrti šlechetného krále dotkla se bolně srdce Tomášova, bylť jemu král Ludvík Svatý věrným přítelem a ctitelem jeho svatosti a učenosti. Na jeho prosby zůstal Tomáš po generalní kapitole v Paříži a vyučoval (1269—71.) s oné stolice, na níž nejslavnější část své životní činnosti byl započal. Po dvou letech navrátil se opět do Itálie a vyučoval na krátký čas opět na universitě bolognské.

Jako ve starověku sedm řeckých měst se svářilo o hodnost nazývanu býti rodištěm básníka Homera, tak i města a nejznamenitější university evropské ve středověku se svářily o hodnost zříti Tomáše ve sboru svých učitelů. Sledovali jsme světce našeho až k opětné činnosti učitelské v Bologni, opět však jen kratičký čas

pobyl v městě onom. Na generalní kapitole ve Florencii r. 1272. žádala města Kolín, Paříž, Řím, Neapol a Bologna o sv. Tomáše a snažila se odůvodniti své nároky na jeho učitelskou činnost. Bologna však opět ho ztratila, universita v Neapoli měla poprvé okusiti ovoce jeho moudrosti. Tomáš ubíral se ku hlavnímu městu své domoviny, v němž část mládí svého prožil a řeholní šat přijal. Celé město a všechny vynikající osobnosti vyšly jemu vstříc a provázely ho jako ve vítězoslávě k novému jeho sídlu v klášteře dominikanském. Král Karel z Anjou vykázal mu v odměnu za jeho působení značný roční poplatek.

Za krátkého pobytu Tomášova v Neapoli rozkvetla tamnější universita neobyčejně. Ze všech stran přicházeli studující, a kdo přednášky jeho navštěvoval, přilnul celým srdcem k velikému učenci, pokornému řeholníku. Nad vchodem do prostranné místnosti v dominikanském klášteře v Neapoli jest vyobrazen Tomáš na učitelské stoličce se svatozáří kolem hlavy a pod obrazem vyryt jest nápis: „Dříve než vejdeš, vzdej poctu obrazu tomuto a oné stoličce, s níž slavný Tomáš Akvinský druhdy vyučoval nesčetné zástupy žáků ku slávě a blahu své doby. Za štěstí ono jest království díky povinno králi Karlu I.“ Král Karel totiž prosbami svými nejvíce k tomu přispěl, že Tomáš byl do Neapole poslán.

První vyšší studium svoje započal Tomáš v Neapoli a tam i důstojně slavnou svoji dráhu, vznešený svůj úřad učitelský, dokončil.

15. Summa theologia — Suma bohosloví.

Alespoň částečně zmínili jsme se o veliké činnosti spisovatelské sv. Tomáše. Všechny jeho dřívější spisy však nejsou než základem Sumy bohosloví, onoho nového divu světa, velebného pomníku a koruny spisovatelské činnosti Tomášovy.

Již od prvních dob víry křesťanské snažili se nadšení učenci pravdy víry katolické spojit v jediný celek, z jehož souladu by dýchala Boží veleba, moc a všechny jeho vlastnosti, jeho poměr ku tvorstvu a hlavně ku člověku. Mnoho vykonali svojí snahou, mnoho postavili, avšak všechna jejich snaha a píle nedosáhla svého cíle, nepostavili Bohu důstojného chrámu bohosloví z pravd a poznání přirozeného i nadpřirozeného, nebyli povoláni, aby dostavěli, nýbrž aby jen látku připravili. Dílo slavné čekalo na knížete škol, na svatého syna Dominikova, syna tak učeného, že byl hoden v odměnu za svoji důvěru slyšeti potvrzení pravdy své vědy o Bohu: „Dobře jsi o mně psal!“ Co tedy učenci církevní byli před Tomášem vykonali a sestavili, byly pouze části pravdy a poznání, pouze poklady zlata a stříbra, dříví cedrového a tesaných kamenů. Všechny ony poklady v jediný velechrám, v jediný překrásný celek sloučil důvtipem a vědou Tomáš tak, že díla Augustinova, jichž nejvíce si vážil, spočívala na pevném základě jiných učenců a Otců církevních, tvoříce umělou klenbu a smělé zdi velechrámu. Nejen však z doby křesťanské bral Tomáš látku ku své budově, sloučil vše,

co kdy lidstvo bylo poznalo. Co kdy na školách athenských bylo přednášeno a co Aristoteles světu zůstavil, Tomáš očistil a zdokonalil, aby vznešená věda filosofie nebyla toliko v souladu s bohoslovím, nýbrž aby chrám bohosloví jako mocné sloupy a pilíře podporovala a proti bouřím upevnila. Nad všemi učenici pohanství a křesťanství skví se sv. Tomáš ozdobený korunou dvojí, největšího filosofa a nejznamenitějšího bohoslovce.

Za papeže Klementa IV. počal Tomáš r. 1265. stavěti, brousiti a budovati. Pomocnicí při práci byla mu neunavná píle a veliká svatost, jež ho pobádala, aby důstojné dílo provedl, a vznešeností cíle stále síly jeho obnovovala. Neméně bystrá paměť, jež jedině byla s to, aby různé prameny v moře jedno sloučila. Nebyloť knihoven a neměl Tomáš tolik pergamenu ani tolik času, aby z knih, jež kdy četl, mohl si sepsati obsáhlé poznámky. Hlavně však pomohl mu Bůh sám, jenž schopnosti a síly dává a zachovává.

Zemřel již papež Klement IV. a po něm následoval po tříletém bezvládí Řehoř X., Tomáš však pracoval stále. Dílu svému věnoval devět let svého života, při tom vyučoval na universitách v Bologni, v Paříži a v Neapoli a býval volán ku generalním kapitolám řádu.

Podáme pouze kratičký přehled velikého díla Tomášova, ovšem jen pranepatrný odstín rozboru jednotlivých částí, nerci-li celého díla. Právý pojem o celém díle může si utvořiti jedině ten, kdo je důkladně studuje.

V předmluvě praví Tomáš následovně: „Kdo vyučuje pravdě víry katolické, nemá pouze vyučovati muže daleko ve vědách pokročilé, nýbrž i začátečníky, proto dle slov apoštolových „jako maličkým pacholatům v Kristu dal jsem vám mléka píti, nikoliv pokrmu silného.“¹⁾ Míjíme v díle tomto tak pojednávati o všem, co víry katolické se týče, jak toho chápavost začátečníků vyžaduje.“ Slibuje zároveň, že vše jasně, krátce a srozumitelně vyloží. Slibu svému Tomáš dostál úplně, nikdo nevynikl více jasným, krátkým, srozumitelným a zároveň i lahodným slohem více, než on, takže učený dominikan A. Massoulié napsal o díle, že mezi všemi vykladateli Sumy bohosloví sv. Tomáš jest si sám nejlepším vykladatelem.

Nejvíce ulehčuje studium Sumy, že Tomáš vždy zachovává táž pravidla. Krátce vždy určí otázku a pokračuje vždy slovy: „Ad primum, secundum etc. sic proceditur — v otázce první, druhé atd. pokračuje se následovně.“ Potom uvádí námitky protivníků jejich vlastními slovy: „Sed contra — Proti tomu však..“, uvádí souhrnný protidůkaz, vysvětlení otázky a důkaz pravdy její výrokem z písma sv. nebo ze spisů některého církevního učitele, nebo z Aristotela a jiných učenců pohanských. V třetí části, jež počíná: „Respondeo dicendum — pravím, má se říci, že..“ uvádí vlastní mínění a vyvrací postupně jednotlivé námitky protivníků. Každé slovo má přesný význam, nikde není slova zbytečného. Tím způsobem

¹⁾ I. Kor. 3, 1.

jest možno zapamatovati si snadno přehled celé ohromné látky, již Tomáš ve své Sumě probírá.

Celá Suma jest rozdělena ve tři veliké díly, díl druhý jest opět rozdělen ve dvě části. Jednotlivé díly jsou rozděleny v otázky — quaestiones, jednotlivé otázky v články — articuli.

V prvním díle pojednává Tomáš o bytosti nestvořené — o Bohu a z bytostí stvořených o andělech a o člověku.

Především dokazuje, že kromě filosofie jest ještě jiná věda, bohosloví, vyšší než filosofie, protože jedná o Bohu a zakládá se na jeho neomylnosti. Dokazuje, že Bůh jest, že jest bytost úplně jednoduchá a proto nejdokonalejší, neboť věc jest tím nedokonalejší, čím více částí obsahuje. Dokládá, že z úplné jednoduchosti Boží vyplývá jeho dokonalost a dobrota, jeho nekonečnost a všudypřítomnost, neboť bytost nejvyšší jednoduchá kde jest, jest celá, takže jest celá ve všemmíru a celá v jednotlivých částech, podobně jako duše lidská jest celá v celém těle lidském a celá ve všech jeho částech, celá sice podstatou, nikoliv činností, jež jest různá dle různých údů. Bůh úplně jednoduchý nemůže se měnit, proto jest věčný a v sobě nerozdílný. Vše poznává v sobě od věčnosti, neboť jest první nezměnitelnou příčinou všeho. Dále projednává světec o jménech Božích, o způsobu jeho bytí, o jeho vůli, již od věčnosti po sobě touží a od věčnosti sebe miluje, neboť jest bytostí nejdokonalejší a od věčnosti sebe sama v sobě vidí a poznává. Pokračuje o milosrdenství a spra-

vedlnosti Boží, o jeho prozřetelnosti a předurčení, o jeho moci a blaženosti.

Jak již z uvedených slov jest zřejmo, praví Tomáš spíše, jaký Bůh jest, uvádí více, co Bůh není, nežli co jest. Z vlastností Božích soudí o jeho podstatě, takže poznává, co Bůh býti nemůže a co nemůže býti jeho vlastností zároveň, přece poznává, co Bůh jest. Tohoto způsobu poznání Boha užívají všickni bohoslovci, neboť obmezený rozum lidský nemůže v sobě poznati a pochopiti Boha nekonečného, podobně jako oko nemůže patřiti na slunce, nikoli, že by dosti světla nemělo, nýbrž že oko není schopno patřiti v mocný zdroj světla, jenž je oslňuje. Jako smělý sochař bere kus mramoru a otesává kousek po kousku vytvoří krásnou sochu, tak i sv. Tomáš v oboru poznání lidského o Bohu počíná pojmem všeobecným, táže se, je-li Bůh hmota a pod., stále z pojmu všeobecného odstraňuje a ubírá vše, co není Bohem a nemůže býti jeho vlastností, tedy všechno nedokonalé a pomíjející, až konečně přece z pojmu toho vytvoří dílo umělecké, vznešený obraz bytosti Boží, pokud ovšem rozum lidský Boha může poznati.

Jediný jest Bůh, avšak ve třech osobách. Proto jedná Tomáš o původu božských Osob a jejich vzájemném poměru mezi sebou. Jsou mezi sebou stejné, nikoli však totožné, jsou stejně věčné, Bůh Otec od věčnosti se poznává plodí Boha Syna, Duch sv. vychází z Otce i Syna. Syn rovný jest Otci svým božstvím, jest menší Otce svým

člověčenstvím, jest Bůh i člověk, avšak jediný Kristus, nikoliv jediná přirozenost, nýbrž jediná osoba.

Bůh nemá příčiny mimo sebe, jest sebou samým, jest však příčinou všeho. Vše stvořil vůlí svojí, jež jest jeho podstata, takže tvorstvo celé, celý vesmír i říše duchů jest odstínem jeho podstaty. Podobně jako obraz některého umělce může býti dokonale a nedokonale napodoben, počínaje od věrných otiskův až k pouhému obrysu, podobně i nejvyšší dokonalost — podstata Boží — jest nekonečně napodobitelná, neboť v sobě jest nekonečná. Všechno, co jest mimo Boha, počínajíc od tvorů nedokonalejších, od nejvyšších andělův až ku tvorům nedokonalým, červům a prvkům, ještě dále v říši nerostné až k molekulím atomům a hmotě první, jež jest nejnedokonalejší v řadě věčné, vše co jest a může býti, jest odstínem podstaty Boží, jež jest příčinou všeho. Bůh stvořil vše, poznáváje od věčnosti svoji napodobitelnost mimo sebe a chtěje, aby v čase ten neb onen druh jeho napodobitelnosti skutkem se stal, aby stvořením povstala změna a změnou čas. Bůh však se nemění, trvá věčně jako před stvořením a trvati bude, i když změna a čas přestane, trvati bude ve věčnosti, v níž není ani dříve ani později, nýbrž stále nyní.

Mezi tvorstvem nejvznešenější bytosti jsou andělé. Tomáš vysvětliv všeobecně stvoření, pojednává o podstatě andělů, o jejich poměru k tělu a místu, o poznání a způsobu poznání andělův, o jejich vůli a lásce, o doko-

nalosti jejich podstaty a o stavu jejich milosti Boží. Přechází k duchům zlým, kteří podstatou jsou rovni nejdokonalejším andělům, ztrativše však milost Boží klesli níže, než člověk může klesnouti, a tresty jejich jsou větší než největší tresty kleslých lidí. Bytostí duchových jest velmi mnoho a různých druhů, podobně asi, jako jest mnoho druhů živočišných, rostlinných a nerostných. Nejnížší bytost duchová jest duše lidská.

Nejnižší bytost druhu vyššího stýká se s nejvyšší bytostí druhu nižšího. Podobně jako mraky dotýkají se vrcholů hor, tak duše lidská, nejnižší druh bytostí duchových, stýká se s tělem lidským, nejdokonalejším ústrojným tělem, a dává mu podobu lidskou, spojuje se s ním v osobnou jednotu. Vysvětliv spojení duše s tělem pokračuje sv. Tomáš o rozumových mohutnostech duše lidské, totiž o její svobodné vůli a rozumu, kterak duše s tělem spojená poznává hmotné věci mimo sebe, světlem rozumu činného poznává rozum možný pojmy všeobecné ve věcech hmotných, kterak duše rozumná poznává sebe samu, svoje vlastnosti a bytosti vyšší, kterak a co poznává, když smrtí od těla se oddělí.

První člověk byl bezprostředně od Boha stvořen dle duše i dle těla, ostatní lidé se rodí, avšak tak, že rodiče ani hmotu tělesnou ani duši dítěte netvoří, nýbrž celá jejich činnost pozůstává v tom, že připraví hmotu tělesnou, aby byla schopna přijmouti duši právě od Boha stvořenou. Tělo prvního člověka před hříchem

poslouchalo ve všem vůle duše, bylo prosto nemoc a nebylo podrobena smrti. Hříchem však počalo boj proti duši, a boj ten zdědilo i následující lidstvo. Kleslému člověku přidělen byl anděl strážný, avšak i zlý duch počal boj proti němu. Všickni lidé jsou určeni ku blaženosti věčné, mohou však, zneužívající své svobodné vůle, na věky býti zavrženi.

Duše jest základem a příčinou života. I zvířata i rostliny mají duši, avšak výkony duše lidské jsou vyšší a vznešenější, než činnost duše rostlinné a živočišné. Duše lidská jest nezávislá od času a místa, rozumem a vůlí úplně nad hmotu vyniká, jest tedy stvořena a proto i trvá věčně, neboť nemajíc částí nemůže podlehnouti rozkladu, kdežto duše rostlinná a živočišná ve svém původě i ve své činnosti závisí od hmoty jako od spolupříčiny, proto i s hmotným ústrojím přestává.

Bůh, andělé a člověk jsou předmětem první části Sumy sv. Tomáše. Jako orel vznáší se duch Tomášův a vábí za sebou studujícího jinocha i hloubavého učence, jenž v pracích vědeckých sestaral. Příkladem svým vábí každého, kdo pravdu miluje a pravdy hledá, aby se pokochal v onom moři pravdy, moci a veleby — v Bohu, a aby se vznášel mezi množstvím druhů andělských, pozoruje jejich vlastnosti a poměr k Bohu. Setká se na své výzkumné dráze s duchem nejnižším — s duší lidskou, pozoruje ji samu o sobě a ve spojení s tělem, s nímž takorůzka malý svět (μικρόκοσμος) tvoří. Člověk spojuje

v sobě dvě říše, říši duchů s říší hmoty. Dle zákona, že každá věc k cíli svému směřuje a jen v cíli svém klidu nachází, hmota — tělo — klesá ku hmotě, duše touží a vznáší se k Bohu.

Totť jest krátce obsah prvního dílu Sumy Tomášovy, první loď jeho velechrámu. O poměru člověku k Bohu pojednává v díle druhém ve dvou velikých částech, v mravouce všeobecné a zvláštní. Nahlédněme i do této druhé lodi velebného velechrámu !

I. II. (Prima secundae, první část druhého dílu.)

Vše, co jest, jest z nějaké příčiny a pro nějaký cíl. Bytosti nerozumné nepoznávají cíle svého, proto jest jim cíl určen od Tvůrce, jenž je zachovává a řídí, aby od dráhy jim moudrostí věčnou vyměřené se neodchýlily. Člověk jest tvor rozumný a proto jest rozumný, že Bůh chtěl, aby byl rozumný, rovněž chtěl, aby měl svobodnou vůli. Rozumem svým poznává člověk cíl svůj a touží po něm, nikoli však nutně, nýbrž svobodně k němu řídí své síly, neboť maje svobodnou vůli může chtít i nechtít. Předmětem touhy a lásky může býti jen dobro, buď částečné nebo čisté — pouhé dobro. Vše, co jest stvořeno a pokud má v sobě dokonalost a dobro, nemá jich ze sebe a od sebe, nýbrž od Boha, jenž jest čisté a pouhé dobro, kdežto tvorstvo jest pouze dobro částečné. Po dobru částečném člověk přirozeně méně touží, než po čistém dobru, proto prvním cílem a předmětem touhy a

lásky lidské jest Bůh, cílem druhým, nižším jest něco mimo Boha, což však dobro od Boha dostalo.

Svobodná vůle lidská nutně po dobru touží a volí prostředky vhodné, aby ho dosáhla. Dříve než volí, káže rozumu uvažovati, potom svolí v rozhodnutí jeho a pílí k cíli svému a dojde-li ho, užívá dobra. Pouhé zlo nikdy nemůže býti předmětem touhy a lásky, pouze zlo spojené s dobrem a jím zakryté, nebo jinak řečeno, dobro zdánlivé, klamné, může mnohdy býti předmětem žádosti. Touží-li člověk po dobru pravém a snaží-li se ho dojíti, jedná dobře a spravedlivě; touží-li po dobru zdánlivém a snaží-li se ho dojíti, jedná špatně a dopouští se bezpráví. Je-li zlo spáchané proti zákonům Božím a mravního života, jmenuje se hříchem. Zlo může býti myšlené a spáchané, obojí jest hříchem; první páchá člověk zlou vůlí, druhé zlým skutkem.

Činnost duševní může směřovati k dobru, může však směřovati i ke zlu, může toužiti po zlu, nebo lépe po klamném dobru, nebo může se ho varovati. Různé způsoby, jak duše se chová k dobru a ke zlu, nazývají se vášněmi a jest jich jedenácte: láska a nenávist, touha a útek, radost a smutek; naděje a zoufalství, odvaha, strach a hněv, dle toho, může-li duše dobra nebo velikého dobra dosáhnouti nebo nedosáhnouti, před zlem nebo před velkým zlem uniknouti nebo jemu podlehnouti. Krásně, umělecky pojednal sv. Tomáš o vášních lidských,

o jejich příčinách a účincích a prostředcích proti vášním, které jsou duši na škodu.

Člověk konaje častěji dobré skutky, nabývá zvyku v dobru, zlými skutky ve zlu. Zvyk činiti dobře, jmenuje se ctností, různou dle toho neb onoho druhu dobra, zvyk činiti zle jmenuje se neřestí, jež rozděluje se dle druhů zla, a všechny se protíví protivným druhům ctností. Krásně pojednává Tomáš o druzích ctností, o jejich příčinách a účincích, o jejich vzájemné příbuznosti a odměně jejich po smrti, podobně pojednává o příčinách, účincích a trestech neřestí.

Příčinou hříchu může býti nevědomost, smyslnost, zlá vůle a příčiny zevnější, totiž Bůh, jenž dopustí, aby někdo do hříchu upadl, avšak jen proto, aby uznávaje svou slabost se polepšil a více se hříchu varoval. Dále zlý duch, jenž ze závisti a ze vzdoru proti Bohu snaží se lidi od něho odvrátiti. Konečně příčinou hříchu jest domácí nepřítel člověka — slabost přirozenosti lidské po pádu prvních rodičů. Potom pojednává Tomáš o hříchu dědičném a jeho následcích, o druzích a následcích hříchu.

Aby se člověk mohl hříchu varovati, má jednati dle zákonů, hlavně dle zákonu přirozeného, jenž jest první po zákoně věčném, jímž Bůh vše k jistému cíli řídí. Dále pojednává Tomáš o zákonech lidských, jejich moci a změnitelnosti, o starém zákoně a jeho mravních přikázáních, o přikázáních obřadních a soudních, o zákoně novém, jeho poměru k zákonu starému, o obsahu nového zákona

a o prostředcích, aby zákon mohl býti zachováván, totiž o milosti Boží a různých druhích milosti, o činnosti milosti a zásluhách, jež jsou účinkem milosti spolupůsobící.

II. II. (*Secunda secundae*, druhá část druhého dílu).

V druhé čáti druhého dílu pojednává Tomáš o mravouce zvláštní, počínaje o víře a o předmětu víry, o jejích podmínkách a účincích a ctnostech, které na víře se zakládají. Opakem víry jest nevěra, proto ukončiv část o víře pokračuje o její protivě, o nevěře, pojednává o druhích a účincích nevěry. Po víře následuje naděje, jež spojena se strachem, že by dobro veliké, jež jest předmětem naděje, mohlo se nevyplnit. Protivou naděje jest zoufalost. Pojednáv o naději, pokračuje světec o lásce, o jejím předmětu, o různých druhích lásky a jejích účincích vnitřních i zevnitřních. Protivou lásky jest nenávist, láska působí mír, nenávist není beze sváru a dává špatný příklad, láska jedná moudře, nenávist bez rozvahy.

Po ctnostech božských přechází světec na ctnosti mravní. Ukončiv pojednání o moudrosti, pokračuje o opatrnosti, ukazuje, v čem záleží opatrnost a různé její druhy, v čem dar rady. S opatrností pojí se snaha, opatrnosti odporuje neopatrnost, již zahálka provází. Opatrnost zachovává vždy právní zákony, tyto předpisuje spravedlnost, jež vinné soudně stíhá, škodu učiněnou nahraňuje a vůbec přísně pronásleduje protivníci svoji — nespravedlivost, jež se snaží někoho bez viny křivě obžalovati a odsouditi, vyvrací pravdu a spravedlivou žalobu křivým svědectvím

a dopouští se bezpráví slovy, skutky, výsměchem, lstí a násilím.

Stálosti odporuje nestálost, udatnosti zbabělost a mírnosti vášnivost. Mírnost provází počestnost a zdrženlivost, zdrženlivosti a střídmosti odporuje nestřídmost a zhýralost.

Zdrženlivost a střídmost jsou nevyhnutelnou podmínkou panenství a čistoty, kdežto nestřídmost a zhýralost předcházejí a provázejí nečistotu a následují jejích choutek. Dobrotivosti a tichosti odporuje ukrutnost a hněvivost, pokoře, jež jest druhem tichosti, odporuje pýcha, jíž první rodiče do hříchu byli uvrženi a Boha ku trestu popudili. Konečně skromnost jeví se v tělesných pohybech a v úpravě šatů. Odměnu za ctnosti obdrží mnozí lidé již na světě, neboť Bůh udělí jim některé zvláštní dary a moc, jež přirozeně lidem nenáleží. Bůh zjevuje lidem ctnostným budoucí věci, uděluje jim dar proroctví, objevuje jim mnohdy svá tajemství a svou slávu, při čemž duše ve vytržení nebeské slasti požívá a tak po Bohu touží, že tělo téměř bez citu ponechává. Dále uděluje mnohým dar řečí a moc konati zázraky. Milostí oněch obyčejně dojdou ti, kdož toužíce po ctnostech věnují se životu rozjímavému, jehož nejdokonalejším stupněm jest stav řeholní.

Druhou část druhého dílu ukončuje Tomáš pojednáním o stavu řeholním, o jeho podmínkách a výkonech, o rozdílu různých řádův a o různých okolnostech při vstupu do stavu řeholního.

Obě části druhého dílu tvoří spolu druhou loď velechrámu Tomášova, první část jest směle provedená stavba, druhá jest ozdoba a dokončení lodě, aby souladný celek tvořila. Rozdělení druhého dílu Sumy ve dvě části jest velmi důležité pro mravní život, část druhá jest vzorem a vodítkem ctnostného života, o němž obecně pojednala část první. Proto Tomáš probírá všechny možné případy v životě lidském, přesně vždy vyměřuje, pokud ten neb onen skutek jest ctnostný a mravně dobrý, nebo pokud jest nedovolený a hříšný. Jen tím možno míti přesný celkový přehled mravouky, že část všeobecná jest oddělena od části zvláštní, jež doplňuje část všeobecnou a vyplývá z jejích zákonů.

Předmětem dílu třetího jest vtělené Slovo Boží a svátosti.

Bůh poslal Syna svého milého na svět, aby, kdo v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný. Sv. Tomáš počíná učení svoje o Synu Božím otázkou, bylo-li hodno Boha vzíti na se přirozenost lidskou, pokračuje o způsobu jednoty druhé božské Osoby s přirozeností lidskou, s tělem a duší lidskou. Jedná o milostech, jež ze vtělení Syna Božího církvi sv. vyplývají, pokračuje o různém druhu poznání a vědění v Kristu, o jeho duši, o nedostatecích tělesných a duševních přirozenosti lidské, již na se byl vzal, o různých jeho vlastnostech, o jeho skutcích, modlitbě a úradě kněžském. Vyvrací bludné učení, že by Kristus byl od Boha Otce pouze za vlastního Syna

přijat, pokračuje o způsobu úcty Kristovy, jenž jest prostředníkem mezi Bohem a lidem.

Kristus Pán narodil se z Panny Marie, jež počata byvši beze hříchu prvopočátečního milostí Boží v životě matky své byla posvěcena. Tomáš pojednává o jejím panenství, zasnoubení, zvěstování, početí a narození Spasitelově. Kristus Pán byl hvězdou světa zjeven, podobil se zákonům Mojžíšovým, byl pokřtěn od Jana, žil mezi lidem a podobně jako lid byl pokoušen. Dále pojednává Tomáš o učení Kristově, o jeho zázracích, proměnění, utrpení a následcích utrpení, o jeho smrti, pohřbu, sestoupení do pekel, zmrtvých vstání, nanebevstoupení, o jeho sídle v nebi na pravici Otcově a konečně o soudcovské moci Kristově.

Za svého pobytu na zemi ustanovil Kristus Pán viditelnou církev. Jsa její hlavou neviditelnou až do skonání světa, svěřil hlavě viditelné, Petrovi a apoštolům, moc klíčů, svěřil jim úřad kněžský a pastýřský. Aby však úřad svůj dobře mohli zastávat, ustanovil svátosti — viditelná znamení milosti neviditelné — a odevzdal je apoštolům a jejich nástupcům.

Především praví Tomáš všeobecně, co jest svátost, pojednává o potřebě svátostí, o jejich účinku, příčině a počtu. Vysvětluje, v čem pozůstává svátost křtu, učí o osobách, které ji mohou udělovati a které přijímati, pokračuje o přípravě ke křtu u dospělých a účincích křtu. Milosti, jež uděluje svátost křtu, upevňuje a roz-

množuje svátost biřmování, jež upevňuje ve víře a dává milost, víru slovy a skutky dokazovati.

Nejvznešenější mezi všemi svátostmi jest nejsv. Svátost oltářní. Kdežto jiné jsou jen prostředkem, jímž církev sv. k milosti Boží věřícím pomáhá, nejsv. Svátost jest zdrojem veškeré milosti, jest milost sama. O svátosti tak velebné pojednává Tomáš velmi obšírně, počínaje o způsobách chleba a vína, jež mocí slov knězových se přepodstatňují v Tělo a Krev Kristovu, jenž jest celý přítomen pod způsobou chleba a vína a celý pod každou jejich částí. Dále jedná sv. Tomáš o působení nejsv. Svátosti, kterak se má přijímati, a ukončuje celé pojednání o sluhách oné velebné Svátosti a o jejich obřadech.

„Cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvázete na zemi, bude rozvázáno i na nebi“¹⁾ — pravil Pán svým apoštolům. Slovy těmi udělil církvi sv. moc klíčů, jež se jeví v soustavě církevní, hlavně ale ve svátosti pokání, v níž má církev neobmezenou moc odpustiti nebo neodpustiti dle toho, je-li hříšník odpuštění hoden nebo nehoden. O svátosti pokání počíná Tomáš otázkou, v čem pozůstává svátost pokání, pokračuje o jejích účincích, o odpuštění těžkých a lehkých hříchů, o milostech, které plynou ze svátosti pokání a o jejích podstatných částech.

Až potud pracoval a budoval pouze svatý Tomáš. V následující části třetího dílu nesetkáme však se již

¹⁾ Mat. 18, 18.

s „knížetem škol“ jakožto se stavitelem, neboť smrt mu byla zabránila veliké dílo svoje vlastnoručně dobudovati. Připravil pouze látku, z níž jeho žák Petr z Auvergne, professor university pařížské, dle jiných Jindřich Gorrichen, professor v Kolíně, dílo jeho dokončil, avšak tak, že i doplněk onen jest dílem Tomášovým, neboť žák jeho spisuje doslovně, co Tomáš ve svém výkladu ku čtvrté knize „Sentencí“ o svátostech byl napsal.

Žák Tomášův v dokončení třetího dílu Sumy počíná o podstatných částech svátosti pokání, především o lítosti. o účincích té oné lítosti, pokračuje o zpovědi a jejích účincích, o tajemství zpovědním a o dostiučení. Jedná o těch, kdož svátost pokání přijímají, o moci klíčů a o těch, jimž jest svěřena. Mocí onou mohou býti nehodní členové z církve vyloučeni, polepší-li se však, mohou býti opět přijati. Z nekonečných zásluh Kristových mohou i časné tresty, jež po zpovědi zůstávají, částečně nebo úplně býti odpuštěny.

Pro nemocné jest ustanovena svátost posledního pomazání, jež má buď od nemoci osvoboditi, nebo umírající v posledním boji a na cestu do věčnosti posilniti. Podobně pojednává o svátostech svěcení kněžstva a stavu manželského, o překážkách a účincích obou svátostí, zvláště o poslední pojednává velmi obšírně.

Duše lidská jest nesmrtelná, stvořena byvši nemůže sama přestati býti, rovněž Bůh jí pro svoji spravedlnost nemůže v niveč uvést, neboť spravedlnost žádá, aby duše

dle svých skutků byla odměněna nebo potrestána. Podobně i tělo, jež v duševních dobrých skutečích trpělo a ve zlých ku smělosti duši pobádalo a sobě hovělo, nesloučí se na věky se zemí, při zmrtvýchvstání opět se spojí s duší buď oslaveno nebo neoslaveno, dle toho, v jakém stavu bude duše. Obšírně rozebírá sv. Tomáš jednotlivé otázky o jakosti a tvaru těla oslaveného i neoslaveného po jeho zmrtvýchvstání. Ihned po zmrtvýchvstání bude poslední soud. Spravedliví budou oslaveni, aby ve slávě nebeské v odměnu za své skutky věčně viděli podstatu Boží, zdroj vši dokonalosti, dobroty a svého blaha, zlí budou na vždy od Boha odloučeni. Přestane očištec, bude pouze místo slávy věčné a místo věčných běd, a stav onen beze změny potrvá věčně.

Toť jest krátce nástin obsahu třetího dílu Sumy Tomášovy, třetí velebná loď onoho důstojného sídla Božího. Kdo s čistým srdcem do chrámu onoho vkročí a jeho stavbu zkoumá, zapomínaje na svět, vida smělé sloupy pravd věčných, na nichž jako v oblacích smělejší ještě klenba pravd odvozených a důvtipně dokázaných spočívá, cítí přítomnost Boží a s posvátnou hrůzou následuje svatého Tomáše v orlím letu k nejvyšším pravdám. A kamkoli pohlédne po velebném onom velechrámě setkává se s dílem uměleckým, jež neunavuje, nýbrž ducha k sobě vábí a poutá.

Obsah všech tří dílů, jež jsme podali, jest pouze kratičký nástin obsahu celé Sumy. Vždyť dílo ono veliké

obsahuje 613 otázek (questiones), 3106 článků (articuli) a přes 15.000 důkazů, jimiž rovněž tolik protidůkazů vyvrací. Jako zlatá nit proplétá celé dílo nesmírná řada výroků z písmá sv., z církevních Otců a filosofů křesťanských i pohanských.

„Dobré dílo samo se chválí“ praví naše přísloví. Největší chválou v oboru vědy jest si sv. Tomáš sám svým nesmrtelným dílem. „Kterak možno“, pravil papež Jan XXII., „kterak možno sv. Tomáši vytýkati, že za života svého nečinil zázraků? Kolik odstavců napsal, tolik zázraků učinil.“ „Suma jest dílo v každém ohledu dokonalé“, praví jesuita Possevin, „není možno, aby někdo něco lepšího, krásnějšího, srozumitelnějšího a dokonalejšího napsal.“

Celá řada papežů chválí dílo Tomášovo a odporučuje znamenitým učencům, aby pouze dle něho vyučovali. Každé dílo veliké však i odpůrce najde. Ještě za živobytí Tomášova vyskytli se někteří odpůrcové jeho, přece však na universitách v Paříži, Oxfordě, Cambridgi, Bologni, Neapoli a v Kolíně bylo bohosloví přednášeno výhradně dle jeho spisů. Po smrti jeho však vystoupilo několik profesorů proti jeho učení, hlavně Vilém de la Marre, professor v Oxfordě, Vilém Varrou, professor v Paříži, a jeho žák Jan Duns Scotus, z řádu františkanského, professor v Oxfordě, později v Paříži a v Kolíně. Okolnost ta dala však příležitost Albertovi Velikému obhájití svého slavného žáka. Jako lvice hájí mláděte

svého, tak povstal Albert proti protivníkům Tomášovým. Bollandisté ¹⁾ o tom praví následovně: „Učitel Albert Veliký uslyšev, že v Paříži někteří professoři povstali proti spisům Tomášovým, rozhodl se ihned, že půjde do Paříže obhájit svého žáka. Řeholníci však mu úmysl jeho vymlouvali, poukazující, že jest stár, a cesta z Kolína do Paříže obtížna, více však ještě se obávali, aby výstupem svým nepozbyl veliké slávy své, již nabyt, vyučuje v Paříži. Domnívali se, že stáří a dlouholetá práce již rozum jeho zeslabily. Albert však nedbal řečí a domluv, stůj co stůj chtěl do Paříže hájit svého žáka a jeho duchaplné a neocenitelné spisy. S jiným ještě řeholníkem vydal se tedy na cestu. Jakmile přišel do Paříže, dal svolati všechny studující a professory a vystoupiv na stolicí učitelskou, jal se s nadšením mluvit o velikém významu spisů Tomášových, dokládaje, že s radostí uvítá všechny námitky proti nim, chtěje obhájit učené a svaté spisy Tomášovy proti všem útokům. Potom mluvil dlouho ku slávě světcově a poukazoval na výborné vlastnosti jeho spisů. Již řečí svojí vyvrátil všechny námitky a odrazil všecky útoky, takže ihned mohl se opět vrátiti do Kolína. Navrátiv se, dal si předčítati spisy svého žáka a přítele a znaje jejich obsah a cenu, napsal mnoho ku slávě jeho, dokládaje na konci, že spisy Tomášovy dosáhly nejvyššího stupně, kam až duch lidský povznésti se může, a že marna již jest až do skonání světa všechna jiná práce a námaha.“

¹⁾ Boll. p. 714. n. 82.

Co způsobily tedy útoky proti spisům Tomášovým? Ještě více zaskvěla se pravda jeho učení. Řád kazatelský ustanovil si již r. 1286. za svatou povinnost šířiti učení velikého učenice svého. Kdokoli byl povýšen na lektora, bakaláře, nebo mistra bohosloví, nebo i na generalního kazatele přísahal a dosud přísahá každý, kdo k hodnostem oněm jest povýšen, že se ve všem věrně bude řídit učním Tomášovým.

Žák Tomášův Hervaeus Natalis († 1323.) vypracoval přesný rozdíl mezi učním Tomášovým a jeho protivníků, Jan Capreolus (Princeps Thomistarum) pracoval pilně o svém díle „Quatuor libri defensionum Dris. Thomae Aquinatis — Čtyři knihy obrany učitele Tomáše Akvinského“. Ze spisů Tomášových čerpal řád kazatelský vždy novou sílu, jíž po mnohá století kojil své vynikající bohoslovce. Vědomosti a sláva jiných učenců řádu kazatelského nejsou než vědomostmi a slávou Tomášovou. Tomáš de Vio, Dominik a Petr Soto, Melchior Canus, František Victoria, Bartoloměj z Mediny, Dominik Bannez, Alvarez Didacus, Tomáš Telemos a jiní v XVI. století, Jan ze sv. Tomáše, Xantes Mariales, Gonnet, Contenson, Goti a Billuard v XVII. stol. jsou proslaveni slávou Tomášovou.

Řád kazatelský měl a má šířiti učení Tomášovo. Od dávných dob však s ním závodí jiné řády, chtějíce vždy víc a více těžiti z pokladů ve spisech světcových uložených, aniž bohatství jejich mohou vyčerpati. Učení sv. Tomáše budí pevné přesvědčení ve víře a vede k životu

svatému. Veliké množství světců řídilo se jím, z nichž hlavně sv. František Saleský, Filip Neri, Karel Boromejský, Antonín, Vincenc Ferrerský, papež Innocenc V. a Pius V. zvláštní zmínky zasluhují.

Kardinal Bessarion nazval Tomáše největším světce mezi učenci a největším učencem mezi světci.

Pavel z Burgosu, učený rabín v XV. stol., počal studovati Sumu sv. Tomáše; jen několik dní studoval a již dal se pokřtiti. Později stal se knězem, biskupem a konečně patriarchou Aquilejským.

Když v XVI. století počalo se šířiti učení Luterovo a Kalvínovo, jako mocná hráz odporovalo jemu učení Tomášovo. Reformace svedla sice mnohé, avšak jen pro zisk a časné požitky; hráz učení Tomášova ani poněkud nebyla otřesena, opět zaleskla se jen více zář pravdy její. Theobald Thamer, žák Melanchthonův, chtěl vyvrátiti Sumu Tomášovu; sotva však ji počal studovati, odřekl se protestantismu, jejž byl chtěl hájiti a odůvodniti a navrátil se opět do církve katolické. Luter odpovídal na učení Tomášovo pouze nadávkami a hanou, protože hanou odpovídal všem, kdož ho překonali a nepravdu jeho učení mu dokázali. Záští proti církvi nutilo ho haněti svatého Tomáše; záští proti církvi zanechal v dědictví svým stoupencům a ti volali zuřivě: „Odstraňte Tomáše se světa a zničíme církev!“ Hana od protivníků pravdy a církve sv. není než chválou pro Tomáše a jeho díla.

Za papežů Pavla III., Julia III. a Pia IV. byl od r. 1545. slaven církevní sněm v Tridentě, jenž sedm roků trval a dvakráte byv přerušen, byl teprve r. 1564. ukončen. S neunavnou pílí bylo na sněmě pracováno o dávno kýžené opravě církevní. Články víry, které reformatoři přeměnili nebo zavrhli, byly znovu probrány a odůvodněny a celá soustava církevní nově uspořádána a opravena, aby řádění protivníků církevních bylo zastaveno. Ve shromáždění hodnostářů celé církve sv. byly pouze tři knihy položeny na oltáři chrámu Panny Marie, kde sněm zasedal, totiž písmo sv., církevní právo a Suma sv. Tomáše; pouze z oněch tří knih byly čerpány důkazy pro pravdu víry katolické. Skutkem tím vzdána byla sv. Tomáši úcta největší, jaké kdo na zemi může dojíti, učení jeho bylo uznáno a oslaveno od celé církve svaté právě v nejtěžším boji, jaký kdy bojovala.

Suma sv. Tomáše jest vítězstvím pravdy církve katolické nade vší nepravdou časů minulých, přítomných i budoucích; kdo proti ní povstane, neustoupí bez porážky. Čím více bouře a vichřice nenávisti proti ní se rozpoutá, tím dále jen roznese vůni pravdy její, aniž jí, mohutnému cedru, ublíží.

Sv. Tomáš jest vítězem nad nevěrou, avšak úplně jinak se chová ku přemoženým protivníkům, než protivníci jeho proti němu. „Slávu tohoto velikého muže“, praví papež Benedikt XIV., „zvyšuje ještě i způsob, jak se chová ku svým nepřátelům: nikým z nich neopovrhne,

nikoho nehaní a neuráží.“ Sv. Tomáš vidí ve svém protivníku svého bližního, chce ho opět na pravou cestu přivést a jako lékař podává mu lék svého učení, snaže se svou láskou v něm roznítiti touhu po pravdě.

Za jansenismu a vzrůstajícího se humanismu zmizela Suma Tomášova z vysokých škol světových, v řadě dominikanském však byla přednášena dále i za největších pronásledování od protivníků a nekřesťanské vlády. Avšak církev zakusivši a dlouho živši z pramene pravdy Tomášovy, ztrácela síly od zdroje jsouc oddělena. Nebylo slavnějšího bohoslovce a do učení bohoslovného byly mnohdy i nauky úplně církvi protivné uváděny. Zkušený lékař snadno pozná, jakého léku proti jednotlivým nemocem třeba. Papež Leo XIII. viděl rány církve sv., poznal zároveň při častých návštěvách škol dominikanských ono mocné zřídlo pravdy, proto brzy po svém nastoupení na stolec papežský doporučoval, pobádal a přikazoval, aby učení sv. Tomáše na všech bohosloveckých fakultách opět bylo přednášeno. Církevní věda opět zkvétá po trapných dobách nečinnosti a spánku, neboť knížeti škol patřičné místo ve školách opět bylo přiděleno.

Vraťme se však ještě do oné doby, kdy sv. Tomáš doufal, že za nedlouho veliké dílo své dokončí, a poslyšme, co o něm vypravuje jeho životopisec Vilém de Tocco! ¹⁾

„Bratr Dominik z Caserty, kostelník v dominikanském klášteře v Neapoli, pozoroval po delší dobu, že

¹⁾ Boll. 671. n. 35.

bratr Tomáš chodívá v noci do kostela. Chtěje zvědět, co by tam činil, ukryl se za oltářem v postranní kapli sv. Mikuláše. Světec přišel jak obyčejně a počal se vroucně modlití. Po chvíli upozoroval bratr Dominik, že Tomáš se vznáší nad zemí, zároveň uslyšel zřetelně s oltáře od Ukřižovaného slova: „Bene de me scripsisti, Thoma quam ergo mercedem accipies“ — „Tomáši, dobře jsi o mně psal; jaké žádáš si tedy odměny?“ „Pane“, odpověděl světec, „ne jiné, než Tebe.“

Vysoko povznesl se Tomáš vědou k Bohu, zdroji všeho dobra. Poznání dobra budí lásku k dobru, proto čím více Tomáš Boha poznal, tím více jej miloval, srdce jeho oplývalo láskou, a že nemohlo jí obsáhnouti, vytryskla z něho slovy tak prostými a vznešenými, hodnými světce a velikého učence: „Ty's mi, Bože, jedinou odměnou.“ Kdyby svatí v nebi měli si opět voliti svoji odměnu zdaž by mohli nežádati si jedině Boha, podobně jako Tomáš již na světě učinil? Papež Pius V. obdařil onen oltář, před nímž sv. Tomáš zázrakem byl o pravdě svého učení ubezpečen, hojnými odpustky. Z rozkazu papeže Sixta V. zvěčnil malíř Filippino Lippi výjev onen krásnou malbou ve chrámě Santa Maria sopra Minerva, a podobně jest zobrazen ve Vatikáně z rozkazu téhož papeže.

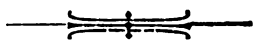
Třikráte již slyšel Tomáš svědectví o pravdě svého učení, avšak poprvé měl si odměnu voliti. Z toho poznal světec, že život jeho se blíží ku konci, proto zanechav vší práce, věnoval se jedině modlitbě a rozjímání. Později

až před svou smrtí, pravil zpovědníku svému, že hlavně proto zanechal v posledním čase svého života spisovatelské činnosti, že mu bylo dáno spatřiti slávu a velebu Boží, již nemoha slovy vylíčiti, ustal raději, aby hany o Bohu nenapsal.

Jako slunce, jež ráno mlhy a mraky zapudilo a v poledne nevídaným leskem zářilo, klonil se Tomáš k západu — ku hrobu. Sláva jeho zářila mile a příjemně ještě naposledy se zaleskla — a Tomáš dokonil svoje vítězství nad sebou a nad světem, vznesl se k Tomu, pro něhož byl vítězil, aby pouto jeho lásky, zbavivši se tělesných slabostí, tím mocněji ducha jeho s Bohem spojilo.

Díl druhý.

Duchovní život a ctnosti sv. Tomáše.

16. Základ a pravidla ctností Tomášových.

ctnostech Tomášových by mohl hodně psáti jen Tomáš sám; co jest o něm známo, jsou pouhé úlomky ze svatého jeho života. Více by mohly vypravovati tiché klášterní cely, v nichž bydlel, a prostory chrámové, v nichž k Bohu mluvil nebo hlas Boží poslouchal.

Dříve ještě, než o jednotlivých ctnostech Tomášových psáti počneme, marně staví se nám otázka, v jakém poměru byla přirozenost Tomášova k jeho ctnostem. Mnozí jsou méně přístupni pokušením než jiní. Již přirozeností svou jsou dobromyslní, tiší, pokorní a obětaví, takže ony dobré vlastnosti mohou se nazývati spíše darem přirozenosti než ctností. Snad byl Tomáš od Boha zvlášť vyvolen a předurčen, aby se stal sluncem církvi bojující v dobách nejtěžších, a proto byl i zvláštními dary a milostmi vyznamenán. Budiž jak budiž, ctnosti Tomášovy jsou jména

toho v přísném slova smysle nejvýš hodny. Jest jisto, že Bůh si jej zvláště vyvolil, neboť vše, co se děje, stává se z vůle nebo dopuštění Božího. Bůh uděluje svých darů jak chce a komu chce. Tomášovi poskytl mnoho darův a milostí, avšak jest jisto, že světec jich nedostal více, než nutně potřeboval, aby s milostí Boží mohl nad světem zvítěziti a státi se vůdcem a vzorem bojující církvi svaté. Tomáš mohl zvolati s Apoštolem: „Dán jest mi osten těla mého, . . .“ pročez prosil jsem Pána, aby ode mne odstoupil, ale řekl mi: „Dosti máš na milosti mé, neboť moc v nemoci se dokonává. Pročez libuji si ve svých nemocech, v pohanění, v potřebách, v protivenstvích pro Krista, neboť když nemocen jsem, tehdáž jsem mocen.“¹⁾ Tomáš dostal mnoho milostí a darův, avšak zároveň bylo se mu mnoho snažiti, aby milost Boží v něm nebyla marna. Ovocem jeho snahy jsou jeho vznešené, andělské ctnosti.

Časný život lidský nemá vésti než k Bohu, netrvat věčně a cílem jeho nemohou býti časné požitky a slasti. A každý čin má se státi z lásky k Bohu. Tomáš poznal svět a poznal Boha a nemohl voliti než Boha. Špatný příklad jiných byl mu jen pobídkou, aby Boha více miloval a všechno z lásky k němu konal. Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby nikdo, kdo v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný.²⁾ Tak

¹⁾ 2. Kor. 12, 7—10.

²⁾ Jan 3, 16.

miloval Tomáš Boha z celého srdce svého a z celé duše své a ze vší myslí své,¹⁾ že vše, co měl, nejen bohatství a přednosti svého rodu, nýbrž i všecky radosti světské, a ještě více, všecky svoje síly a nadání, svoji vůli, sebe sama dle těla i dle duše úplně Bohu v obět odevzdal. Láska k Bohu jest základem všech ctností Tomášových. Z jediného pramene bere vláhu celé květnaté údolí. Srdce Tomášovo podobalo se údolí, jímž protékal mocný, čistý pramen lásky k Bohu. Z pramene onoho bujely rozkošné květy, vonné květy ctností. A nejen bujely, čerpajíce vláhu z pramene lásky, pramen ten dotekem lásky Boží měnil se jako v páry, ve vroucích modlitbách vystupoval k nebesům a setkav se na své dráze opět s láskou Boží, srazil se jako v drobné krůpěje rosné, obohacené milostí Boží, a padal opět do srdce Tomášova, odkud byl vyšel.

Kde by zbloudil rozum, nejlepší vůdkyní jest víra zjevená. Bez víry nemožno jest líbiti se Bohu.²⁾ Proto Tomáš věřil pevně, vědu uvedl v soulad s věrou tím, že vědu od nepravdy očistil. Kdykoli psal o Bohu nebo přednášel, prohlásil vždy, že nechce psáti nic a ničemu učití, co by víře se protivilo. Neustal dříve prositi a nezbavil se bázně dříve, až mu byla pravda jeho učení zázračně oznámena. Věrou roste naděje; čím pevnější jest víra, tím mocnější jest naděje, že Bůh, k němuž víra víže, všechny časné strasti a bolesti, jež někdo z lásky k němu vytrpí, na onom světě odmění dary přiměřenými své

¹⁾ Mat. 22, 39.

²⁾ Žid. 11, 6.

štedrosti lásky a dobrotivosti. Apoštol praví, že tu zůstává víra, naděje a láska, ale větší z nich že jest láska.¹⁾ Láska není bez víry a bez naděje, jest však korunou víry a naděje, ano, kdyby vůbec bylo možno, že by Bůh dobré neodměnil, láska přece by nepřestala ducha s Bohem poutati, neboť láska čistá miluje Boha pro něho samého. „Žádal jsem si zavrženu býti od Krista pro své bratry“,²⁾ praví Apoštol. Byl by tedy i tehdy Boha miloval, kdyby za snahu zachrániti své bratry jen trestu se mu bylo dostalo.

Čistá láska k Bohu pudí ve všech činech a ve všech okolnostech života hledati pouze Boha a snažiti se o jeho slávu a úctu na zemi. Lásku svoji k Bohu dokázal světu Tomáš nejlépe svými spisy, jimiž přímo vede ku pravdě a pravdou k lásce Boží. Více však dokázal svou lásku ctnostným životem, žilť pouze Bohu, pro Boha a v Bohu, puzen jsa láskou. „Celý život učitele andělského“, praví Vilém de Tocco, „můžeme přirovnati stříbru. Život jeho má bělost stříbra čistotou úmyslů, má krásu stříbra prostotou činů, má zvuk stříbra svým učením.“ Neméně podobá se síti, jestiž přeměle utkán z jednotlivých ctností. O životě Tomášově můžeme říci slova apoštola Jakuba: „Moudrost, kteráž jest s hůry, jest především stydlivá, potom mírná, povolná, přivoluje k dobrým věcem, jest plna milosrdenství a přináší dobrého ovoce, jest bez

¹⁾ I. Kor. 13, 13.

²⁾ Řím. 9, 3.

pokrytství.“¹⁾ Vznešené učení Tomášovo jest plodem a obrazem jeho života.

Dílo veliké jest vždy provedeno dle jistého plánu. Vysoko povznesl se Tomáš nad přirozenost lidskou, jež raději v prachu zůstává, než k idealům touží. Výše oné nikdy by nebyl došel, kdyby svůj život nebyl řídil věrně dle zásad, jež mu vnukla láska k Bohu. Uvedeme jich pouze několik, toliko nepatrný odstín jeho snahy po svatosti.

První zásada Tomášova, jež jest základem všeho mravního života a zvláště života řeholního, jenž denně má ve svatosti pokračovati, jest: „Vždy jen ku předu, nikdy zpět, od prvních duchovních cvičení nikdy nic nevynechati, raději k nim občas něco přidati.“ Duchovní život jest stálý boj. Jen s milostí Boží může člověk vítěziti a jakmile zvítězí, musí ihned dobyté stanoviště obsaditi a síly svoje novou milostí doplniti, aby opět vítězně příští útoky mohl odraziti. „Řekl jsem, nyníť jsem začal“²⁾ — volá královský pěvec. Slova ta má volati každý, kdo si zvolil život duchovní, byť i k cíli již se blížil, neboť má stále počínati život lepší, ctnostnější a světlejší a vždy se hotoviti k boji slavnějšímu a mužně kráčet k vítězství poslednímu, k úplnému vítězství nad sebou a ku spojení s Bohem. Vždy ku předu, nikdy zpět, jak pevná to vůle, schopná všech obětí z lásky k Bohu!

¹⁾ Jak. 3, 17.

²⁾ Žalm 76, 11.

Co Tomáš pravil, toho byl i živým obrazem, vše obětoval, vše s radostí podstoupil v hrdinném boji s přirozeností lidskou, se světem a s říší zloby, aby zásluh krve Kristovy nezmařil. Za vzor duchovního života volil si poustevníky egyptské, kteří v prvních stoletích křesťanství, pozorující zkaženost světa pohanského, aby sami se nenakazili, opustili vše, co měli a s divou zvěří bydleli na poušti, požívající kořínků, něco ovoce a jen několika kapkami vody žížeň svou tišice. Životy oněch poustevníků čítával Tomáš z knihy „Collationes“. Spisovatel její Cassian byl zakladatelem opatství sv. Viktora v Marseilli a spis jeho velmi se rozšířil. Ačkoli Tomáš obsah celé knihy úplně si zapamatoval tím, že ji pozorně přečetl, přece v knize o životech poustevníků čítával vždy a sotva že ji dočetl, počínal opět. Proto otázal se ho jeho spolubratr, proč neustále v knize oné čítá, dokládaje, že by mohl raději rozjímati nebo jiný dobrý skutek vykonati. Tomáš však odpověděl: „Čerpám zbožnost z této knihy a té mi třeba, abych duchem výše se pozdvihl a srdce se mi rozohnilo.“ Podobně jako Tomáš obnovoval svatý Dominik svou snahu po dokonalosti vlastní a bližních četbou z knihy o životech poustevníkův, a to již proto, že ve svém řádě spojil život rozjímavý s životem činným, věda, že jen tehdy řád prospívá, dokud se od svatosti a přísné kázně neodchýlí.

Že sv. Tomáš pouze z jedné knihy duševní sílu čerpal, jest pouze následkem druhé jeho zásady: „Řiď se jedinou knihou!“ Kniha ta ovšem má býti dokonalá,

aby vždy jen ku předu vedla. Kdo by se v duchovním životě chtěl řídit dle více knih, podobal by se pocestnému, jenž zároveň po několika cestách téhož cíle by chtěl dojít. Nejlepší cesta jest cesta přímá, kniha užitečného obsahu bez příkras, neboť kniha, jejíž obsah jest více příjemný než užitečný, podobá se cestě nepřímé, jež oklikami k cíli vede./

Konečným cílem všeho jednání lidského má být Bůh, proto každý i sebe menší výkon má být poutem mezi Bohem a duší. Modlitba jest povznesení mysli k Bohu; každý výkon, jehož konečným cílem jest Bůh, může se tedy nazvati modlitbou. Řeholník obětovav se úplně Bohu, nemá nic konati, čehož konečným cílem by nebyl Bůh, jinak řečeno, má se stále modliti, všechna jeho práce má být modlitbou. Pravdu onu vyslovil Tomáš ve své třetí zásadě: „Každý, kdo touží po dokonalosti, chce-li v ní prospívati, má se vždy opravdově a vážně modliti.“ Tomáš byl vzorem tohoto pravidla. Nemohl ani pochopiti, kterak by řeholník mohl na něco jiného mysliti než na Boha, něco konati jinak, než ve vědomé přítomnosti Boží, nebo čehož konečným cílem by nebyl Bůh. Otázán byv kdysi, po čem poznává člověka v duchovním životě dokonalého, pravil: „Varujte se toho za dokonalého považovati, kdo se lehkomyšlně baví, hrubých slov užívá a snadno každým opovržením se urazí. Kdyby i zázraky konal, věřte, ctnost jeho nemá pevného základu a ten, kdo nic nemůže snést, jest blízko pádu. Kdo mluví o věcech malicherných a bez-

významných, podobá se slámě, kterou vítr odvěje.“ Již od útlého mládí potvrzoval Tomáš skutkem svou zásadu, straně se řečí planých. Viděli jsme, kterak při hře v lese u kláštera Monte-Cassinského se odloučil od svých druhů, snaže se poznati Boha. Čeho tehdy nepoznal, vystihl později, pokud rozum stvořený toho schopen býti mohl, a protože poznal, nemyslel než na Boha a nemluvil než o Bohu, podobně jako vzor jeho — svatý Dominik — nemluvil než s Bohem nebo o Bohu, jak výslovně v církevních hodinkách jest řečeno.

Pravým opakem neustálé snahy jest zahálka. Škodí-li zahálka životu činnému, svádějíc jej ze hříchu do hříchu, tím více škodí v životě duchovním, neboť brzy způsobí, že hřích se uhostí v bývalém sídle ctností. Snad nikdo nepoznal nebezpečí zahálky lépe, nežli sv. Tomáš, neboť Boha nejvíce poznal a tím i nejlépe pochopil ošklivost hříchů, k nimž vede zahálka, protivíc se Bohu. Casto říkával, že zahálka jest osidlem, jímž odvěký nepřítel duše do hříchu a do záhuby táhne. Láska k Bohu budila v něm pravou hrůzu před hříchem a zahálkou, pobádala ho ku stálé snaze a vnukla mu zvláštní moudrost jednati vždy dle vůle Boží. Plodem moudrosti oné jest jeho bázeň Boží, bázeň z lásky, aby Boha hříchem neurazil. O moudrosti a bázni praví krásně Sirach: „Bůh vylil moudrost na všechna díla svá a na všeliké dílo podle dání svého a udělil ji těm, kdož jej milují. Bázeň Páně jest sláva chlouba a veselí i koruna plesání. Bázeň Páně obveseluje

srdce a dává veselí i radost a dlouhost dnů . . . Počátek moudrosti jest bázeň Boží, plnost moudrosti jest báti se Boha. . . . Koruna moudrosti jest bázeň Pána, kteráž přináší úplný pokoj . . . Kořen moudrosti jest báti se Pána, a ratolesti její dlouhověké Bázeň Páně zapudí hřích—“.¹⁾

Bázeň Boží jest tedy sláva, chlouba, plesání a koruna veselí, jest počátkem, kořenem, korunou a plností moudrosti a bázi protíví se zahálka. Jak hrozná tudíž byla Tomášovi, jenž Boha miloval a z lásky hříchu se bál, osvícen jsa moudrostí Boží!

Ze všech ctností snad nejvíce zahálka se protíví čistotě, nemožnoť čistoty zachovati beze skvrny tam, kde zahálka se uhostila. V odpor proti zahálce postavil Tomáš stálou snahu a touhu po čistotě. Podobně jako obraz, jeho barvy a jednotlivé tahy nejkrásněji vynikají na bílém pozadí, tak i ctnosti srdce lidského dle slov Tomášových jen tehdy zřetelně se jeví, odrážejí-li se od bělostné barvy čistoty. Čistota však jen tehdy jest pravá, má-li za základ lásku Boží. Tomáš vše konal z lásky, proto jest také neobyčejným vzorem čistoty.

Láska k Bohu pudí milovati bližního v Bohu, totiž pro jeho ctnosti, láska ona jest nejvznešenějším přátelstvím. Zásadou Tomášovou v přátelství bylo: „Nikdy se neodloučiti od přítele starého a nehledati nových.“ Neníť přítel květem, jenž bývá odhozen, uvadne-li, nýbrž v lásce

¹⁾ Sirach. 1, 10—30.

setrvati a moudrostí ji řídití, jest znamením pravého přátelství. Přítel od přítele má se učití moudrosti. Pravá moudrost jest darem Božím; člověk vlastní snahou nemůže jí dojítí, přítel v příteli má tedy milovati a toužítí po moudrosti Boží.

Milovník Boží a pěstitel ctností má se státí všem vším: nikoho nemá ze své snahy vyjímati, nýbrž snahou onou sebe zdokonaliti, má o sebe stále pečovati, aby mohl jiným prospěti, ve všem má býti pánem svých náklonností, proto má se i stále snažítí lépe nitro svoje poznati. Zásada tato jest důležitější, nežli pravidlo o přátelství, neboť kdo sebe nepoznal a není pánem sebe sama, nemůže býti dobrým přítelem, tím méně může se státí všem vším. Zásada tato učinila Tomáše vzorem přítele, jak by nejlépe mohli dosvědčítí sv. Bonaventura a bl. Albert Veliký, učinila život jeho zdrojem blaha celému pokolení lidskému. Světec stále lépe se poznáváje, neustále se snažil po dokonalosti, až se stal vzorem svatosti a dokonalosti.

Zvláště snažil se Tomáš prospěti svým řeholním spolubratřím, jsa jim vzorem řeholního života; často laskavě je povzbuzoval, aby od ničeho se neodchýlili, co svatý Dominik předepsal. Sám snažil se vše přesně zachovati a s radostí rozmlouval o tělesném a duševním prospěchu těch, kdož všechny předpisy ochotně z lásky k Bohu zachovávají, a poukazoval zároveň na zkázu, jež brzy se jeví na lenivých a neposlušných. Říkával, že zlý duch překonán byv snahou vyplniti všecky předpisy,

nepokouší dál k nestálosti, zvítězí-li však jednou, snadno zvítězí opět.

Sestra Tomášova, hřaběnka ze San-Severina, otázala se svatého bratra svého, kterak by nejjistěji mohla spásy dojíti. „Tím, že budeš chtít“ — odpověděl jí světec. Opět byv od ní otázan, co považuje za největší bohatství na světě, odpověděl: „Svatou smrt“. Obě odpovědi jsou hodny velikého učence a světce, doplňují jeho duševní obraz. Pevné vůle nenechá Bůh bez pomoci, rád pomůže tomu, kdo se přičiní, podobně jak básník náš krásně praví:

„Pevné vůli, tužbě ušlechtilé,
nerozdílné srdce žádosti
rádo nebe dává dojít cíle.“

Cíl touhy Tomášovy po spáse jest nejvýš ušlechtilý, podobně i touha po jediném dobrém prostředku spásy — po svaté smrti, proto i nebe rádo mu dalo dojíti cíle.

Sestra Tomášova prosila dále, aby jí řekl, co a jaké jest nebe. „Jen tehdy poznáš“, odpověděl světec, „co jest nebe a jaké jest, až si ho zasloužíš a slasti jeho okusíš.“ Pouze ten pozná nebe, kdo nebe okusí, podobně jako jenom ten pozná Boha, kdo okusí, jak libý jest Hospodin. ¹⁾

Víra, naděje a větší těchto láska vedly Tomáše cestou života. Zásady jeho v duchovním životě jsou pevným důkazem čtyř základních ctností jeho. Opatrnost pobádala jej vždy voliti nejlepší prostředky, aby ve snaze po

¹⁾ Žalm 33, 9.

dokonalosti neochaboval. Spravedlnost nutila ho vždy svědomitě plnit povinnosti k Bohu a bližnímu. Statečnost jeví se v jeho pevné vůli neopomenouti ničeho, což k dokonalosti vede. Strídmost jeví se v jeho umrtveném životě

Konrád ze Suessy, jenž se sv. Tomášem delší dobu žil v klášteřích Orvietě, Římě a Neapoli, potvrdil přísahou, že sv. Tomáš denně v ctnostech a v dokonalosti prospíval. Avšak i bez tohoto svědectví jest zřejmo, že Tomáš neustále ku předu se snažil, stále více po Bohu toužil a vždy více jej miloval, byl vzorem své zásady — vždy ku předu, nikdy zpět. — Jen ku předu vši silou pokračoval, neboť cíl měl stále týž — Boha — souhrn a plnost vši dokonalosti, po němž i největší světec nemůže dokonale toužiti, dokud v těle žije, proto vždy se snaží ještě dokonaleji po Bohu toužiti.

17. Duch modlitby sv. Tomáše.

Několikráte již jsme se zmínili, že sv. Tomáš žil v těle více mimo tělo neustále se zabýváje Bohem, předmětem nejvyššího poznání svého a lásky. Modlitbou blížil se k Bohu, aby se s ním spojil. Duch modlitby jeví se u sv. Tomáše od nejútlejšího mládí, v pozdějším věku stále se sílí a množí. V mládí podobala se duše Tomášova čistému vosku, matka jeho otiskla mu do ní první obraz Boží, nedovolujíc, aby nějaká jiná podoba dílo snahy její zmařila. Duše Tomášova podobala se čistému prameni, v jeho hlubině odrazily se záhy paprsky

pravdy a dokonalosti Boží. Obraz Boží přesněji vypracovalo a jednotlivé části jeho lépe provedlo vzorné vychování. Záhy začal Tomáš sám pracovati; s dovednou obratností kreslil dál a dále, až obraz Boží v duši jeho byl Bohu, pokud síly lidské a milosti udělené vůbec dovolovaly, úplně podoben. Duše Tomášova byla rozšířena v ohromný ocean, neboť vše, co časy byly objevily a poznaly, svedl v ohromné břehy své vědy a poznav nejvíce, toužil po Bohu nejvíce. Touha jeho podobala se větru, a provívajíc ono moře vědy a poznání, v duši Tomášově rozhoupala je ve vlny, jež se týčily k nebi — k Bohu — a klesajíc opět povstávaly, šumíce, bouříce a hučíce velebnou píseň chvály a úcty Nejvyššímu.

Celý život Tomášův můžeme nazvati modlitbou, neboť láska pobádá konati vše ve prospěch bytosti milované, a konati vše ku slávě Boží a k dobru lidstva z lásky k Bohu, jest neustálou modlitbou. Kromě skutků dobrých věnoval však Tomáš mnoho času modlitbě v pravém slova smyslu a mezi prací sílil se vždy krátkým povzdechem — střelnou modlitbou, — jež nejmocněji k nebi se vznáší. Věren jsa zásadě své, že z pobožností nemá se nic zanedbati, spíše vždy něco k nim připojiti, rozmnožoval stále svoje pobožnosti, nedbaje, že i jiné starosti a práce ho přetěžují. V noci často vstával a modlíval se vroucně před oltářem, a když zvonek bratry budil k nočním modlitbám, vešel nepozorovaně do své cely. Když na druhé znamení bratři do kůru spěchali, šel s nimi, jako by až

do té doby byl spal. Přece však byl několikráte pozorován při svých pobožnostech, při té příležitosti uzřeli ho bratři několikrát ve vzduchu se vznášeti, neboť tak vroucí byla jeho modlitba, že tělo nepodléhalo zákonům tíže, jako by touhou duševní k Ukřižovanému nebo k nejsv. Svátosti mělo býti přitaženo.

Pro svůj učitelský úřad a činnost spisovatelskou byl Tomáš vlastně zbaven povinnosti účastniti se zároveň s jinými veřejných modliteb a pobožností, nikdy však své výsady nepoužil, ano po modlitbách zůstával ještě v kůru déle než ostatní, rozjímaje o některém krásném místě ze žalmů.

Při modlitbě často klečival světec úplně bez pohnutí, jako zbaven smyslů; jen hojné slzy, kanouce mu po tvářích, svědčily o jeho vnitřním pohnutí a nadpřirozené slasti. Za oněch blahých chvil byla mu mnohá pravda zjevena, proto říkával, že vědy své nenabyl tak snahou, jako spíše zjevením Božím. Kdykoli chtěl se něčemu učit, něco psáti, čísti, diktovati, nebo o nějaké pravdě rozmlouvati, počal se dříve v soukromí za hojných slzí modliti. Jeho zpovědník bratr Reginald pravil, že Tomáš mu před svou smrtí svěřil, že se více naučil modlitbou v kostele před nejsv. Svátostí nebo ve své cele před křížem, než ze všech knih, které kdy byl studoval.¹⁾

Kdykoli měl volnou chvíli, počal rozjímati o Bohu a mnohdy tak se zablouhal, že úplně zapomínal, kde

¹⁾ Boll. p. 670 n. 31.

jest a co se kolem něho děje. Podobně často se zamyslíl při jídle nebo při návštěvách, neboť byl pouze tělem přítomen, duchem však dlel u Boha nebo spěchal k němu cestou vznešených filosofických pravd. Při jídle byly mu kdysi předloženy olivy; nikdo jiný si jich nevzal, neboť byly velmi přesoleny; jenom Tomáš si jich vzal a jedl beze vší známky nějakého odporu. Po jídle přistoupil k němu bratr a pravil: „Mistře, kterak jste jen mohl oněch oliv okusiti?“ „Proč bych si jich byl neměl vzíti?“ odpověděl Tomáš. „Byly přece velmi přesoleny“ — dokládal bratr. Tomáš pravil po nějaké chvilce s úsměvem, aby nevyzradil, čím se v duchu u stolu zabýval: „Tolik masa, jako moje tělo, může se ve zdraví zachovati, jen když hodně se osolí.“

Podobně zahloubal se Tomáš, jak jsme viděli, při hostině u krále Ludvíka, hledaje pádný důkaz proti Manicheům. Raymund Stefani, bratr v klášteře v Neapoli, slyšel od arcibiskupa z Capue, žáka Tomášova, tento případ o světcí našem: Kardinál, jenž byl toho času papežským vyslancem na Sicilii, slyšel mnoho o svatém Tomáši a proto žádal arcibiskupa z Capue, aby ho ku světcí dovedl, chtěje si s ním promluvit. Arcibiskup provázal kardinála do dominikanského kláštera v Neapoli a dal zavolati Tomáše do hovorny. Světec právě se snažil sestaviti pádný důkaz pro jistou pravdu, již po několik dní se obíral. Přišel do hovorny, avšak nikoho neviděl; stál chvíli beze hnutí a zvolal konečně s patrnou radostí: „Nyní mám, čeho jsem

hledal!“ Avšak ani nyní neuviděl církevních hodnostářův a nedával známky nijaké úcty, proto počal se kardinal mrzeti a dával znáti, že se zklamal. Arcibiskup však upokojil ho, řka: „Nedivte se, eminencí, mistr Tomáš často se podobně zahloubá, že ani slova ze sebe nevypraví, ať k němu přijde kdo přijde.“ To praviv, uchopil světce za šat a silně jím trhl. Tomáš procitnul jako z pevného sna a vida před sebou církevní hodnostáře, uklonil se uctivě, prosil za odpuštění a počal velmi přívětivě hovořiti. Kardinal přál si věděti, o čem tak se zamyslíl a co bylo příčinou jeho radosti. „Právě jsem našel“, odpověděl světec, „dobrý důkaz pro otázku, již delší čas se již obírám; vnitřní spokojenost, kterou jsem při tom pocítil, zjevila se i v mých tazích.“ ¹⁾

Dlouhým cvikem došel Tomáš úplné vlády nad svým tělem, podrobil je úplně v službu ducha svého, aby mu v poznání Boha nepřekáželo. Došel tak daleko, že kdykoli se ponořil v modlitbu nebo rozjímání, býval úplně smyslů zbaven. Oné vlády použil také několikráte, aby si ulehčil tělesné bolesti. Maje na noze nebezpečnou ránu, dal přivolati lékaře, jenž ji měl velmi bolestnou operací vyhojiti. Dle jeho vůle oznámil mu bratr příchod lékařův dříve, než k němu byl přiveden. Tomáš si lehl na postel a počal se vroucně modliti. Když lékař přišel, byl již světec úplně bez citu a neprocitnul ani, když mu rána žhavým železem

¹⁾ Boll. 673. n. 44.

byla vypalována. ¹⁾ Podobně učinil, když si chtěl v Paříži dáti pustiti žilou, a nepocítil rovněž sebe menší bolesti. ²⁾

Čeho nemohl Tomáš napsati a vykonati ve dne, konal v noci a byl-li již velmi unaven, povolal k sobě některého bratra, aby mu psal. Když právě přednášel o nejsv. Trojici, nemohl pochopiti příslušného místa z písma svatého. Dle obyčeje svého hledal pomoci v modlitbě; vzýval Boha, aby mu udělil ducha moudrosti. „Nevolej na mne“, pravil svému písaři, „ať na mně uvidíš, co uvidíš!“ Klekl si, drže svíčku v ruce a za chvíli byl zbaven smyslů. Celou hodinu klečel beze všeho pohybu, zatím však svíčka dohořela až po jeho prsty, přece však nic nepocítil, neboť duch jeho dlel téměř úplně mimo tělo. ³⁾

Mnohdy však věděl Tomáš úplně dobře, co se kolem něho dalo, i když byl smyslů zbaven a bez pohybu klečel. Byl právě v kůru při mši sv. s ostatními řeholníky. Bratr, jemuž brána klášterní byla svěřena, přišel a povolal jiného bratra z kůru. Světec klečel úplně smyslů zbaven, když však řeholník opět do kůru se navrátil, zabýváje se ještě v duchu záležitostí, pro niž byl odvoán, naklonil se k němu Tomáš, řka: „Bratře, dej pozor na svoje myšlenky a nepovoluj pokušiteli!“ Oslovený však chtěl roztržitost svou zakryti a pravil: „Mistře, snažím se, abych byl hodně mši sv. přítomen.“ „Řekni mi“, tázal se světec dále, „proč

¹⁾ Boll. 674. n. 48.

²⁾ Tamt.

³⁾ Boll. 674. n. 48.

jsi vlastně z kůru byl odvolán?“ A nečekaje na odpověď, dodal: „Viděl jsem právě, jak se všech stran zlý duch tě obcházel.“¹⁾

V modlitbě poznával sv. Tomáš vznešené pravdy katolického náboženství, avšak i v časných potřebách hledával pomoci v modlitbě pamětliv jsa slov: „Všecko, začkoli modlíce se prosíte, věřte, že dostanete a stanete se vám.“²⁾ Za pobytu svého v Paříži měl rozluštití těžkou otázku, o níž professori dlouho bez výsledku rozmlouvali. V noci přede dnem, kdy měl výsledek svého bádání veřejně před sborem učitelů a množstvím žáků vyložiti a obhájití, procitnuv bolestí poznal, že se mu v noci utvořil v ústech vřed, takže s velkou obtíží jen několik slov nesrozumitelně mohl pronésti. Bylo již příliš pozdě, aby lékař byl mohl býti přivolán, a kdyby se tak i bylo stalo, nebylo naděje, že by vřed do rána mohl býti vyhojen. Poděšen a zkor-moucen spěchal světec ku bratru ve vedlejší cele a ozna-moval mu svoji nehodu. Darma se snažil bratr ho potěšiti, dokládaje, že by svoji přednášku mohl odložití, až by se uzdravil; Tomáš nechtěl profesorů a žáků zklamati a pravil konečně: „Nemám jiného prostředku dostati se z této nehody, než svěřiti se úplně prozřetelnosti Boží.“ Poklekl a prosil, aby Bůh dle své vůle učinil. Modlil se dlouho a vroucně, pozoroval, že vřed tím více se zmenšuje, čím vroucněji Boha prosil, až konečně vstal úplně uzdraven

¹⁾ Boll. 674. n. 47.

²⁾ Mark. 11, 24.

a mohl bez obtíže rozhodnutí svoje před professory a studujícími dokázat.¹⁾

Světec neustále Boha prosíval, aby mu bylo přáno zůstat až do smrti v klášteře, aby nebyl k vysokým hodnostem povolán. Viděli jsme, jak dovedl odolati všem prosbám, měl-li od své cely býti odloučen. Lásku k cele odporučuje za prostředek svatosti a cestu ku stanům nebeským, řka:

„Cela nebem ti budiž nebeské bys věci poznal,
v ní čti a rozjíměj po prosbách své viny lituj,
jen v cele mír, boj venku stále zuřívá.“²⁾

Prostá, nepatrná cela má tedy řeholníku býti nebem na zemi. Toho zakusí, kdo v ní s Bohem bydlí, věnuje se studiu, modlitbě a rozjímání.

Podobně jako světec toužíval vždy po své cele, aby nebyl vyrušován v modlitbě a studiu, toužíval i vědět, líbí-li se život jeho Bohu a neobsahují-li jeho spisy něčeho nepravdivého a proti učení církve katolické. Ačkoli třikráte byl zázračně ubezpečen o pravdě svého učení, přece nikdy neopomenul se znova přesvědčiti, kdykoli mu milost Boží příležitosti k tomu poskytla. Tak veliká byla jeho láska k Bohu, že stále se obával nepravdy a ubezpečen byv, vždy opět pochyboval. Vilém de Tocco vypravuje

¹⁾ Boll. 675. n. 52.

²⁾ Cella quasi caelum tibi sit, qua caelica cernas.
Hic legas, hic ores, mediteris, crimina plangas;
Pax est in cella, foris autem plurima bella.

následující případ, jímž pochybnost Tomášova opět byla upokojena.

Když Tomáš dlel v klášteře v Neapoli, zjevil se mu, když právě v kostele se modlil, bratr Romanus, mistr bohosloví, jejž byl v Paříži opustil. Tomáš oslovil jej s radostí: „Budiž mi vítán, kdy jsi sem přišel?“ Onen však odpověděl: „Již jsem, bratře milý, zemřel, pro tvé zásluhy bylo mi dopráno, se tobě zjevit.“ Světec uslyšev slova ta ustrnul nad zjevem, rychle však se vzpamatovav, pravil: „Pokud Bohu jest milo, zapřísahám tě jeho jménem, abys mi odpověděl na následující otázky. Prosím tě, rei mi, jaký jest stav mé duše, jest můj život Bohu milý?“ „Tvoje duše jest v dobrém stavu“, odpověděl bratr Romanus, „a díla tvoje jsou Bohu příjemna“. Světec pokračoval: „Rei mi, jak se ti daří!“ „Došel jsem života věčného, avšak šestnácte dní byl jsem v očistci, neboť jsem zanedbal provéstí závět, jak mi biskup Pařížský byl uložil.“ Tomáš tázal se dále: „Prosím tě, dej mi vysvětlení o otázce, o níž jsme tak často rozmlouvali, zda totiž stav duše v tomto životě zasloužený trvá ve věčnosti?“ „Bratře Tomáši“, odpověděl zjev, „nepřej si o tom více věděti!“ Světec však ještě prosil: „Poněvadž tedy na Boha patříš, rei mi, patříš-li na něho bezprostředně, nebo jako skrze obraz?“ Na otázku tuto odpověděl nebeský duch místem žalmu: „Jakž jsme slýchali, tak jsme spatřili ve městě Hospodina mocností —“ ¹⁾ a po těch slovech

¹⁾ Žalm 47, 9.

zmizel. Velmi divil se světec onomu neobyčejnému a neočekávanému zjevu, více však radoval se ze příznivé odpovědi o stavu své duše a pravdě svého učení.¹⁾

Často mluvíval sv. Tomáš v modlitbě k Bohu, často však naslouchal, jak hlas Boží v odměnu za horlivost a věrnost k němu mluvíval. Krása, veleba, dokonalost a láska Boží vábily mocně ducha Tomášova, proto naučil se tak opravdově po Bohu toužiti, jej milovati a jím vždy se obírat, že zapomínal na vše jiné, pouze Boha hledaje a varuje se všeho, co od Boha mysl odvrací. Protože pilně hledal, našel i poklad svůj. Jsa již za života časného stálým stánkem Ducha sv., podobal se stále více Bohu, čím více ho miloval a po něm toužil, neboť láska mění v předmět milovaný.

18. Úcta sv. Tomáše k božskému Spasiteli, k Panně Marii a svatým.

Oběť mše sv. jest středem a nejhlavnější částí církevní bohoslužby. Při mši sv. nebe spojuje se se zemí, bída lidská svolává nekonečnou lásku Boží, aby se spojila s prostými dary chleba a vína a proměnila je v Tělo a Krev Kristovu. Úřad kněžský jest proto nejvznešenější mezi všemi stavy, neboť kněz při mši sv. zastává místo Boží. Spíše anděl mohl by se odvážiti vystoupiti na stupně oltáře, než křehký člověk — kněz. Přece však člověku

¹⁾ Boll. 674. n. 46.

byl svěřen velebný onen úřad, nikoliv aby ho zastával nehodně, nýbrž aby vždy se stával dokonalejším.

Sv. Tomáš byl knězem a k tomu řeholníkem, není divu, že měl vždy největší úctu k nejsv. Svátosti. Podobně, jako mu dáno bylo krásně a hluboce o ní psáti a velebnými hymny ji opěvati, dána mu i vroucí láska a zbožnost k její úctě. S bázní a třesením blížíval se denně k oltáři, avšak bázeň jeho vždy přemáhala láska. Bázní chvěl se, aby nepřistoupil s nějakým hříchem k nejsv. Oběti, planul láskou a touhou s obětí nejčistější obětovati i sebe sama Bohu, svoje všecko snažení a vsecky své schopnosti. Toužil spojití se s Pokrmem andělů, nikoliv aby Pokrm onen se měnil v tělo jeho, nýbrž aby pozvolna sám se měnil v Krista, snaže se ctností a svatostí jemu se zalíbiti.

Již při modlitbě a rozjímání býval často jako bez sebe, nerci-li potom při nejsv. Oběti. „Obyčejně“, praví o něm Vilém de Tocco, „uchvácen byl při mši sv. takou zbožností, že celý v slzách se rozplýval, unesen jsa tajemstvím tak velebné Svátosti a síle se jejími dary.“¹⁾ Jaké slasti při nejsv. Oběti požíval, vyplývá z jeho slov, že kdo Svátosti oné požívá, okouší duchovní slasti ve vlastním jejím prameni.²⁾ Čím více slasti oné okusil, tím více po ní toužil, dokládaje dle slov Augustinových, že požívati Těla Páně rozumu neseslabuje, pouze smysl unáší,³⁾

¹⁾ Boll. 669. n. 30.

²⁾ S. Th. Op. 56.

³⁾ S. Aug. l. de agone Christi.

kdežto nestřídmost v jídle a nápoji rozum hubí a mysl ochromuje.

Za svého pobytu v Neapoli sloužil sv. Tomáš mši svatou v pašijový týden před velikým množstvím lidu. Opět unesen byv velebou nejsv. Oběti počal rozjímati o jejích tajemstvích, stál nepohnutě a beze smyslů, jen hojné slzy značily slast jeho duše. Stál již chvíli beze hnutí, proto přistoupil k němu jiný řeholník a upozorňoval ho, aby nejsv. Obět dosloužil. Světec však neviděl a neslyšel, stál a slzel dále, až několikrát opakované silné trhnutí za roucho ze zanícení jej vyrušilo. Po mši sv. přistoupili k němu bratři žádající, aby jim oznámil, proč tak dlouho při mši svaté dlel ve vytržení, a co mu bylo zjeveno. Světec však se zdráhal tajemství Boží odhaliti.¹⁾

Nejvznešenější chvíle při mši sv. pro kněze i pro věřící jest sv. přijímání, v němž zdroj milosti sám duši v pokrm se dává. K hodnému přijímání nepostačuje pouze srdce čisté, velice důležitá jest i pilná příprava a po dosažené milosti projev díků. Ku přípravě před sv. přijímáním a k díkůčinění sestavil sv. Tomáš mnoho krásných modliteb, jež církve sv. kněžím před nejsv. Obětí a po ní modliti se prikazuje. Světec nejraději konal díkůčinění na stupních oltáře, obyčejně neodložil ještě úplně mešních rouch a šel jinému knězi posluhovati. Nezřídka býval i třetí mši sv. přítomen.

¹⁾ Boll. p. 669. n. 30.

Krásným důkazem jeho pobožnosti při mši sv. jest jeho překrásný hymnus „Adoro te devote“, který se modlíval po pozdvihování. Dle překladu Sušilova zní takto :

1. Sláva Tobě, Kriste Jesu, buď a čest,
jehož božství v způsobách těch skryto jest,
Tobě se má duše dává v porobu,
neboť zpytujíc Tě, padá ve mdlobu.
2. Zrakem, hmatem, chutí se tu klame duch,
jediný jen pravdě čiré učí sluch ;
věřím pevně, cokoli Syn Boží dí,
z jeho úst jen věčnověká pravda zní.
3. Na kříži se jenom Božství tajilo,
tuto se i člověčenství ukrylo ;
věříc, že jsi přítomen tu s oběma,
žádá ráje Tvého s lotrem duše má.
4. V bok Tvůj ruku dát' jak Tomáš nežádám,
přec jak Boha svého Tebe pokládám;
dej, ať u víře vždy vzrostu přiberu,
posilň moji lásku, moji důvěru!
5. Posvátná památka smrti Kristovy,
kdo Tvou sladkost a Tvou moc mi vypoví?
Popřej duši vezdy v Tobě trvati,
ať své slasti v Tobě nikdy neztratí!
6. Věrný pelikáne plný dobroty
drahou krví obmej mé nečistoty,
jediná ta krůpěj, Kriste nejsladší,
všechny světa hříchy smýti postačí.

7. Kriste, jehož vidím pod tou záclonou,
rač mi dáti, oč Tě prosím s poklonou,
uveď mě v Svou říši leskem oditou,
abych zíral na Tě s tváří odkrytou !

Mše svatá upamatovala Tomáše vždy na umučení Kristovo a jeho smrt, zároveň však připomínala jeho vlastní smrt, neboť jako Kristus se obětoval a zemřel za lid, tak každý člověk, a zvláště kněz a řeholník má se obětovati a zemřítí za lid z lásky ke Kristu Pánu. Smrt však, přirozeně řečeno, jest něco zlého, neboť přirozený stav duše jest spojenu býti s tělem, kdežto stav její mimo tělo není sice proti její přirozenosti, jest však mimo její přirozenost. I Kristus Pán obával se smrti, neboť nebyl pouze Bohem, byl zároveň člověkem. Rozjímal-li Tomáš o utrpení Páně, vždy míval strach před vlastní smrtí, považuje se za příliš nedokonalého, aby beze strachu o smrti mohl uvažovati.

V postním čase zpívává se v řádě kazatelském při kompletáři krásná antifona „Media vita“; její melodie unáší a slova až k slzám dojmají. „Uprostřed života jsme ve smrti, koho máme si hledati za pomocníka, nežli Tebe, Pane, jenž pro hříchy naše spravedlivě se hněváš. Svatý Bože, svatý Silný, svatý a milosrdný Spasiteli, smrti trpké nevydávej nás! Ť. Nezavrhuj nás v době stáří, když poklesne síla naše, neopouštěj nás, Pane! Svatý atd. První část zpívá celý kůr. Ť. zpívají dva bratři uprostřed kůru před pultem, načež kůr opakuje část první počínaje od —

„Svatý Bože“ atd. Kdykoli Tomáš zpěv slov oněch slyšel, nezdržel se slz, rozjímaje, že Bůh, proti němuž jsme zhřešili, bude naším soudcem. Smrt Kristova na kříži upamatovala ho na jeho smrt, na Boží spravedlnost a nedokonalost lidskou.

Bez vůle Boží nic v přírodě se neděje. Bouře i vichřice poslouchají hlasu Božího a jsou mu prostředkem zkoušeti své věrné a trestati hříšníky. Sv. Tomáš považoval se za hříšníka tak velikého, že každý blesk za bouře zdál se mu býti určen, aby za viny jeho jej zasáhl. Proto při bouři při každém blesku znamenal se sv. křížem a říkal slova: „Slovo tělem učiněno jest“, „Bůh zemřel za nás“ a pod., aby pro zásluhy Boží byl zachráněn před úrazem. Za pobytu svého v Anagni hledal před bouří ochrany v podzemní místnosti a při tom nakreslil na zeď veliký kříž z písmen, jež od středu na čtyři strany čtena následující verše tvoří.

I. Crux mihi certa salus, II. Crux est, quam semper adoro,
III. Crux Domini mecum, IV. Crux mihi refugium,

I. Kříž moje spása jistá, II. Kříž Páně stále uctívám.
III. Kříž jen Páně se mnou, IV. Kříž mi je útočištěm.

Verše tyto tvoří t. zv. „kříž andělský“, nebo též „kříž sv. Tomáše Akvinského.“ Verše latinské jsou podobně sestaveny, jako české, I. od středu nahoru, II. od středu dolů, III. od středu v levo, IV. od středu v pravo.

á	t	s	i	j	a	j	i	s	t	á
	s	i	j	a	s	a	j	i	s	
		j	a	s	á	s	a	j		

s	á	p	á	s
á	p	s	p	á
p	s	e	s	p
s	e	j	e	s
e	j	o	j	e
j	o	m	o	j
o	m	ž	m	o

u		
o	n	
n	m	e
m	e	s
e	s	ě
s	ě	n
e	s	ě
m	e	s
n	m	e
o	n	
u		

ě	n	á	p	n	e	m	ž	í	ž	m	i	j	e	ú	t	o	č	i	š
n	á	p	n	e	j	ž	í	ř	í	ž	m	i	j	e	ú	t	o	č	i
á	p	n	e	j	ž	í	ř	K	ř	í	ž	m	i	j	e	ú	t	o	č
n	á	p	n	e	j	ž	í	ř	í	ž	m	i	j	e	ú	t	o	č	i
ě	n	á	p	n	e	p	ž	í	ž	p	i	j	e	ú	t	o	č	i	š

		m
	t	ě
i	š	t
č	i	š
o	č	i
t	o	č
o	č	i
č	i	š
i	š	t
	t	ě
		m

á	p	ž	p	á
n	á	p	á	n
ě	n	á	n	ě
s	ě	n	ě	s
t	s	ě	s	t
á	t	s	t	á
l	á	t	á	l
e	l	á	l	e
u	e	l	e	u

		t	c	u	e	u	c	t		
	v	í	t	c	u	e	t	í	v	
m	á	v	í	t	c	t	í	v	á	m

II.

Dle pověsti sestavil slova ona i způsob, jímž ve kříž se skládají, v šestém století Venantius Fortunatus, biskup v Poitiersu, přece však kříž onen bývá nazýván „andělským“ nebo „Tomášovým“, protože světec za bouře v Anagni jej vykreslil a tím po celém světě rozšířil. Kříž onen v Anagni dosud se ukazuje; obyvatelé mají podobné kříže ve svých příbytcích, hlavně aby před živelní pohromou byli ochráněni. Papež Pius IX. udělil 21. ledna r. 1876. všem věřícím 300 dní odpustků jednou denně, kdo kříž andělský pobožně vysloví.

Kříž, připomínka umučení Páně, byl Tomášovi školou lásky a moudrosti života. Často volal s Apoštolem: „Ode mne odstup, abych se chlubil, leč v kříži Pána našeho Ježíše Krista, skrze něhož mi ukřižován jest svět, a já světu.“ ¹⁾ „Jedině v Kristu hledati slušno moudrost“ ²⁾ — praví světec sám a slova svá odůvodňuje: „Podobně jako ten, kdo má knihu, v níž by celička moudrost byla obsažena, nesnažil by se než aby jen onu knihu poznal, tak ani my nehledejme ničeho mimo Krista.“ ³⁾ V kříži jest obsažena celá sláva lidská, ⁴⁾ dokonalost všeho zákona a celé umění dobrého života. ⁵⁾ Protož, kde zahanben byl moudrý tohoto světa, tam apoštol poklad našel; co onomu

¹⁾ Gal. 6, 14.

²⁾ S. Th. Lect. 1. i. c. 2. ep. a Col.

³⁾ S. Th. Lect. 1. i. c. 2. ep. a Col.

⁴⁾ Tamt. Lect. 4. i, c. 6. ep. a Gal.

⁵⁾ Tamt.

zdálo se býti pošetilostí, tomuto stalo se moudrostí a slávou.¹⁾ Kdo spojití se chce s Kristem, nemá se starati o sebe, nýbrž o Krista a což jeho jest,²⁾ má opovrhovati tím, čím Kristus na kříži opovrhnul a toužiti po tom, po čem Kristus toužil.³⁾ Bokem Kristovým otevřena jest brána rajska, ⁴⁾ krví jeho smyta skvrna hříchu, usmířen Bůh, zrušena slabost, trest odčiněn a vyhnanci do království opět povoláni.⁵⁾ Kříž jest vítězným znamením Kristovým po vítězství nad peklem,⁶⁾ jím otevřel nám nebe, protož i my utrpením do dědictví onoho máme vejíti.⁷⁾

Každé z uvedených slov Tomášových hlásá jeho velikou úctu ku kříži. Kolikrát asi ve svém životě spasným oním znamením se poznamenal a kolik hodin ztrávil ve své cele a v kostele před křížem! Kříž, znamení potupy a hany u pohanů, byl mu nadějí, chloubou a slávou.

S pojmem syna jest příbuzný pojem matky. Kdo syna uctívá, vzdává i matce čest, a kdo syna haní, tupí i matku a naopak. Tím, že Kristus Pán byl Bohočlověkem měl nutně matku vyvolenou z pokolení lidského, onu nejsv. Pannu, která hlavu zlého ducha potřela, když v neposkvrněném životě jejím spojilo se od věků zplozené Slovo

¹⁾ Tamt.

²⁾ S. Th. Lect. 3. i. c. 5. ep. 2. a. Cor.

³⁾ S. Th. Op. 6. c. 6.

⁴⁾ Tamt.

⁵⁾ Tamt.

⁶⁾ S. Th. Lect. 4. i. c. 6. ep. a. Gal.

⁷⁾ S. Th. Lect. 1. i. c. 2. ep. a. Col.

Boží s přirozeností lidskou v jedinou osobu Krista Pána. Kdo Pannu Marii uctívá, ctí i Krista, a kdo k nejsvětější Panně láskou nelne, nemiluje ani Krista.

Církev sv. uctívá Pannu Marii po Bohu nejvíce. Se zanícením zpívají věřící krásné místo z písně „Tisíckrát pozdravujeme Tebe“ :

Ty jsi po Bohu ta nejprvnější,
Tobě čest a chválu nejpřednější
andělé a svatí vzdávají,
Královnou Tebe nazývají.

Panna Maria jest nejbezpečnější cestou k Bohu. Církev svatá ji nazývá stolicí moudrosti, příčinou naší radosti, věží Davidovou, věží ze slonové kosti, branou nebeskou, hvězdou jitřní, útočištěm hříšníků atd. a četnými slavnostmi úctu její množí. Panna Maria miluje toho, kdo ji miluje, a kdo s ní a skrze ni Boha miluje. Od nejstarších dob církve svaté až do nynějšího času tvořila láska její divy, její ctnosti a svatost zračí se v nepřehledných řadách svatých panen, světic a světců, z nichž mnozí patří řádu svatého Dominika. Vzpomeňme pouze tohoto velikého světce, jenž svatostí svou na nejsv. Panně zvláštní ochranu svému řádu vyprosil a růžencem, jejž mu svěřila, mezi zbloudilými divy konal a úctu a lásku k Panně Marii svým synům v dědictví zanechal.

Veliký syn Dominikův — sv. Tomáš — následoval i v tomto případě příkladu sv. zakladatele řádu. Nemožno ani pomyslit, že by Tomáš, jenž tak velice Krista miloval

a uctíval, nebyl měl veliké úcty k jeho nejsvětější Matce. Životopisci světcovi praví, že láska a úcta jeho k Panně Marii se jevila dříve, než rozumu počal užívat. Znáám jest již onen případ, kterak bránil a spolknul papírek s pozdravem andělským, skutek ten byl předznakem jeho hluboké úcty k nejsv. Panně. Později napsal krásné pojednání o pozdravení andělském a výmluvně s kazatelný hlásal slávu a budil úctu k Rodičce Boží. V Neapoli kázal po celou postní dobu pouze o slovech: „Zdráva's, Maria, milosti plná, Pán s tebou.“ Každé z těchto slov bylo pro duši jeho hlubinou krásy a vznešenosti, poskytujíc mu dosti příležitosti promluvit o velebě Boží a svatosti oné, z níž Syn Boží se narodil.

Kdykoliv uctíval Boha, neopomenul úcty vzdáti Marii. Kdykoliv rozjímal o Bohu, nezapomenul na Královnu nebes. Kdykoliv před prací Boha vzýval, prosil i Rodičku Boží, aby prosby jeho její přímlovou jistěji byly vyslyšeny. Pravdu slov těchto dokazují jeho rukopisy, každý list počíná na hoře slovy: „Ave — Zdráva's Maria.“ Prosby své skládal do rukou Matičky Boží, aby je Bohu přednesla.

Důvěra jeho bývala hojně odměněna, neboť dle svědectví sv. Vincence Ferrerského a svat. Antonína zjevila se mu nejsv. Panna častěji, při čemž světec se snažíval co možná největší užitek z oné milosti míti, vždy měl dosti otázek a proseb, jež Rodičce Boží předkládal.

Zpovědník Tomášův, bratr Reginald, dosvědčil po jeho smrti, že světec v posledním okamžiku svého života mu vyznal, že nejblahoslavenější Panna, Matka Boží, častěji se mu zjevila, ujišťujíc ho o svatosti jeho života a pravdě jeho učení, a že, začkoli ji poprosil, její přímluvou od Boha dosáhl.

Kromě k Bohu a nejsv. Panně měl sv. Tomáš vždy velikou úctu ku svatým, neboť každý z nich vyniká ctnostmi a svatostí, každý z nich mohl mu býti vzorem. Neustále studoval díla prorokův apoštolův a učitelů církevních, psal k nim krásné výklady a tím byl s nimi téměř stále spojen. Doprošoval se jejich přímluvy a v nesnadných otázkách žádal od nich výkladu.

Když sv. Tomáš psal výklad ku proroku Isaiášovi, došel k místu, jemuž nemohl dobře porozuměti. Nespoléhaje na svůj rozum, hledal pomoci v modlitbě a v kajicných skutcích. Uplynul den, nastala noc. Jeho přítel bratr Reginald byl ze sna vyrušen nějakou rozmluvou, poznal, že ve vedlejší cele, v níž světec bydlel, někdo s ním mluví. Naslouchal pozorněji a rozeznal hlas Tomášův, jenž vždy něco se tázal, načež hlas jiný, úplně neznámý, jemu odpovídal. Po chvíli zaklepal Tomáš řka: „Bratře Reginalde, vstaň, připrav světlo a dones sešit, v němž jsi počal psáti pojednání o proroku Isaiášovi; připrav se, budeme pokračovati!“ Bratr uposlechl a psal té noci velmi dlouho, kdežto světec vše tak hbitě a plynne mu předříkával, jakoby

z nějaké knihy četl. Po delší době pravil Tomáš. „Synu, jdi opět lehnouti, jest ještě dosti času k odpočinku!“ Avšak bratr Reginald chtěje věděti, s kým světec mluvil, vrhnul se na kolena a pravil: „Nepůjdu dříve, než mi, mistře, řeknete, s kým jste této noci tak dlouho rozmlouval.“ Potom opět prosil, aby mu světec zjevil své tajemství. „Proč chceš tajemství mé věděti“, tázal se Tomáš, „tím ti přece nemohu prospěti.“ Avšak bratr Reginald nedal se přemluvit, zapřisáhal světce jménem Božím, takže tento nemoha odolati, pravil: „Víš, synu milý, jak jsem včera byl zarmoucen, že jsem se nemohl dopátrati pravého smyslu místa v proroctví Isaiášově, nyní však že jsem ti výklad bez obtíže mohl předříkávati. Viděl jsi rovněž, že jsem Boha o osvětlení prosil. Této noci smiloval se Bůh nade mnou a povolal sv. apoštoly Petra a Pavla, jež jsem o pomoc byl vzýval, a ti mi vysvětlili všecky moje obtíže. Avšak ve jménu Božím ti přikazuji, neříkej toho nikomu před mou smrtí!“ ¹⁾

Na generalní kapitole ve Florencii r. 1272. bylo ustanoveno, že sv. Tomáš má vyučovati v Neapoli. Ihned vydal se se svým zpovědníkem Reginaldem na cestu; nedaleko Říma navštívil na hradě de la Molaria svého přítele kardinala Richarda Annibaldi, roznemohl se však na hradě i s bratrem Reginaldem zimnicí. Světec pozdravoval se brzy, naopak stav Reginaldův stále se horšil. Tomáš povstav, vešel do světnice nemocného, chtěje ho

¹⁾ Boll. 670. n. 32.

potěšiti a v důvěře v Boha posilniti. Upokojiv jej, radil mu, aby vzýval o pomoc sv. Anežku pevně doufaje, že její přímlovou opět se uzdraví. Tomáš sám jal se vroucně modliti a vyňav ostatky oné světice, které stále u sebe nosíval, položil je nemocnému na prsa a opět počal se ještě vroucněji modliti. V tom okamžení povstal vesele bratr Reginald, jsa úplně zdráv. Někteří připisují zázrak onen prosbám světcovým, jiní přímlově sv. Anežky. Můžeme říci, že přímlova panenské mučenice spojila se s prosbami světcovými, a Bůh udělil pro jejich zásluhy nemocnému zdraví. Celá událost však jest důkazem úcty Tomášovy ku svatým.¹⁾

Zvláštní úctu měl světec ku sv. Augustinu, onomu velikému učiteli církevnímu, na němž tak mocně ukázala se síla Boží. Z úcty sestavil Tomáš církevní hodinky, jimiž svátek sv. Augustina v řádě kazatelském se slaví.

Uctíval-li Tomáš jiné svaté a světice, nemohl tím větší úcty nemíti ku světcům svého řádu. Obraz svatého Dominika měl stále na mysli, jeho ctnosti byly mu vzorem života. Na hrobě sv. Dominika prodlel často celé noci, tam se připravoval a sílil, dříve než přednášky svoje na universitě bolognské započal. Se sv. Dominikem uctíval i jiné svaté svého řádu, zvláště však v duchu lnul ku hrdinnému mučeníku Petru Veronskému. Přišel právě do Milana, když obyvatelstvo města, zvolivši si sv. mučeníka za svého ochránce, stavělo mu v kostele sv. Eustachia

¹⁾ Boll. 675. n. 51.

nádherný náhrobek; světec zvěčnil úctu svou k bývalému spolubratru krásným nápisem, jenž jest vryt do náhrobního kamene.

19. Pokora a poslušnost sv. Tomáše.

Prázdný klas pyšně se vypíná, plný však k zemi se kloní. Kdo se považuje za moudrého nemaje moudrosti a nestaraje se o Boha, jest jako prázdný klas, kdo však jest pln moudrosti Boží a opovrhne moudrostí a chytrostí světskou, jest jako klas plný, jenž v pokoře k zemi se kloní.

Kdykoli vyslovujeme jméno „Kristus“, praví krásně sv. Augustin, nejvíce se nám, bratři, doporučuje jím pokora. Kristus připravil nám cestu pokorou, neboť pýchou vzdálili jsme se od Boha, k Bohu nemohli jsme se vrátiti než pokorou a nebylo nikoho, kdo by nám o ní byl příkladem, neboť lidstvo bylo proniknuto pýchou. Aby tedy nezdráhal se člověk následovati člověka pokorného, ponížil se Bůh, aby pýcha lidská se nezdráhala alespoň stop Božích následovati.¹⁾

Bez pokory není svatosti, kde pýcha se usídlila, vymizela ctnost. Jak vzácná jest pokora, jak řídká jest pokora, proto i jak málo jest lidí úplně nadpřirozeně, svatě žijících. Přece však mezi miliony lidstva vždy byly a jsou vzory pravé pokory, obraz pokory Kristovy. Jak vysoko v pokoře se vznesl sv. František, jak sv. Dominik a mnoho světců z jejich řádů!

¹⁾ Migne XXXVI. S. Aug. in Ps. 33. I. n. 4.

Kdo jest v pravdě pokorným, jest tím více, čím jest z vyššího rodu, čím více vynikl mocí a učeností.

Pohlédněme na sv. Tomáše, jak se jeví obraz jeho v uvedeném zrcadle pokory! Byl rodem z přední šlechty italské a spříbuzněn s panujícími rodinami, mohl se státí mocným pánem. Byl nejznamenitějším učencem své doby, rozsudku jeho se podrobovaly sbory professorské a vysoké školy závodily mezi sebou, nabízejíce mu místa učitelská. Král francouzský, papež Urban IV. a Klement IV. nazývali ho svým přítelem, král sicilský, sbor kardinalský a největší hodnostářové církevní projevovali mu svou úctu. Nabízeny mu vysoké hodnosti. Vše, co jest v církvi a státě velikého, považovalo ho za muže neobyčejného. On však opustil vše, zřekl se všeho, nechtěl býti než chudým řeholníkem a žíti z almužen. Považoval se stále za nehodna milosti Boží a za nedokonalého řeholníka. Shovívavým jsa k jiným, přísně soudil sebe, stále se obávaje, že život jeho není ještě Bohu milý. Co učinil, považoval za svoji povinnost a nepřipisuje si zásluh, říkával, že i to jest Bohu dlužen, čeho neučinil.

Když mladý, domýšlivý muž světcí pravil, že jeho moudrost přece není tak veliká, jak se praví, odpověděl světec: „Pravdu díte, příteli, proto také se neustále snažím, aby svět měl pro své mínění aspoň nějaký důvod.“

Na universitě pařížské obhajoval studující před sborem professorským v slavnostní síni arcibiskupského paláce některé věty, jež sv. Tomáš za nepravdivé byl prohlásil.

Světec byl přítomen a poslouchal klidně, jakoby jen pravdu slyšel. Na zpáteční cestě přistoupilo k němu několik jeho žákův a jevíli svou nespokojenost, že při přednášce proti studujícímu nepovstal. „Mínil jsem“, odpověděl Tomáš, „že bude lépe, když ho před celým shromážděním nezahanbím.“ Teprve druhého dne obhájl své mínění a vyvrátil všechny důvody žakovy tak laskavě, že tento dojat veřejně za odpuštění prosil.¹⁾

Známkou pokory Tomášovy jest, že s protivníky svými zacházel jako s přáteli, nikdy nepoužil proti nim ostřejšího slova. Právě však jeho stálý duševní klid nemálo přispěl, že protivníci jeho překonáni byvše, jeho učení uznali. Jak v podobných případech se zachoval, světil světec před svou smrtí svému zpovědníkovi „Děkuji Bohu, že jsem nikdy nepocítil marnivé sebechvály pro svoji vědu a vítězství při veřejných pojednáních. Marnivost ta nejspíše by mohla uškoditi pokoře ducha mého. Kdybych také někdy byl pocítil hnutí marnivé touhy po cti, byl bych je rozumem potlačil, jakmile bych je byl zpozoroval.“²⁾

Ze slov oněch vysvítá, co bylo cílem vši snahy Tomášovy. Nehledal svého prospěchu ani slávy, jediným cílem jeho byl Bůh. Tím také poněkud si vysvětlíme, proč vše velmi dokonale konal, proč stále se obával, že by přece v něčem nejednal dle vůle Boží.

Bez peněz a bez zásob podnikal světec dlouhé cesty z Neapole do Říma, do Bologne, Paříže, Kolína a do

¹⁾ Boll. 668. n. 27.

²⁾ Boll. 668. n. 24.

Londýna, nikdy na koni, vždy pěšky; přenocoval v klášteře, ve hradě nebo v chatrči dle toho, kde jej noc zastihla. To vše podnikl syn hrabat Akvinských z lásky k Bohu a ku prospěchu svého řádu a církve. Snad by byl hrdý jeho otec Landulf zaslzel, kdyby v pokorném onom řeholníku byl poznal svého syna, avšak nebe plesalo nad vítězstvím světcovým, jehož by nikdy nebyl dobyl na komoni válečném a ve slávě světské. Světec přemohl svět; útrapy a strádání, jež svět za neštěstí považuje, byly mu nebeskou slastí, neboť je snášel pro nebe.

Chudoba dobrovolná jest známkou pokory. Kdo pokoru miluje, nemůže chudoby nemilovati. Sv. Tomáš následoval sv. Dominika v pokoře a za cestu k ní volil si chudobu jeho řádu. Když psal veliké dílo své — Sumu proti pohanům, neměl ani sešitů, psal na kousky pergamentu, jsa rád, že se mu nedostává ani předmětu tak potřebného.

Pro lidumilného člověka jest velikou zkouškou a cvikem v pokoře, že nemůže udíleti almužen, vstoupí-li do řádu, jenž jednotlivým členům nedovoluje ničeho míti. Viděli jsme jak světec v mládí rád rozdával dárky chudým, v řádě však nemohl nic dáti, ačkoli se k němu chudí hrnuli, nechtějíce ani uvěřiti, že nic nemá. Avšak i oné radosti zřekl se světec, vstoupiv do řádu chudoby; chudoba a pokora byla mu dražší než pocit slasti, byť i ušlechtilé.

Známkou pokory jest nemluvit o sobě. Tomáš nikdy neobjevoval svých tajemství a milostí, jichž mu Bůh poskytl.

Pečlivě skrýval svou pobožnost a milosti, teprve před svou smrtí něco ze svého života svému zpovědníku vyjevil.

Pokora však nebrání uznati darů a milostí Božích, tím více je uznává, považujíc se jich za nehodnu. Jak dovedl ukryti svoje vědomosti před spolužáky v Kolíně, že ani hrubými přezdívkami nedal se v pokoře zviklati! Tím jednal Tomáš přiměřeně svému svatému životu, pamětliv jsa slov Apoštolových: „Co máš, čeho bys nebyl dostal; dostal-li jsi, proč se chlubíš, jako bys byl nedostal?“ ¹⁾

Pokora krásně se jeví v poslušnosti. Největší dar, jehož pokolení lidskému se dostalo, svobodná vůle, jest obětí poslušnosti. Z lásky k Bohu se zříká řeholník své svobodné vůle a jedná dle rozkazů Božích, jež se mu jeví vůlí představených. Nedbá vlastního rozumu, poslouchá ve všem, pokud představení ze slabosti lidské něčeho proti zákonům Božím nenařídí.

Veliká poslušnost Tomášova jeví se v celém jeho životě. Stále v ní se cvičil a jako v jiných ctnostech, tak i v poslušnosti vynikl daleko nad jiné. Poznav, že jest povolán ku stavu řeholnímu, uposlechl ihned a nedal se ničím svést. Ani dlouhé vězení nepřekonalo jeho poslušnosti a nebylo by jí překonalo, kdyby sebe déle bylo potrvalo, neboť zásada světcova, že nutno více poslouchati Boha než lidí zvláště protiví-li se vůli Boží, s pomocí Boží nutně vítězila.

¹⁾ I. Kor. 3, 1.

Pro své vědecké práce nebyl Tomáš povinen účastniti se veřejných modliteb v kůru, nikdy však své výsady nepoužil, chtěl všechny předpisy zachovati, jako nejnižší bratr. Zřekl se všech církevních hodností, chtěje až do své smrti žíti věrně dle řehole řádu kazatelského. Působil, kde mu bylo nařízeno, z poslušnosti opustil některou universitu a počal vyučovati na jiné, ač rozhodně nejvíce jeho činnosti se hodila Paříž, jež byla středem bohoslovného studia.

Krásný příklad poslušnosti a pokory dal Tomáš v Bologni. Ponořen v rozjímání chodil chodbou klášterní. Tu přistoupil k němu jiný bratr, jenž maje jíti do města dostal od převora dovolení, aby prvního bratra, s nímž se setká, vzal si za průvodce. „Bratře milý“, pravil onen řeholník ku světci, jehož ještě neznal, „převor rozkázal, abys mne doprovodil do města.“ Světec šel bez odkladu, avšak bratr onen šel velmi rychle, takže Tomáš pro svou tělnatost a ještě více pro ránu na noze, jen stěží mu mohl postačiti. Bratr onen se několikrát netrpělivě obrátil, vybízejí světce, aby šel rychleji. Lidé znali již svatého Tomáše, neboť pověst o něm ihned se rozšířila, jakmile do města zavítal, viděli, kterak stěží za služebným bratrem pospíchá. Domnívajíce se, že asi nějaké nedorozumění jest toho příčinou, přistoupili upozorňující bratra, kdo ho vlastně provází. S útrpností přistoupili ku světci a litovali ho, on však na slova jejich odpověděl pouze, že v poslušnosti záleží celá dokonalost stavu řeholního a šel se svým

bratrem dále. Když se navrátili, padl před ním onen bratr na kolena a prosil za odpuštění. Avšak světec nedal mu domluvit, prosil sám za odpuštění, že mu zamlčel, že pro bolesti v noze nemůže rychle jíti.¹⁾

Z uvedeného případu jest viděti, že poslušnost světců byla, jak jeho životopisci praví, vůdčí hvězdou života. Vlastní rozum podrobil vůli Boží a vůli představených, aby rozumně mohl Bohu sloužiti, aby i tam, kde bez rozumu vlastního jednal, činy svými rozumnou chválu Bohu vzdal.

Každý člověk má nějaké představené, v každém stavu může se cvičiti v pokorě a poslušnosti, proto v každém stavu může následovati sv. Tomáše, jenž tak velice v obou těchto ctnostech vynikl.

20. Láska k bližnímu a mírnost sv. Tomáše.

S pokorou sídlivá v srdci láska k bližnímu. Pohanství neznalo pokory, neznalo tudíž ani lásky k bližnímu, vlastní já bylo prvním zákonem vzdělaným Řekům i světovládným Římanům. Aby vlastním choutkám lépe mohli hověti, ponížili bližní své až v nehodný stav otroctví. Mezi stejně mocnými byl zachováván zákon: oko za oko, zub za zub — tedy ani stopy po lásce. Pohanství neumělo odpuštiti, spíše ještě dalo se uplatiti.

Čeho neznal svět pohanský, poznalo křesťanství. Opět se setkáváme se vznešeným zjevem, s Bohočlověkem, —

¹⁾ Boll. 668. n. 26.

jenž z lásky přišel na svět, aby pyšné hříšníky naučil pokoře a lásce. Jedině Syn Boží mohl přinést za všeobecné zkázy mravní světu učení čisté a neslýchané, lásku k bližnímu, ku příteli i nepříteli. Byl zneuctěn a potupen, avšak i uražená, zneuctěná, potupená a pronásledovaná láska ráda odpouští, proto Kristus Pán ještě na kříži zvolal: „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí!“

Pozorujme krátce, kterak svatý Tomáš následoval vznešeného příkladu Kristova v lásce k bližnímu! „Láska“, jak praví Apoštol, „jest trpělivá, dobrotivá, nezávidí, nečiní nic na chloubu, nenadýmá se, není ctižádostivá, nehledá, co jejího jest, nevzpouzí se, nemyslí zlého, neraduje se z nepravosti, nýbrž raduje se pravdě.“¹⁾ Všecky ony vlastnosti má láska Tomášova vysokou měrou. Viděli jsme již, jak o prázdninách na hradě svého otce skutkem krásně potvrdil svou lásku k chudým, takže Bůh, jenž dary chudým podávané sám přijímá, proměnil před zraky hraběte dárky jeho syna v růže, aby ukázal, jak milo mu bylo jednání mladíkovo.

Nejkrásněji dokázal sv. Tomáš svou lásku ku bližnímu tím, že vstoupil do řádu kazatelského. Jako hromosvod chrání budovy od zhoubných účinků blesku, tak i svatý řeholník jest jako ochrana pevná, jež brání hněvu Božímu, jest jako oběť smírná za sebe i za pokolení lidské. Modlívá a kaje se za ty, kdož s cesty pravé se odchýlili, modlívá se za ctnostné, aby v ctnosti setrvali, za hříšníky,

¹⁾ Kor 13, 4—6.

aby se napravili, za sklíčené, aby potěchy došli, aby po celém světě dala se vůle Boží a přestal hřích, jenž Bohu se protiví. Tomáš nenáviděl hřichu, proto láska k Bohu a k bližnímu budila v něm svatou snahu nejen svým bratřím, nýbrž všem lidem dáti příklad svatosti. Radil, poučoval, vybízel a nutil jiné, aby jen okusili života svatého a ctnostného, jsa přesvědčen, že ti, kdož hřichu ještě neokusili, před ním s pomocí Boží se uchrání, a kdož více nebo méně klesli, že zase povstanou. Vše to působila v něm láska.

Při generalních kapitolách jevil vždy velikou snahu odstraniti všechny vady, jež tu a tam se objevily. Snažil se všude zachovati a obnoviti přísný život řeholní, aby tím více řád kazatelský lidstvu mohl prospěti, neboť jen tehdy může býti řád zdrojem spásy a duchovního blaha pro své členy a pro celé říše, zachovává-li přísně své stanovy.)

Rozsáhlá, neunavná činnost Tomášova jest snad důkazem něčeho jiného, než lásky? Nikoliv. Všechny krásné a dokonalé spisy světcovy, i ovoce, které spisy ony církvi sv. po mnoho století plodily a plodí, jsou důkazem, jak sv. Tomáš miloval lid, nejen svůj národ, nýbrž všechny národy, neboť všickni jsou ratolestmi téhož stromu — církve sv. Jsou důkazem, jak velice se snažil rozšířiti poznání o Bohu a mravném životě a tím lásku k Bohu a ku ctnostem. Dokazují zároveň, jak mocným byl nepřitelem nevědomosti a hřichu, jenž z ní se plodí. Láska ku pravdě a ctnosti a nenávist k bludům a hřichu jsou vznešeným

důkazem vznešenější lásky Tomášovy k bližnímu a člověčenstvu.

Nejen neúnavná činnost spisovatelská, stejně s ní činnost učitelská jest důkazem téže lásky. Kolik času ztrávil světec v síních universitních, přednášeje ohromným davům posluchačů, kolik času ztrávil přípravou ku svým přednáškám! A to vše snad pro vlastní slávu a chválu? Nikoli, těmi již v mládí opovrhnul. Láska k lidu pudila ho ku vznešenému úřadu učitelskému a hledati jen prospěchu bližního a slávy Boží. Pokora jeho nehledala slávy vlastní, a že jí nehledal udělil mu jí Bůh více, než komu jinému.

Nejen však s učitelské stolice hlásal Tomáš pravdu, mnoho času věnoval činnosti kazatelské, a stejný úspěch snahu jeho odměňoval. Ve zpovědnici používal moci klíčův, otvíral kajícím zdroj milosti a jím nebe.

A což přátelství jeho, nesvědčí snad o jeho lásce k bližnímu? Vzájemné ono pouto lásky skutky upevněné, jest nejlepším důkazem, že miloval přítele svého pouze pro jeho dokonalost; přítel mu byl příkladem, podobně jako sám byl vzorem svému příteli. Jako smělý chodec závodil s Bonaventurou; učinil-li tento smělý skok výše k Bohu, již za ním pospíchal, a naopak snaha Tomášova pudila stále Bonaventuru ku předu. Podobné pouto přátelství pojilo svatého Tomáše s bl. Albertem Velikým, s králem Ludvíkem Svatým, s papeži Urbanem IV. a Klementem IV.,

podobně i s mnohými hodnostáři církevními a se zpovědníkem bratrem Reginaldem.

Zvláštní úctu a lásku měl světec ku svým představeným a spolubratřím. Kdykoli byl o něco požádán, snažil vždy svědomitě žádost vyplniti a potřeboval-li sám nějaké služby, požádal tak pokorně, jako by byl služebníkem všech. Krásná naučení a poučné přednášky jeho všude, kamkoli zavítal mezi bratry, jsou rovněž důkazem jeho veliké lásky k bližnímu.

Pravý řeholník vzdav se všeho, co měl a míti mohl, všech radostí a rozkoší časných nemůže míti nedokonalé lásky k rodičům a příbuzným. Nenaříká, potká-li je neštěstí, věda, že kříž nutno nésti každému. Spíše je napomíná, aby kříž svůj nesli odhodlaně, by časné jejich strasti se neminuly s věčnou odměnou. Spíše lká, vida někoho ze svých příbuzných na špatné dráze; tehdy okáže svou velikou lásku, prose Boha, aby hříchy příbuzných mohl odpykati, prodlí celé hodiny na modlitbě, chtěje usmířiti spravedlnost Boží.

Kterak se ve všech těchto vzhledech zachoval světec náš, slyšeli jsme zevrubně. Později pak s klidnou myslí snášel Tomáš zprávy o pohromách, jež stíhaly jeho rod, klidně slyšel o smrti příbuzných členů a své rodiny. „V těch případech“, praví Bartoloměj z Capue, „nebylo znáti sebe menšího hnutí a změny v jeho tazích, bolu svého nevyjevil ani slovy ani jiným způsobem. S klidnou a veselou tváří prosil jiné, aby se za jeho zemřelé příbuzné modlili a při

mši sv. na ně pamatovali, nejvíce však se modlíval sám za blaho jejich duší.“/

Dokonalý křesťan želí zemřelých jen tehdy, když se obává, že byli ve hříchu se světa povoláni; žal taký jest oprávněný, a čím dokonalejší někdo jest, tím déle želí ztráty příbuzného, jenž ve hříchu skonál. Podobný žal a strach měl světec, když uslyšel o smrti svých bratří; Landulf zemřel ve vyhnanství, Raynald v žaláři. Tomáš nebyl jist, odpykali-li utrpením na konci svého života předešlé viny, proto stále se modlil, aby mu stav duší jejich byl zjeven. Milosti té se mu dostalo.

Když Tomáš dlel v Paříži, zjevila se mu za rozjímání sestra, jež zemřela jsouc abatyší kláštera St. Maria v Capui. Zjevila světci, že jest v očištcí, žádajíc, aby po několik dní za ni mši sv. sloužil. Později za pobytu světce v Římě zjevila se mu sestra opět, pravíc, že jeho prosbami a častou obětí mše sv., které za ni obětoval a od jiných bratří dal obětovati, byla z očištcce vysvobozena a že již požívá slávy věčné. Tomáš chtěl milosti oné použiti, aby se přesvědčil též o svém stavu. Proto se ptal, je-li duše jeho v milosti Boží a skutky jeho nejsou-li Bohu nemilé. „Bratře milý“, odpověděla sestra, „stav duše tvé jest výborný a brzy přijdeš za námi do věčnosti, kde větší tebe čeká odměna, než nás všech. Jen zachraň, co již máš!“ Světec však ptal se ještě po stavu svých bratří. „Landulf jest v očištcí a Raynald v nebi“, odpověděla sestra a zmizela.

Nyní teprve přestal světec truchliti nad smrtí svých bratří, byv ubezpečen, že došli téhož cíle, po němž sám toužil, a k němuž všechna jeho snaha a činnost směřovala. Od toho času rozmnožil své prosby za bratra Landulfa, aby brzy muk očistcových byl zbaven. Brzy potom měl světec jiné zjevení. Trval na modlitbách a náhle uzřel anděla s velikou knihou, v níž jména svatých zlatými a azurovými písmeny byla zaznamenána. Světec poznal, že písmena zlatá značí mučeníky, písmena azurová vyznavače. Jaká však byla jeho radost, když mezi jmény zlatými našel bratra Raynalda a mezi azurovými Landulfa! Raynald nejen že zadost učinil za své proviny velkým utrpením, jež snášel v žaláři, protože se proti císaři postavil na stranu papežovu, ano zasloužil si vřaděnu býti mezi hrdiny lásky Kristovy, kteří lásku svou vlastní krví zpečetili.¹⁾

Dosti však již o poměru světcově ku příbuzným a rodičům. Ještě krátce pozorujme, jak se jeví jeho láska k bližnímu v jeho mírnosti.

Mírnost Tomášova objeví se lépe, uvážíme-li okolnosti, jimiž byla zkoušena. Zůstal klidný i při veřejných bohoslovných a filosofických rozpravách, kdy mnohý z jeho protivníkův ostře a hrubšími slovy na něho dorážel. Světec však vždy prostě a jednoduše odpovídal, nikdy nadání svého nepoužil k tomu, aby protivníka svého zahanbil.

Podobně i spisy jeho jsou důkazem jeho mírnosti. Ve svých spisech vyvrátil Tomáš nesčetné množství bludných

¹⁾ Boll. 674 n. 45.

učení a zásad, nikde však není slova ostrého. I když se vši rozhodností proti některému bludu na odpor se postavil, bojoval pouze proti bludu, nikoli proti jeho původci, ježž miloval, doufaje, že se polepší. Kdykoliv uvádí některé místo z církevních učencův a učitelů, šetrně udává, pokud jest pravdivo a jaký jest smysl jeho, bylo-li příliš odvážné a pravdě nepodobné, praví pouze: „Spisovatel odvážil se příliš daleko, myslím, lépe bude takto“ — a uvádí své mínění.

Na neděli květnou kázal v Paříži před velikým davem lidu. Tehdy právě byla ona bouře proti řádům žebravým. Davem lidu protlačil se vyslanec fakulty svobodných umění až před kazatelnu a vyzval světce, aby přestal kázati, načež předčítal rozhodnutí sboru professorského proti řádům, plné urážek a nepravdivého obvinění. Tomáš klidně poslouchal, ačkoli mohl krátce řád svůj obhájit, přece toho neučinil, pokračoval dále o svém předmětě, jak byl počal, takže posluchači více byli dojati jeho mírností, nežli je onen utrhačný výstup mohl rozhněvati.

Celý zevnějšek Tomášův svědčil o jeho svatosti a lásce k bližnímu spojené s mírností, podobně jako srdce rozerované a vášněmi zmítané v celém zevnějšku se jeví. „Již zevnějšek Tomášův“, praví Bollandisté, „působil, že nikdo nemohl chvíli ho pozorovati nebo s ním mluvit, aby nebyl nabyt milosti vnitřního klidu a útěchy.“ ¹⁾

¹⁾ Boll. p. 671. n 37.

21. Andělská nevinnost sv. Tomáše.

Nejkrásnějším a nejvznešenějším vzorem nevinnosti a čistoty nemohou býti než nejvznešenější a nejideálnější bytosti v novém zákoně — Kristus Pán a jeho nejsv. Matka.

Bůh chtěje lidstvu dáti důkaz, jak velice čistotu miluje, sám člověkem se stal, aby příkladem svým povzbudil lidstvo k čistotě a od záhuby je zachránil.

„Z Boží milosti“, pravil při své smrti sv. Dominik, „až do této chvíle zachoval jsem čistotu beze vší skvrny.“ Následoval-li sv. Tomáš sv. Dominika v jiných ctnostech, nemohl ho nenásledovati v čistotě. „Byl tak čistým“, praví Bollandisté, „že ode všech panicem byl nazýván.“¹⁾ Pozorujme však jeho čistotu důkladněji!

Láska k čistotě jeví se u světce našeho od oné doby, kdy poznal rozdíl mezi dobrem a zlem. S dospívajícím rozumem vzrůstá i jeho láska k čistotě, takže ve věku, kdy nejvíce nevinnost bývá ohrožena, dokázal nejlépe, jak ctnosti své si vážil. Vítězství jeho v pokušení jest důkazem jeho veliké čistoty. Vítězství jeho bylo tak dokonalé a Bohu milé, že mu bylo přislíbeno, že neupadne nikdy do hříchu proti sv. čistotě, ano láska Boží udělila mu i mocnou ochranu proti všemu pokušení, pevný štít, jímž všechny útoky měl odraziti. Nepomůže však štít vojínu, jenž by nečinně složil ruce v klín, tím horší byl by jeho pád, že moha se zachrániti a zvítěziti nepovstal k boji. Proto svatý

¹⁾ Boll. p. 708. n. 66.

Tomáš neustále se snažil, aby jeho vinou moc ochranného opasku nebyla překonána. Celým srdcem přilnul k Bohu, stále se obíral nadpřirozenými pravdami, aby jen ducha svého prachem pozemským neposkvrnil. Kristus Pán, Panna Maria a sv. Dominik byli mu vzorem, do jejich ochrany se poroučel, k nim stále zraky upíral, aby ctnost jejich lépe poznal a tím i příkladu jejich lépe mohl následovati. Jeho veliká láska k Bohu dokazuje jeho velikou lásku ke sv. čistotě, neboť Bůh miluje pokolení čisté, a kdo Boha miluje, nutně miluje i ctnost a snaží se jí dojíti a před každou skvrnou uhájiti svou ozdobu časného i věčného života.

„Spíše má člověk voliti smrt, nežli dopustiti se lehkého hříchu“,¹⁾ praví sám sv. Tomáš. Co by asi byl světec volil raději, než těžký hřích nečistoty ! Proto uchopil se všech prostředkův, aby stále byl si svou ctností jistějším. Celý den byl neunavně zaměstnán, časně vstával a první nejkrásnější hodiny trávil připravuje se na mši sv., při nejsv. Oběti planul láskou a zbožností, po díkůvzdání počal vědecké práce. Psal, přednášel, předříkával svému písaři, připravoval se na přednášky a studoval stále. Jeho život jest stálá práce, snaha a modlitba.

Podobně jako Job učinil smlouvu se svými očima. Kterak světec zrak svůj střežil a všemu pokušení se vyhýbal, praví Bollandisté slovy: „Byl mužem velmi svatým a

¹⁾ S. Th. In 4. Sent. d. 19. quaest. 92. a. 3.

varoval se zbytečné rozmluvy s osobami druhého pohlaví.¹⁾ Jiný prostředek, jehož světec k zachování čistoty po celý svůj život přísně používal, byla střídmost. Odstraň příčinu, odstraníš i následek. Bujnost tělesná jest z dobrého pokrmu; kdo se v jídle umrtví, zbaví se bujnosti tělesné, a zlý duch, střídmostí byv překonán, k nestřídmosti nepokouší. Světec však uznával, že jedině na Boha možno spoléhati, proto nejen že sám dle své síly se přičinil, stále se utíkal v ochranu Boží a Panny Marie. Jeho prosby byly vyslyšeny, a snaha jeho hojně odměněna, poslyšme jen svědectví jeho spolubratří!

Bratr Raymund Severus potvrdil po smrti světcově několikráte svědectvím i přísahou, že bratr Tomáš, s nímž po sedm let v pravém přátelství žil, za celou onu dobu ani jedenkrát i ze sebe menšího hříchu proti sv. čistotě se neobvinil. Raymund znal svědomí Tomášovo a Tomáš Raymundovo, neboť byli sobě navzájem zpovědníky a každodenně přede mší sv. navzájem se zpovídali.²⁾

Pozdější zpovědník světcův Reginald z Piperna provázel ho na cestách a byl mu po několik dní až do smrti věrným druhem. Při pohřbu světcově dosvědčil lidu a výrok svůj později potvrdil přísahou, že zpověď světceva, když smrt již očekával, byla tak prostosrdečná a beze všeho těžkého hříchu, jako by to byla zpověď pětiletého dítěte.³⁾

¹⁾ Boll. 708. n. 66.

²⁾ Boll. p. 668. n. 28.

³⁾ Boll. 668. n. 28., 678. n. 64.

Vilém de Tocco píše o jistém řeholníku, jemuž ctnosti Tomášovy následovně byly zjeveny :

„Jistý řeholní bratr, jenž měl velikou úctu ku sv. Tomáši a popsal jeho život, jel později do Říma, aby urychlil svatořečení Tomášovo, byl však bouří přinucen zůstatí několik dní v přístavě v Astuře. Chtěje se upokojiti, že nemohl ihned dále cestovati, prosil v duchu sv. Tomáše, aby mu zjevil některá tajemství ze svého života. Modlil se dlouho se slzami; k ránu usnul a ihned uzřel, an světec pln síly a zdraví k němu se blížil. S ním přicházel ještě jiný řeholník, kterého světec za svého života od řádu byl přijal a jenž rovněž záhy zemřel. Řeholník raduje se, že světec jest mlád a pln síly, pravil jeho spolubratru: „Bratr Tomáš zdá mi se býti o něco mladší než ty.“ Světec však odpověděl sám : „Všickni svatí jsou na pohled mladí.“ Řeholník byl by se rád dověděl, napsal-li dobře život Tomášův, proto se ho tázal: „Mistře, napsal jsem váš celý život, v jedné věci však nemám jistoty; řekněte mi přece, je-li skutečně všemu tak, jak jsem napsal. Jest skutečně pravda, co mi vyprávěl bratr Petr ze Sezzy, že jste byl při své smrti tak čistý a nevinný, jako dítě po křtu svatém?“ Po těch slovech odvrátil se světec, jako by chtěl ukrýti ruměnec, jež mu chvála ta vynutila, načež pravil: „Ano, tak tomu jest, avšak neřekl ti toho bratr Petr, nýbrž můj bývalý průvodce Reginald.“

Za poslední důkaz čistoty Tomášovy uvádíme jeho velikou moudrost. Ve zlovolnou duši nevejde vědomost

a nebude bydliti v těle, které poddáno jest hříchům.¹⁾ Moudrost jest tehdy známkou duše ctnostné a srdce čistého. Proto sv. Tomáš, jako byl nazván největším učencem mezi světci a největším světcelem mezi učenci, může býti nazván nejkrásnějším vzorem čistoty a nevinnosti mezi jinými učenci a světci. Proto také církev sv. odporučuje příklad a ochranu jeho mládeži a zvláště studujícím, zároveň s ním sv. Aloisia z Gonzagy a Stanislava Kostku, kteří jako v jiných ctnostech, rovněž i v čistotě příkladu Tomášova hrdinně následovali.

22. Neobyčejné vědomosti sv. Tomáše.

„Odkud jsou neobyčejné vědomosti Tomášovy?“ ptali se s podivem jeho vrstevníci, a dosud podobně se otáží, kdokoli jeho vědecká díla studuje.

„Vše mohu skrze Toho, kterýž mne posiluje“,²⁾ praví Apoštol Páně. Podobně mohl zvolati svatý Tomáš, neboť nespolehal nikdy na sebe, nýbrž pouze na pomoc Boží, jenž nadání a vědomosti dává a zachovává. První příčinou vědomostí Tomášových, zdrojem hlavním a nevyčerpatelným, jest tedy Bůh sám.

Světec neustále po Bohu toužil, Boha nade všecko miloval a bližního v Bohu a pro Boha. Neustálou modlitbou byl stále spojen se zdrojem pravdy — s Bohem. „Žádal jsem, a dán jest mi rozum, vzýval jsem Boha, a vešel ve

¹⁾ Kniha moudr. 1, 4.

²⁾ Filip. 4, 13.

mne duch moudrosti“¹⁾ — mohl by o sobě říci světec, jakož se praví v knize moudrosti. Bůh nezamítne proseb svých spravedlivých, nýbrž otevírá jim svou milostí přebohaté příklady své moudrosti.

Druhým hlavním pramenem vědy Tomášovy jest tedy jeho stálá modlitba a veliká láska k Bohu, stálé spojení s Bohem; proto i světec říkával, že vědomostí svých nenabyl tak vlastní snahou, spíše že si jich od Boha vyprosil.

Zdroj veškeré pravdy — Bůh — tak velice vábil ducha světcova, že říkával, že vědomost se nemá hledati mimo Krista.²⁾ Kdykoli však jméno Spasitelovo vyslovil, nemohl nemysleti na jeho božskou smrt a na jeho kříž, proto volil sobě kříž za knihu pravé moudrosti. Z knihy té chtěl poznati Boha a prozkoumati sebe. „Nešťastný jest člověk“, volá se sv. Augustinem, „nešťastný člověk, který zná vše jiné, Tebe však, Bože, nezná; šťastný však, kdo zná Tebe, byť i jiných věcí neznal!“³⁾ Kříž byl sv. Tomáši zdrojem milostí v duchovním životě, kříž působil, že světec volil cestu kříže, opovrhnuv světem, kříž byl jemu chloubou dle slov Apoštolových: „Odstup ode mne, abych se chlubil, leč v kříži Pána našeho Ježíše Krista, skrze něhož ukřižován jest mi svět a já světu.“⁴⁾ „Ve

¹⁾ Kniha moudrosti 7, 7.

²⁾ S. Th. Lect. 1. inc. 2. Ep. a. Col.

³⁾ Tamt.

⁴⁾ Galat. 6, 14.

kříži jest obsažena všeliká chloubá lidská“, praví světec, „a všeliká moudrost.“¹⁾ Kříž a ukřižovaný Spasitel nebyli světci toliko zdrojem moudrosti, s kříže uslyšel i svědectví o pravdě svého učení: „Dobře jsi o mně psal.“

Podobně jako z kříže, čerpal sv. Tomáš neobyčejnou moudrost z tajemství nejsv. Svátosti. Jedině pro tajemství nejsv. Svátosti prohlásil arabský filosof Averroes náboženství křesťanské za nemožné. Naopak sv. Tomáš našel v nejsv. Svátosti nevyčerpatelný zdroj pravdy; věrou povznesl svůj rozum nejvýše ze všech filosofů a bohoslovců, proto i tajemný hlas s oltáře potvrdil rozhodnutí jeho ve sporu mezi professory university pařížské: „Dobře jsi o mně psal, pokud rozumu lidskému možno pochopiti.“

Na rozum a na své nadání nespoléhal světec nikdy. Kdykoli měl o vznešených pravdách sv. náboženství rozhodnouti, věděl, kam se utéci, a důvěra jeho nebyla sklamána. Poslyšme jen, co sám praví: „Vlastního poznání pravd bohoslovných nabývá člověk zjevením, nikoli však přirozeným rozumem. Proto tedy úkolem rozumu jest pouze víru odůvodňovati pravdami jiných věd, jež s věrou mají souhlasiti, neboť cožkoli v jiných vědách víře odporuje, má býti jako klamné a nepravé zavrženo“²⁾ Člověk nemá rozumem svým hledati věci, jež převyšují schopnost poznání lidského, avšak zjeví li mu je Bůh, má zjevené pravdy věřiti.³⁾ Z těchto výroků jest zřejmo, že světec

¹⁾ S. Th. Lect. 4. inc. 6. Ep. a. Gal.

²⁾ S. Th. S. Theol. I. q. 1. a. 6. a 2.

³⁾ S. Theol. I. q. 1. a. 1. a. 1.

považoval zjevení Boží za hlavní zdroj svých bohoslovných vědomostí. Při své smrti, jak již řečeno, zjevil svému zpovědníku, že všechny pochybnosti a nesnáze buď přímlovou nejsv. Panny nebo přímo láskou Boží mu byly vysvětleny a pravda vždy odhalena tam, kde vlastním rozumem nemohl si pomoci.

Dosud jsme pozorovali prameny vědy sv. Tomáše, jichž se mu milostí dostalo. Krásně však se na něho hodí naše přísloví: „Člověče přičiň se a Bůh ti pomůže.“ Světec napřed snažil se sám a jen tam, kde dále nemohl, prosil Boha o pomoc. Více snažil se sám sobě pomoci, ne snad, že by v pomoc Boží nebyl důvěřoval, nýbrž že věděl, že Bůh jen tehdy pomůže, když člověku nedostává se sil, aby sám si pomohl.

Především ctnost sv. čistoty a zdržlivosti všestranné nemálo přispěla světci, že ve vědách tak vynikl. Či nebyl světec náš divuplným vzorem čistoty a střídmosti? Nejkrásněji se na něm naplnila slova písma svatého, že totiž moudrost přebývá jen v duši neposkvrněné a v těle čistém, opouští však každého, kdo poddán jest hříchu.¹⁾ Andělská čistota byla sv. Tomáši zdrojem nadpřirozeného poznání. V čistém srdci jeho stále se odrážel obraz Boží — obraz Pravdy, nikdy nebyl zakalen mrakem těžkého hříchu, proto světec pochopil a poznal více, než kdokoli jiný, jenž se mu čistotou nevyrovnal. Právem tedy praví se v církevních hodinkách řádu kazatelského o slavnosti světcově:

¹⁾ Kn. Moudr. 1, 4.

„Mysl čistá s květem bílým
duše jeho čisté
předcházely během čilým
v slunce pravdy jisté.“ ¹⁾

Poznali jsme již velikou pokoru sv. Tomáše, i tato jest pramenem jeho moudrosti. Pyšný domnívá se, že rozum jeho jest měřítkem pravdy. Naopak pokorný vždy raději pochybuje o svých vědomostech, proto stále se snaží poznati více a přiblížiti se pravdě. Pravda čistá, jediná a věčná není než v Bohu, proto pokorný blíží se stále rozumem a moudrostí k Bohu; čím více Boha poznává, tím více před ním šíji svou kloní a když úplně se ponížil, poznal nejvíce pravdy, jíž není schopen pochopiti duch pyšný. Pokora vzorná a neobyčejná jest tedy opět zdrojem moudrosti Tomášovy. Až ku prachu se ponížil, proto až do nebe duchem se povznesl, nahlédl v tajemství Boží, poznal je a ještě více šíji sklonil uznávaje, že pramálo i největší učenec o Bohu může poznati.

Neobstojí nevinnost a čistota, proto ani moudrost neobstojí bez opatrnosti. Jak těžko jest chodci ubírat se cestou, od níž na všechny strany jiné cesty odbočují, aby přece s určitým cílem se neminul! Jak těžko jest zachovati správný směr ve filosofii a v bohosloví, toho důkazem jest mnoho učenců, kteří s cesty pravé se odchýlili a zbloudivše i jiným cestu k bludům ukázali.

¹⁾ Ant. 2. in I. Noct. Mentis innocentia flosque puritatis exstiterunt praevia luci veritatis.

Jako smělý chodec ubírá se Tomáš cestou pravdy, podpíraje se opatrností, neboť v pravo i v levo není již pravdy, alespoň ne čisté, dále pak zejí propasti bludů. Opatrně světec pozoruje jednotlivé bludy, srovnává je mezi sebou a udává, kolik pravdy a kolik nepravdy obsahují, aby jiným připravil cestu ku pravdě a naučil je rozeznávat ji od nepravdy. Dalším zdrojem vědomostí světcových jest tedy jeho opatrnost, k níž sám Spasitel napomínal apoštoly své: „Buďte opatrní jako hadové a prostí jako holubice!“¹⁾

Opatrnost nemůže býti bez poznání. Poznání však není bez námahy, beze studia. Důkazem toho jest sám sv. Tomáš; veliké poznání a vědomosti jeho jsou z velké části plodem jeho ohromné činnosti, snahy a stálého studia. Snahu svou ukazoval světec již v nejútlejším mládí. Bollandisté praví, že již v klášteře Monte-Cassinském často vzdálil se ode hry svých soudruhův a učil se něčemu s papíru, na nějž si hlavní věci zaznamenával.²⁾ V pozdějším životě rozdělil si celý den tak, že mimo nepatrnou chvíli, kdy spánkem a pokrmem se posilnil, ostatní čas výhradně věnoval modlitbě a studiu, takže v jeho životě nebylo ani chvíle, jež by posvátné snaze nebyla zasvěcena.³⁾ Modli se a pracuj! — bylo jeho životní zásadou, jí došel veliké svatosti a moudrosti. Uplynulý čas nevrátí se zas, proto použil každé chvíle, vždy směle kvapil ku předu.

¹⁾ Mat. 10, 16.

²⁾ Boll. 660. n. 5.

³⁾ Boll. 669. n. 30.

Snaha vždy více poznati může směřovati ku pravdám, které jiní učenci již odhalili, nebo ku pravdám dosud neobjeveným. Pravdy již odhalené snažil se světec poznati ze spisů jiných učencův a proto pravil: „Studium lidské zmůže velmi mnoho, když člověk mocně s úctou přilne k naukám bývalých učenců, nezanedbávaje jich leností a neopovrhne jimi pýchou svojí.“¹⁾ Pravdy dosud neobjevené snažil se světec poznati tím, že bedlivě hledal pravého významu písma sv., snažil se prozkoumati tajemství přírody, poznati sebe a bytosti vyšší.

Písmo sv. nezamlouvá se svým zevnějškem, neboť jest doslovným překladem z původních řečí. Sv. Augustin praví, že se chopil písma sv., aby poznal jeho cenu; jsa řečníkem pozoroval pouze jeho sloh a s nelibostí je odložil, neboť zjevilo se mu ve své zevnější neuhlazené podobě.²⁾ Později však pravil, že písmo sv. není známo pyšným, není přístupno hochům; zevnějškem že jest sice prosté, smyslem však vznešené a zahalené rouškou tajemství.³⁾ Ceny písma sv. nepozná, kdo je čte jen povrchně. „Písmo svaté,“ praví opět Augustin, „jest mnohdy nejasné a nepochopitelné, aby pýcha naše snahou byla krocena.“⁴⁾ Sv. Tomáš denně čítával písmo sv., rozjímal o něm a hledal pravého smyslu v jednotlivých částech jeho. Výsledkem

1) S. Theol. II. II. q. 44. a. 3. a. 3.

2) S. Aug. Conf. I. III. c. 5. 1.

3) Tamtéž I. III. c. 5, 1.

4) S. Aug. L. 2. de Doct. Christ. c. 42.

jeho snahy jsou nejen krásné výklady písma sv., nýbrž vůbec veliká část jeho moudrosti, jest důsledkem pilného studia knihy knih.

Podobně jako čítával sv. Tomáš v písmě sv. a hloubával o jeho pravdách, tak čítával i v knize přírody a snažil se vniknouti do tajů jejích.

„Stromy a kamení naučí tebe, čeho nemůžeš od učitelů uslyšeti,“ praví sv. Bernard. Z účinku poznává se příčina, proto poznáváje přírodu světec poznával i Boha, jenž jest příčinou přírody. Bůh však jest zdrojem vší moudrosti, proto světec, poznáváje ve přírodě Boha, poznával ve přírodě jeho moudrost, příroda mu byla zdrojem poznání a moudrosti.

Pohlédneme-li zpět na dosavadní látku této hlavy, není nesnadno jednotlivé části v souhrn spojit. Zdrojem moudrosti Tomášovy jest především Bůh, jenž neobyčejné nadání mu udělil. Z Boha čerpal světec svou moudrost pozoruje ho v poměru k přírodě a přírodu v poměru k Bohu. Cesta však, jíž k moudrosti spěchal, jest jeho snaha a ctnostný, svatý život.

A co jest plodem moudrosti Tomášovy? Především jeho učení. Jest zřejmo, že nikdo nemůže něčemu učit, čeho sám nepochopil. „Sv. Tomáš byl poslán od Prozřetelnosti“, praví Hettinger, „více ještě než Origenes proti Celsovi, než Athanasius proti arianismu, než Augustin proti pelagianismu, než sv. Bernard proti Abelardovi. Jako maják strmí v temné minulosti a vysílá do dálky, do

pozdějších století, světlo ducha svého.“¹⁾ Svou dobu naplnil září své moudrosti, aby však i o potomky bylo postaráno, uložil své vědomosti do svých spisů, jež jsou druhým plodem jeho moudrosti.

Obsahem dělí se spisy světcovy ve filosofické a bohoslovecké, v díla vlastní a ve výklady ku spisům jiných mužů. Hlavní velikolepé dílo obsahu filosofického jest jeho „Suma proti pohanům“ (Summa contra Gentes vel S. philosophica), hlavním dílem bohosloveckým jest nejvýbornější a největší dílo světcovo, jeho velebná „Suma bohosloví“. Z výkladů světcových jsou hlavní ku spisům Aristotelovým a dva výklady k Sentencím Petra Lombarda. Ku čtyřem evangeliím sepsal výklad „Zlatý řetěz“ (Catena aurea). Kromě těchto hlavních spisů zanechal světec množství důležitých menších spisů.

Záhy pod jménem světcovým objevily se i některé jiné spisy; původcové jejich chtěli je rychle rozšířiti, vydali je pod jménem učence tak znamenitého. Avšak světec sám sepsal tolik knih, že jest jedním z nejplodnějších spisovatelů. Toho času nemohly se knihy rychle šířiti, nebyloť tisku. Za blaženého se považoval, kdo měl opis některé knihy světcovy; když však tisk usnadnil šířiti duchovní plody učenců, rozšířily se spisy Tomášovy po Evropě a po všech dílech světa.

Není snad učence, k jehož spisům by více znamenitých mužů bylo psalo výklady. Až do počátku XVIII. století

¹⁾ Hettinger, Timotheus p. 194.

bylo již přes 800 vykladatelů sv. Tomáše a mezi nimi více než 180 z řádu kazatelského Uvedli jsme již v pojednání o „Sumě bohosloví“ některé znamenité vykladatele z řádu kazatelského. Stejně jako oni snažily se i jiné řády, hlavně karmelité a jesuité, čerpati pravdu z bohatého zřídla spisů Tomášových.

Spisy sv. Tomáše byly často přeloženy do různých řečí. Již za života světcova byla jeho „Suma filosofická“ přeložena do řečtiny a hebrejštiny; dle všeho i pojednání „Proti bludům řeckým“ bylo do řečtiny přeloženo. Brzy po smrti Tomášově přeložil jeho řeholní spolubratr Vilém Bernardi z Gaillaku různé jeho spisy do řečtiny. Mnozí ze španělských učenců náboženství židovského přeložili jiná díla světcova. Ali ben Josef Xabillo učil se latině jen proto, aby mohl spisy sv. Tomáše studovati a překládati. Don Isák Abarbanel učinil podobně a nazval světce největším učencem mezi učiteli křesťanskými. Bartoloměj Malý, apoštol armenský, přeložil třetí díl „Sumy bohoslovecké“ a „Sumu filosofickou“ na jazyk armenský. Jesuita P. Rugli přeložil „Sumu bohosloveckou“ na jazyk čínský; P. Magaillaus vypracoval v téže řeči dílo „O zmrtvýchvstání zemřelých“. Dílo to jest pouze souhrn příslušných výroků sv. Tomáše. Není divu, že spisy světcovy byly přeloženy do předních řečí evropských; přece však latina, zvláště ona skromná a jednoduchá latina světcova, nejlépe se hodí jeho spisům, proto nejlépe světci porozumí,

kdo v latině díla jeho studuje. Sv. Tomáš spisoval pouze latinsky, k tomu však znal i dobře italsky, francouzky a německy. Zdá se, že znal dobře i řecky, ačkoli řečtina tehdy jen zřídka byla pěstována; důvodem toho jest, že světec uvádí velmi přesně místa ze spisův Aristotelových, čehož by snad nebyl mohl, kdyby řečtiny nebyl znal. K tomu sám praví, že některé spisy Aristotelovy studoval dříve, než byly do latiny přeloženy.

Důkazem neobyčejné bystrosti světcevy jest, že mnohdy i čtyřem písařům o různých předmětech předříkával, ano mnohdy unaven jsa dřímал, aniž něco nesprávného pronesl. Cožkoli četl nebo slyšel, zapamatoval si tak, že dovedl později jednotlivá místa přesně uvést.

Následkem duševní bystrosti a sv. života Tomášova má jeho učení mnoho vynikajících vlastností.

Slova písma sv. „moudrý jsi, jako má moudrost anděl Boží, abys porozuměl všechněm věcem na zemi“ ¹⁾ velmi se hodí na sv. Tomáše, jeho moudrost byla v jisté míře podobna moudrosti andělů. Bůh nepřemýšlí, vše mimo sebe vidí v sobě, i sebe vidí v sobě. Anděl rovněž nerozvažuje, vidí vše, co Bůh mu dává vědět. Naopak člověk přemýšlí, z věcí poznaných poznává neznámé; jeho rozumová činnost budí se působením zevnějších předmětů a směřuje k nim, aby je poznala. Moudrost sv. Tomáše podobá se potud moudrosti andělů, že rozumem svým v základních, všeobecně známých pravdách, bez uvažování viděl i pravdy

¹⁾ II. Král. 14, 20.

jiné. Od moudrosti jiných učenců se jeho liší tím, že světec v základních pravdách rozumu lidského dle zákonů logických odkryl více pravd neznámých.

Jinou vlastností moudrosti a učení Tomášova jest svatost a skromnost. Jest úplně přirozeno, že světec moudrost svou spojil se svatým životem, svatost a ctnosti byly zdrojem jeho moudrosti. Psal pouze proto, aby dobré přesvědčil a v ctnostech a ve svatém životě upevnil, aby protivníky pravdy nevývratnými důkazy o nepravdě jejich zásad přesvědčil a k životu ctnostnému v Bohu navrátil. Tím také vysvětlí se neodolatelná moc, jíž působí spisy světcovy na duše věřících, takže papež Klement VI. pravil, že celá církev shromažďující plody duchovní úrody ze spisů jeho moudrosti a nauky vůní oněch plodů stále se sílí.

Učení sv. Tomáše dále jest vznešené a spočívá na pevných základech. Jest vznešené jednak, že pojednává o předmětech vznešených, jednak i pro způsob, jímž o nich pojednává. Hlavním předmětem celé spisovatelské činnosti světcovy jest Bůh, jeho vlastnosti a činnost, poměr všeho tvorstva k Bohu, tvorstvo samo o sobě a v poměru k Bohu, hlavně poměr člověka, v němž záleží jeho celý mravní život a oslava po smrti. Světec pojednal o vznešeném tom předmětě tak, že možno o jeho spisech říci, že obsahují v sobě všechnu velebu písma sv., všecku moudrost církevních učitelů, učenost bohoslovců a hlubokost filosofů doby křesťanské i pohanské. Rozumem svým spojil sv. Tomáš rozum všech. Právě proto spočívá jeho učení na pevných,

mocných základech, podobajíc se mohutné tvrzi. Všecku moudrost spojil v jediný celek, očistiv ji od nepravdy dob předkřesťanských; základní pravdy filosofické postavil jako mohutné sloupy, aby podpíraly velebný chrám bohosloví křesťanského. Nikoliv neprávem nazývají životopisci svatého Tomáše Šalomonem, neboť jako jemu dal Bůh moudrost bohatou jako písek, který jest na břehu mořském, takže byl moudřejší nežli všickni lidé a mluvil o stromech od cedru, kterýž jest na Libanu, až do yzopu, kterýž vyrůstá ze zdi; i přicházeli ze všech národů poslouchat moudrost jeho.¹⁾ Ačkoli spisy světcovy jednají o pravdách nejvznesenějších, přece jsou podány tak, že jim snadno i méně vzdělaní mohou porozuměti. Nejslavnější dílo svoje „Summa bohosloví“ psal světec především pro kleriky svého řádu, jimž ji také věnoval. Vše pojednává krátce a jasně, užívá přesných výrazů a varuje se zbytečných oklik; proto jeho vykladaelé mohli obšírně o jednotlivých jeho spisech na základě jeho učení pojednat. V každém spise řídí se dle přesně vypracované osnovy, takže jednotlivé části logicky jsou spojeny a navzájem se doplňují a vysvětlují. Proto souhlasí učenci, že světec nerozvížitelným poutem míru spojil tři věci, jež si obyčejně odporují, totiž množství látky, o níž jedná, stručnost a srozumitelnost. Proto i jesuita P. Labbe jaksi upřílišně doznává, že výše než Summa světcova není než světlo slávy.

¹⁾ II. Král. 4, 29—34.

Světec neustále toužil po Bohu, a protože Bůh jest Pravda, toužil světec stále po pravdě; nepravda tak se mu protivila, jako lhostejnost a chladnost k Bohu. Protože Boha tak vroucně miloval, dáno mu, aby ve svém učení nikdy od pravdy se neodchýlil. Pravda beze všeho stínu nepravdy jest ozdobou a vynikající vlastností jeho spisů, proto i nikdo jim nemůže odolati, „neboť pravda nezná ustoupiti zlobě, kdo jí laje, ten ji zastává“, jak praví náš básník. Svědectví pravdy spisům Tomášovým dává Sixtus Senensis: „Kdežto v knihách mnohých slavných učitelů církevních možno jen opatrně čísti a pomaloučku pokračovati, aby čtenář neopatrně nezabředl do mínění a zásad nejistých, slavnému a téměř božskému tomuto muži — sv. Tomáši — od Boha byla udělena taká jistota jednotlivých pravd a mínění, že čtenář jeho spisů jest dalek všeho bludu a bezpečen přede vším pádem. Bez překážky volně může pokračovati jako po nějaké bezpečné cestě, jež jest uhlazena všeobecným míněním církevních Otců; dalek jest neschůdných chodníků a doupat jednotlivých bludů, jež neopatrné často k sobě svedou do bludiště, z něhož nemožno nazpět se dostat.“¹⁾

Tyto a mnoho jiných znamenitých vlastností zdobí díla Tomášova. Každá věc veliká však mívá protivníky. Nikoli vinou světcovou, nýbrž bouřemi časovými a mravními chorobami člověčenstva byly spisy Tomášovy uvrženy v zapomenutí, zatím co církev sv. chabla, a celé národy odštěpivše se tím zuřivější boj proti ní počaly, čím více

¹⁾ Bibliot. s. l. 4. p. 328.

lásky její byly zakusily. Doba zapomenutí však již minula. „Divný zjev!“ praví Hettinger, po stoletích opovržení a zapomenutí, jež přenesla se nad učitelem andělským, bylo vyznati učenému a váženému učiteli práva takto: „Nemohu od sebe odvrátiti výtky nevědomosti, avšak výtku ona rozhodně větší tíží dopadá na moderní filosofy a protestantské bohoslovce, kteří zanedbali těžiti z velikolepých myšlenek muže tohoto veleslavného. S podivem táži se sebe sama, kterak jen bylo možno, že takové pravdy, byvše již objeveny, od naší protestantské vědy mohly býti zapomenuty? Kolika bludných cest byla by se uchránila, kdyby na ně byla pamatovala! Co se mne týče, snad bych ani knihy své nebyl započal, kdybych pravdy ony byl znal, neboť základní myšlenky, o nichž jsem pojednal, nacházíme již u onoho velikého myslitele, jenž je vyslovil úplně jasně a úplně ve pravém smysle.“¹⁾

Dále praví též spisovatel: „Nebylo mu přáno učiti a žíti tak dlouho, jako jeho učiteli a řeholnímu spolubratru Albertu Velikému, avšak poměrně v málo letech vykouzlit svou činností učení, jež hojných plodů neslo, a jimiž pozdější pokolení se sytila. Čím více věků nás od něho dělí, čím ve větší dálce ho pozorujeme, tím mocnější a obrovitější se nám jeví, tím se zvětšuje.“²⁾

Pravou mohutnost vědomostí Tomášových, bystrost jeho rozumu, sílu jeho úsudku a hloubku jeho názorů

¹⁾ Hettinger, Timotheus p. 194. (Ihering.)

²⁾ Tamtéž p. 195.

pozná jen ten, kdo díla jeho studuje. V nich žije světec dále a jeví se ve světle tím jasnějším a velebnějším, čím hlouběji kdo do spisů jeho vnikne. Vrstevník světcův, bratr Jakub z Viterba, professor bohosloví a arcibiskup Neapolský, říkával, že pevně věří, že Spasitel světa poslal apoštola Pavla, aby zákonu jeho svět učil, potom že poslal sv. Augustina a po něm sv. Tomáše Akvinského, po němž již nikdo tak veliké moudrosti míti nebude. Rovněž říkával, že moudrost světcova jest více darem Ducha svatého, než výsledkem lidského bádání.¹⁾

23. Kazatelská činnost sv. Tomáše a jeho obraz.

Činnost vědecká omezuje se pouze na lidstvo vzdělané, více mezi lid vniká činnost kazatelská. Sv. Tomáš prospěl v oboru vědy nesmírně církvi sv. a člověčenstvu, avšak pouze ten může čerpati pravdu z nevyvážené hlubiny jeho spisů, kdo vědou se zabývá.

Řád sv. Dominika pojí k podmínce svatého života a neustálého studia též úřad učiti jiné, a v obor úřadu učitelského patří i vznešený úřad kazatelský. Řád kazatelský, jak již jeho jméno značí, byl řádem horlivých kazatelů. Tak na př. sv. Vincenc Ferrerský kázal po dvacet let mnohdy i třikrát denně a míval až 80.000 posluchačů. Tomáš nemohl se výhradně věnovati úřadu kazatelskému, proto však kázával, kdykoliv činnost vědecká mu toho

¹⁾ Boll. 714. n. 83.

dovolovala. „Slova povzbuzují, příklady táhnou“ praví přísloví. Obojím způsobem kázal světec, slovy i příkladem; pozorujme napřed, jak příklad jeho působil na lid!

Kolik ctností měl sv. Tomáš, tolika hlasy volal příklad jeho svatosti. Příkladem kázal, kdekoliv se objevil: svým spolubratřím, v kostele při mši sv. i když posluhoval, kázal svým žákům, sborům professorským, hlavně však lidu, s nímž se stýkal. Láska k Bohu pobádala jej, aby ve všech, s nimiž počal mluvit, roznítil plamen lásky Boží. Kdo ohni se blíží, sám vzplane žářem; proto, kdo se svatému Tomáši přiblížil, nemohl než zanícen býti láskou k Bohu a povzbuzen ke všemu, co Bůh konati velí, a to jen z lásky k němu. Podobně jako lásku k Bohu šířil světec i lásku k nejsv. Panně. Ji volil si za vzor svatosti, jí přednášel svoje prosby, pod její ochranný plášť se utíkal, její pomocí snažil se cíle svého dosíci a zakusiv její ochrany, pomoci a přimluvy, nemohl než příkladem svým budit ctitele marianské.

Což říci o jeho pokoře a poslušnosti, o jeho lásce k bližnímu a mírnosti! Celý život jeho byl neustálým důkazem těchto ctností, proto příkladem svým stále hlásal pokoru, poslušnost, lásku k bližnímu a mírnost. Což říci o andělské jeho nevinnosti! Vášně se jeví v celém zevnějšku, avšak i nevinnost se jeví v celém zevnějšku. Proto byl sv. Tomáš překrásným vzorem čistoty čistotným i hříšným. Čistý poznal z příkladu jeho velikou cenu čistoty a tím více si jí vážil, hříšník poznal bídu svoji a počal po ztraceném

pokladu opět toužiti. Příkladem nevinnosti kázal světec a káže dosud blavně studující mládeži, jíž byl dán za ochránce a příklad svatého a nevinného života.

„Tout homme fait sa statue — každý člověk pracuje o své soše“ praví slavný P. Lacordaire. Na nikoho snad nehodí se slova tato lépe, než na sv. Tomáše. Počal již v útlém mládí neunavně a pilně pracovati a snažil se až do posledního okamžiku svého života. Vzorem mu byl vznešený ideal, po němž toužili svatí, dlátem (byla mu láska k Bohu; vše bez milosti otesal a odstranil, co duševní jeho kráse se protivilo. Když tělo jeho nebylo schopno býti déle sídlem velikého ducha jeho, toužíc navrátiti se do země, z níž povstalo, tehdy duch Tomášův podobal se již umělecké soše, takže si zasloužil umístněnu býti mezi vzory duchovního života v nebi. Památka jeho však trvá dále a všem, kdož jsou pevné vůle a chtějí světce následovati, jeví se jako překrásný vzor. Kdo jej uvidí — nezapomene, a kdo počne dle něho pracovati o soše vlastního života duševního — vykoná jistě dílo krásy věčné. Počet věrných následovníků Tomášových hlásá zjevně, jak výborně světu kázal svým příkladem.

Světec však nekázal pouze příkladem, kdykoli jen mohl spěchal s radostí na kazatelnu a se zanícením zvěstoval slovo Boží. Devětadvacátý svazek nového vydání všech spisů jeho obsahuje sbírku 142 kázání o evangeliích a epištolách celého roku a 83 kázání na vynikající svátky roku církevního. V jiném svazku jest ještě 55 krásných

kázání, z nichž nejhlavnější jsou: kázání na první neděli adventní před universitou pařížskou, kázání v Milaně před lidem a duchovenstvem, a kázání o slavnosti Božího Těla před sborem kardinalským.

Jest jisto, že z kazatelské činnosti světcovy zachovaly se jen nepatrné zbytky, a že veliká část jeho kázání se ztratila. Dle svědectví vrstevníků kázával světec náš často a na různých místech; po několik roků kázával po celý postní čas. Za papeže Urbana IV. byl papežským bohoslovcem a kazatelem a kázával po tři roky, kamkoli papež se svým dvorem zavítal.

Kdykoli měl kázati, připravil se důkladně a posilnil se modlitbou. I ve svém úřadě kazatelském jeví se jako dokonalý filosof a bohoslovec, neboť přesně pokračuje dle sestavené osnovy, jednotlivé části důkladně probírá. Více přesvědčuje než rozohňuje, věda, že přesvědčení působí jistěji a pravidelněji, než chvilkové zanícení, jež obyčejně tak rychle mizí, jak povstává, a bez přesvědčení neprospěje, nýbrž spíše ducha unaví.

Před učenými kázal světec učeně, před prostými prostě. Nejvznešenější pravdy sv. náboženství vysvětloval tak dovedně, že lidé beze všeho vzdělání úplně jemu porozuměli. Nikdy nehledal vlastní chvály, pouze prospěchu svých posluchačů a slávy Boží.

„Divuplný onen učitel“, praví Vilém de Tocco, „jehož celá mysl byla obrácena pouze k Bohu a k věcem nebeským, a jehož duše naplněna byla nekonečnou láskou

k bližnímu, snažil se ve všech svých kázáních zalíbiti se Bohu a prospěti věřícímu lidu. Varoval se všemožně zbytečných řečnických obrátů a rozvláčnosti, již lid spíše se unaví než vzdělá, sledoval pouze význam slov písma svatého, nebo některých církevních učitelů, o nichž kázal, mluvil pouze o tom, čemu lid snadno mohl porozuměti a čím ku spáse jeho mohl přispěti. O předmětech obtížných a nesnadno pochopitelných raději mluvíval ve svých školních přednáškách. Proto také lid ho poslouchal s takovou zbožností, jakoby slyšel mluvit k sobě Krista Pána. Čemu světec slovem učil, potvrzoval i skutky svými, neboť nebyl by se opovážil o něčem kázati, čeho by s milostí Boží dříve nebyl činil.“¹⁾

Mylno by bylo domnívati se, že světec snad kázal suchoparně. Kdykoli předmět řeči jeho toho vyžadoval, dovedl mocně a přece mírně mluvit k srdci svých posluchačů, že nemohli mnohdy odolati, aby citů svých, radosti nebo lítosti, na jevo nedali. Světec jako by znal srdce svých posluchačů, volil za předmět svých kázání právě ony pravdy, jež nejlépe mohly rány zahojiti, slzy utišiti, důvěru obnoviti a lítost vzbuditi.

„Když sv. Tomáš po návratu z Paříže ve věčném městě prodléval“, praví jeho životopisec, „bylo mu rozkázáno kázati po celý postní čas ve velechrámě svato-peterském. Jeho slova tak působila na posluchače, že celý papežský dvůr se přeměnil. Na veliký pátek kázal tak

¹⁾ Boll. 675. n. 49.

dojemně, že lid v slzách tonul; o zmrtvýchvstání Páně líčil však tak úchvatně slávu a velebu oslaveného Krista a radost, kterou při tom pocítila Panna Maria, že posluchači několikráte chtěli radostně volati.“¹⁾

Při kázání tom byla též přítomna žena, jež po mnoho roků krvotokem byla trpěla. Když světec sestoupil s kazatelny přistoupila k němu nepozorovaně a dotknuvši se roucha jeho ucítila, že dlouholetý neduh ji opustil. Podobně jako žena, jež dotknuvši se roucha Kristova od téhož neduhu byla uzdravena, počala i tato volati a velebiti Boha, jenž na přímluvu sluhy svého a pro jeho zásluhy tak milostivě víru její odměnil. Šla za světce až ku klášteru Santa Sabina, děkujíc jemu a velebíc jeho svatost. Zázračné uzdravení od svého neduhu dosvědčila později mnohým mužům, hlavně i bratru Reginaldovi; Tomáš však ničeho ani svým představeným nezjevil, nýbrž v pokoře všecko zamlčel.²⁾

Světec náš nekázal toliko před velikými zástupy lidu. Věda, že vykoná dílo Bohu neobyčejně milé, zachránil-li jednotlivé duše, ochotně a trpělivě vysvětloval pravdy sv. náboženství věřícím, kdykoliv se k němu s důvěrou obrátili. Posluchači tito byli obyčejně úplně uneseni jeho zjevem, mohouce se mu více přiblížiti, viděli v každém jeho hnutí, slyšeli v každém jeho slově nezvratný důkaz jeho svatosti, proto bez rozvahy učinili, jak světec usoudil.

¹⁾ Tamtéž 676. n. 54.

²⁾ Tamtéž 676. n. 55.

I jinověrce rád u sebe vídal, nikoli, že by s bludy jejich byl souhlasil, nýbrž, aby je mohl ku pravdě přivést.

„Když světec navštívil“, vypravuje Vilém de Tocco, „o vánocích přítele svého kardinála Richarda na zámku de la Molaria, přišli za týmž účelem i dva učení a vážení rabíni. Kardinál prosil světce, aby se pokusil obrátiti je na víru katolickou. Světec přijal návrh ten s radostí; počal s rabíny rozmlouvati, přešel nepozorovaně na jejich víru a dokázal jim, že předpovědi proroků a starý zákon již se naplnily, a Kristus že spasil svět. Čeho nedokonal světec, chtěl provéstí následujícího dne a proto se rabínům nabídnul, že jim jejich námitky vyvrátí a pravdu víry katolické dokáže. Zatím modlil se k novorozenému Spasiteli, aby pro radost svého narození srdce oněch židů k víře naklonil. V ustanovenou hodinu přišli rabíni opět, sotva však světec počal mluvit, bylo nitro jejich úplně přeměněno, prohlásili, že nemohou odolati duchu moudrosti, jenž z něho mluví, a že nemohou ničeho namítati. Kardinál slyšel s radostí o výsledku řeči světcevy a slavil proto narození Páně s vděčnou radostí. Světci v odměnu dostalo se nebeského zjevení, jímž žádosti jeho byly splněny a duše jeho nevýslovnou slastí naplněna.“ ¹⁾

Podobně jako světec rád kázával, spěchal i rád do zpovědnice, dokonati, co slova jeho započala. Necítil únavy, při své vědecké práci vždy našel dosti času, měl-li pokleslé opět s Bohem usmířiti. Miloval hříšníky, nenáviděl jejich hříchů a slabostí, aby je upevnil ve ctnostech.

¹⁾ Tamtéž 667. n. 23.

Dosud jsme pozorovali duchovní život sv. Tomáše a jeho ctnosti, uvedeme ještě krátce slova jeho vrstevníků o jeho zevnějšku a povaze.

Světec náš byl postavy vysoké, čelo měl klenuté, oko krásné. zároveň dobrotivé i přísné, tvář ušlechtilou barvy poněkud osmahlé, celé tělo souměrně rostlé, jemně stavené a dosti silné. Chování jeho budilo úctu svou vznešeností. Celý zevnějšek Tomášův poukazoval na vysoký šlechtický rod, každý pohyb svědčil o jeho duševní vznešenosti, učenosti a svatosti.

Při všech svých pracích jevil neobyčejně pevnou vůli, jež řídil vůlí Boží, proto nikdy neustal, i když byl sebe více unaven, poznal-li v něčem vůli Boží. Pouze ona pevná vůle mohla doplniti jeho tělesné slabosti, a tím, že se snažil jen vůli Boží plniti, byl stále odevzdán do vůle Boží. Kde jiní všechnu naději ztráceli, tam doufal, a kde jiní se neobávali, tam chvěl se strachem. Zmínili jsme se, jak utekl před bouří do podzemní místnosti a prosil Boha, aby pro své hříchy bleskem nebyl zasažen, naopak osvědčil velikou chladnokrevnost v následujícím případě, jež uvádí Vilém de Tocco.¹⁾

„Když r. 1256. obhájiv svůj řád vracel se z Orvieta do Paříže, povstala náhle strašlivá bouře; nebezpečí bylo veliké, pocestným hrozila záhuba ve vlnách. Cestující málem že nezoufali. I lodníci ztráceli naději na záchranu, jen světec zůstal klidný a beze strachu, jakoby ani nebezpečí nepozoroval.“¹⁾

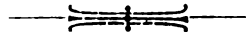
¹⁾ Boll. 672. n. 39.

Pevně a klidně snášel světec všechny bolesti, jež mu po několik let působila jeho bolavá noha. Následkem častého postu a stálé námahy byl často soužen bolestmi žaludečními, často nemohl ničeho požíti, avšak jeho pevná vůle a odevzdanost do vůle Boží překonala všechny slabosti. Neunavně pracoval dále, nikdy nedovolil, aby mu byl připraven lepší pokrm než ostatním zdravým řeholníkům. Při modlitbě byl často zbaven smyslů, mnohdy i při horlivém studiu nepozoroval, co se kolem něho děje, proto byl obyčejně ustanoven některý služebný bratr, aby světci něco zlého se nepříhodilo. Přes to vše nebyl sv. Tomáš nikdy trdnomyslný nebo nepřístupný dojmům, nikoho nechtěl obtěžovati, proto i slušným žertem nepovrhoval.

Celý život světcův jest stálá snaha a stálý boj. Bojem došel ku slavnému vítězství; vrstevníci jeho praví totiž, že srdce jeho bylo stálým sídlem Ducha svatého. Několik těchto slov značí stručně, ale nejlépe celý život sv. Tomáše.

Díl třetí.

**Smrt a oslava sv. Tomáše, význam
a nový rozkvět jeho učení.**

Svatý Tomáš Akvinský.

24. Poslední čas života sv. Tomáše. Jeho smrt na cestě k církevnímu sněmu do Lyonu.

Do generalní kapitole ve Florencii r. 1272. přednášel svatý Tomáš na universitě v Neapoli a pracoval neunavně o svém velikolepém díle, „o Sumě bohosloví“. Světec nedbal událostí světských; v tichu klášterním hloubal o vznešených pravdách svatého náboženství, nacházeje v Bohu nejen zdroj jediné pravdy a moudrosti, nýbrž i nevyčerpatelné zřídlo svatosti a blaha.

Téměř tři roky zůstal papežský stolec po smrti Klementa IV. bez nástupce, ovšem že nikoli bez veliké škody pro církev sv. a věřící. Král Karel z Anjou nedbal práv církevních, škodil církevnímu státu a svým francouzským vojskem utlačoval svůj poddaný lid, dopouštěje se často ukrutností. Opět vzešla naděje v mír a pořádek, když od sboru kardinalského zvolen byl ve Viterbě k nejvyšší hodnosti církevní Theobald Visconti z Piacenzy, arcijáhenn

z Lutychu, jenž toho času jsa papežským vyslancem právě ve sv. zemi prodléval. Theobald-Řehoř X. (1271—76.) hodil se k hodnosti tak vznešené tím více, že byl vzorem svatého života, takže později za blahoslaveného byl prohlášen. Nový papež mínil konečně vyrvati Palestinu z rukou nevěřících a neméně přál si opět spojití odštěpenou církev východní s apoštolskou církví římskou a upevniti a obnoviti mír mezi knížaty světskými. Bývalý převor kláštera dominikanského v Neapoli Tomáš Agni z Lentina, jenž v roucho řeholní sv. Tomáše byl oděl, toho času arcibiskup v Kosenze, byl od papeže povýšen za patriarchu jerusalemského a povzbuzen, aby vší silou snažil se zakročiti proti nemravnostem zemí východních. Soudilť papež správně, že výsledek křížových výprav byl částečně zničen tím, že křížáci osvojili si zvyky obyvatelstva východního, oddávající se prostopášností. Řehoř X. chtěl brzy po své volbě svolati církevní sněm, tužbu svou mohl však teprve roku 1274. uskutečniti.

Od toho však času, kdy byl sv. Tomáš vyzván, aby si volil odměnu za svůj život, snahu a práce, počal se zvláště obíratí myšlenkou na smrt a připravovati se ku konečnému vítězství nad světem a nad sebou. Celé dny prodlel na modlitbách a mnohdy byl úplně zbaven smyslů, proto mnozí z jeho spolubratří, pozorující jeho stav, počali se o zdraví jeho obávati. Světec ještě přednášel a diktoval svému písaři, nejevil však již záliby na vědeckých pracích. Raději klekával před prostým křížem ve své cele, pohřížen

jsa ve vroucí modlitbu a rozjímání o Bohu a nejvznešenějších pravdách sv. náboženství, hlavně o smrti člověka, o soudu a věčnosti.

Vědecké činnosti své náhle zanechal dne 6. prosince 1273. z následující příčiny. Ačkoli síly jeho velmi mizely, nedal se zdržeti, aby nejsv. Oběti Bohu nepřinesl. Toho dne, totiž na svátek sv. Mikuláše, sloužil světec mši svatou v kapli sv. Mikuláše a při ní opět byl upozorněn na blízkou smrt. Co vše jiné mu bylo zjeveno, nepověděl nikomu, byl však tak dojat, že nechtěl již písaři diktovati. Zpovědník světcův, bratr Reginald, zpozoroval ihned, že světec v díle svém nepokračuje; obávaje se, že jeho velebná „Summa bohosloví“ mohla by zůstatí nedokončena, snažil se prosbami a pobídkami ho pohnouti, aby dokončil své nejslavnější dílo, jež z vnuknutí Božího počal psáti, ku slávě Boží, k oslavě církve sv. a prospěchu věřícího lidu. Na všechny prosby odpovídal světec vždy, že již nemůže psáti. Zpovědník nevida, že by Tomáš byl tělesně tak slab a vysílen, počal se obávati, že snad veliká moudrost a bystrost duševní ho opustila, nebo alespoň že valně byla seslabena.

Zpráva, že nejslavnější učenec z řádu sv. Dominika se roznemohl, naplnila celé lidnaté město soustrastí a smutkem, hlavně studující se obávali, že by mohli svého učitele ztratiti. Převor kláštera se domníval, že změnou bytu nemálo světci přispěje, proto poslal ho ve průvodu bratra Reginalda k jeho zbožné sestře Theodoro, hraběnce

ze San-Severina. Na hradě San-Severino nedaleko Neapole měl si světec po dlouhých pracích odpočinouti, zdraví své upevniti a rozmluvami se svou sestrou na duchu se občerstviti.

Cesta na hrad San-Severino byla ovšem pro světce obtížná; pohřížen v modlitbu a rozjímání kráčel pomalu za svým zpovědníkem.

Hraběnka Theodora čekala již netrpělivě a nemohouc se bratra svého dočkati, vyjela mu vstříc. Světec však jako by jí ani nebyl upozoroval; neslyšela od něho vlídného slova, jako jindy, proto soudila ihned, že jest asi nebezpečně nemocen a celá ustrašena zasypávala jeho průvodce otázkami. Z jeho odpovědí seznala, že bratr její často, i když byl zdrav, tak se zahloubal, že mnohdy býval jako beze smyslů, zvláště posledního času, že jest téměř neustále beze smyslů, nevěda, co se kolem něho děje.¹⁾

V neobyčejném stavu onom byl světec i když byl uveden do hradu. Po chvíli trhl jím bratr Reginald za šat; světec procitnul ze svých myšlenek a nepoznáváje ani, kde jest, pravil: „Bratře Reginalde, zjevím ti své tajemství, avšak s tou podmínkou, že za života mého ani slova z něho neprozradíš. Již přiblížil se konec mé práce, vše, co jsem za života svého napsal, připadá mi jako plevy, přirovnám-li díla svá s pravdou, jež mi byla zjevena. Doufám od dobroty Boží, že za koncem práce i konec života mého rychle se přiblíží.“²⁾

¹⁾ Boll. p. 674. n. 48.

²⁾ Boll. p. 674 n. 48, p. 711. n. 76.

Nedlouho pobyl sv. Tomáš na hradě své sestry; stav jeho naplnil ji zármutkem, neboť nejen že tělesně ani duševně se nezotavil, choroba jeho stále se horšila. Ostatně světec od nikoho pomoci nežádal jsa úplně odevzdán do vůle Boží a nedbal, že sil mu ubývá. Tělo jeho sláblo, a duch jeho úplně se odvracel od světa, snaže se tím více přilnouti k cíli, po němž neustále byl toužil a jemuž celý svůj časný život zasvětil. Navrátil se do kláštera v Neapoli, onemocněl povážlivě, nejspíše asi následkem únavy na cestě; hlavně zimnicí byl život jeho ohrožován.

Toho času papež Řehoř X. hodlal provésti své záměry, jimiž chtěl dosíci jednoty mezi církví západní a východní, odstraniti nepořádky a za svorné pomoci knížat evropských konečně Palestinu od nehodného jha vlády turecké osvoboditi. Proto rozkázal všem hodnostářům církevním sejíti se ku dni 1. května 1274. do Lyonu, kamž i vyslanci východořímského císaře Paleologa a několik znamenitých biskupů od patriarchy Cařihradského mělo se dostaviti. Sv. Otec věděl, kdo by námitky rozkolných Řeků nejlépe mohl vyvrátiti, proto zvláštním listem povolal sv. Tomáše k církevnímu sněmu, přikazuje aby neopomenul donéstí svého spisu, jež z rozkazu papeže Urbana IV. proti bludům řeckým byl sepsal.

Světcí navracely se poněkud síly, proto si umínil bez prodlení vydati se na cestu, aby v určené lhůtě do

Lyonu došel. Před odchodem svým chtěl se ještě rozloučiti s králem Karlem z Anjou, jednak aby slušnosti zadost učinil, jednak i, že král si byl jeho vědeckou činnost pro universitu v Neapoli vymohl. Král se obával, že u sněmu církevního špatné stránky jeho vlády budou odhaleny, proto za rozmluvy mezi jiným světce se tázal, jak bude před sněmem o jeho vládě mluvit. „Milosti, budu mluvit pouze pravdu“, odpověděl světec. Milovalť pravdu vždy a za každé okolnosti, proto nedbal, že pro slova jeho král se velmi rozhněval. Mnozí viní krále, že ve své zlosti neváhal vraždy se dopustiti, dav světci přimíchati do nápoje jednu zvolna účinkujícího, takže smrt teprve až na cestě ho zastihla. Sám Dante praví ve svém „Očistci“ následovně :

I přišel Karel do Vlach za pokání,
tu zabil Konradina, Akvinského
pak poslal do nebe — též za pokání.¹⁾

Tedy za pokání za slova, že před sněmem o vládě králově bude mluvit, bylo dle Danta světci našemu zemřítí smrtí násilnou, již dle slov básníkůvých byl poslán do nebe. S Dantem souhlasí jeho vykladatelé, jako Benvenuto z Imoly, Ottimo, Francesco da Buti, Pietro di Dante a jiní. Někteří viní Řeky, že obávající se pádných důkazů světcových, dali mu požiti jednu. Dosud není dokázáno, zemřel-li světec smrtí přirozenou nebo násilnou; životopisci jeho udávají pouze místo, kde zemřel, a uvádějí pečlivě slova, jež v posledních dnech svých mluvil.

¹⁾ Dante, Očistec XX. 69.

Světce vydal se tedy na cestu se svým zpovědníkem Reginaldem, nedbaje své slabosti a neohlížeje se na nepříhodnou roční dobu, byť právě koncem ledna 1274., kdy Neapol opustil. Na své cestě přišel do Akvina, kamž za ním opat z Monte-Cassina Leonard Ayglerus poslal dopis, prose, aby mu vysvětlil některá místa ze spisů sv. papeže Řehoře Velikého. Z Akvina ubíral se Tomáš přes město Teano, šel Kampanií až ku hradu Maenze, kdež sídlela jeho net Františka se svým manželem Annibalem, hrabětem z Ceccana. Dlouhou cestou byl již světec velmi vysílen a proto minil několik dní u své neteře si odpočinouti. Z toho měla hraběnka Františka velikou radost, jež ještě byla zvýšena zvláštní neobyčejnou událostí, o níž vypravuje Vilém de Tocco takto:

„Když světec přišel na hrad své neteře Františky, hraběnky z Ceccana, jsa vysílen dlouhou cestou, ztratil chut k jídlu, takže pokrmu ani okusiti nemohl. Lékař Jan de Quido z Piperna se ho tázal, na který pokrm by ještě nejvíce chuti měl. Uslyšev, že nechce jiného než připravených sledů, které ve Francii častěji jídal, zarmoutil se nemálo, že tak znamenitému učenci nemohl v jeho nemoci ničím posloužiti, neboť podobných ryb v Itálii nebylo. Odcházeje z hradu setkal se s mužem, jenž do hradu právě z Tarraceny přinášel koš čerstvě nalovených sardinek. Ačkoli lékař věděl, že muž onen jen sardinky nese, přece kázal mu postaviti koš a jal se hledati. Skutečně našel mezi sardinkami několik čerstvých sledů, čemuž se nemálo divil, neboť

ryb toho druhu v celém okolí nikdo neviděl, a k tomu ještě muž, jenž koš s rybami byl donesl, tvrdil, že toliko sardinek nalovil. Lékařův zármutek proměnil se rázem v nemalou radost; kázal sledě ihned světci připravit, doufaje, že jej potěší pokrmem, jehož, jak pravil, samo nebe mu poskytlo. Světec však vědom jsa sobě nevyváženého milosrdenství Božího a vida, že štědrost Boží vykonala neobyčejný div, aby chuť jeho ukojila, zdráhaje se oněch ryb okusiti, pravil lékaři: „Lépe bude, abych se úplně odevzdal do vůle Boží, než abych okusil těchto ryb, jichž mi Bůh všemohoucí poskytl, neboť příliš jsem si jich přál.“ „Nikoli tak,“ odpověděl lékař, vybízeje světce, aby se posilnil pokrmem prozřetelností Boží poslaným, načež světec počal jísti a přestal se obávati, že nedobře jednal, přeje si ryb oněch více, než jiných pokrmů, na něž neměl chuti.

Událostí tou jest životopisec světcův tak unesen, že připojuje tato slova: „O divných soudů Boží dobroty, jež chtěla i smyslnou chuť svého věrného sluhy ukojiti, dávajíc tím na jevo, že nikdy ničeho své chuti nedovolil, čím by se byl provinil proti mírnosti a střídmosti. O divné vděčnosti světcovy za dobrodiní Boží, neboť zaslouživ si, aby láska Boží skutkem se mu ukázala, přece se zdráhal ukojiti svou chuť, následuje příkladu Davidova, jenž se nechtěl napítí vody, kterou mu s pomocí Boží byli donesli tři udatní vojínové.“ ¹⁾

¹⁾ Boll. 676. n. 57.

Brzy bylo v celém okolí známo, jaké milosti se světcí dostalo, neboť lékař Jan de Quido rozšířil zprávu o divu uvedeném. Mnozí též z oné vzácné hostiny okusili, mezi nimiž byl i řeholník z kláštera Fossanova Petr de Castro, jenž živ jsa ještě, kdy světec za svatého měl býti prohlášen, událost onu dosvědčil a přísahou potvrdil.

Chabé síly světcovy opět se poněkud vzpružily, přece však průvodce jeho Reginald počal se obávati, že vůbec až do Lyonu nedojdou. Světec sám měl podobnou předtuchu a proto mínil záhy se vydati na další cestu. Darmo vybízela ho neť, aby si déle na jejím hradě odpočinul; světec cítil volnost a pravý klid pouze v chudobné cele klášterní a obávaje se, že by se nemoc jeho náhle mohla zhoršiti, vybízel průvodce svého k rychlému odchodu, řka: „Je-li vůle Páně mne navštívití, slušno mi, abych ho mohl uvítati v domě jeho sluhů, nikoli však v sídle pánů světských.“¹⁾ Toho času přišlo ku světcí několik řeholníků ze slavného cisterciackého kláštera Fossanova, jež byl opat vyslal, aby slavného učence k němu pozvali.

Sotva že světec hrad opustil, počaly síly jeho kvapně mizeti; nadarmo si přál dojíti do nejbližšího kláštera svého řádu, nezbývalo mu, než nabízené pohostinství v klášteře Fossanova přijmouti. Doufal však, že síly jeho opět klidem se občerství, a že bude moci ve své cestě pokračovati. Bůh však soudil jinak, zmíněný klášter měl býti cílem pozemské pouti světcovy.

¹⁾ Boll. 688. n. 8

Poslyšme, jak Vilém de Tocco líčí příchod Tomášův do kláštera. Provázen jsa několika řeholníky a množstvím lidu, především, jak obyčejně činíval, vešel do chrámu a pomodliv se vroucně před hlavním oltářem, vešel do chodby klášterní, kdež ucítil, že se ho dotkla ruka Páně. I zvolal v duchu prorockém před zástupem řeholníků a bratřími svého řádu: „Toť jest odpočinek můj na věky věků, neboť zvolil jsem jej.“¹⁾

Výrokem prorockým o blízké smrti světec velmi zarmoutil hlavně své řeholní spolubratry. Řeholníci kláštera cisterciackého pamětliví jsouce svatosti a zásluh vzácného hosta svého, ubytovali ho v místnostech pro opata určených. Světec pobyl již několik dní v klášteře, nejen však že sil mu nepřibývalo, nýbrž stále zřejměji jevila se jeho nemoc; ulehнул, aby již nepovstal. Řeholníci sloužili mu s takovou láskou a ochotou, že chodili na dříví do lesa, aby hosti svému všemožné pohodlí mohli připravit, považující se za šťastny, že mohli muži tak vynikajícímu svatostí a moudrostí posloužiti. Světec však raději by byl sloužil jiným, nechtěl si dáti od jiných sloužiti, proto dojat jsa tak velikou laskavostí, říkal: „Odkud mi to, že i sluhové Boží mi slouží a z daleka nosí těžká břemena dříví, proč jen se tak namáhají?“

Řeholníci vidouce, že nemoc světceva vůčihledě se horší, a poznávající, že brzy se splní jeho předpověď o blízké smrti, jali se ho prositi, aby jim něco zanechal

¹⁾ Boll. 667. n. 58. Žalm 131, 14.

na památku své moudrosti. Světec jal se řeholníkům Píseň písní vykládati, podobně jako učinil druhdy sv. Bernard mnichům kláštera svého v Clairvaux. „Proto světec“, praví Vilém de Tocco, „vykládal před svou smrtí vznešenou Píseň písní, aby duše jeho nepřestala se zabývati vznešeným úřadem učitelským, jenž by smrtí byl jí zaměněn v píseň slávy nebeské, neboť tělo již časný život počalo ztráceti. Nebylo nedůstojno učitele tak znamenitého, aby opouštěje schránku těla svého, obrátil celou sílu své moudrosti na vznešenou píseň lásky, již duše milující v Kristu — miláčku svém — slastí oplývá, neboť předmětem snahy celého života jeho byl Bůh, jejž duše jeho konečně v nekonečné lásce měla obejmouti.“ ¹⁾

Světec mohl ovšem jen některá místa vykládati; při každém slově oplýval duch jeho slastí a objevil se v celé své moci a velikosti, byť i tělo již úplně bylo zesláblo. Světec došel až k místu: „Milý můj mluví ke mně: Vstaň, pospěš, přítelkyně má, holubice má, krásko má a pojď!“ ²⁾ Dále nemohl, neboť síly úplně ho opustily; zbývajících chvil svého života použil ku bližší přípravě na smrt. Rychle blížil se jeho konec, zbývalo mu ještě jen tolik života, aby se mohl sv. svátostmi na cestu do věčnosti připravit.

„Když světec počal cítiti velikou slabost“, praví Vilém de Tocco, „předvídaje odchod svůj s tohoto světa,

¹⁾ Boll. 676. n. 58.

²⁾ Píseň Šalom. 2, 10.

požádal vroucně opata, aby mu udělil posily života křesťanského, svátosti Těla a Krve Ježíše Krista. Když opat v průvodu řeholníků s nejsv. Svátostí se blížil, světec dal se položit na zem a nemoha již tělem svým vládnouti alespoň v duchu toužebně Pánu svému spěchal v ústřety. Opat ukázal jemu nejsv. Tělo Páně a tázal se dle zvyku, aby věřícím dána byla před smrtí příležitost vyznati víru v tajemství nejsv. Svátosti, věří-li, že ona přepodstatněná hostie jest pravým Bohem Synem, jenž narodiv se z Panny, zemřel za nás na kříži a třetího dne vstal z mrtvých. Načež světec pevným hlasem a s hlubokou úctou se slzami odpověděl: „Možno-li v tomto životě poznati tajemství této Svátosti lépe, nežli světlem víry, odpovídám, mysle na ono dokonalejší poznání, že věřím v onu pravdu, ano, že jistě vím, že zde vidím pravého Boha a člověka, Syna Boha Otce a Panny Marie. Pravdu tu pronáším slovy tak, jak ji věřím; věřím pevně a věřím vše, nač jsem byl nyní otázan.“ Načež pronesl několik zbožných slov a přijímaje nejsv. Svátost, zvolal: „Přijímám Tebe, příčino mé spáasy, jedině k Tobě lásky jsem si přál, jedině té jsem hledal, nikdy nic proti Tobě jsem nepronesl, avšak přece netrvám tvrdošijně na svých slovech, nýbrž řekl-li jsem něco nesprávného o této Svátosti, ponechávám vše opravě sv. církve římské, jíž až do posledního dechu věrnost a poslušnost jsem zachoval.“¹⁾

Čím více se blížila smrt světcova, tím usedavěji želel jeho stálý průvodce bratr Reginald. Měl se rozloučiti se

¹⁾ Boll. 676. n. 59.

svým bratrem, jehož více než skutečného bratra miloval; žil dle vzoru jeho ctnosti a učil se z jeho moudrosti. K tomu ještě družila se lidská příčina, byl rád rozkvětu svého řádu a byl jist, že by se světec moudrostí a učeností před církevním sněmem vyznamenal; přál si v duchu, aby světec i přítel jeho sv. Bonaventura byli povýšeni za kardinály, čímž by řádu i rodině Akvinské veliká pocta byla prokázána. Nyní však viděl, že neuprosná smrt nejen mileného bratra mu odloupí, nýbrž záměry a naděje jeho zmaří. Světec těšil zarmouceného průvodce svého, jak jen mohl. Když však slyšel, že zklamaná naděje na slávu a důstojnosti žal jeho množí, snažil se mu dokázat, že jest jemu lépe zemřítí ve prostém rouchu řeholním, než v nejvyšších hodnostech. „Svatý učitel“, praví Vilém de Tocco, „hledaje pravého pokoje jediné v moudrosti Boží povznesl se úplně nad věci přirozené i nad všelike hodnosti, proto pravil průvodci svému: Upokoj se, synu, nermuť se, neboť přede vším jiným od Boha jsem prosíval, aby mne nehodného v tomto šatu pokory ze života povolal, a díky jemu, milost tu mi udělil. Ostatně s milostí Boží nebyl bych se dal ani nejvyššími hodnostmi z tohoto stavu vylákati. Byl bych mohl ještě déle pokračovati ve vědách a jiným prospívati učením mi zjeveným. Přece zalíbilo se Bohu zjeviti mi nyní svoji věčnou moudrost, z níž mi nehodnému již v životě více uštědřil, než jiným učitelům, kteří déle žili než já, abych nyní umíraje, vešel dříve než oni do radosti a do života. Pročež upokoj se, synu, neboť ani já nemám proč se těšiti!“¹⁾

¹⁾ Boll. 678. n. 64.

Druhého dne žádal si nemocný, aby mu byla udělena svátost posledního pomazání, aby Duch sv., jenž zvláštními dary v životě ho byl obdařil, zároveň i vůdcem mu byl do nebe. Po malé chvilce vydechl duši svou tak čistou a neposkvrněnou, jak ji byl přijal a proto i s radostí umíral. „O světce blaženého“, volá Vilém de Tocco, „jenž tak snadno beze všeho úrazu proběhl drahou svého života a v nesčetných bojích tak statečně vítězil! Právem může zvolati s Apoštolem: Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokonat, víru jsem zachoval; naposledy složena jest mi koruna spravedlnosti —“ ¹⁾, jíž si byl zasloužil neustálou snahou o pravdy jemu zjevené.“ ²⁾

Památný onen den smrti světce byl 7. březen r. 1274.; již blížilo se jaro, avšak světci vzešlo jaro lepší — oslava věčná, v níž veliký jeho duch úplně se spojil s cílem svého bádání, poznání, snahy a touhy.

Právě při své smrti objevil se světec v celé své vznešené velikosti. Smrtí dokonat vítězství nad sebou, takže právem zvolal, přijímaje nejsv. Svátost: „Přijímám Tebe, příčino spasení duše mé, jedině k Tobě lásky jsem si přál, jedině té jsem hledal, nikdy nic proti Tobě jsem nepronesl.“ Slova tato jsou obrazem a svědectvím celého jeho života. Každý, kdo při smrti své může podobně se světce naším zvolati, bojoval boj dobrý, tentž jest vzorem a zdobou lidstva.

¹⁾ II. k Timoth. 4, 7.

²⁾ Boll. 677. n. 59.

Při západu „slunce toho jasného“, praví Vilém de Tocco, „nad nímž zalkala osiřelá církev, zvláštní zjev věstil jeho šťastnou smrt a příchod do království nebeského. Bylo totiž právě o půlnoci, jeden z řeholníků modlil se v kostele, usnul však, překonán jsa spánkem. Ve spánku uzřel hvězdu, jež s oblaků padala na klášter a s ní zároveň jiné dvě, které však hvězda první jasem daleko převýšila; po chvílce opět všechny hvězdy vznesly se k obloze. Řeholník onen byl probuzen umíráčkem, jímž smrt světceva řeholníkům byla oznámena. Porozuměl, že ona nejjasnější hvězda znamenala duši světcevu, jiné dvě, v jichž průvodu k nebi se vznesla, znamenaly duše jeho bratří nebo sester.“¹⁾

Blažení mrtví, kteříž v Pánu umírají. Sv. Tomáš při své smrti podobá se zrnku, jež do země padne a odumírá, aby sterý užitek přineslo.

25. Smrt sv. Tomáše zjevena různým osobám.

Vzorem pravého poměru učitele k žáku a žáka k učiteli byli, jak již řečeno, největší učenci řádu kazatelského — bl. Albert Veliký a sv. Tomáš. Učitel cítil úctu k svému žáku a žák k svému učiteli, navzájem byli si vzorem moudrosti a svatosti. S radostí sledoval Tomáš slavnou a blahodárnou dráhu života Albertova, Albert divil se velikosti a moudrosti Tomášově. Duše jejich byly spřízněny, toužíce po témž cíli a týchž prostředků užívající, aby ho došly.

¹⁾ Boll. 677. n. 60.

Albert byl právě se svými spolubratry v klášteře Kolínském u oběda, když smrt Tomášova nadpřirozeným způsobem mu byla oznámena. Spolubratři zaslechlí náhle usedavý pláč ctihodného starce, jenž na otázky jejich nemohl více odpovědět, než tato slova, jež však celý jeho bol úplně obsahují: „Bratr Tomáš, syn můj a světlo církve sv. — zemřel.“ Teprve po několika dnech došel posel z Italie a zvěštoval známou již událost. Kdykoli slyšel staříčkový učitel jméno slavného žáka svého, dával se ihned do pláče, říká, že ve světcích zemřel nejkrásnější květ a zdoba světa. Plakával tak často, kdykoliv si na Tomáše vzpomněl, že řeholníci nemálo byli znepokojeni, domnívajíce se, že se s rozumem minul, neboť byl již velmi stár. Nebylo však tomu tak, pouze veliká láska a žal nad ztrátou Tomášovou nutily ho k pláči.¹⁾

Co učitel a přítel světcovu Albertovi nadpřirozeně bylo zjeveno, šířilo se bleskem z kláštera Fossanova po Kampánii a po celém světě. Když světec do zmíněného kláštera zavítal, provázely ho již zástupy lidu, nyní však i z daleka přicházeli všickni, kdož o jeho svatosti a moudrosti byli uslyšeli, chtějíce jej ještě vidět, nebo na hrobě jeho se pomodlit. Přemnozí prosili o kousek oděvu světcova, nebo o jiné věci, jichž světec v životě často užíval, takže řeholníci byli nuceni tělo světcovo obstoupiti a před lidem je chrániti, jenž alespoň ratoolestmi se ho dotýkal a na památku domů si je bral.

¹⁾ Boll. 714. n. 82.

Řeholníci kláštera Fossanovy brzy uzřeli, jak mocného přímluvce si získali, sloužice ochotně světci v jeho poslední nemoci. Podpřevor kláštera Jan z Ferentina, jenž delší dobu následkem nemoci oční nic neviděl, dal se přivést k mrtvole světcově; s úctou zulíbal jí nohy, podobně jako činili jiní řeholníci, uznávající svatost a zásluhy Tomášovy. Přítomen byl biskup z Tarraciny, jenž byl zároveň řeholníkem řádu sv. Františka a přítomno bylo i několik kněží a služebných bratří. Někdo z nich pravil podpřevorovi, aby položil tvář svou na tvář světcovu a oči své na oči jeho. Podpřevor dal se přivést blíže a modle se vroucně přitisknul tvář svou na tvář světcovu a oči své na oči jeho; prosil, aby mu Bůh pro zásluhy světcovy opět zrak navrátil. V tom okamžiku ucítil mizeti svou nemoc, povstal a viděl úplně jasně; děkoval Bohu a chválu vzdával světci, pro jehož zásluhy takového dobrodiní byl došel. Životopisec Vilém de Tocco dodává ještě následující úvahu: „Právem od Boha na přímluvu svatého Tomáše slepému zrak byl navrácen, neboť světec, se ze života časného přímo vznesl ku světlu slávy věčné, aby stále na Boha patřil.“ ¹⁾

Třetího dne po smrti sv. Tomáše uslyšev v klášteře v Anagni bratr Raymund Maturus, rodem z Pisy, žalostnou onu novinu, dal se do usedavého pláče, neboť světci důvěrně byl nakloněn. Prodlel dlouho do noci, žal nedal mu spáti. Viděť, že ve světci zmizel světu nejznameni-

¹⁾ Boll. 678. n. 62.

tější pramen moudrosti. Když přece usnul, měl tento sen : Uzřel světce vycházeti ze sakristie v mešních rouchách, a před ním šla k oltáři assistance. Světec započal mši sv., při níž bratr Raymund hrál, jakož jindy činíval. Světec přečetl již evangelium a obrátiv se k lidu, kázal o významě evangelia ; ukončil kázání i mši sv., a navracel se opět do sakristie, při čemž bratři na obou stranách kůru uctivě se jemu poklonili. Bratr Raymund hleděl upřeně na světce a zpozoroval, že jeho pravé oko jest o mnoho větší a jasnější než levé, zároveň lesklo se tak jasně a mocně, že lesk jeho nedal se ani k levému oku přirovnati. Zmíněný bratr nemálo se tomu divil, světec však, jako by zvědavost jeho zpozoroval, pravil : „Tomu se divíš, synu, že pozoruješ tak veliký rozdíl mezi mým pravým a levým okem ? Věz, tak velice liší se poznání moje o Bohu, jež nyní mne blaží, od onoho, jež v životě časném jsem měl.“ Darmo tedy se bratr Raymund obával, že moudrost světceva zanikla, smrtí byla zbavena překážek, aby tím dokonaleji mohla Boha poznati a k němu přilnouti. Byla povznesena a osvícena jasným světlem slávy, jehož světec ctnostmi si byl zasloužil. ¹⁾

Kromě tohoto případu uvádí týž životopisec ještě jiný, jímž smrt světceva byla oznámena jinému řeholníku, podobně jako Albertu Velikému. „Poněvadž světec choval zvláštní úctu ku sv. apoštolům Petru a Pavlu, prose je mnohdy, aby mu zjevili pravý význam písma sv., i při

¹⁾ Boll. 678. n. 65.

smrti dostalo se mu zvláštní potěchy od oněch apoštolů. Když totiž světec ve Fossanově umíral, uzřel ho bratr Pavel de Aquilla ve škole v klášteře v Neapoli. Kolem jeho stolice byly veliké zástupy žáků pozorně poslouchajících, dveřmi pak vešel do školy sv. Pavel s několika svatými. Tomáš chtěl povstati a běžeti mu v ústrety; na pokyn jeho však, aby zůstal seděti a dále přednášel, počkal, až sv. Pavel se přiblížil. Světec prosil sv. apoštola, aby mu řekl, rozuměl-li dobře jeho listům. „Ovšem“, odpověděl svatý Pavel, „dobře jsi rozuměl, alespoň v časném životě nikdo jim lépe nemůže rozuměti; nyní však pojd' již se mnou, uvedu tě na místo, kde všemu ještě lépe porozumíš.“ To praviv, uchopil světce za šat a odváděl ho ze školy. Tím však bratr Albert byl nemálo roztrpčen a počal silně volati: „Pomoc, pomoc, chtějí nám odvésti bratra Tomáše!“ Voláním jeho byli jiní bratři vyděšeni a počali na něho doléhati, proč volal, neměl-li snad nějaké vidění, načež jim bratr Pavel vše věrně vypravoval. Po několika dnech donesla se do kláštera zpráva o smrti světce. Bratři nemálo se divili, neboť té chvíle, kdy onen bratr Pavel naříkal a chtěl sv. apoštolu zabrániti odvésti milého bratra Tomáše, povolal skutečně apoštol Pavel duši jeho, již duchové nebeští v ústrety spěli a dovedli ji do království nebeského. Světec zasloužil si míti svatého Apoštola za vůdce v pravém smyslu jeho listů a písma sv., a týž Apoštol doprovodil ho i do království nebeského.“ ¹⁾

¹⁾ Tamtéž 677. n. 61.

Řeholníci kláštera Fossanova vidouce, jak zřejmě Bůh svatost věrného sluhy svého dokazoval, uchystali vše k důstojnému pohřbu. Církevní obřady vykonal za ohromného návalu lidstva biskup z Tarraciny. Tělo světce bylo uloženo v hrobce klášterního chrámu. „Hrstí hlíny“, praví Vilém de Tocco, „bylo zakryto jasné slunce Akvinské, přece však svatost jeho i dále zářila, neboť Bůh zázraky ji dokazoval.“

„Po pohřbu, při němž mnohé oko slzelo a mnohé srdce zbožností bylo zaníceno“, pokračuje též spisovatel, „průvodce a svědek celého života světce bratr Reginald, jehož nesmírný žal toliko blažená smrt světce a jisté známky jeho svatosti poněkud utišily, stanul nad hrobem a vydal svědectví o celém životě světce, aby posluchačům dal příklad svatého života a utišil jejich zármutek nad ztrátou tak vynikajícího učence a světce. Proto pravil takto: „Jsem svědkem celého veřejného života zemřelého učitele, jsem svědkem i jeho svědomí, neboť jsem byl jeho zpovědníkem a často jsem slyšel zřejmé důkazy jeho svatosti. Z těch a z poslední jeho životné zpovědi jsem se přesvědčil, že byl vždy tak čistý a neposkvrněný, jako pětiletý hošík, neboť nikdy nezhřešil dle těla a nikdy neměl zalíbení v nízkých rozkoších.“ Po těch slovech bratr Reginald již nemohl dále pro slzy, odešel na místo skryté, neboť nikdo nemohl bolu jeho utišiti, že pokolení lidské ztratilo tak moudrého učitele a velikého světce, v němž mu přítel i bratr zároveň byl uloupen.“¹⁾

¹⁾ Tamtéž p. 678. n. 64.

„Vším právem želel bratr Reginald“, praví Vilém de Tocco, neboť kdož by mohl zdržeti se slz při smrti učitelově. jenž tak svatě umíral! Kdož by byl nepocítil v srdci bolu, kdož by nebyl nenaříkal, neboť s životem světcovým zmizelo světlo jeho moudrosti, upadl květ neviny, umlkl hlas jeho učení a zmizel světu příklad svatosti. Smrt světci milá, nám však trpká, vysušila pramen vzácné sladkosti — jeho nauky; nemohou již k němu sbíhati se žáci, proto i žalu svého utišiti nemohou.“¹⁾

Ze žalu řeholníkův a Reginaldova vysvítá, že velikost sv. Tomáše nejvíce při smrti jeho se jim objevila. Ten si počne více vážit věci drahocenné, kdo se obává, že ji ztratí, a nejvíce cenu její po ztrátě pozná. Podobně nejvíce svět cenu sv. Tomáše poznal, když duch jeho se vznesl nade hvězdy. Králové a mocnáři, města a university projevili řádu kazatelskému soustrast, rovněž všeobecný církevní sněm v Lyoně vyslovil žal svůj, že nemohl slavného učence ve svém středu uvítati.

Podobně jako dříve university mezi sebou závodily, chtějíce činnost světcovu pro sebe získati, tak i nyní, poslavše posly ku generalní kapitole řádu do Lyonu, žádaly alespoň o jeho mrtvolu, nebo některou část jeho těla.

Uvedeme pouze list university pařížské:

„Sklíčení jsouce žalem a lkající, že nejen celá všeobecná církev ztrátu utrpěla, nýbrž i pařížské učení hlavní svou zdobu ztratilo, chceme těchto dnů z důležitých příčin

¹⁾ Boll. 678. n. 64.

svůj bol všem objeviti. Žel, žel nám, že nemůžeme plakati pláčem Jeremiášovým a ukázati, jak zvěst truchlá a neočekávaná mysl jednotlivcův ochromila a nevýslovným strachem a žalem naplnila, pronikajíc celou útrobu. Vězte, otcové, že jen stěží slova tato můžeme vysloviti, neboť láska nám brání, avšak žal a veliká sklíčenost nutká nás říci, že jsme se dověděli ze všeobecné zvěsti a z určitých slov jednotlivců, že bratr Tomáš z Akvina byl z tohoto světa povolán.

Kdo může vystihnouti prozřetelnost Boží! Proč jen dopustila, aby ona hvězda jitřní celého světa, červánek a světlo věku našeho, ano řekněme raději, světlo ono veliké, jež zářilo za dne, aby paprsky své ukrylo? Proč jen uhasl jeho lesk, a vyšinuvši se ze své dráhy v nedozírné, mlhavé prostory odletělo? Postrádáť církev jeho jasných paprsků. Víme jistě, že Bůh ze zvláštní milosti na nějaký čas světu bratra Tomáše poslal, pohlízejíce však na učení starodávných učenců nemůžeme neuznati, že jedině jemu dal přirozenost opatřenou tak výbornými vlastnostmi a schopnostmi, aby všechny tajnosti poznal a jiným jasně objevil.

Než nač takto mluvíme, kdyžtě bohužel nebyl určen pro školy naše od generalní kapitoly vaší ve Florencii (1272.), ačkoli snažně jsme o to prosili! Nejsouce však nevděčni památce tak znamenitého kněze a učitele, nýbrž úctu velikou k němu chovajíce, žádáme alespoň o jeho tělo, kdyžtě nebylo nám přáno za živa ho opět pro školy naše získati, neboť není hodno, aby některý jiný národ

nebo jiné město mělo jeho pozůstatky pohřbené i nepohřbené, na něž má právo jedině město Paříž, nejvznešenější sídlo a střed vší vědy, neboť zde byl ošetřován, živen a chován, začez později svou moudrost nejlépe zde ukázal a sytil posluchače lahodnou naukou. Právem uctívá církev kosti a ostatky svatých, touž příčinu máme i my. Proto přejeme si míti u sebe po všechny časy tělo znamenitého toho učitele a jemu povinnou úctu prokazovati, aby slávu, kterou zde rozšířily spisy jeho, neustálá památka jeho hrobu v srdci nástupců našich upevňovala.

Doufajíce, že žádost naši s radostí splníte, prosíme pokorně, abyste nám laskavě poslali některé filosofické spisy, jež zesnulý učitel ještě za pobytu svého v Paříži započal, ať již je dokončil nebo nedokončil, ačkoli jsme toho mínění, že na novém působišti svém o nich dále pracoval. Uvádíme, že nám zvláště slíbil výklad ku spisu „o nebi a světě“ a výklad ku Platonovi, potom spis o „šlechtění rozumu“. Rovněž prosili jsme ho, když odcházel, aby nám poslal své spisy o logice; protož pošlete i tyto laskavě školám našim. Poněvadž však žijeme v neustálém nebezpečí tohoto světa, jakož vám lépe jest známo, prosíme snažně, abyste se za nás ve svých modlitbách jako za vlastní bratry, hlavně po čas vaší kapitoly, přimlouvali.

Dáno v Paříži, léta Páně 1274., ve středu přede svátkem nalezení sv. Kříže.“¹⁾

¹⁾ Tournon 310.

Z listu tohoto možno nejlépe poznati, jaké vážnosti požíval světec na učení pařížském a jaké slávy moudrostí a spisy svými nabyt. V listu tom však není toliko uznána moudrost a sláva světcova, nýbrž i jeho svatost, neboť jako ostatky svatých mělo býti jeho tělo od vděčných potomků na universitě pařížské uctíváno.

O veliké ceny života Tomášova a drahých pokladů jeho ctností! Z nich nejlépe možno poznati, kam až se člověk chabý může povznést, tělem sice chabý, ducha však silného a vůle skálopevné, jež chce jedině vůli Boží konati bez ohledu na žádosti tělesné. Toť jest člověk pravý, muž velikán. Nezahyne; jen tělo jeho klesne do hrobu, poněvadž chabé bylo, duch však žije dále v oslavě věčné u Boha — cíle svého, a památce jeho žehná vděčné člověčenstvo.

Pravdu slov těchto později ještě uvidíme, jak památku světcovu vděčné lidstvo ctílo a ctí. Oslavu svou v nebi zjevil světec jednomu ze svých spolubratří, proto uvedeme opět slova Viléma de Tocco, jenž o zjevení tom praví takto:

„Často jsem slyšel od bratra Alberta z Brescie, že bratr Tomáš jest velikým světcem, a proto že Bůh zázraky ho oslavuje. Zmíněný bratr Albert následoval ve všem učení Tomášova a často ve svých přednáškách tvrdíval, že bratr Tomáš jest světcem, jako by byl o jeho oslavě přesvědčen. Uslyšev častěji slova ta soudil jsem ještě s jiným druhem na něco neobyčejného. Dlouho jsem bratra Alberta prosil a konečně zapřisáhnuv jej jménem Božím,

aby mi řekl, proč s takou jistotou tvrdívá, že bratr Tomáš požívá slávy věčné, donutil jsem jej, že nechtěje déle odporovati, pravil: „Drazí moji, víte, že ve všem následuji učení bratra Tomáše z Akvina; často jsem se divíval, kterak mohl v kratičké době svého života tak veliké svatosti a neobyčejné vědy dojíti. Tomu vždy jsem se divil a často jsem prosíval nejsv. Pannu a sv. Augustina, aby mi zjevili jeho slávu, jíž požívá na věčnosti. Ve vroucí modlitbě padl jsem na tvář před oltářem nejsv. Panny a když jsem ještě horlivěji a vroucněji prosil, slzel a dlouho se modlil, při úplném vědomí zjevily se mi dvě ctihodné osoby v nebeské záři a slávě. Jedna z nich měla mitru na hlavě, druhá byla oděna šatem našeho řádu, majíc na hlavě zlatou korunu posetou drahokamy. Na krku měla dva řetězy, zlatý a stříbrný, na prsou pak veliký drahokam, jenž jako slunce po chrámě zářil. Rovněž i plášť její byl od svrchu dolů poset drahokamy, kdežto šat a kapuce byly bělostné, jako padlý sníh. Tomu nemálo jsem se divil a vrhnuv se k jejich nohám, prosil jsem úpěnlivě, aby mi pověděly, kdo jsou, zjevivše se mi v tak veliké slávě.“ „Vyslyšeny jsou prosby tvoje“, pravila osoba s mitrou na hlavě, „věz, jsem Augustin, učitel církevní; byl jsem poslán oznámiti tobě, jaké slávy požívá bratr Tomáš z Akvina. jenž tuto se mnou jest. On jest mi milným synem, neboť ve všem následoval učení svatých apoštolův i mého; učením svým církev sv. osvětil, jak znamenají drahokamy na jeho koruně a šatě, hlavně onen;

veliký na prsou, jenž znamená jeho snahu, s níž víru sv. hájil a vysvětloval. Drahokámy ony znamenají dále jeho učené spisy, jež zanechal, a zároveň, že jest mi roven v oslavě, vyjímaje toliko, že nade mne vyniká slávou neposkvrněné čistoty“. Bratr Albert po těch slovech nás prosil, abychom nikomu nic neříkali, vyjma toliko v případě, že by bratr Tomáš měl býti za svatého prohlášen a za tím účelem kdyby jeho život a zázraky byly vyšetřovány.“

Takto mluvil Vilém de Tocco před komisí papežskou dne 4. srpna 1319. a přísahou potvrdil, že mluvil pravdu. Komise otázala se, slyšel-li bezprostředně bratra Alberta o zjevení tom mluvit, načež odpověděl, že ano, a zároveň s ním že o zjevení tom slyšel jeho bratr a spolužák Janinus z Brescie.¹⁾

Blaženého světce, jenž krátký život svůj mohl zaměnit za život věčný, plný slávy a veleby; blažených bratří jeho, jimž se v oslavě své zjevil, aby věděli o mocném přímluvci svém! Bůh však i jiným ukázal slávu světce, neboť umkl sice hlas jeho, volaly však zázraky nad jeho hrobem.

26. Zázraky sv. Tomáše.

Podobně jako Paříž žádala i Bologna a Neapol o tělo světce. Dle stanov řádu kazatelského však nemá býti nikdo z bratří pochován mimo hrobku klášterní, proto bratr Reginald přede svědky prohlásil, že jen dotud tělo

¹⁾ Boll. 708. n. 66.

světcovo ve Fossanově zůstane, dokud by mu od řádu nebylo určeno místo jeho hrobu, dodávaje, že světec si přál pochovánu býti v hrobce kláštera v Neapoli. Zároveň však i hraběcí rodina Akvinská, odvolávajíc se na blízké příbuzenství, žádala o tělo světcovo. Jakub Fiorentino, opat kláštera Fossanova, nemínil však tomu ani onomu drahocenného pokladu svého vydati. Obávaje se však, že by mu mohl býti uloupen, vyhledal bezpečnější místo pro tělo světcovo a brzy po pohřbu dal tajně rakev z hrobky vyzvednouti a přenést do kaple sv. Štěpána blízko kláštera.

Nedlouho potom zjevil se světec opatu, vytýkaje mu, že zbavil tělo jeho povinné úcty, hlavně že bratři kazatelé, přicházejíce se za něho pomodlit, nad prázdnou hrobkou klečívají, nevědouce o jeho skutečném hrobě, kde by mu povinnou úctu měli prokázati. Zároveň pohrozil tresty, nebude-li jeho tělo ihned na původní místo přeneseno. Zjevem tím byl opat velmi postrašen a obávaje se, že by skutečně byl potrestán, odhodlal se vůli světcovu věrně vyplniti a dal ostatky světcovy tajně přenést do hrobky pod chrámem klášterním.

„Vzav klíče“, praví Vilém de Tocco, „vydal se v noci se dvěma řeholníky a s několika svými svěřenci do řečené kaple, v níž bylo tělo světcovo pochováno. Železnými nástroji otevřeli hrobku, jež po sedm měsíců od toho času, kdy tělo světcovo v ní bylo ukryto, od nikoho nebyla otevřena. Libá vůně náhle vyproudila z hrobky,

jakoby ani v sobě mrtvoly nebyla chovala. Mimo nadání počali se scházeti řeholníci, od nikoho nebyvše povoláni, vůně, jež z hrobky všude se šířila, přilákala je k ostatkům světcovým. Předě zraky všech byla rakev otevřena a tělo světcovo odhaleno; všechny jeho údy byly úplně neporušeny, oděno bylo v roucho a plášť řádu kazatelského, úplně jak bylo pochováno. Nikdo na něm nepozoroval změny, ačkoli světec byl silný a zavalitý, mimo to i hrobka byla hluboká a vlhká. Řeholníci vidouce div tak zřejmý a pamětlivi jsouce i jiných zázraků, položili tělo světcovo na máry, načež ve průvodě nesli drahé břímě do chrámu klášterního. Aniž kdo byl nařídil, zanotil zpěvák antifonu: „Světec tento právem lidu jest připomínán, neboť odebral se do radosti andělů, neboť v životě tomto jen tělem prodlívaje, myšlením a touhou svojí stále v nebi přebýval.“¹⁾ Za zpěvu doneseno bylo tělo světcovo do chrámu a umístěno před hlavním oltářem, načež opat přistoupiv k oltáři, sloužil mši sv., při níž řeholníci zpívali ku poctě sv. Tomáše mši ze svátku kněze vyznavače, neboť nikdo nepochyboval, že světec blaženosti věčné požívá, nýbrž všickni byli překonáni mocí jeho zázraků.“²⁾

Již dříve jsme uvedli zázrak, jimž byl podpřevor kláštera Fossanova uzdraven; ještě větší div jeví se nyní,

¹⁾ Iste Sanctus digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transiit angelorum, quoniam in hae peregrinatione solo corpore constitutus cogitatione et aviditate in illa aeterna patria conversatus est.

²⁾ Bol. 679. n. 67.

že tělo světcovo po několik měsíců ve vlhké hrobce odpočívajíc, nepodlehlo zákonům přírodním, nýbrž že bez proměny zůstalo a ještě líbeznou vůni vydávalo.

„Spravedlivo bylo“, praví Vilém de Tocco, „aby mrtvé tělo světcovo skvělo se velikými zázraky, neboť v životě tolik se Bohu nasloužilo, jedině vůni ctností vydávalo a neustále bylo umrtvováno ve službě vznešeného ducha světcova.“¹⁾ Pravdu slov těch potvrdil i papež Jan XXII. řka: „Vůně, již tělo světcovo vydávalo, znamenala jeho bohumilou nevinnost, dokonalost a vroucnost jeho modlitby, zjevně hlásala jeho slávu rozmnoženou nesčetnými ctnostmi a líbeznou jejich vůní.“²⁾

Důležitý důvod, že svědectví řeholníků kláštera Fossanova jest pravdivo, uvádí týž životopisec světcův těmito slovy: „Není bez přemoudrého, nevyzpytatelného úradku Božího, že světec tak vynikající a spisy svými proslavený zemřel právě, když z poslušnosti ku sv. stoliči římské vydal se na dalekou cestu, a že smrt ho zastihla právě ve zmíněném klášteře Fossanově, jenž patřil jinému proslavenému a velmi rozšířenému řádu; v klášteře, kde žilo tolik svatých řeholníkův, aby mohli dáti věrohodné svědectví o zázracích, jež dály se nad hrobem zemřelého světce, takže jimi proti vlastní vůli byli donuceni dáti svědectví o jeho svatosti, ačkoli napřed všemožně každý zázrak ukrývali. Věděliť, že řád kazatelský a jiní, kdož

¹⁾ Boll. 679. n. 67.

²⁾ Bulla Can. §. 9. Bullar. Ord. Praed. tom. I. p. 159.

na tělo světcovo nároky činili, tím více by o ně usilovali, kdyby věděli, že Bůh zázraky je oslavil.“ ¹⁾

Řád kazatelský žádal u papežské stolice o tělo svatého Tomáše, poukazuje na svá práva na ně. Papež Řehoř X. však měl mnoho důležitých záležitostí; dlel ještě na církevním sněmě v Lyoně, snaže se, aby jednotlivá nařízení sněmu, vztahující se na státní pořádek a duchovní a mravní život, co nejdříve nabyla platnosti. Horlivost, snaha a trpké zklamání seslabily síly papežovy a urychlily jeho smrt, jež ho na zpáteční cestě z Lyonu v městě Arezze zastihla.

Již desátého dne po smrti papeže Řehoře X. byl zvolen známý nám již kardinal Petr Tarantaický za papeže a přijal jméno Innocenc V. Nový papež byl z řádu kazatelského a jsa žákem Tomášovým následoval ho v moudrosti a svatosti; moudrost svou osvědčil znamenitě při všeobecném sněmu v Lyoně a pro svatost byl od papeže Lva XIII. r. 1898. za blahoslaveného prohlášen.

V nové naději obnovil řád kazatelský prosbu o tělo sv. Tomáše a byl by cíle došel; než papež Innocenc V. zemřel již po pětíměsíčné blahodárné činnosti (v červnu r. 1276.) Za prvních jeho nástupců nepodařilo se řádu kazatelskému domoci se svého práva; snad chtěl Bůh, aby tělo světcovo zůstalo ještě déle v klášteře Fossanově, aby i o dalších zázracích byli nuceni svědectví vydati řeholníci jiného řádu.

¹⁾ Boll. 679. n. 68.

Zatím ve zmíněném klášteře zemřel opat. Nástupce jeho stal se opět svědkem, že tělo světcovo jest neporušeno a líbeznou vůni vydává. „Zalíbilo se Bohu obnoviti zázrak“, praví Vilém de Tocco, „a opět dokázati, že tělo světcovo jest neporušeno a líbeznou vůni vydává. Čtrnáctého roku po smrti světcově opat kláštera Petr z Hory sv. Jana, byv požádán od hraběnky Theodory, sestry světcovy, aby jí daroval pravici jejího bratra, dal hrob světcův opět otevřítí. Sotva že hrobní kámen byl odvalen a drahocenný poklad v rakvi odhalen, rozšířila se vůkol příjemná vůně a opět, jako dříve, sešli se ku hrobu všickni řeholníci, od nikoho nebyvše povoláni. Všickni viděli, že jednotlivé údy těla světcova jsou úplně neporušeny, a tělo bylo jako dříve oděno rouchem řádu kazatelského. Toliko konec nosu nebyl tak zachovalý, jako ostatní tělo, i barvu poněkud byl změnil. Opat se domníval, že tělo jest uvnitř setlelé, chtěje však pravici oddělití pouze rukou, přesvědčil se že jest úplně zachovalé a byl nucen použiti nástroje. Vida div tak zřejmý, ačkoli dříve ku světci velikou úctu choval, s úctou ještě větší donesl pravici světcovu hraběnce, jež se nemohla již ani dočkati. Se slzami ji přijala a odnesla na svůj hrad a dala ji k ostatkům jiných svatých pečlivě uschovati.“¹⁾

K divu, že tělo sv. Tomáše zůstalo beze změny a libou vůni vydávalo, družila se jiná, neobyčejná okolnost, že vůně té vždy nebylo cítiti. Podobně jako tělo vydá-

¹⁾ Boll. 679. n. 69.

vala i pravice světcova touž vůni, a že jí nebylo vždy cítiti, dokládá Vilém de Tocco tímto případem: „Bůh chtěl opět novým divem svatost světcovu dokázati a dřívější jeho zázraky potvrditi. Když totiž hraběnka donesla pravici svého bratra do hradu San-Severina a dala ji v kapli k jiným ostatkům, aby veřejné úctě byla vystavena, přišel i kanovník ze Salerno a byl uveden do kaple, aby mohl uctiti ostatky svatých. Ku všem ostatkům projevil velikou úctu; když však kněz hradní mu podal ruku světcovu, aby ji uctil jako jiné ostatky, pouсмál se, ani se na ni nepodíval a nechtěl jí povinné úcty vzdáti. V tom okamžiku však pojal ho strach a hrůza, že se třásl na celém těle; poznávaje, že byl za svoji lhostejnost k ostatkům světcovým potrestán, klesl k nohám kněze hradního a s lítostí prosil, aby ho od proviny rozhřešil. Tak se stalo; vykonal i pokání uložené, nepřestávaje se však hrůzou trásti, prosil, aby mu ruka světcova byla podána. Klesnuv na kolena a slze zulíbal drahocenný ostatek, při čemž tak líbeznou vůni pocítil, že se na podobnou ani nepamatoval. Prosil Boha, aby pro zásluhy světcovy byl zbaven hrůzy a třesení, jež skutečně ihned ustalo.“¹⁾

Jiná ještě okolnost družila se ku zmíněnému divu, že totiž vůně, již tělo světcovo vydávalo, neucítil mnohdy ani ten, kdo se dříve již o ní přesvědčil, neměl-li nutné úcty ku drahocenným ostatkům světcovým, ucítil však ji hned, jakmile jim dostatečnou úctu prokázal. K tomu

¹⁾ Boll. 680. n. 70.

ještě vůně ta měla zvláštní moc, síliti v dobrém a chrániti ode zlého. Tak ku př. řečený kanovník dosvědčil, že jí byl zachráněn v každém pokušení. Kdykoli poznal, že nepřítel zlý ku hříchu jej svádí, byť i v duchu již chtěl svoliti, jakoby v tom okamžiku byl nucen, počal vzývati Boha o pomoc a vždy byl zachráněn přímluvou světcovou, k níž se v pokušeních utíkal.

Hrabě Tomáš ze San-Severina uslyšev, co se bylo stalo, umínil si drahocenný onen ostatek darovati někam, kde světec vyučoval, a kde by více mohl býti uctíván, než v jeho hradní kapli. Úmysl svůj i vykonal, poslav ruku sv. Tomáše převoru kláštera bratří kazatelů v Salerně.

Jistý bratr téhož kláštera, jenž měl velikou úctu k sv. Tomáši, šel ihned vzdát jeho ostatku patřičnou úctu doufaje, že také ucítí onu líbeznou vůni, o níž od jiných slyšel. Neucítil však ničeho; nepřestávaje doufati, uctil ještě více sv. ostatek a modlil se tím horlivěji a ihned ucítil líbeznou vůni. I spěchal k převorovi a vypravoval mu, co se stalo, že v životě svém podobné vůně neucítil.¹⁾

Z toho jest zřejmo, že vůně těla světcova nemůže býti bez zázraku. Bůh tak učinil v odměnu za ctnosti světcovy, k nimž tělo ono přispívalo. Tak tedy oslavil Bůh Tělo světcovo.

Časem tak se rozmohla úcta k sv. Tomáši, že lidé v okolí Fossanovy ve všech nehodách spěchali do chrámu klášterního k hrobu světcovu, a naděje jejich nebyla

¹⁾ Boll. 680. n. 71.

zklamána. Mezi jinými zvláštní milosti dostalo se lékaři Reginaldovi, jenž bydlel na blízkém hradě. Již po deset roků byl stížen dnou, takže se vůbec nemohl pohnouti. V důvěře dal se donésti k hrobu světcovu a slíbil slavně, že život svůj polepší, dosáhne-li pro zásluhy světcovy bývalého zdraví. Před užaslymi řeholníky náhle vstal, úplně jsa zdráv a chvále Boha a děkuje světcu běžel k svému koni a lehce se vyšvihnuv do sedla, volal: „Již po deset roků nemohl jsem na koně, nyní však jsem opět zdráv pro zásluhy sv. Tomáše.“ Řeholníci byli divem tím tak překvapeni, že se jali zvoniti a shromáždivše se v kůru, zpívali slavné „Te Deum“.¹⁾ Zázrak onen potvrdil později před komisí přísahou bratr Mikuláš z Fresolina z kláštera Fossanova, rovněž i Martin de Pastina, jenž viděl lékaře povstati a na koni ujížděti.²⁾

Mnoho zřejmých zázraků nemohlo než roznítiti touhu bratří kazatelů konečně těla světce se domoci. Nová naděje jim vzešla, když po smrti slavného papeže Bonifáce VIII. k nejvyšší hodnosti náměstka Kristova byl povýšen opět člen jejich řádu — kardinal Mikuláš Boccasini — Benedikt XI. Řád kazatelský předložil mu ihned svou žádost; dříve však, než mohla býti splněna, zemřel Benedikt, XI. panovav pouze něco přes sedm měsíců.

Řeholníci kláštera Fossanova uslyševše, že řád kazatelský opět se strojí drahocenný poklad jim odnítí,

¹⁾ Boll. 680. n. 72.

²⁾ Boll. 693 n. 21.

aby snáze tělo světcovo mohli uschovati, dopustili se skutku, jímž pozdějším věkům zmařili příležitost viděti neporušené tělo světce našeho. V noci otevřeli jeho hrobku, oddělili hlavu ode trupu a uschovali ji do zvláštní skřínky, kterou ukryli v kapličce za kůrem, kam lid neměl přístupu. Ani ostatní tělo nenechali v celku. Zbavili kosti svalů, tyto pochovali v hrobce, ony uschovali do jiné skřínky. Čin taký ovšem jen těžko možno omluviti; vysvětliti jej lze pouze úctou, kterou řeholníci k světci chovali, takže alespoň svaly si chtěli ponechat, kdyby kosti řádu kazatelskému měli vydati.

Za papeže Klementa V. neměl řád kazatelský naděje, že by se mohl práva svého domoci. Papež, bývalý arcibiskup v Bordeaux, nesídlél ani v Římě, nýbrž v několika francouzských městech a hlavně v Avignoně.

Nový papež Jan XXII. (1316—1334.), muž horlivý a neobyčejně činný, jenž rovněž v Avignoně sídlél, mínil sv. Tomáše vřaditi mezi svaté, jímž církev sv. všeobecně úctu vzdává. Proto ustanovil zvláštní komisi, aby sepsala život světcův a zázraky, jež se na jeho hrobě nebo na jiných místech na přimluvu jeho udály. K činu tomu byl horlivý papež pohnut prosbami téměř všech měst království neapolského, šlechty a vynikajících mužů italských, jednak i papež sám uznával, že nemálo skutkem tím církvi svaté prospěje, což vysvítá z jeho slov, jimiž uvítal dva řeholníky z řádu kazatelského, kteří z rozkazu jeho život a zázraky světcovy spisovali: „Nemáme sebe menší pochybnosti,

že bratr Tomáš požívá slávy nebeské, neboť život jeho byl svatý, a učení jeho nemohlo býti bez divu.“¹⁾ Později ve shromáždění všech kardinálů, jimž spis o životě a zázracích předložil, pravil: „Považujeme za velkou slávu pro sebe i pro celou církev sv., naší péči svěřenou, vřadíme li světce onoho v seznam svatých, dokáží-li se jen některé zázraky, jež pro jeho zásluhy se staly. Považujeme za slávu prohlásiti bratra Tomáše za svatého, ježto jim více světla církvi sv. vzešlo, než jinými učiteli, neboť kdo spisy jeho čte, více prospěje za jediný rok, než kdyby po celý život svůj četl spisy jiných učitelů.“²⁾

Vyšetřování života a zázraků sv. Tomáše počalo brzy po nastoupení papeže Jana XXII. Zmínění dva řeholníci vydali se ihned do všech měst, kde světec za života svého učil a působil, aby jen očitě nebo věrohodné svědky mohli vyslechnouti. Tomáš Malvenda praví v I. svazku svých letopisů řádu kaz. k r. 1337., že našel prastarý závitek listů pergamenových, na nichž byl napsán život a zázraky sv. Tomáše. Spisovatelem jejich jest sám Vilém de Tocco, neboť udává, že spis ten sepsal, dokládaje, že světce často viděl a slyšel jeho přednášky a kázání. Týž Tomáš Malvenda udává, že Vilém de Tocco byl převorem kláštera dominikanského v Beneventě a že život a zázraky světcevy sepsal z rozkazu papeže Jana XXII. Druhý bratr, jenž Viléma de Tocco na cestě doprovázel, byl t. zv. Robert, professor téhož kláštera v Beneventě.

¹⁾ Boll. 681. n. 80.

²⁾ Tamtéž n. 81.

Zprávy o životě a zázracích světcových od Viléma de Tocco jsou tedy úplně věrohodny, neboť spisovatel osobně světce znal a slyšival a k tomu byl přísežným svědkem. Nejen přísahou potvrdil vše, co o sv. Tomáši napsal, nýbrž později ještě před zvláštní komisí přísahal a svědčil ústně o životě světcově. Proto také uvádíme slovný překlad zázraků, jak je Vilém de Tocco líčí, neboť malá změna mohla by zázrak podstatně zvětšiti nebo zmenšiti.

V protokolech vyšetřování života sv. Tomáše udává se zvláštní událost. Vilém de Tocco se svým průvodcem byl totiž na cestě, kterou podnikl, aby zázraky světcovy na místě, kde se udály, mohl vyslechnouti, nenadále zastížen bouří a z velikého nebezpečí byl zachráněn tím, že mezi jinými vzýval sv. Tomáše o pomoc. „Když se vraceli z Neapole do Říma povstala veliká bouře, takže všickni na lodi strachem a hrůzou se chvěli. Loď s úžasnou rychlostí byla hnána podél břehu; náhle kdos zvolal: „Bratři, modlete se ku svým svatým, neboť loď se co nevidět ztroskotá o horu, k níž jest hnána!“ Bratři navzájem se vyzpovídali a připravili na smrt, na kterou jižjiž čekali, neboť všeliká pomoc lidská byla marna. V úzkosti své počali se slzami mocným hlasem vzývati o pomoc Královnu panen, Hvězdu mořskou, sv. Dominika, sv. Petra mučeníka a konečně i bratra Tomáše, aby jim ihned přispěli ku pomoci. Hlavně bratra Tomáše prosili jako nějakého světce, aby u Boha pomoci jim vyprosil v odměnu za ne-

snadnou práci, již k jeho oslavě podnikli. Prosili s důvěrou ještě větší, aby zázrakem pro zásluhy jeho byli zachráněni, jinak že zahyne, co již o životě a zázracích jeho napsali, neboť spis onen měli u sebe. V největším nebezpečí obrátil se náhle vítr, vana od hory do širého moře, takže loď od ú-kalí, o něž jižjiž se měla roztříštiti, byla na širé moře odehnána. Pocestní vidouce, že jen pomocí Boží byli zachráněni, volali jednohlasně: „zázrak, zázrak“, díky vzdávající Bohu, jehož moře i větrové poslouchají, zvláště přimlouvají-li se svatí za pocestné, kteří o pomoc je vzývají.“¹⁾

Starodávny spisovatel životopisu sv. Tomáše zakusil tedy nadpřirozené ochrany Boží pro zásluhy světcovy. Bez úrazu dostal se do Říma a mohl dále vyslýchat svědky a vyšetřovati život světcův. Že pouze dle svědectví životopis světcův sestavil a nepoužil památek psaných stalo se jediné proto, že podobných památek nebylo. Té doby psalo se na drahém pergamentu a jen největší události bývaly zaznamenány. Tím ovšem spisovatel mohl zaznamenati jen hlavní věci, jichž slabá mysl lidská nezapomněla, kdežto jednotlivé podrobnosti nemohly býti zaznamenány.

Jisto jest, že v klášteře Fossanova událo se mnohem více zázraků, než jich jest udáno. Vilém de Tocco udává jich dvaadvacet; snad spisovatel mnohý méně zřejmý zázrak z důležitých příčin vynechal. Bernard Quidonis, biskup z Lodi, praví ve předmluvě k životu svatého Tomáše, že mnoho zázraků sv. Tomáše nedbalostí jeho

¹⁾ Tamtéž n. 80.

(omenuto a nezaznamenáno. Uvádí 47 zázraků, jež byly zaznamenány a prozkoumány od obou komisí. Dále uvádí 26 jiných zázraků, o nichž od hodnověrných svědků slyšel.¹⁾

Že všechny zázraky v klášteře Fossanova nebyly zaznamenány, soudíme dále z toho, že řeholník téhož kláštera Mikuláš z Piperna později před druhou komisí pravil, že na hrobě světcově jest mnoho darů, jež nemocní z vděčnosti za dosažené zdraví obětovali.²⁾

Nemocní, kteří na přímlovu sv. Tomáše zázračně byli uzdraveni, nebyli postiženi snad lehkými neduhy; nezhojitelné nemoci, jako padoucnice, slepota, vodnatelnost, malomocenství a j. byly v okamžiku na přímlovu světcovu uzdraveny, ano i několik umírajících bylo od smrti osvobozeno. V Paříži na př. hrál si hoch se svými soudruhy; jeden z nich strčil do něho tak silně, že spadnuv se značné výše, polomrtev byl odnesen. O půlnoci již dokonával, otec jeho však kleknuv, počal i s matkou prositi sv. Tomáše o pomoc, slibuje, že dovede hošíka do kostela poděkovati za ochranu; domluvil — a hoch otevřel oči, úplně jsa zdráv, jakoby nižádné pohromy nebyl utrpěl.³⁾

Nejvíce milostí a ochrany dostalo se všem řeholníkům kláštera Fossanova. Po 45 let odpočívalo již tělo světcovo ve hrobce jejich chrámu; kdokoli z nich onemocněl, věděl, ku kterému lékaři se má obrátiti, a bez

¹⁾ Tamtéž p. 716.

²⁾ Tamtéž 693. n. 21.

³⁾ Tamtéž 723. n. 19.

léků a bez bolestí byl uzdraven. Proto řeholníci vážili si svého pokladu a rozhodli se, že ho nevydají, leč nebudou-li moci a směti jinak.

Mezi zázraky od Viléma de Tocco uvedenými jsou také dva následující:

„V klášteře Fossanova byl Leonard z Piperna laikem a zaměstnával se kovářstvím. Neviděl ještě zázraku na hrobě světcově a proto velmi pochyboval, že se na něm vůbec nějaký zázrak stal. Po práci denní šel si odpočinout zároveň s jinými; když však ráno vstal, ucítil, že má v pravici dnu a nemohl vůbec ničeho pracovati. Domnívaje se, že mu ruka nastydla, šel ke kamnům a počal ji v teple třít, cítil však hrozné bolesti; darmo si ruku třel, bolesti nepřestávaly. Zároveň ozvalo se mu svědomí, vytýkajíc, že nevěřil zázrakům na hrobě světcově; chtěje vše napraviti, spěchal do kostela a pomodliv se u hrobu světcova položil na náhrobní kámen svou ruku; cítil, že bolesti poněkud se zmírnily, proto povstal, domnívaje se, že jest již úplně zdrav. Když však se chopil kladiva, pokoušeje se pracovati, nemohl opět pro bolesti, a svědomí opět mu vytýkalo, že dosud úplně nevěry se nezbavil. Opět spěchal k hrobu světcovu a vyznav svou nevěru, prosil Boha, aby bývalé zdraví pro zásluhy světcovy opět mu bylo navráceno. Sliboval zároveň, že se polepší a nebude o zázracích světcových pochybovati. Sotva že prosbu svou vyslovil, pocítil úplné zdraví, pracoval jako dříve často

Bohu děkuje, že pro zásluhy světcovy zbavil duši jeho nevěry a ruku krutých bolestí.“¹⁾

Druhý zázrak udál se takto: „Baron Mikuláš de Maximo z Piperna byl od svých nepřátel těžce poraněn, pravice mu byla úplně přeražena. Lékaři sice jeho zlomeninu vyhojili, avšak ruka zůstala neohebna. Z toho se baron nemálo rmoutil, proto na podnět své manželky, jež o zázracích sv. Tomáše uslyšela, počal se vroucně k němu modlití, slibuje, že odpustí svým nepřátelům a hned následujícího dne že se s nimi usmíří, rovněž že donese darem voskovou ruku k hrobu světcovu, bude-li na jeho přímlovu uzdraven. Večer učinil slib a ráno probudil se ze spánku úplně zdráv; děkuje Bohu velebil světce a vyplnil věrně svůj slib.“²⁾

Mnoho jiných zázraků zaznamenal horlivý Vilém de Tocco a spěchal s nimi do Avignonu ke dvoru papežskému. Po třech dnech svolal papež Jan XXII. kardinály a hodnostáře svého dvoru a za všeobecného souhlasu ustanovil jinou komisi ze tří kardinálů, kteří měli zkoušeti zázraky a život světcův a vyslýchatí přísežné svědky. Práce ta byla ovšem obtížna, zvláště za tehdejších poměrů, neboť nebylo rychlého spojení mezi jednotlivými městy a zeměmi, a přece každý zázrak byl zkoušen na místě, kde se udál. Papež Jan XXII. výslovně pravil, že nerozhodne o ničem, dokud život světcův důkladně nebude prozkoumán, nikoli

¹⁾ Tamtéž 683. n. 90.

²⁾ Tamtéž 683. n, 93.

snad, že by o jeho svatosti byl pochyboval, nýbrž že chtěl všechny předpisy věrně zachovati. Celý katolický svět čekal již netrpělivě, avšak ještě tři roky uplynuly, než papež všeobecnému přání mohl vyhověti.

27. Sv. Tomáš prohlášen za svatého, ostatky jeho vydány řádu kazatelskému.

Nikdo nepřál si toužebněji, aby bratr Tomáš za svatého již byl prohlášen, nežli řád kazatelský. Mělt dosud pouze dva svaté: sv. Dominika a sv. Petra mučeníka; sv. Dominik viděl sice ve vytržení pod ochranným pláštěm nejsv. Panny zástup řeholníků a řeholnic svého řádu, dosud však mimo mučeníka Petra nikdo z nich nebyl veřejně uctíván.

Celkem bylo dle Bollandistů vyslechnuto 26 přísežných svědků; výroky jejich sepsány a předloženy papeži a sboru kardinalskému. Den dlouho očekávaný, kdy z řádu kazatelského měl býti třetí světec celé církvi sv. za vzor dán, konečně se přiblížil.

Dne 18. července 1323. vydal Papež Jan XXII. bullu „Redemptionem misit Dominus — Vykoupení seslal Pán.“¹⁾, jíž Tomáše Akvinského za svatého prohlásil. Svatý Otec uvádí napřed způsob, jak lidstvo bylo vykoupěno a bloudícím nebe otevřeno, dodávaje: „Vlně do nebe mohou vejíti, kdož pevnou věrou a hlubokou pokorou si je otevrou, kdož dobrovolně Bohu se obětují, slíbivše

¹⁾ Bullar. Ord. Praed. t. II. p. 159.

chudobu a poslušnost a zřeknuvše se světské slávy a pocty, neboť tím násilně nebe si otvírají a násilně do něho se derou, překonávající na světě vlastní choutky a takořka násilně na vrch dokonalosti snažíce se vystoupiti. Bratr Tomáš Akvinský z řádu bratří kazatelů, professor bohosloví, muž vznešený svým rodem, vznešenější mravní ušlechtilostí, proslavený pověstí, proslavenější svým životem, moudře o tom všem uvažoval a všemu dobře porozuměl, neboť jsa ještě jinochem vstoupil do řádu kazatelského.“ Sv. Otec uvádí dále krátce celý život světcův a deset zázraků na důkaz, že svatost jeho zjevně světu byla dokázána, dodávaje na konci:

„Takové jsi tedy, Bože, svědectví dal o muži onom spravedlivém, jež až příliš jest věrohodno, neboť věříme-li svědectví lidskému, svědectví Tvoje jest vyšší. Proto věříme, že duše jeho požívá slávy nebeské, důvěřujeme v jeho ochranu, domnívajíce se, že mezi zástupy svatých jako jitřenka září. Proto, dobrý Ježíši, víru svou v nás sílíš, naději povzbuzuješ a oheň lásky rozněcuješ. Protož raduj se Matko Církev, zajásej Italie, zachvěj se slastí rodiště Campanie, plesej posvátný řáde kazatelský, množ se úcto řeholníků; s námi nechť plesá zástup učitelů, nechť rozohní se vědychtivost mladíků, prchne malomyslnost starších, nechť radují se nad nimi starci, všickni nechť prospívají v pokoře a duchu modlitby, neopouštějíce příkázání Božích! Neboť dal jemu (sv. Tomáši) Bůh srdce způsobilé, aby věrně zachovával příkázání a řídil se zákonem

života a učení, protože se ponížil, povýší moudrost hlavu jeho. Uprostřed shromáždění otevřel ústa jeho a naplnil ho duchem moudrosti a rozumu a rouchem slávy oděl ho,¹⁾ neboť pravda, jež Kristus jest, jest slíbena pravým, nikoli zdánlivým učitelům, kdož vysvětlují mne, život věčný míti budou.²⁾ Neboť byť i Kristus, pravé slunce spravedlnosti, nepotřeboval světla hvězd a neleskl se jejich září, jelikož od něho světlo svoje dostávají, sám však trvá ve světle oslňujícím, v jase slávy, jež jest odstínem bytosti jeho, přece hvězdy — svatí a spravedliví — slunci krásy dodávají, krásný soulad s ním tvoříce. Proto církev bojující má církev v nebi oslavenou uctívati a jí následovati, zvláštní pocty prokazující tomu, koho Bůh vřadil mezi zástupy vyvolených a slávu jeho zřejmě divy dokazuje.

Dali jsme dvakráte beze spěchu a beze vší povrchnosti zkoumati svatý život slavného vyznavače Tomáše i jeho zázraky, potom i my i sbor bratří našich, kardinalů sv. církve římské, podobně jsme je zkoušeli, abychom co nejdokonaleji, nejpřesněji a nejjistěji mohli obtížný úkol svůj vykonati. Duch lidský mnohdy stěží soudí o věcech pozemských, viditelných, kdo teprve tajemství nebes může vystihnouti! Proto pilně zkoumajíce všechny okolnosti se sborem kardinalů jsme shledali, že život řečeného vyznavače skutečně byl svatým, rovněž i zázraky, jež se udály na jeho přímluvu a pro jeho zásluhy, že jsou pravé a

¹⁾ Sirach 15, 5.

²⁾ Tamtéž 24, 31.

zjevné. Proto vzývajíce Ducha sv. o přispění před celým svým dvorem a přede všemi věřícími za souhlasu sboru kardinalského mocí Boha všemohoucího Otce i Syna i Ducha svatého, svatých apoštolů Petra a Pavla a mocí nám svěřenou zaznamenáváme učitele Tomáše Akvinského do seznamu svatých vyznavačů.

Přikazujeme tímto apoštolským listem všechněm a jednotlivým patriarchům, arcibiskupům, biskupům, milým synům opatům a všem ostatním hodnostářům církevním, aby dne 7. března svátek řečeného vyznavače s úctou a slávou slavili a věřícím náležitě slavnost ohlásili, aby přímluvou světcovou ode všeho zla byli chráněni a v onom životě blaženosti věčně došli.

Aby věřící ještě hojněji a s větší pobožností k hrobu světcovu ve svých strastech a potřebách spěchali a jeho svátek důstojněji slavili, všem, kdož hříchů svých opravdově litujíce se vyznají a světce o pomoc prositi budou, přistoupíce ve výroční den jeho slavnosti k hrobu jeho, udělujeme z milosti Boha všemohoucího a sv. jeho apoštolů Petra a Pavla rok a 40 dní odpustků. Těm pak, kdož navštíví hrob jeho v některém ze sedmi dnů bezprostředně po svátku následujících, udělujeme mocí nám svěřenou sto dní odpustků.“

Dáno v Avignoně 18. července, v sedmém roce vlády naší. (1323.)

Přede všemi hodnostáři papežského dvoru, před biskupy, kteří ze všech stran se sešli, a před velkým

zástupem šlechticův a vážených osob všech stavů byla bulla den před slavností (17. července) přečtena, načež papež oslovil shromáždění poukazuje, jak důležitou slavnost následujícího dne bude slaviti, aby jí dal příklad celému světu, jaké oslavy veliký světec Tomáš zasluhuje, neboť jeho činnost se vztahovala ke všem, urozeným i prostým lámal chléb příkladu svých ctností a podával víno své moudrosti.

Po řeči papežově povstal P. Gratterei, jenž zastupoval řád kazatelský; dojemnými slovy děkoval sv. Otcí za poctu, již jeho rozhodnutím řádu kazatelskému se dostalo a celému světu dán příklad moudrosti a svatosti. Dovedně přešel na slova knihy Jobovy: „K rozkazu tvému vznáší se orlice a na místech vysokých staví hnízdo své,“¹⁾ dokládaje, že světec dle vůle Boží se povznosl jako orlice nade vše časné a vratké a na vysosti připravoval si stánek.

Sotva že P. Gratterei ukončil, vystoupil král neapolský Robert, příbuzný sv. Tomáše, a jménem svého království děkoval papeži a sboru kardinalskému dokládaje, že světec svatým životem až mnoho si zasloužil slavnosti, již následujícího dne celému světu příklad jeho povinné úcty měl býti dán.

Potom povstal P. Raymund Beguin z řádu kazatelského, arcibiskup Kapuanský a žák světcův, a po něm biskupové z Arlesu, Londýna a Widstownu děkující papeži a velebíce moudrost světcovu.

¹⁾ Job. 39. 27.

Následujícího dne ubíral se sv. Otec v ohromném průvodu lidstva ze všech stavů, z blízka i z daleka do dómu avignonského, kde sloužil slavnou mši sv. a nadšenými slovy promluvil k lidu o zásluhách sv. Tomáše, vybízejce posluchače, aby neustávali ho uctívati, utíkajíce se pod jeho jistou a mocnou ochranu.

Kde bylo as rozhodnutí papežovo přijato s větší radostí, než v řádě kazatelském? Tím, že bratr Tomáš z Akvina byl za svatého prohlášen, byla řádu prokázána veliká čest. Řád kazatelský mohl již veřejně sv. Tomáše uctívati a jiným dáti příklad úcty jeho. Tím však mocněji roznítla se v něm touha míti tělo světcovo ve své moci; ještě však 44 roků mělo uplynouti, než jejich touha mohla býti splněna.

Poměry státní mnoho zaneprázdnňovaly papežskou stolicí, hlavně od té doby, kdy v Němcích (r. 1314.) zvolen byl zároveň Bedřich Rakouský a Ludvík Bavorský za krále. Oba prosili papeže Jana XXII. o potvrzení; ve válce občanské zvítězil Ludvík nad vojskem Bedřichovým, jemuž velel rekovný král český Jan Lucemburský. Ludvík spojil se s nepřátely papežovými a podnikl po smrti Bedřichově 1327. cestu do Italie; v Římě jmenoval za protipapeže františkana Petra Rainalducci-ho, jenž se ve sporu s papežem Janem ke králi byl utekl. Obyvatelstvo přálo si sice, aby papež přeložil sídlo své z Avignonu do Říma, přece však nesouhlasilo s jednáním královým, takže Ludvík, obávaje se jeho hněvu, rychle Itálii opustil. Tím

však mír nenastal; král jednal zřejmě proti právům papežské stolice a jen zdánlivě se poddával, kdykoli se obával vzpoury svých poddaných.

Po papeži Janu XXII. následoval Benedikt XII. (1334—42.). Mínil navrátiti se do Říma, avšak choroba a nepokoje v Itálii úmysl jeho překazily; rovněž i jeho nástupce Klement VI. (1342—52.) zůstal v Avignoně. Král Ludvík byl pro své smýšlení a skutky několikráte vyloučen z církve, takže stavové němečtí upustivše konečně od něho, zvolili si českého krále Karla IV., jenž mír s papežem ihned uzavřel. Nástupce Klementův papež Innocenc VI. (1352—62.) nemohl se rovněž navrátiti do Říma. Vojevůdce jeho, kardinál Albornoz, pokořil sice jeho nepřátely v Itálii, dostal však jinou těžkou úlohu, vypuditi námořní loupežníky z jižní Francie, neboť papež nebyl před nimi ani v Avignoně jist, ačkoli jej dal pevnými hradbami obehnutí.

Karel IV. přišel do Avignonu a pohnul papeže Urbana V. (1362—70.) k cestě do Říma.

Nyní teprve měla býti dlouholetá touha řádu kazatelského splněna, což se stalo podivným způsobem, o němž vypravují Bollandisté ¹⁾ uvádějící část prastarého rukopisu o životě světcově z knihovny dominikanského kláštera v Toulouse.

R. 1349. zmocnil se skřínky s ostatky sv. Tomáše hrabě de Fondi, pomocí jistého řeholníka z Fossanovy,

¹⁾ Boll. p. 726. n. 3—729. n. 9.

jenž se domníval, že přízní hraběte se domůže nějaké důstojnosti. Dostav se s pokladem tak vzácným šťastně na svůj hrad, hrabě podržel je u sebe po dva roky. Dominikani, dověděvše se o tom, doléhali na hraběte, aby jim je vydal. Hrabě však nechtěl ani slyšeti, ba odmítl i 15.000 dukátů, jež mu za ostatky světcovy nabízel král Ludvík neapolský, příznivec řádu kazatelského. Brzy potom vyjel hrabě za krásného dne do lesů kolem svého hradu se svým příbuzným; ten rozjel se neopatrně a v prudkém cvalu spadnuv s koně úplně se polámal a pohmoždil. Hrabě byl nehodou takou zcela ohromen, v zármutku svém obrátil se s prosbou k sv. Tomáši, slibuje, že tělo jeho řeholníkům vydá, bude-li příbuzný jeho uzdraven. Sotva že slib učinil, byl příbuzný uzdraven, protož hrabě, chtěje slibu dostáti, dal úmysl svůj oznámiti opatu kláštera Fossanovy, jenž ještě s jiným řeholníkem přijal ostatky světcovy, a nikomu ničeho neříkajíce, zazdili je ve spodním patře zvonice, neboť tak velice se obávali, že by jim je opět někdo mohl odnésti.

Po několika letech zemřel opat i řeholník, kteříž jedině věděli, že ostatky sv. Tomáše jsou zazděny ve zvonici. Hrabě použil té příležitosti a jsa od bratří kazatelů několikráte vybízen, aby jim k svatým ostatkům dopomohl, přijel v noci do kláštera Fossanovy a jako by byl od nepřátel pronásledován, radil, aby je zvoněním na poplach zapudili. S radostí vyplnili řeholníci jeho přání, zatím však, co nahoře zvonili, vešel hrabě do spodního patra zvonice, vypáčil několik kamenův a z otvoru ve zdi vytáhl

skřínku s ostatky světcovými. Řeholníci nic nepozorovavše, odešli po chvíli ze zvonice a zavřeli dvěře; hrabě zatím ukryl již poklad a časně ráno vstav a s nikým se nerozloučiv, spěchal ke hradu, jakoby skutečně byl pronásledován. Kostelník ráno otevřev zvonici a uzřev čerstvě vlámaný otvor do zdi, oznámil vše řeholníkům, kteří ihned se domyslili, co se stalo; nechtějíce však lidu znepokojiti, raději mlčeli a otvor ve zdi zazdili.

Hrabě však opět nechtěl vydati pokladu svého bratřím kazatelům a choval jej po deset roků na svém hradě. Matka jeho roznemohla se těžce; v nemoci zjevil se jí sv. Tomáš vytýkaje, že syn její nechová těla jeho v náležité úctě, že totiž u něho není světla, potom dotknuv se nemocné, uzdravil ji náhle. Hrabě dal přenést ostatky světcovy na vyzdobené místo v kapli, a vděčná matka pečovala od té doby, aby u nich světlo neuhasl.

Po roce opět se zjevil světec řečené paní, vytýkaje jí, že tělo jeho dosud není na místě, kam vlastně náleží. Uslyšev o tom hrabě, umínil si vydati ostatky světcovy a jal se vyjednávat s bratrem Filipem z Theaty, z řádu kazatelského, jenž byl professorem a provincialem klášterů v království sicilském. Bratr Filip jal se snažně hraběte prositi, aby mu tedy tělo světcovo vydal. Hrabě však zdráhal se, řka, že ho nevydá než jedině velmistrovi řádu, aby s povinnou úctou mohlo býti přeneseno. Řečený provincial rychle psal velmistrovi řádu Šimonu z Langresu, rovněž i hrabě poslal dopis ku generalní kapitole řádu do

Nantesa, kamž brzy se měla sejíti. Toho roku však již se nesešla kapitola, neboť velmistr řádu byl právě zvolen za biskupa nantského, a na místo jeho jmenoval papež Urban V. za generalního vikáře bratra Eliáše Raymundiho, zpovědníka svého. Vikář Eliáš odvolal kapitolu z Nantesa do Avignonu, kamž i list od hraběte došel. Vikář seznav, že hrabě by vydal ostatky sv. Tomáše, kdyby jen řád kazatelský chtěl je s povinnou úctou přijati, zaradoval se velice a psal ihned provincialovi i hraběti.

Toho roku opustil papež Urban V. se sborem kardinalským a s celým dvorem Avignon a přijel do Říma, toliko čtyři kardinalové zůstali v Avignoně. Brzy po odchodu papežově zvolen byl od generalní kapitoly v Avignoně za velmistra řádu vikář bratr Eliáš, jenž toho času těžce byl sice nemocen, avšak brzy se pozdravil. Ihned spěchal do Říma pozdravit papeže Urbana, chtěje zároveň vyřídití záležitost o ostatcích sv. Tomáše. Toho času byl právě v Římě i provincial sicilský, s nímž velmistr řádu již v Avignoně se radil, jak by se nejsnáze mohl práva na ostatky světcovy domoci; zároveň přišel však i hrabě de Fondi uvítati papeže ve městě věčném. Prosbami velmistrovými byl hrabě pohnut, že slíbil, že mu vydá ostatky sv. Tomáše, a určil zároveň i den, kdy si velmistr pro ně měl přijíti.

Ustanoveného dne byla skříňka s ostatky otevřena před opatem kláštera Fossanova, velmistrem řádu kazatelského, provincialem sicilským a před převorem kláštera

dominikanského v městečku Fondi. Všickni se přesvědčili o pravosti ostatků a spočítavše kosti, zamkli skříňku třemi klíči a opatřili ji každý svou pečetí. Hrabě vida, jak nelibě nese opat z Fossanova, že se má vzácných ostatků dostati dominikanům, aby se zbavil nepříjemností, dal skříňku s ostatky donést do kláštera dominikanského tajně. Radost bratří kazatelů byla náramna; hned den na to sloužil převor na poděkování slavnou mši sv. s „Te Deum“.

Cisterciáci však nehodlali jen tak zcela klidně nésti své ztráty. Klášter Fossanova poslal svého advokáta do Říma se žalobou, že velmistr řádu kazatelského dopustil se krádeže a loupeže ostatků. Papež nevěděl, že vlastně hrabě de Fondi ostatky sv. Tomáše řádu kazatelskému vydal, proto velmi se zarmoutil a byl tak na velmistra roztrpčen, že pro pych na sv. ostatcích chtěl ho úřadu zbaviti a z církve vyloučiti. Darma snažili se kardinalové hněv papežův utišiti, velmistr byl předvolán k výslechu.

Na bílou sobotu byl připuštěn k papeži, jenž ho přijal slovy: „Pojď jen, pojď — ty loupežníku, ukradl jsi ostatky sv. Tomáše!“ Velmistr vrhnul se před papežem na kolena a pravil: „Nejsvětější Otče, jest naším bratrem a krví naší.“ Slova ta papeže překvapila, dokazovalať zřejmě nevinu velmistrovu, neboť není ukradeno, co někomu právem náleží. Papež dovolil, aby velmistr mu políbil ruku, ano pozvednuv ho, srdečně jej objal. „Kam jsi vlastně dal odnésti ostatky světcovy?“ tázal se papež. „Ještě jsem se nerozhodl“, odpověděl velmistr, „ponechávám

rozhodnutí Vaší Svatosti.“ „Dobře“, pravil papež, „dopomohu tvému řádu ku právu.“ „Svatý Otče“, zvolal velmistr, „skutek onen po právu budeme považovati za velikou milost.“ Slovy těmi byl papež tak dojat, že obrátiv se ku přítomným kardinalům, pravil: „Byť i nevěra a kacířství jako z vody rostly, nebudu míti sebe menší obavy, dokud trvati bude řád bratří kazatelů.“ Bouře tedy, jež velmistra stihla, přehnala se beze škody, ano papež byl tak uspokojen, že i k hostině jej pozval.

Brzy potom papež onemocněl a sotva že se mu síly počaly vraceti, opustil Řím se svým dvorem a odebral se na zdravý vzduch do Monte-Fiascona. Zatím šel i velmistr řádu kazatelského zotavit se poněkud po svých námahách do svého kláštera ve Viterbě.

Papež ještě nerozhodl, kam by ostatky sv. Tomáše měly býti přeneseny, proto počal se velmistr obávat, že by opět mohl ztratiti drahocenný poklad, jež tak těžce svému řádu vymohl, zvláště znepokojovala ho veliká snaha opata kláštera Fossanova, jenž chtěl stůj co stůj svatých ostatků opět se zmocniti. Již počalo se jeviti, že papež miní sv. ostatky vydati, ne-li klášteru Fossanova, alespoň jinému klášteru řádu sv. Benedikta, neboť papež byl z řádu benediktinského.

Přiblížil se již svátek Božího Těla (r.1367.); velmistr procházel se po chodbě klášterní; náhle mu napadlo, že by snad papež právě o té slavnosti prosbám jeho vyhověl, připomene-li mu, že sv. Tomáš mnoho napsal o nejsv.

Svátosti a složil i církevní hodinky a krásné hymny ku svátku Božího Těla. Poradiv se s několika bratry, vydal se ihned na cestu do blízkého Monte-Fiascona ku dvoru papežskému. Kardinál Bellifortis uslyšev, proč přichází, vytýkal mu přátelsky, proč přichází tak pozdě, pobádal však ho zároveň, aby prosbu svou papeži přednesl.

„Svatý Otče“, pravil velmistr papeži, „budu prositi Svatost Vaši, ač dovoleno-li mi prosbu svou přednésti. Dříve však dovolím si připomenouti dvě okolnosti. Dnes jest svátek Božího Těla a slavnost ta mi připomíná, že sv. Tomáš na rozkaz jednoho z Vašich předchůdců — papeže Urbana IV. — sestavil tak krásné hodinky ku poctě nejsv. Svátosti.“ „Toho nepopírám“, pravil papež. „Kromě toho sepsal sv. Tomáš z rozkazu téhož papeže výklad čtyř evangelíí.“ „Ovšem že“, odpověděl papež, „avšak co z toho následuje?“ „Nejsvětější Otče“, pokračoval velmistr, „poněvadž papež Urban IV. bl. p. tak vznešené práce s důvěrou svěřil sv. Tomáši, prosím Vaši Svatost, abyste, maje dle předchůdce svého jméno Urban V., vyslyšel prosby moje a celého řádu kazatelského a dovolil nám povinnou poctu sv. Tomáši vzdávati.“ „Jaké pocty bych měl světcí vašemu dovoliti?“ tázal se papež. „Svatý Otče“, prosil velmistr, „dovolte, aby tělo světcovo smělo zůstat v moci jeho spolubratří, kteří je jistě více budou uctívati, než kdo jiný.“ „Cože“, horlil papež, „nemohl by snad řád můj, veliký a slavný řád sv. Benedikta, více uctívati sv. Tomáše, než tvůj nepatrný řád?“ „Nejsvětější

Otče,“ odpověděl pokorně velmistr, „uznávám s radostí, že řád sv. Benedikta jest vznešený a veliký, můj pak že jest nepatrný jako zrnko písku, nebo lépe řečeno jako pouhé nic v poměru k řádu Vašemu, avšak řád svatého Benedikta má již tak mnoho svatých, že jim s těžší povinnou úctu vzdáti může, řád kazatelský však, jehož ostatně Vaše Svatost přece si váží, má mimo sv. Tomáše pouze dva světce — sv. Dominika, zakladatele řádu, a sv. Petra, mučeníka veronského, proto by zvláštní poctu vzdával ostatkům sv. Tomáše, kdyby Vaše Svatost mu je ráčila navrátiti.“¹⁾

Papež chvíli se zamyslí, potom pokynuv přítomným hodnostářům, aby přistoupili blíže, prohlásil své rozhodnutí: „Mocí Pána našeho Ježíše Krista, sv. apoštolů Petra a Pavla a mocí naší odevzdáváme tobě, velmistře a tím zároveň celému řádu kazatelskému ostatky sv. Tomáše Akvinského, aby v Toulouse nebo v Paříži byly uctívány dle toho, jak kapitola nebo velmistr rozhodne, ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ „Amen“, odpověděli přítomní a velmistr řádu vrhl se před papežem na kolena, děkuje za milost, jíž se jemu a celému řádu kazatelskému dostalo.

Druhého dne šel velmistr opět k papeži a opět mu děkoval za milost dávno očekávanou. „Včera dal jsem ti a tvému řádu ostatky sv. Tomáše“, pravil papež, „zároveň vyhradil jsem tobě, nebo všeobecné kapitole tvého řádu právo rozhodnouti o místě, kde mají býti uctívány. Chci vás však zbaviti nesnází, neboť ze všech stran hrnuly

by se na vás prosby, abyste ostatky světcovy dali někam jinam přenést, než do Toulousy nebo do Paříže; proto ustanovuji, aby ostatky svatého Tomáše byly uctívány ve vašem klášteře v Toulouse, z následujících důvodů:

„Především jest jisto, že sv. Dominik právě v Toulouse položil základ řádu bratří kazatelů; jednak proto, jednak i že sv. Dominik byl rodem Španěl, mělo tělo jeho býti pochováno a uctíváno v některém městě mimo Itálii, za Alpami, myslím totiž v Toulouse. Poněvadž však jest pochováno a uctíváno v Bologni, a kdybyste je dle svých práv chtěli do Toulousy dáti přenést, nevydám vám ho a nedovolím, aby poklad tak drahocenný byl odnesen z Itálie. Zato však bude míti město Toulouse ostatky svatého Tomáše.

Dále, protože jsi mne prosil, abych se postaral o náležitou úctu ostatků světcových, rozhodl jsem se poslati je do Toulousy, neboť neznám lidu, jenž by více světce uctíval, než obyvatelé města toho, mimo to i tamnější váš chrám jest veliký a překrásný.

Před nedávnem byla v Toulouse založena universita; chtěje, aby studující věrně následovali učení sv. Tomáše, nařídím, poněvadž právě do vašeho kostela přicházejí, aby nikdy od učení světce se neodchýlili.“¹⁾

Po těch slovech papež se zamyslel a po chvíli pokračoval takto: „Máte i hlavu světce?“ „Nikoli, svatý Otče“, odpověděl velmistr. „A nevíte, kde jest?“ „Víme,

¹⁾ Boll. 730. n. 13.

svatý Otče?“ „Nuže, tedy?“ „V Piperně, v domě opata kláštera Fossanova, jest uschována ve skřínce, od níž mají klíče čtyři osoby.“ „Dobrá“, odpověděl papež, „dávám ti i hlavu světcovu, uložíš ji s ostatními ostatky ve chrámě vašem v Toulouse.“ Velmistr děkoval papeži, raduje se, že konečně cíle došel. Zároveň s velmistrem přišel k papeži jeho dvorní bohoslovec, jenž chtěl ostatky světcovy vymoci pro město Paříž a tamní universitu, jež ihned po smrti světcově o tělo jeho se ucházela. Papež dovolil, aby pouze pravice světcova poslána byla do Paříže a uložena v kostele dominikanském, neboť pravicí tou světec v Paříži mnoho svých nepřekonatelných spisů napsal.¹⁾

Nebylo však snadno částí těla světcova, jež po různých místech byly uctívány, opět všechny sebrati; velmistr zvláště se obával, že majetníci sv. ostatků budou se zdráhati je vydati. Na prosby jeho vydal papež ihned dne 23. června 1368. zvláštní bullu, v níž přikázal všem, kdož ostatky sv. Tomáše měli, aby je posílům jeho bez odkladu vydali. „Považujeme za spravedливо a slušno“, praví mezi jiným, „aby řád kazatelský měl ve své moci ostatky sv. Tomáše, jenž jsa členem téhož řádu, nemálo se vyznamenal a blahodárnou naukou celou církev svatou osvítil a ozdobil, poskytl jí vznešený příklad svých ctností a mravů; proto ke chvále Boží, rozkvětu církve a prospěchu věřících tímto listem nařizujeme, aby všechny ostatky světcovy do kláštera v Toulouse byly přeneseny.

¹⁾ Tamtéž n. 14.

Dále si přejeme, ponechávající bližší rozhodnutí velmistru řádu kazatelského nebo generalní kapitole téhož řádu, aby pravice sv. Tomáše poslána byla převoru a bratřím kláštera u sv. Jakuba v Paříži k ozdobě a poctě tamních škol, kde světec neobyčejnou moudrostí, plynoucí ze zdroje nebeské moudrosti a milosti, všechny tajnosti věd odhalil, obtíže překonal a světlem důvtipu svého všechny stíny rozplasil a pochybnosti vysvětlil; proto z vděčnosti bude pravice jeho v kostele klášterním pro všechny časy veřejné účtě vystavena.“¹⁾

S opisem bully té byl poslán jistý řeholník především do dominikanského kláštera ve městěčku Fondi a přijal od převora skříňku s ostatky světcovými; odtud spěchal do Piperna, kdež mu starosta a opat kláštera Fossanova vydali schránku s hlavou světcovou a z úcty provázeli ho až do Monte-Fiascona. Papež dal prozatím všechny ostatky umístniti ve své kapli a 4. srpna 1368., tedy právě ve svátek sv. Dominika, odevzdal je vlastnoručně před zástupem hodnostářů církevních i světských velmistrovi řádu kazatelského, přikazuje mu, aby je dal brzy na určené místo přenést. Aby příště nikdo nemohl ostatků světcových žádati, rovněž aby v Toulouse a v Paříži byly v bezpečnosti, potvrdil papež dar svůj zvláštním protokolem a prohlásil, že jedině řád kazatelský může ostatky světcovy míti.²⁾

¹⁾ Bullar. Ord. Praed. II. 259.

²⁾ Boll. 730. n. 14.

Tím bylo dlouholeté přání řádu kazatelského splněno. Velmistr z počátku ve svých nesnázích doporučil všem bratřím modliti se za šťastný výsledek pře a dosáhnout cíle, rozkázal jim opět, aby Bohu povinné díky vzdali. Ještě měl vyplniti rozkaz papežův, dáti totiž přenéstí ostatky světcovy do Toulousy a do Paříže.

28. Ostatky sv. Tomáše v Toulouse a v Paříži.

V XIV. století nebylo snadno provéstí úkol, jenž ještě velmistra řádu kazatelského očekával. Na nepřístupných skalinách hrdě strměly hrady a pevnůstky; rytíři z nich přehlédli celé okolí, a hlavně pocestný neušel jejich zraku, což bylo tím nebezpečnější, že mnohý hrad byl sídlem loupežnickým a pán jeho urozeným loupežníkem.

Velmistr řádu nemoha sám najíti jistého a bezpečného prostředku, žádal papeže o radu, jak by nejsnáze bylo možno dáti ostatky světcovy do Toulousy přenéstí. Papež ochotně mu poradil, řka: „Dej pečlivě ostatky světcovy zaobaliti do drahocenné látky, uložití je do skřínky a s ní do jiné, na níž dáš nakresliti náš papežský znak a přibiti bullu, kterou ti ihned vyhotovím. Skřínku zahališ do černého nebo hnědého roucha a dáš ji nésti ode dvou bratří, s nimiž půjdeš. Jiní dva půjdou půl dne cesty napřed, takže v poledne dorazíš, kde byli ráno, a večer, kde byli v poledne; umluvíš si s nimi znamení pro případ, že by se jim něco zlého přihodilo, čehož Bůh nedej, abys

mohl v bezpečí zůstat i a nehodě se vyhnouti. Blízko města Toulousy uložíte sv. ostatky v kapli „Feretra“ zvané, čekající, až biskup a lid v processí v ústřety vám vyjdou.“¹⁾

Brzy potom (30. srpna) poslal papež zvláštní list arcibiskupu toulouskému a tamní universitě, aby ostatky sv. Tomáše s povinnou úctou do svého města přijali a vždy úctu jim prokazovali. Mezi jiným praví, že větší pocta přísluší svatým učitelům církevním, než jiným světcům, neboť tito dali světu příklad pouze svatostí, oni však nejen svatostí, nýbrž i svou moudrostí. A nad jiné učitele církevní svatostí i moudrostí vyniká sv. Tomáš “ Brzy již ostatky jeho budou doneseny do města vašeho; nařídilť jsem, aby ve zvláštní úctě byly chovány v kostele vašeho dominikanského kláštera, protože světec veliké moudrosti od Boha dosáhnuv, řád kazatelský a celou církev ozdobil, následuje věrně šlepestí svatého Augustina. Proto všechny vás, totiž učitele universitní a členy městské rady, prosíme, tobě pak, synu milý (totiž arcibiskupu) listem tímto nařizujeme, abyste ostatky světcovy hodně a uctivě přijali a povinnou úctu jim prokazujete, jiné příkladem k úctě povzbuzovali.“²⁾

Velmistr řádu kazatelského vydal se bez odkladu na cestu. Ubíral se přes Florencii, jež byla právě ve sváru s okolními městy, proto řeholníci vcházejíce do města a vycházejíce byli od stráží prohledáni, soumara však a jeho břemene nikdo si nepovšimnul. Šťastně došel průvod do

¹⁾ Boll. 731. n. 15.

²⁾ Bullar. Ord. Praed. II. 259.

Bologna; kardinal de Albano poslal mu svou osobní stráž, jež řeholníky doprovodila až do městečka Rivoli.

Průvod rychle se blížil cíli svému, vyhýbaje se opatrně všem překážkám; před novým rokem dorazil ještě do kláštera sester dominikánek v Prouilli. Zatím konaly se v Toulouse velkolepé přípravy; velmistr řádu zůstal ve zmíněném klášteře po celý měsíc, chtěje si po dlouhé cestě odpočinouti.

Když průvod z kláštera odcházel, položil kdos na práh děvčátko, jež všickni za mrtvé považovali, jakmile však průvod k němu se přiblížil, ihned ožilo. Bratr Raymund Hugonis, průvodce velmistrův, uvádí 55 zázraků, jež se v poslední době udály.¹⁾ Lid toulouský uslyšev o zázracích, toužil tím více míti již u sebe ostatky světcovy, věda, že přimluva a ochrana jeho bude mu záštitou a zárukou míru a pomoci s nebe.

Druhého dne v pátek došel průvod do Avignoneta, v sobotu do Villefranche a zastavil se v Montgiscardě, kdež se ihned sběhlo mnoho lidu, jenž v odměnu za svou úctu uzřel neobyčejný div: chromá žena a slepý, hluchoněmý hošík, byli na přimluvu světcovu uzdraveni.

V neděli 28. ledna došel průvod ke kapli Feretře, kdež ostatky světcovy dle rozkazu papežova byly uloženy, až by slavnostní průvod z města přišel. Jako moře vyproudily se davy lidu z bran toulouských; v čele zástupů kráčel se šlechtou veliký ctitel světcův vévoda Ludvík

¹⁾ Boll. 735—738.

z Anjou, bratr francouzského krále Karla V., za nimi duchovenstvo a ostatní lid, jehož bylo na 150.000. Průvodu súčastnili se dva arcibiskupové, šest biskupů s odznaky své důstojnosti a velké množství kněží v rouchách mešních. Průvod přiblížil se k řečené kapli, arcibiskup toulouský promluvil k zástupům nadšenou řečí k počtě světcově, načež průvod ubíral se nazpět do města. Ostatky světcovy byly nesený od předních hodnostářů církevních a světských na vkusně upravených nosítkách pod stklostným baldachýnem, ježž nesl vévoda Ludvík; mezi jinými ozdobami byl na něm zlatý znak vévodův a krále francouzského. Po stranách sv. ostatků vlálo šest skvostných praporů se znakem papežským, rodiny hrabat Akvinských, města Toulousy, vévody Ludvíka a dva se znakem krále francouzského.

Průvod došel do chrámu bratří kazatelův a svaté ostatky byly uloženy před hlavním oltářem, načež arcibiskup toulouský ihned započal mši sv.; při obětování daroval vévoda Ludvík 50 a po mši sv. 1000 dukátů na skvostný pomník pro ostatky světcovy. Když ukončena byla slavnost církevní, slavilo obyvatelstvo celý den tak okázale, že podobné slavnosti nikdo nepamatoval.¹⁾

Aby památka slavnosti přenesení ostatků sv. Tomáše nevymizela z paměti věřících, bylo od papeže nařízeno, aby každoročně 28. ledna byla v celém řádě dominikanském slavena.

¹⁾ Boll. 731. n. 17.

Velmistr řádu vykonav úkol svůj v Toulouse, vydal se na cestu do Paříže, nesa se svým průvodcem drahocenný ostatek, ježž papež Urban V. pro tamní universitu byl určil a jak generalní kapitola v městě Brügge v souhlasu s papežem byla nařídila.

Podobná slavnost jako v Toulouse byla v Paříži 13. července 1369. Bollandisté líčí ji takto: „Všechno duchovenstvo a ohromné zástupy lidu spěchaly ke chrámu sv. Genovefy, kamž v určenou hodinu přišel král Karel V. v průvodu kardinala Vincence z Beauvais z řádu kazatelského, tří arcibiskupů, šesti biskupů, tří opatů a urozených pánů a paní, mezi nimiž byly tři královny. Velmistr vešel do chrámu, oděn jsa v roucho mešní a nesa drahocenný ostatek, pravici sv. Tomáše Akvinského, přistoupil ke králi a pravil: „Milostivý pane a králi! Z úcty k Tobě a z vděčnosti za Tvou přízeň nařídila mi všeobecná kapitola řádu našeho, jehož jsem velmistrem, abych Milosti Tvé odevzdal pravici sv. Tomáše Akvinského. Nyní tedy plním úkol svůj a přísahám, že ostatek tento jest skutečně pravice sv. Tomáše Akvinského, na důkaz toho veřejně jí úctu vzdávám“, načež ji políbil. Král poklekl a s úctou přijal drahocenný poklad a políbiv, odevzdal jej kardinalu Vincenci z Beauvais, aby jej při průvodě nesl. Za chvalozpěvů a modlitby ubíral se ohromný průvod z chrámu sv. Genovefy do kláštera dominikanského u sv. Jakuba, kdež kardinal Vincenc z Beauvais slavnou mší sv. sloužil. Při obětování daroval král mnoho zlata a stříbra a

královny obětovaly své skvosty. Po mši sv. byla zároveň tři kázání, v kostele totiž, před kostelem na náměstí a ve dvoře klášterním.¹⁾

Po skončené bohoslužbě odnesl král Karel ve průvodě svých dvořanů a duchovenstva drahocenný ostatek do postranní kaple, kterou později tak dal vyzdobiti, že dle jeho vůle kaplí královskou byla nazývána.

Celá čtyři století zůstala pravice sv. Tomáše na témž místě, pokud klášter u sv. Jakuba byl sídlem bratří kazatelů. Za bouří revolučních byli však vypuzeni; odcházejíce neopomenuli sv. ostatku, což jest zároveň důkazem jejich veliké úcty k světci, neboť v trudných oněch dobách, kdy jen chvatem před smrtí se mohli zachrániti, nemysleli ani tak na svou bezpečnost, jako na to, aby sv. ostatek nedostal se do rukou zuřivé luzy.

Bratři kazatelé utekli se z Paříže do Parmy v Itálii; poněvadž však ani tam nebyli úplně jisti, neponechali sv. ostatku u sebe, odevzdavše jej vévodovi z Parmy. Dcera onoho vévody vstoupila později do kláštera sester dominikank a darovala sv. ostatek klášteru sester dominikank u sv. Dominika a Sixta v Římě, kdež zůstal až do r. 1873. Tehdy totiž papež Pius IX. těžce onemocněv dal si donést drahocenný ostatek sv. Tomáše, aby mohl jej lépe uctívati. Příštího roku byla právě slavnost šesti-stoletého úmrtí světce, proto dal papež z úcty a vděčnosti za dosažené zdraví zhotoviti drahocennější a krásnější

¹⁾ Tamtéž 740.

schránku pro sv. ostatek a odevzdal jej klášteru bratří kazatelů Santa-Maria-sopra-Minerva, neboť klášter sester dominikanek u sv. Dominika a Sixta byl mezi tím od vlády piemontské zrušen.

Podobně jako Paříž žádalo město Neapol a tamní universita o tělo sv. Tomáše, dostalo však pouze hlavní košť z levé ruky světce, jež byla chována v kostele dominikanského kláštera, kde světec za života svého tak často se modlíval a nejsv. Oběť s andělským zanícením přinášíval; tam slyšel i svědectví o pravdě svého učení a tam počal bližší přípravu na smrt. Světec několikráte bratru Reginaldovi projevil přání, že by rád byl pochován v hrobce klášterní v Neapoli.

R. 1603. zvolilo si město Neapol sv. Tomáše za ochránce, k čemuž papež Klement VIII. s radostí svolil.¹⁾ R. 1664. zavítal strašný host do Neapole, v několika dnech schvátil mor tisíce lidu a stále se šířil. Obyvatelstvo se utíkalo pod ochranu sv. Tomáše, a mor zmizel; z vděčnosti přenesen byl ostatek světcův v slavném processí do metropolitního chrámu, kdež dosud jest uctíván. Slavnostního průvodu účastnili se mimo několik biskupů a arcibiskupů, kardinalové Bellarmin a Spinelli, dvůr královský a rada městská. Ve svátek sv. Tomáše (7. března) bývá každoročně jeho ostatek přenesen z metropolitního chrámu do kostela dominikanského a účtě věřících vystaven.

Vraťme se však v duchu do dominikanského chrámu v Toulouse! „Neznám lidu, jenž by větší úcty měl k svatému

¹⁾ Bullar. Ord. Praed. t. V. p. 612.

Tomáši, než obyvatelstvo toulouské“, pravil papež Urban V. velmistrovi, přikazuje mu, aby dal ostatky světcovy přenést do Toulousy. Obyvatelstvo toulouské brzy dokázalo, že papež marné chvály o něm neproněsl. Již druhého roku bylo od rady městské nařízeno, aby slavnost sv. Tomáše byla slavena jako zasvěcený svátek. V slavnostním průvodu ubíral se lid do chrámu dominikanského, úřednictvo obětovalo obyčejně dvě ohromné svíce, z nichž každá sto liber vážila; neméně úcty než obyvatelstvo, prokazovali světci studující tamní university a mnohý z nich nosil opasek sv. Tomáše.

Když město Toulouse za reformace dostalo se na krátký čas do moci kalvínů, byli dominikani vypuzeni a klášter jejich i s kostelem rozbořen. Skříňka s ostatky svatého Tomáše byla všech ozdob oloupena, ostatky však zůstaly neporušeny. Za nedlouho byli kalvínci vypuzeni a dominikani navrátili se do města, započali ihned stavbu nového kláštera a kostela. Ze všech stran hrnuly se jim příspěvky, hlavně král Ludvík XIII. daroval mnoho peněz na náhrobek svatého Tomáše. Skutečně bylo postaveno v kostele t. zv. mausoleum sv. Tomáše, jež patřilo k nejznamenitějším uměleckým pracím té doby. Mausoleum sv. Tomáše bylo zničeno v bouřích pozdějších století, proto uvedeme popis jeho částečně dle líčení Joyauova.¹⁾

Od r. 1623—1627. pracovali dva bratři kazatelé, Claudius Borrey a Jan Raymond, o obrovském náhrobku

¹⁾ Joyau p. 362.

pro ostatky sv. Tomáše. Náhrobek byl umístěn v presbytáři, spočíval na několika řadách sloupů a dosahoval až po klenbu chrámovou. Ve spodní části pomníku byly ze čtyř stran čtyři veliké oltáře, takže zároveň čtyři kněží mohli nad ostatky sv. Tomáše mši sv. sloužiti. Náhrobek totiž ve spodní části podobal se křížové klenbě, jež spočívala v rozích vždy na dvou sloupech a na zdivu, jež sloupy spojovalo. Uprostřed pod klenbou byla umístěna skříňka s ostatky světcovými, umělecké dílo zlatníků pařížských. Osm sloupů, jež nesly klenbu, bylo vytesáno z mramoru, dva nejkrásnější daroval vévoda z Neversu. Ve výklencích mezi sloupy umístěny byly umělecké sochy bolestné Matky Boží, svatého Petra mučeníka, bl. Alberta Velikého a sv. Antonína z Florencie. Nad klenbou křížovou byla skupina odznaků čtyř evangelistů a nad sloupy v rozích byly sochy čtyř papežů. Nad klenbou křížovou a nad odznakem čtyř evangelistů vypínala se až po klenbu chrámovou hořejší část náhrobku, pozůstávající ze čtyř krásných, volných sloupů a ze zdiva, jež mezi nimi se vypínalo, klenouc se směle na hlavice sloupů a končíc malou stříškou a vázou s růžemi. Ve zdivu hořejší části byly dva výklenky s uměleckými sochami sv. Dominika a sv. Tomáše.

Jakmile byl náhrobek dohotoven, byl o svatodušních svátcích r. 1728. s velikou slávou posvěcen. Při té příležitosti promluvil jeden z profesorů universitních k shromážděným studujcím; podotknuv, že od času sv. Dominika

vzbudila se v městě touha po vědách, pravil: „Vznešenou onu touhu nyní sílí nejvznešenější syn svatého Dominika, sv. Tomáš, onen „anděl škol“, o němž možno říci, že nikdy sebe menší nepravdy nepronese, onen nepřekonatelný štít víry a záštita církve, hrozná nepřátelům. Nyní nám úplně náleží, není již Tomášem Akvinským, nýbrž Toulouským. Druhdy byl zdobou a slávou škol pařížských, nyní byl přenesen do akademie toulouské, takže ode dneška máme více práva než kdo jiný, nazývati školy naše akademií sv. Tomáše. Můžemeť před jeho ostatky pokleknouti a je uctívati; ostatky jeho jsou sice chladny, avšak oheň svatý z nich do srdce plane, a máme netoliko tělo světcovo v tomto nádherném pomníku, pravém divu umění sochařského, máme i ducha jeho v nepřekonatelném jeho učení. K tomu dobrovolně se přiznáváme a tím zároveň plníme vůli papežů římských, kteří sv. učitele dali školám toulouským za vzor a ochránce.“

Po čase přišla do Toulousy královna francouzská, Anna Rakouská, uctit ostatků sv. Tomáše; r. 1659. přišla opět a uzřevši hlavu světcovu, pravila: „Ráda bych se také přesvědčila, vydává-li dosud libou vůni, jako dříve.“ Políbila s úctou hlavu světcovu a obrátivši se ku knězi, jenž jí sv. ostatek byl podal, dodala: „Tato nebeská vůně jest skutečně velmi příjemná a povzbuzuje k zbožnosti.“

Další osudy ostatků sv. Tomáše v Toulouse uvádí *Année dominicaine*¹⁾ v pojednání o slavnosti přenesení ostatků světcových.

¹⁾ 28. leden p. 865.

Dle přání světcova zůstaly ostatky těla jeho v moci řádu kazatelského až do francouzské revoluce, kdy řeholníkům bylo ze svých starodávných sídel uprchnouti. Rada města Toulousy dala 11. června 1790. přenést ostatky světcovy z dominikanského kláštera do hlavního chrámu; průvodu účastnil se konstituční biskup toulouský Hyacint Sermet se svými kněžími. Průvod byl celkem slušný, pokud toho bylo možno se nadíti od úředníků a kněží, kteří nedbajíce hlasu papežova nové vládě francouzské věrnost přísahali. I tehdy projevilo obyvatelstvo města velikou úctu k světcí.

Všehny kosti i hlava světcova byly uloženy v hrobce chrámu sv. Saturnina. Několik zuřivých revolucionářů však si dobře zapamatovalo, že skříňka, v níž byly kosti, a schránka, v níž byla hlava sv. Tomáše, jsou velmi drahocenné, proto vnikli 27. července 1794. do hrobky a uloupili skříňku a schránku, zanechavše kosti a hlavu světcovu v hrobce. Když r. 1795. bouře revoluční poněkud se utišily, prohlédl generalní vikář biskupa z Fontangesu ostatky světcovy a shledal, že jsou úplně neporušeny. Později, stav se biskupem v Limoges, dal r. 1807. na rozkaz arcibiskupa toulouského sv. ostatky opět zkoumati; opět byla dokázána jejich pravost a neporušenost, proto byly zase veřejné účtě vystaveny.

R. 1825. byly ostatky sv. Tomáše uloženy do nové skřínky, jež byla postavena na oltář sv. Ducha v kůru. Hlava světcova byla vyňata r. 1852. z dřevěného poprsí,

v němž byla od revoluce chována, a uložena do nové drahocenné schránky. Při té příležitosti promluvil proslavený Lacordaire tak ohnivě k shromážděným hodnostářům a zástupcům lidu o významu sv. Tomáše, že obyvatelstvo ještě toho dne se rozhodlo opatřiti bratřím kazatelům nový klášter a již příštího roku slib svůj splnilo.

Konečně r. 1878. dal arcibiskup toulouský Florián Deprez zhotoviti skříňku ze zlata a slonoviny, bylyť ostatky světcovy od revoluce jen v prosté, dřevěné. Přítomni byli arcibiskup z města Albi, biskup z Montaubanu, Carcassonne a Montpellieru, generalní vikář řádu kazatelského P. Sanvito, tři provincialové francouzští a mnoho lidu, když arcibiskup toulouský pokleknuv, otevřel dřevěnou skříňku a bera kost po kosti podával je generalnímu vikáři řádu kazatelského. Všech kostí bylo jen 21, byly úplně neporušené, silné a tvrdé. Dva lékaři zkoušeli je, zaznamenávajíce, z které části těla pocházely. Arcibiskup uložil potom sv. ostatky do jednoduché skřínky z ebenového dřeva, na níž byl jen znak hrabat Akvinských; skříňka byla pečlivě uzavřena, načež ji zapečetili arcibiskup a starosta toulouský a generalní vikář řádu kazatelského. Skříňka ebenová byla uložena do jiné, nádherné, ze zlata a slonoviny.

Biskup montpellierský Cabrières, z třetího řádu sv. Dominika, promluvil večer dne oné slavnosti o veliké ceně spisů sv. Tomáše, hlavně o jeho nesmrtelné „Sumě bohosloví“. Ke konci projevil přání, aby ostatky svatého Tomáše brzy opět byly odevzdány řádu kazatelskému a

vystaveny v jejich chrámě; dosud však jsou uctívány v nádherné basilice sv. Saturnina. Année dominicaine přinášívá zprávy, s jakým nadšením bývá slaven svátek sv. Tomáše; nejen že nadšení neubývá, nýbrž stále se množí, podobně jako se množí utěšeně rád kazatelský ve Francii, kde druhdy největší bouře přetrpěl.

29. Sv. Tomáš Akvinský učitelem církevním, výroky o jeho velikosti.

Duch lidský obrací se přirozeně k dílu velikému a k jeho původci, ano čím více času uplynulo od doby některého velikána, tím mocněji jeho velikost ducha jímá. Nejinak vábí k sobě mysl vznešený andělský zjev „Akvinského knížete škol“; čím více času uplynulo od doby jeho, tím větší, velebnější a nadpřirozenější jeví se jeho velikost a sláva. Papežové již za života pozorující jeho svatý život a nacházejíce se zalíbením velikou moudrost v jeho spisech, neustále vzdávali mu chválu, po smrti jeho tím horlivěji doporučovali školám jeho nauku a studujícím i lidu příklad jeho svatosti.

Kdož může pochopiti světce a učence slavného lépe, nežli světec a učenec! Opomeneme výroky mnohých papežů o velikosti a svatosti Tomášově, uvedeme ihned sv. Papeže Pia V. (1566—72.) z řádu kazatelského, jenž ze spisů sv. Tomáše se přirozené i nadpřirozené moudrosti naučil a následuje věrně jeho příkladu veřejné úcty od církve sv. svatostí si zasloužil. Papež Pius V. snažil se

opravdově, aby nařízení všeobecného sněmu tridentského všude byla zachována, tím však rozmnožil jen úctu sv. Tomáše, neboť nařízení ta a pojednání o jednotlivých člancích víry byla čerpána, jak už výše místněji řečeno, ze spisů sv. Tomáše. Papež Pius V. jsa toho pamětliv a věda, jaké poklady moudrosti jsou ve spisech světcových uloženy, prohlásil ho za učitele církevního a tím slávě jeho dodal nového lesku.

Uvedeme onu krásnou bullu „Mirabilis Deus“,¹⁾ již sv. Tomáš byl za učitele církevního prohlášen; obsahuje úplně zásluby světcovy a svědčí o nadšení a lásce sv. papeže Pia V. k jeho svatému spolubratru.

Pius biskup,
služebník služebníků Božích, k věčné paměti.

Podivný jest Bůh ve svých svatých, jenž ústy proroků přislíbil, že pošle je ku své slávě, cti a chvále, že nejen jako slunce jasné je odívá, aby se před ním leskli, nýbrž že na nebi pro zásluhy jejich svatosti slávou je korunuje, neobyčejné pocty i na zemi jim popřává, ano, kdo svaté chválí a uctívá, vzdává chválu a poctu jemu samému. Netoliko život svatých, i smrt a hroby, pomníky, ostatky a obrazy jejich hlásají pravdu víry církve sv. a porážejí bludaře, neboť Bůh chtěje dokázati, že mrtví, kteří v Pánu umírají, dále žijí, často, velmi často památku jejich slaví a zdobí divy a zázraky.

Z oněch davů světců a světic, kteří pravdu víry katolické svým nadšením, slovem a skutkem dokázali a upevnili, zvláště vyniká andělský učitel sv. Tomáš Akvinský z řádu kazatelského, jenž před mnoha lety byv povolán z tohoto života do

¹⁾ Bullar. Ord. Praed. V. 155.

radosti věčné, dal světu neklamné důkazy své svatosti. Hlavně však Bůh ve své nekonečné dobrotě oslavil památku věrného sluhy svého divy a zázraky, odměnil jeho pravou a pevnou zbožnost a skutky, k nimž zbožností byl pobádán, potvrdil jeho pravdivou a jistou nauku, jíž svatý učitel celou církev katolickou osvítil, všem pravou cestu ukázal, přemnoho bludů zahladil a potřel, takže předchůdce náš papež Jan XXII. bl. pam. nemohl než veřejně povýšiti světce mezi svaté a vyvolené, protož rozkázal, aby památka jeho byla slavena 7. března, jak až dosud se děje.

Bůh všemohoucí však svou prozřetelností způsobil, že mnoho záhubných bludů, jež se objevily později, než svatý Tomáš v zástupy vyvolených v nebi byl vřaděn, bylo silou a pravdou jeho učení odkryto, překonáno a zahlazeno. Míníme totiž bludy, jež před sněmem tridentským a hlavně na něm jeho učením byly potřeny, ano den ode dne bývá svět jeho zásluhami chráněn a očišťován od záhubných bludů, takže za hodno považujeme prokázati světcovi ještě větší poctu, než jakou předchůdcové naši mu vzdávati přikázali. K tomu pobádají nás především zásluhy světcovy, neboť z jeho nauky a spisů den ode dne více prospěchu a blaha vyplývá synům církve sv., o něž dle vůle Boží jako vrchní pastýř a laskavý otec máme pečovati, neboť beze zásluh povolal nás Bůh k úřadu tomu. Dále pobádá nás láska a úcta k řádu kazatelskému, jemuž náležíme. Proto nařizujeme dle rady a za souhlasu kardinalů sv. církve římské, aby v celém království neapolském, kdež jest kolébka slavného rodu hrabat Akvinských, z nichž dle vůle Boží vzešlo celé církvi sv. slunce nevídané jasnosti a tolik chvály a slávy, aby pro všechny budoucí časy den 7. března, totiž výroční den úmrtí sv. Tomáše, věřící slavili jako zasvěcený svátek, zdržující se služebné práce a všeho zaměstnání, podobně jako ve svátky sv. ochránců od církve sv. potvrzených. Kdekoli jinde bude slavnost sv. Tomáše

slavena jako bývají slaveny z rozkazu papeže Boniface VIII. bl. pam. svátky čtyř učitelů církevních (sv. Ambrože, Jeronyma, Řehoře Velikého a Augustina.)

Rovněž prikazujeme apoštolskou mocí, aby svátek svatého Tomáše byl všude po všechny budoucí věky slaven ode všech věřících. Proto, chtějíce k úctě světcově přispěti a věřící povzbuditi, mocí Boha všemohoucího a sv. apoštolů Petra a Pavla všem věřícím obojího pohlaví, kteří hříchů svých upřímně budou litovati, z nich se vyznají a o slavnosti sv. Tomáše navštíví chrám dominikanského kláštera v Neapoli nebo kapli, v níž dle věrohodných důkazů z úst ukřižovaného Spasitele učení učitele andělského bylo potvrzeno, udílíme odpustky sedmi let a sedmi kvadragen, jichž od rána až do večera v řečeném kostele mohou nabýti.

Věřícím v jiných krajinách a zemích, kteří svátek svatého Tomáše dle nařízení našeho budou slaviti a ve chrámě před obrazem sv. Tomáše zbožně se pomodlí, vždy, kdykoli se pomodlí, udílíme sto dní odpustků. Tak ustanovujeme tímto listem, jenž povždy bude platiti, i kdyby nástupcové naši ještě jiné odpustky udělili. Poněvadž tento list náš se nemůže dostati do všech krajin a zemí, přejeme si a nařizujeme mocí apoštolskou, aby opis nebo otisk listu našeho, podepsaný od místního notáře a opatřený pečeti některého hodnostáře našeho, všude byl přijat, jakoby od nás byl napsán a všude aby byl zachováván. Proto nikomu není dovoleno tomuto listu našemu se protiviti, jinak si jej vykládati, nebo jím opovrhovati. Kdo by však přece proti vůli naší jednal, zaslouží si trestu Boha všemohoucího a sv. jeho apoštolů Petra a Pavla.

Dáno v Římě u sv. Petra, léta Páně 1567., 11. dubna, v druhém roce vlády naší.

P i u s, biskup celé církve katolické.

Stejná tedy úcta má býti vzdávána sv. Tomáši jako čtyřem nejznamenitějším učitelům církevním. Rozhodnutí papeže Pia V. bylo s radostí uvítáno po celém světě a hlavně v zemích, kde světec za života svého byl působil. Papež Klement VIII. svolil s radostí, aby město Neapol si zvolilo sv. Tomáše za ochránce, a čtyři roky později dovolil papež Pavel V. městu slaviti každoročně 19. ledna památku přenesení ostatků sv. Tomáše. List, jímž slavnost onu potvrzuje, počíná slovy: „Srdečně radujeme se v Pánu, že den ode dne se množí úcta a oslava svatého Tomáše Akvinského, onoho mocného bojovníka pro víru; církev bojující snadno odrazí pevným štítem jeho učení všechny střely bludařů, proto s radostí potvrzujeme vše, cožkoli od předchůdců našich k jeho poctě bylo nařízeno.“¹⁾

Papež Alexandr VII., jenž zavrhl pět bludných vět ze spisů Janseniových, psal r. 1660. professorům a učitelům university lovaňské, odporučuje jim za vzor sv. Tomáše a dodává: „Nepochybujeme, že snažíce se prospívati ve vědě a zbožnosti, vždy se přidržíte pravého a čistého učení sv. Otců a sv. stolice apoštolské a že vždy budete hájiti nevyvratné a bezpečné pravdy učení nejslavnějších učitelů církevních sv. Augustina a Tomáše Akvinského, jimž celý svět chválu vzdává a s jejich učením souhlasí, takže darmo bychom znovu je chválili, chtějíce vám učení jejich odporučiti.“²⁾

1) Bullar. Ord. Praed. V. 657.

2) Tamtéž VI. 196.

Když professoři na téže universitě Jansenia počali hájiti, napomínal je opět papež Innocenc XII. takto: „Především vás napomínáme, abyste, nehájíce marných a neužitečných hádek, toužili po skromné a hluboké moudrosti, jež vzhůru ducha vábí, skutkem a nikoli klamným slovem následující učení přeslavných učitelů církevních Augustina a Tomáše, z nichž onen tak moudrostí vynikl, že ode všech našich předchůdců mezi nejznamenitější učence byl vráđen, a nauka jeho za učení církevní od nich přijata, tento svým učením celou církev svatou osvítil a obohatil.“¹⁾

Poslední papež z řádu kazatelského Benedikt XIII. neostal za ostatními papeži. Ve třech apoštolských listech uvedl chválu a úctu, jíž se sv. Tomáši od papežů vždy hojně dostávalo, a zároveň vyvrátil námitky některých protivníků světcových a církevních. Ve svém listě „*Demissas preces*“ (6. listop. 1724.) praví mezi jiným takto: „Bůh všemohoucí udělil ve své moudrosti učiteli andělskému takovou sílu a moudrost, že jimi netoliko vyvrátil bludy, jež v dobách dřívějších se šířily nýbrž i potřel všechny, jež se po smrti jeho objevily a které ještě se objeví. Protož, synové drazí“, praví k bratřím řádu kazatelského, „nedbejte oněch pomluv, (a uvádí místa, kde protivníci proti svatému Tomáši útočili), raději směle následujte příkladu svého velikána. Učení jeho jest nad slunce jasnější a proto všech chyb, jediné ono jest bezpečnou cestou k pravdě; jí se

¹⁾ Tamtéž VI. 545.

ubírajíce, neklesnete a všech bludů se uchráníte. Tak, synové drazí, vyjádřili se o sv. Tomáši předchůdcové naši; neopakují slov jejich toliko k vaší útěše, i sobě chci uleviti, neboť slavný váš řád, do něhož jsem vstoupil a přislíbil, že budu stanovy jeho zachovávat, i mne odkojil mlékem učení andělského, dříve než jsem k nejvyššímu úřadu pastýřskému byl povolán. Neopomeňte však přece Boha o smír prositi, jenž přikazuje mír a pravdu milovati; proste, aby všickni se snažili poznati spisy učitele andělského, aby nauku jeho pochopíce v jednotě a lásce bratrské věrně příkladu jeho následovali.“¹⁾

Později týž papež praví v bulle „Pretiosus“ (23. února 1727.): „Bylo slušno a spravedливо, aby andělské učení učitele tak znamenitého bylo více než všední slávou oslaveno, neboť jako slunce celý svět osvěcujíc mnoho výborných plodů církvi sv. přineslo a den ode dne stále nové paprsky svými budí a nejvyššímu stolci apoštolskému věrně sloužíc, dávné bludy zahubilo a nové potírá.“²⁾ Týž sv. Otec potvrzuje a obnovuje zároveň všechny chvály a důkazy úcty svých předchůdců, jimiž světu učení sv. Tomáše doporučovali. Toho času totiž zmizely spisy světcovy z veřejných škol a šířily se bludné a záhubné nauky, jež nebyly sice úplně ve shodě s protestantstvím, přece však daleko od učení církevního se oddělily a ku protestantismu vedly.

Bludy stále více se šířily, proto papež Klement XII. opět napomínal věřící, doporučuje jim v bulle „Verbo

¹⁾ Tamtéž VI. 545.

²⁾ Tamtéž VI. 615.

Dei“ (28. srpna 1733.) učení sv. Tomáše. „Římští papežové prokazovali vždy velikou úctu sv. vyznavači Tomáši Akvinskému, jenž pro své zásluhy učitelem andělským“ od nich byl nazván a vždy ve svých listech zasloužené chvály mu vzdávali. Hlavně papež Alexandr IV., jenž ještě za života světcova chválil jeho velikou moudrost a učenost; příkladu daného následovali jiní římští papežové, hlavně Jan XXII., Klement VI., Urban V., Mikuláš V., Pius IV., sv. Pius V., Sixtus V., Klement VIII., Pavel V., Alexandr VII., Innocenc XII. a Benedikt XIII. Ti všichni jako jedním hlasem velebí učení sv. Tomáše a pro zásluhy jeho rozkázali, aby byl uctíván jako velicí učitelé církevní sv. Ambrož, Jeronym, Augustin a Řehoř Veliký.“¹⁾ V téže bulle ustanovil papež, že kněží světští mohou studovati v klášterních školách řádu kazatelského, požívající týchž výsad, jako na jiných universitách, nevyjímaje ani římské akademie Sapienzy, kterou papež Bonifác VIII. založil. Udělené hodnosti na školách dominikanských byly stejně uznány jako hodnosti udělené od jiných universit.

Z ostatních papežů, kteří se snažili rozšířiti úctu k sv. Tomáši a učením jeho církev obhájití, nejvíce vynikají Benedikt XIV., Pius VI., Pius IX. a zejména Lev XIII.

Chvála, jíž se dostalo svatému Tomáši od nejvyšších pastýřů katolického světa, není než projevem citu celé církve svaté; podobně mínil sbor kardinalský a jiní hodnostáři církevní, čehož nejlepším důkazem jsou církevní sněmy.

¹⁾ Bullar. Ord. Praed. VI. 736.

Papež Eugen IV. odvolal církevní sněm z Basileje a jakmile přišli Řekové se svým patriarchou a císařem Janem VII. Palaeologem, započal nový sněm ve Ferrare, jež později do Florencie přeložil. Přední tužbou horlivého papeže bylo spojití rozkolnou církev východní s apoštolskou stolicí římskou. Řečtí i latinští bohoslovci volili za základ svého jednání sv. Tomáše, jehož spisy většinou do řečtiny byly přeloženy. Valnou část bohoslovných rozmluv řídili dva dominikani, Jan z Dubrovníka (de Montenegro), Jan Turrecremata. Jejich znalost spisů a učení sv. Tomáše nemálo přispěla, že skutečně jednota mezi církví západní a východní, byť i na krátkou dobu, byla slavně potvrzena.

Kardinal Baronius pravil vším právem, že není možno vysloviti chvály, jíž bohoslovci sv. Tomáše slaví, a že nemůže vysloviti, jak učení jeho svorně ode všech členů církevního sněmu tridentského za jedině pravé bylo prohlášeno.

Před shromážděnými členy téhož sněmu promluvil 7. března 1563. dominikan Jan Galo z Burgosa, bohoslovec krále Filipa II., k poctě sv. Tomáše, jehož svátek právě byl slaven.

Znameníť řečník, zmíniv se o životě, ctnostech, učení, spisech a významu světcově, dodal: „Sv. Tomáš nemohl se za svého života účastniti církevního sněmu, avšak od blažené jeho smrti nebylo ještě sněmu, na němž by ho čestně nezastupovaly a místo něho nemluvily a nerozhodovaly jeho spisy, plné vědy a moudrosti. Nemluvím ani

o jiných sněmích, nejlepším důkazem slov mých jest tento sněm; kdykoli má o něčem rozhodnouti, proč obrací zrak svůj k spisům jeho, bádaje, není-li světec jiného mínění? A kdo jest v celém tomto shromáždění nejznamenitějších učenců církve sv., kdož by se neodvolával na učení Tomášovo a nehledal v něm důkazů pro jednotlivé pravdy učení církevního? Kdykoli nějaká pochybnost vznikne, u koho hledáte rozhodnutí, než u sv. Tomáše? Jeho učení jest jako zkušený kámen víry svaté, chtějíce pak ji zachovati, řídíte se učením světcovým.“ Řečník ujistil shromážděné členy sněmu, že kdo se sv. Tomášem souhlasí, nikdy nechybí a ukončil slovy: „Za celý řád kazatelský děkuji vám všem, že velikou slávu světcovu ještě množíte, dávajíce světu a budoucím pokolením příklad, jaké úcty svatý Tomáš jest hoden.“

Jeronym Wilmus, člen sněmu tridentského, pravil, že ze všech hodnostářů a učenců, kteří se sněmu účastnili, nebylo ani jediného, jenž by se poněkud byl odchýlil od učení svatého Tomáše, neboť učení jeho jest nauka všech církevních Otců.

Kardinal Vincenc Justiniani pravil, že sv. Tomáš byl věštírnou téhož církevního sněmu. Když mělo býti prohlášeno rozhodnutí sněmu o svatosti svěcení kněžstva, povstal arcibiskup granadský upozorňuje, že dle jeho mínění, rozhodnutí ono nesouhlasí s učením sv. Tomáše. Ihned přečteno bylo místo v „Sumě bohosloví“, jež dle mínění arcibiskupova odporovalo rozhodnutí sněmu, a prohlášení

bylo odloženo, aby všechny pochybnosti mohly býti překonány. Právem dosvědčil Bossuet, že učení sněmu tridentského jest úplně sestaveno dle spisů sv. Tomáše. Podobně pravil později papež Klement XII., že učení sv. Tomáše bylo od všeobecných sněmů církevních uznáno a oslaveno.

Učení svatého Tomáše bylo od sněmu tridentského oslaveno vynikajícím dílem, t. zv. katechismem sněmu tridentského, jenž též „katechismem římským“ bývá nazýván. Sněm církevní totiž doporučil, aby pro duchovenstvo krátce bylo sestaveno učení církve katolické. O provedení jedné části katechismu získal si velikých zásluh sv. Karel Boromejský, dílo však nemohlo býti dokonáno za sněmu, proto papež Pius IV. odevzdal je zvláštní komisi, pozůstávající ze tří kardinalův a tří učenců řádu kazatelského, jimž byl přidělen znamenitý filolog Pavel Manutius. Kardinalové pouze práci řídili, dílo provedli oni tři dominikani, Leonard Marino, arcibiskup laucianský, Foscarari Jiljí, biskup modenský a František Fureiro, bohoslovec krále portugalského a znamenitý znalec jazyka hebrejského, řeckého a latinského. Katechismus byl ukončen r. 1566., načež papež Pius V. jej potvrdil; tím ovšem nepotvrdil opět než učení sv. Tomáše, neboť spisovatelé v katechismu neuvedli, čeho ve spisech světcových nenašli.

Učení sv. Tomáše pojí v jediný celek věřící celého světa, neboť plodem jeho jest souhlas a jednota. „Kdyby všichni bohoslovci“, pravil kardinal Casanati, „řídili se beze sporu učením sv. Tomáše, nebylo by zmatků ve věcech

víry, nebylo by volnosti v mravouce a nebylo by záhubných výplodů přemrštěného pobožnůstkářství.“ Jinak řečeno, učení sv. Tomáše nemálo přispívá k jednotě a souladu v církvi sv. Tím ovšem chrání i jinou vlastnost její, všeobecnost, neboť bohoslovci ve všech dílech světa utíkají se v pochybnostech k sv. Tomáši; jeho učení jest naukou církve katolické, čemu tato učí, jest sestaveno, dokázáno a obhájeno ve spisech světcových tak dokonale, že rozum lidský téměř nemůže nižádné pravdy lépe vysvětliti nebo obhájiti.

Jak byl zmíněný kardinal Jeronym Casanati nadšen pro učení sv. Tomáše, vysvítá z jeho šlechetného činu; daroval totiž počátkem XVIII. století dominikanskému klášteru Sopra Minerva v Římě svou knihovnu, jež tehdy byla největší a nejkrásnější z celé Italie a zároveň založil nadaci, z níž deset dominikanů bylo vydržováno: dva měli se starati o knihovnu, dva připravovati mladé bohoslovce, aby s prospěchem mohli sv. Tomáše studovati, šest ostatních mělo vyučovati dospělé bohoslovce a připravovati je k úřadu učitelskému. Z nadace oné povstalo t. zv. Collegium Angelicum, jež v XIX. století zaniklo, zbaveno byvši od vlády důchodů. Zůstala však alespoň knihovna, jež byla spojena se školami v dominikanském klášteře della Minerva.

Krásně vyjádřili papežové a hodnostáři církevní i světští svou úctu k sv. Tomáši duchaplnými názvy, snažíce se vystihnouti jeho moudrost a svatost. Joyau¹⁾ sestavil celou skupinu názvu oněch, již dle něho podáme.

¹⁾ Joyan, Saint Thomas d'Aquin p. 380.

Nejčastěji místo pravého názvu „sv. Tomáš“ bývá:

„Učitel andělský“, „Anděl školy“, „Anděl bohosloví“, „Učitel o nejsv. Svátosti“, „Učitel nepřirovnatelný“, „Učitel učitelů“, „Kníže bohoslovců“, „Stolice moudrosti“, „Stánek učenosti a moudrosti Boží“, „Vyvolený žák Ducha sv.“, „Věštírna Boží“, Věrný vykladatel vůle Boží“, „Kníže a otec církve“, Jitřenka církve“, „Světlo bojující církve“, „Veliké světlo světa“, „Pochodeň katolického bohosloví“, „Světlo vědomostí“, „Cherub andělů“, „Věštírna sněmu tridentského“, „Zkušební kámen víry“, „Ochránce pravé víry“, „Štít bojující církve“, „Zhoubce bludů“, „Hrůza bludařů a záhuba kacířů“, „Div světa“, „Hlubina moudrosti“, „Klíč vědomosti a víry“, „Počátek moudrosti“, „Orel školy“, „Souhrn duševní velikosti“, „Reč všech svatých“, „Společný učitel všech universit“, „První mudřec a slast učenců“, „Perla kněžstva“, „Zdroj učitelů“, „Neposkvrněné zrcadlo university pařížské“, „Velikán Akvinský“, „Nejlepší vykladatel“, „Nejlepší vykladatel sv. Augustina“.

V církevních hodinkách místo pravého jména světceva jest mnohdy:

„Ozdoba všehomíra“, „Vůdce a světlo věřících“, „Pravidlo, cesta a zákon mravů“, „Stánek ctností“, „Pochodeň všeho světa“, „Světlo církve“, „Sláva Italie“, „Pěvec Božství“, „Čest a sláva řádu kazatelského.“

Tak tedy projevila církev sv. Tomáši svou úctu; snad nebylo a nebude žádnému z učitelů církevních tolik pocty vzdáno, však také nikdo z nich nezbudoval díla tak

dokonalého, jako jest Tomášova „Suma“. Avšak slávou Tomášovou jsou slaveni a uctíváni všickni jeho předchůdci, hlavně sv. Augustin, neboť dle jejich příkladu světec náš žil a svatosti došel a jejich moudrostí moudrost svou obohatil a vykonal dílo hodné všech svých předchůdců, církve sv. i sebe sama.

Sv. Tomáš slaven krásným uměním.

Velikán budí velikána; veliké a slavné dílo ceny neztrácí, nýbrž roznítí jiné, aby rovněž díla veliká vykonal. „Sv. Tomáš, kníže bohoslovců, příkladem svým povzbudil jiné slavné bohoslovce; duch jeho jakoby byl opustil slávu nebeskou a opět světu mluvil a psal, neboť vše, co napsal Bessarion, Bellarmin, d'Aguirre, Pallavicini, Hosius, Bossuet a mnoho jiných učenců, není než učení sv. Tomáše. Sláva oněch učenců jest slávou světcovou a naopak učenci oni lesknou se září slávy Tomášovy.

Myslí svou světec dlel stále u Boha a s výše oné snesl světu mnohou pravdu, jako čistou, neposkvrněnou perlu; pravdu onu uměle skládal do svých spisů beze vší ozdoby, neboť prostota pravdě nejlépe sluší. Jen k Bohu světec stále toužil a srdci svému ulevil vznešenými hymny, jimiž neopěvoval než Boha v nejsv. Svátosti. Zmínili jsme se již o oněch chvalozpěvech; jedině sv. Tomáš mohl pojednati o předmětu tak vznešeném, o nejsv. Svátosti, tak dokonale a vzletně a přece tak prostě a jednoduše. Hymny svatého Tomáše a jeho Suma jsou obsahem ceny veliké, tvarem

však prostinké, jsou jako sv. Tomáš sám, veliký učenec a světec v prostém rouchu řádu kazatelského.

Ona výše, kam až duch sv. Tomáše v písních a spisech se povznesl, vábila jiné a nadchla je duchem básnickým. Jesuita P. Aubry oslavil umělecký náhrobek světcův v Toulouse krásným nápisem o 725 verších; jiný jesuita P. Petr Labbe vylíčil vzletně slávu a zásluhy svatého Tomáše, jak ze slov jeho nejlépe možno poznati:

„Tomáš byl andělem, dříve než se stal učitelem andělským.
Jest zákem andělův a jest jim téměř roven,
mnoho od andělů se naučil, mnohemu anděly mohl učit.

Buď vědu o Bohu s nebe na zem snesl,
nebo již na zemi věděl, nač nyní v nebi patří.
Apoštol uslyšel slova v tajemství Božím, avšak neřekl jich;
čeho Pavlovi nebylo možno říci, pronesl Tomáš.

Suma Tomášova jest souhrn všech tajemství;
v ní shromáždil vše, čemu možno učit a co možno pochopiti,
obsahujeť vše, čemu učil Ambrož, Jeronym, Augustin a Řehoř,
obsahuje i jeho sama (Tomáše), jí sám se překonal, ač jeho
[velikosti neobsáhl.

Shledával moudrost jiných a tím shromáždil svou vlastní;
naučí se všechněm spisovatelům, kdo jemu rozumí,
a nerozumí jemu úplně, kdo všechněm se naučil.

Kde jiní pochybují — Tomáš má jistotu,
Kde všickni přestávají — tam počíná,
odtud počav, vystoupil do výše, k níž nikdo před ním se nedostal.
Ubírá se za věrou a vede k víře,
nauku o Bohu činí zákyní a učitelkou víry,
dokazuje, čemu víra věří.

Výše než Suma Tomášova není než světlo slávy věčné;
o Bohu mluví tak, jakoby bytost jeho byl pochopil,

o nejsv. Trojici, jakoby jednotlivé Osoby znal,
o andělich, jakoby byl pouhým duchem;
naplní hrůzou, píše-li o hříchu,
naplní touhou, mluví-li o ctnosti.

Vtělené Slovo tak vysvětluje, jako hlas Slova.

Ustaň již, Tomáši, Suma tvá jest vrchem dokonalosti,
dále již nemožno kráčet, již jsi vysvětlil vše, nezbývá otázky!

„Tomáši, dobře jsi o mně napsal“ —

takto potvrzuje dílo světcovo nejiny, než Syn Otce věčného;
umlknete jazykové, Bůh sám chválu vzdává,
onen (Tomáš) nemůže se klamati, jenž jest chválen, neboť
[se neklame, jenž jej chválí.

Necht' nazývají mnozí Tomáše andělem bohosloví,
necht' říkají papežové, že v Sumě jest tolik zázraků, kolik článků,
přece více praví jediné ono slovo: „Dobře“.

„Jaké tedy přeješ si odměny?“

Jak dobře o Bohu psal, zřejmě jest ze svědectví,
jak spravedlivě žil, jest zřejmě z odměny.

Aby Bůh objevil zásluhy ctností dává světci voliti odměnu,
co měl voliti než Boha, znaje důstojnost Boží?

Nemohl voliti více a nesměl voliti méně,
klamna by byla jeho nauka, kdyby jinak byl volil.“¹⁾

Hlavní oslavou sv. Tomáše v oboru básnictví jest
však nesmrtelná báseň Dantova „Božská komedie“. Dante
studoval filosofii ve Florencii, v Bologni a Padui, bohosloví
v Paříži; dobře prostudoval spisy sv. Tomáše, takže světec
bývá zobrazován na učitelské stoličce a vedle něho Dante,
poslouchaje jeho učení. Dle výroků znalců jest „Božská

¹⁾ Joyau p. 368.

komedie“ zbudována na základech „Sumy bohosloví“; Dante uvádí beze změny celé články z díla světcova, odívaje je dovedně v roucho básnické.

V „Pekle“ a v „Očistci“ dostačoval Dantovi rozum lidský, proto si volil za vůdce básníka Virgila, který však rozhodně mu prohlásil, že do „Ráje“ provázeti ho nemůže.

1. „V tvou spásu rada má tě osvobodí;
pojď za mnou, sám chci průvodcem tvým býti,
jenž věčným tebe místem doprovodí.
2. Tam uslyšíš skřek zoufalosti zníti,
tam uzříš v mukách duchy z dávných časů
po druhé smrti volati a výti.
3. Pak uzříš ty, již v ohni bez zápasu
dlí stále, doufajíce spokojení,
že, buď kdy buď, v blažených vejdou spásu.
4. Však chceš-li tam jít, mně kam vchodu není,
tam duše hodnější mne ruku dá ti,
jí odevzdám tě při mém rozloučení.
5. Neb císař ten, jejž poslouchají svatí,
mnou nepustí v tyn svůj duše žádné,
neb k jeho řádům nechtěl jsem se znáti.
6. Tam králuje, ač v celém světě vládne,
tam jeho město i velký trůn stojí,
ó blah, na koho volba jeho padne!“¹⁾

Básník prochází se svým průvodcem hrůzy pekel a vidí muky očistcové; dojdou až k ráji. Virgil zmizí a Dante

¹⁾ Dante Alighieri, Peklo I. 112.—129.

čeká na nového průvodce, jenž ve slavném průvodě se blíží. Les vůkol zaleskne se oslňujícím jasnem, a tklivé zvuky hudby neslýchané pojí se s jemným šumem stromů. Blíže ubírá se průvod bytostí oslavených; cestu ozařuje sedm světél, paprsky jejich hrají všemi barvami duhovými. Za světly ubírá se zástup 24 starců liliemi ověšených a dav postav v rouchu bělostném, načež objeví se vítězoslavný vůz tažený zvířetem, jež s púle orlu a s púle lvu se podobá. Na voze trůní bytost zahalená v roucho zbarvené září božských ctností, jež se čtyřmi mravními v podobě sedmi žen kolem vozu poskakují; nad průvodem vznášejí se davy andělů, chválu prozpěvující a růže na průvod sypouce.

Ona bytost na voze odhalí poněkud závoj, Dante pozná v ní Beatrici, zosobněné bohosloví sv. Tomáše. Básník pozoruje, že bytosti nebeské patří s velkou láskou na Beatrici, neboť v bohosloví jeví se jim bytost Boží. S novou průvodkyní projde básník několik planet, vida duše svatých, jež dle zásluh různé oslavy požívají; na slunci dle mínění básníkovy asi sídlí největší duchové v nejdokonalejší oslavě, totiž duchové svatých učenců, neboť slunce sídlem moudrosti bývá nazýváno.

Jakmile k slunci se přiblížil, poznal básník, že se neklamal. V skupinách po dvanácti, jako krásné věnce z růží, stojí svatí učenci v moři světél, sami plamenům se podobajíce. Vzdávají chválu Bohu, jenž se jim tváří ve tvář poznati dává; hlasy jejich splývají s nebeskými

zvuky, jimiž vzduch se chvěje. Básník zapomíná na Beatrici, jsa přesvědčen, že ve skupinách učenců jistě uzří svatého Tomáše Akvinského. Proto přece nemálo se diví a úctou se chvěje, vida světce k sobě se blížit, a již pozorně poslouchá jeho slova:

1. „Chceš květy znát, jež věnec tento hostí,
jenž s láskou na krásnou se paní dívá,
jež k povzletu ti vdechla síly dosti?
2. Já z beránek byl stáda, kterým kývá
k pravé cestě Dominik, kde v blahu
lze dlít, když cesta nesláká tě křivá.
3. Ten po pravici, bych tvou skojil snahu,
můj mistr byl a bratr Albert svatý,
já Tomáš Akvinský jsem. Tuto dráhu
4. Dál sleduj, druhé poznat, jsi-li jatý,
nechť oči tvé dle slov mých v kruhu hrají,
jenž tvoří tento věnec blahovzňatý.“¹⁾

S úctou a bázni pohlíží básník na jiné muže, kteří jsou se světce v téže skupině. V nebeské kráse zraku jeho se jeví Albert Veliký, Petr Lombardus, Šalomoun, Dionysius Areopagita, Orosius, Boëthius, Isidor, Beda, Richard ze sv. Viktora a Sigbert. Světec navrátil se k své skupině; básník toužebně za ním zírá a vidí jeho slávu a slast. —

1. „Jak orloj v chvíli volá nás, kdy Boha
se vzpouzí nevěsta, k ženichu spěje,
by miloval ji, spěchá její noha.

¹⁾ Ráj X. 91—103.

2. Část jednu táhna, druhou poháněje,
a bim bam takou sladkou notou buší,
že srdcem v mír zladěným láska chvěje.
3. Tak viděl jsem to slavné kolo duší
se točit; v sboru zní jich hymna smavá,
jich hlasů sladkost sotva srdce tuší,
tam známa jest, kde radost nepřestává.“¹⁾

Tolik slávy a slasti úplně unáší ducha básníkova,
takže bezděky zalká nad marností světskou:

1. „Ó péče šílená smrtelných lidí,
jak bludné jsou tvé všecky syllogismy,
jež křídel tvojich povzlet dolů řídí!
2. Ten snahou po loupení jiné předčí,
ten úřadů, ten zahálky se chytá,
ten umdlévá zas v smyslnosti léči.“²⁾

Avšak: „Ta prozřetelnost, která v souzvuk ladný
svět s radou řídí, již, než pochopiti,
spíš zblouditi můž' každý rozum chladný“³⁾ —

postarala se o vhodný prostředek, jímž bídě lidské možno
odpomoci, seslala dva reky: sv. Františka a Dominika.

„Jako v serafu, tak v jednom láska plála
a moudrost druhého na vaší zemi
se odlesk jasu cherubinů zdála.“⁴⁾

¹⁾ Ráj X. 138—148.

²⁾ Ráj XI. 1—3., 6—9.

³⁾ Ráj XI. 27—30.

⁴⁾ Ráj XI. 36—39.

Básník viděl, jak plesající skupina nebeských duchů se sv. Tomášem se přidružila k jiné; duchové obklopili básníka jako dvojí duha a jako dvojí věnec z růží:

„Tak rovněž z těchto věčných růží Ráje
dva věnce kolem nás tu v kruhu spěly
a vnitřní s vnějším v jeden souzvuk hraje.“¹⁾

Umlkly jiné hlasy, pouze sv. Tomáš pěl chválu o sv. Františku a Dominiku:

„Kde o jednom, zní o druhém též zpráva,
neb jako stáli boje ve plameni,
plá obou stejně nebem spolu sláva.“²⁾

Dlouho zpíval sv. Tomáš a dozpívav ukázal básníkovi oba světce. Svatý František vznášel se nad Apeninami, prose o pomoc pro bojovníky pod praporem sv. Dominika. Na konci zpěvu udává básník příčinu, proč sv. Dominika opěvoval:

A bohatýra toho opěvovati
jsem pohnut byl Tomáše láskou vřelou
a skromnou řečí chválu jemu vzdáti
jsem puzen byl i s družinou svou celou.“³⁾

Ve věcech obtížných prosívá ještě častěji básník sv. Tomáše o radu a mnohdy, obávaje se sám prositi, pobádá Beatrici, aby místo něho světce poprosila.

Dosud nikdo nestvořil díla dokonalejšího v oboru

¹⁾ Ráj XII. 18=21.

²⁾ Ráj XII. 33—36.

³⁾ Ráj XII. 141—145.

básnictví duchovního, než Dante, protož nejvznešeněji dílem svým světce oslavil. Avšak i mnozí jiní vzdávali mu nadšenou chválu, vznešené pravdy jeho spisů v básnické roucho odívající, nebo přímo chválu jeho hlásali, uvádějící jeho vznešené vlastnosti a duševní velikost. Mezi jinými vydal dominikan Tomáš Rosis hexametrem krásnou báseň, v níž krátce líčí slávu „slunce Akvinského“.¹⁾

Více ještě než básnictvím oslaven byl sv. Tomáš řečnictvím. Učení jeho nebývalo přednášeno pouze od slavných učitelů na universitách světových, nýbrž ještě více bylo hlásáno v kostelích před zástupy zbožného lidu. Díla světceva způsobila v řadě kazatelském pravé kazately, ústy jejich mluvil světec jistě a přesvědčivě, byť i tělo jeho odpočívalo v mausoleu v Toulouse. Kde by se mnohdy kazatel darmo namáhal poučiti a povzbuditi své posluchače, jediná věta ze sv. Tomáše jistě působí. Učení jeho má nedolatelnou moc, jíž přesvědčí a rozohní, kdežto slova jiných snad také povzbudí, avšak nadšení brzy pomine, nemá-li základu v přesvědčení. Učení sv. Tomáše bude hlásáno lidu, dokud řád kazatelský potrvá a dokud mezi kněžstvem bude duch snahy a odvahy, jenž zná pravdu z čistého pramene spisů světcových čerpáti a směle hájiti.

Tím však, že učení světcevo lidu jest hlásáno, jest světec pouze nepřímou uctíván. Avšak počínaje od řeči, jíž při pohřbu světcevo bratr Reginald vydal svědectví o jeho životě, neminulo roku, že by výroční památka sv. Tomáše

¹⁾ Th. Esser, D. Th. Aq. Monita et preces.

nadšeně nebyla slavena. Byly oslaveny stoleté památky jeho úmrtí, jeho svatořečení a prohlášení za učitele církevního a ochránce katolických škol — vždy dostatečná příčina, aby řečníka povzbudila k nadšené chvále velikána Akvinského.

Ještě jiné chvály a slávy dostalo se sv. Tomáši; chvála ta není sice pronesena slovy a přece volá, není psána a přece dojímá, jsou to krásné sochy, hlavně však umělecké obrazy, jejichž krása stále potrvá.

Od nejstarších dob až do doby naší provedeno bylo mnoho znamenitých soch světcových, s nimiž se setkáváme ve sbírkách uměleckých děl i ve světových dómech. Když papež Leo XIII. měl slaviti zlaté jubileum svého kněžství, jal se římský seminář sbíratí příspěvky na uměleckou sochu sv. Tomáše pro vatikanskou knihovnu. Dílo provedl sochař Aureli; socha jest více než v životní velikosti a představuje světce, an sedí na učitelské stoličce, pravici má napřaženu, jakoby přednášel, levicí drží svou Sumu. Socha spočívá na krásném podstavci, na němž v reliefu jest papež Leo XIII., jak prohlašuje sv. Tomáš, za ochránce katolických škol.

Jakoby po sv. Tomáši byl zdědil pojem krásy, jeho řeholní spolubratr (Giovannida Fiesole) Fra Angelico vdechl všem svým obrazům nadpřirozenou krásu, jakoby tváře osob zobrazených ve slávě nebeské byl viděl. Nikdy nedovedli umělci znázorniti nebeské čistoty, nadpřirozené božské lásky a blaha vyvolených v pravé jejich vlasti

nebeské a dokonaleji všechněch odstínů jejich vlastností vystihnouti, jako tento prostý řeholník, jehož štětec se zdráhal líčiti vášně srdce lidského, jeho pozemský boj a časné touhy. V nebi hledaje vzory svých děl, vdechl pokleslému umění novou sílu. Obrazy svými ozdobil hlavně stěny klášterů dominikanských u sv. Marka ve Florencii a kláštera ve Fiesole, mimo to i kaple vatikanské.

Se zálibou maloval umělec sv. Tomáše. Na obraze, jenž představuje korunování Panny Marie, má světec nejkrásnější tvář, jakou kdy umění malířské vytvořiti dovedlo. Obraz představuje Pannu Marii, ona na oblacích se vznáší, Kristus Pán vznášeje se naproti ní drží korunu nad hlavou její. Pod onou skupinou klečí sv. Dominik a sv. František, sv. Benedikt a sv. Petr mučeník, sv. Tomáš a sv. Pavel; všickni mají ruce rozepjaté, pohříženi jsouce ve vroucí modlitbu.

Na jiném obraze znázorněna jest Panna Maria s Ježíškem; v pravo stojí sv. Tomáš, v levo bl. Albert Veliký s odznaky moci biskupské, oba světci drží otevřené knihy. —

Jako dovedl Fra Angelico v tazích tváře vylíčiti nebeskou radost, podobně dovedl vystihnouti i duševní bol; krásným důkazem toho jest obraz představující ukřižování Páně. V pozadí stojí sv. Benedikt, Ronuald a sv. Tomáš, před nimi klečí sv. František a Bernard, sv. Jan Gualbert a Petr Veronský a všichni rozjímají o umučení Páně. Tvář sv. Tomáše jeví veliký bol; na první pohled zdá se býti

úplně rozdílna od tváře na obraze korunování Panny Marie, zkušené oko však ihned pozná, že jsou úplně stejny, toliko nebeské blaho a veliký bol jsou na obou obrazech v téže tváři vystiženy.

Právě kdy Tomáš za svatého byl prohlášen, byl založen ve Florencii krásný chrám Santa Maria Novella; na jeho stěnách překrásným obrazem v t. zv. španělské kapli zvěčnil sv. Tomáše umělec Taddeo Gaddi. Celá malba představuje moudrost církevní. V oblacích na krásném trůně sedí v záři nebeské sv. Tomáš, drže v ruce knihu se slovy: „Protož žádal jsem, a dán jest mi smysl, vzýval jsem Boha, a vešel ve mne duch moudrosti, a vážil jsem si jí nad království a královské stolice.“¹⁾ Nad světce vznášejí se tři, po stranách čtyři andělé představující tři božské a čtyři hlavní ctnosti. Níže než sv. Tomáš sedí v pravo a v levo Mojžíš, Isaiáš, Šalomoun, David, Job, čtyři evangelisté a apoštol Pavel; pod trůnem světcovým krčí se bludaři Arius, Sabellius a Averroes, tváře jejich jeví malomyslnost a strach, neboť je překonala záře světce. V dolejší části obrazu jest pod krásnými baldachýny čtrnácte ženských postav, jež představují sedm druhů vědomostí a tolikéž druhů umění; pod každou z nich sedí muž, jenž v tom neb onom oboru vynikl.

Neméně krásným obrazem ozdobil Traini chrám svaté Kateřiny v Pise. V moři světél ve věčné slávě vznáší se Bůh, jemu chválu vzdávají Mojžíš, čtyři evangelisté

¹⁾ Kniha moudr. 7, 7—8.

a sv. Pavel; trojí paprsek vychází od Boha a padá na čelo sv. Tomáše, vedle něhož poněkud níže stojí řeční filosofové Plato a Aristoteles, z jejich otevřených knih padají rovněž zlaté paprsky na čelo světcovo, mísíce se s paprsky od Boha vycházejícími. Tomáš drží v rukou knihu se slovy, jimiž započal Sumu proti pohanům: „O pravdě přemýšleti bude hrdlo své, a rtové moji v ohavnosti míti budou, což bezbožného jest.¹⁾ Pod světcem choulí se omráčený Averroes, a vedle něho leží v prachu otevřená kniha, odznak jeho bludů; kniha a listy pergamenové, jež sv. Tomáš má na klíně, vysílají blesky a jimi hubí bludné učení Averroesovo.

Benozzo Gozzoli, žák Fra-Angelikův, ozdobil dóm ve Florencii překrásným obrazem, jenž ještě směleji a ve větších rozměrech představuje vítězství sv. Tomáše nad bludy, než je znázornili Gaddi a Fraini. V hořejší části obrazu jest Kristus Pán, níže v polokruhu vznáší se nad sv. Tomášem a po stranách vedle něho apoštol Pavel, Mojžíš a čtyři evangelisté, držíce evangelia a listy. Uprostřed polokruhu trůní ve slávě sv. Tomáš, drže v rukou své spisy; Aristoteles a Plato pozorně ho poslouchají, kdežto Vilém ze Saint-Amouru jest úplně překonán a leží na zemi před trůnem. Kristus Pán sklání se, jakoby chtěl říci: „Tomáši, dobře jsi o mně psal.“ Doleji jest skupina osob: papež Alexandr IV. sedí na stolci papežském, vedle něho sv. Bonaventura, blah. Albert Veliký, kardinal Jan Orsini

¹⁾ Přísloví 8, 7.

Hugo a St. Caro; papež pronáší právě rozsudek nad Vilémem ze St.-Amouru.

Dominikanský chrám Santa Maria sopra Minerva v Římě, v němž Fra Angelico jest pochován, jest mimo jiné proslaven kaplí sv. Tomáše, již krásnými malbami vyzdobil Filippino Lippi, ježž otec jeho Filippo Lippi umění malířskému vyučil. Mezi jinými obrazy sv. Tomáše ve zmíněné kapli vyniká jeho „vítězství“; světec sedí na trůně, smělé sloupy nesou nad ním klenbu; po stranách jemu sedí čtyři allegorické postavy, z nichž dvě bohosloví a filosofii představují. Světec drží v levici knihu, pravicí ukazuje na bludaře, jenž překonán byv u nohou jeho leží; pod stupni trůnu stojí dvě skupiny jiných bludařů, kteří s opovržením odhazují své knihy, byvše překonáni moudrostí sv. Tomáše.

Dle zásad Fra Angelicových počala pracovati t. zv. škola umbrijská, ježž nejznamenitějším umělcem jest Pietro Perugino, učitel Rafaelův. „Disputa“ v t. zv. „Segnatura“ ve Vatikane jest proslaveným důkazem velikého ducha Rafaelova, jenž dovedl směle a krásně svým obrazem znázorniti poměr nebe k zemi a vědy k bohosloví. „Učení církevní“, praví Pastor, „jež velikán Akvinský s podivnou jasností vylíčil, oslavil Rafael svým uměním.“¹⁾ V nejvyšší části obrazu „Disputa“ v moři světla a záře jeví se zástupy duchů nebeských a mezi nimi na duze trůní Bůh Otec. Pod duhou sedí na trůně slávy Kristus Pán, po

¹⁾ Papstgeschichte III. p. 786.

pravici jemu Panna Maria, po levici sv. Jan Křtitel, rukou ukazuje na Krista a pohlížíje k zástupu světců, jakoby chtěl říci: „Ejhle, Beránek Boží, který snímá hříchy světa!“ V pravo a v levo sedí v polokruhu řada vážných osob, pod nimiž drží množství duchův a andělů oblaky. Pod Kristem Pánem vznáší se Duch sv.; vedle něho v pravo a v levo nesou čtyři krásní andělé evangelia, jež jsou jako dopis s nebe lidstvu zbloudilému, jemuž mají bezpečnou cestu k životu věčnému ukázati. Pod Duchem sv. jest oltář s nejsv. Svátostí; v pravo a v levo jsou dvě veliké skupiny učenců, biskupů, papežů a jiných vynikajících osob. Všickni rozmlouvají o nejsv. Svátosti, neboť jim ještě není popřáno patřiti na Boha tváří v tvář, jako oslavencům v hořejší části obrazu, vidí bytost Boží pouze jako v podobenství, v zrcadle, zahalenou v prostinkou způsobu chleba; proto rozmlouvají o vznešeném tajemství Těla Kristova, snažíce si je poněkud odůvodniti a objasniti, pokud jim je bohosloví poznati dovoluje. V pravo u oltáře sedí sv. Augustin, Ambrož a Petr Lombardus, jakoby vyučoval; za svatým Augustinem stojí svatý Tomáš, rozmlouvaje s papežem Anakletem. Vedle něho stojí v kardinalském rouchu svatý Bonaventura, hledaje vhodné místo v knize a dále stojí papež Innocenc III.; v pozadí jeví se Dante s věncem olivovým a množství jiných osob. Celý obraz jeví vážný, velebný cit a hluboký smysl pro krásu, podobně jako Dante ji ve svém „Ráji“ vylíčil, snaže se vystihnouti zdroj krásy v Sumě světcově.

Kterak mohlo lidstvo na díla sv. Tomáše zapomenouti, není pochopitelné, jisto však jest, že na ně zapomnělo. Snaha reformace odloučiti se od církve katolické nutila je odvrátiti se od spisů světcových, neboť kdo se k nim přiznává, nemůže než církve hájiti. Po době slávy odvrátilo se i malířství od zásad, jak si je ze spisů Tomášových Fra Angelico byl sestavil, klesalo, zobrazujíc více ducha lidského, poutaného a zmítaného vášněmi a touhami tělesnými. Avšak učení sv. Tomáše opět uvádí bohoslovce do velebného stánku pravd nejvznešenějších, opět zkvétá a stále se šíří a hle, i umění malířské ucítilo jeho sílu. Dle malby Benozza Gozzoliho nakreslil znamenitý francouzský umělec triumf sv. Tomáše, jediné s tím rozdílem, že v dolejší části obrazu nenakreslil papeže Alexandra IV. a učenců, kteří proti Vilému ze Saint-Amouru byli vystoupili, nýbrž papeže Lva XIII. se sborem kardinalským, s arcibiskupy a biskupy, kteří se nejvíce přičinili, aby učení sv. Tomáše opět do škol katolických bylo zavedeno.

Papež Lev XIII. splnil s radostí přání církevních hodnostářů, jsa přesvědčen o důležitosti učení Tomášova a tím oslavě jeho dodal nové svěžesti a lesku; proto ukončíme život sv. Tomáše úvahou o poměru slavného papeže našeho Lva XIII. k sv. Tomáši.

31. Sv. Tomáš a papež Lev XIII.

Snad málo kdy vystála církev sv. tolik bojů, jako v XIX. století. Napoleon sice utišil bouře veliké revoluce francouzské, počal však nový útok proti církvi, chtěje

papeže učiniti svým dvorním biskupem se sídlem v Paříži nebo Avignoně a pomocí jeho celého světa se zmocniti. Poněvadž papež Pius VI. neohroženě práv svých hájil, zmocnil se Napoleon církevního státu, zajal papeže a kardinály, hroznými válkami pustošil celou Evropu, až výprava do Ruska síly jeho zlomila, takže brzy zahynul pod tíží zřícenin velikých svých záměrů.

V jiných státech jevilo se záhubné působení tajných společností, ohrožujících přímo základy společnosti lidské; t. zv. moderní názory osobují si právo zapíratí Boha, hlásati zásady pantheismu, atheismu a materialismu, popíratí nesmrtelnost duše lidské a její svobodnou vůli, takže člověk by nebyl než vyvinutějším zvířetem.

Ani Rakousko nezůstalo neporušeno; hlavně škodily po delší dobu zásady císaře Josefa II., jenž chtěl ve svých zemích spojití správu církevní s mocí panovnickou. Jeho snaha sice částečně prospěla, přece však nekonečně více uškodila. Papež Pius IX., chtěje novým sněmem církevním mysl věřících povzbuditi, svolal sněm vatikanský, jenž však v blahodárné činnosti své byl přerušen vpádem vojska piemontského do Říma (r. 1870.); téhož roku zvítězilo Německo nad Francií, načež kancléř Bismark započal „kulturní boj“ proti církvi katolické.

Papež Pius IX. stal se zajatcem vlády italské a snažil se ze zajetí, pokud síly mu stačily, zjednati mír a povzbuditi k dobrému. Bystrým duchem pozoroval kardinal Joachim Pecci smutné poměry politické a snahu papeže

Pia, pobádal ho a radil jemu. Viděl rány církve svaté a hledal vhodného léku; pochopil, že nejmocnějším obhájcem víry sv. jest horlivý, svatý a učený kněz, proto snaha jeho směřovala k výchově kněží učených, zbožných a nadšených. Jsa přítelem řádu bratří kazatelů, navštívil několikráte přednášky na jejich školách, a poznal výborné vlastnosti jejich učení; viděl, že jím se nejsnáze rány církve svaté zahojí, proto založil r. 1859. ve svém arcibiskupském sídle Perugii seminář pro kněze své diecése. Suma filosofie od dominikana Zigliary, ředitele studia v klášteře Santa-Maria sopra Minerva, a Summa bohosloví sv. Tomáše měly bohoslovcům ukázati cestu k vznešeným pravdám filosofickým a bohoslovným. V duchaplném dopise vyzýval kardinal Pecci papeže Pia IX., aby povýšil sv. Tomáše za ochránce katolických škol; mnoho kardinalů, přes dvě stě biskupů, 27 velmistrů rozličných řádů podepsalo onu žádost. Dříve však, než se papež Pius mohl rozhodnouti, odvolán byl do vlasti vyvolených a za nástupce jeho zvolen byl 20. února 1878. kardinal Joachim Pecci — papež Lev XIII.

Slovem a skutkem jevil nový sv. Otec lásku a nadšení k sv. Tomáši. Naučilt se jako sv. Tomáš již v nejútlejším mládí toužiti po slastech nebeských a kochati se pravdami věčnými a vynikal záhy nejen učeností, nýbrž i zbožností, takže jeho spolužáci v semináři ve Viterbě jej nazývali „Matkou pobožnosti“ označující tím jeho podobnost s obrazem Panny Marie „Matky pobožnosti.“¹⁾

¹⁾ De Groot, Leo XIII. und der hl Thomas von quin p.

Duše čistá ocení světce a učenec váží si učence. Nejlepším důkazem toho jest okružní list papeže Lva XIII. „Aeterni Patris“, jímž svatý Otec odporučil katolickým školám učení sv. Tomáše, chtěje dokonati snahy svého předchůdce a vychovati církvi sv. kněze nadšené, vzdělané a ctnostné, kteří by se jako mocná, nerozborná hráz postavili proti útokům protivníků, poslouchající věrně hlasu velepastýře svého. Poněvadž list onen má pro význam a učení sv. Tomáše velikou důležitost, uvedeme jej celý.

Ctihodným bratřím patriarchům, prymasům, arcibiskupům
všeho světa katolického, milostí a jednotou s apoštolskou stolicí spojeným,
papež Lev XIII.

blaho a apoštolské požehnání!

Věčného Otce jednorozený Syn, jenž na svět přišel, aby pokolení lidstkému přinesl blaho a světlo Boží moudrosti, prokázal světu mnoho vznešených a velikých milostí, rozkázav svým apoštolům, dříve než vstoupil na nebesa, aby jdouce učili všechny národy,¹⁾ a zanechal všeobecnou církev, nejvyšší učitelku všech národů. Lidstvo pravdou byvši vysvobozeno, pravdou mělo býti zachováno; brzy by bylo zmizelo ovoce onoho učení, jímž lidstvo bylo vykoupeno, kdyby Kristus Pán nebyl ustanovil stálý učitelský úřad, jenž by lidstvo pravdám víry vyučoval. Církev povzbuzena byvši zaslíbením božského zakladatele svého a následující příkladu jeho lásky, snaží se vykonati, cožkoli jí bylo přikázáno; vždy hlavně dbala a nejvíce hájila práva svého rozhodovati o věcech víry a

¹⁾) Mat. 28, 19.

neustále jí proti útokům bludařů chrániti. Toť bylo cílem snahy biskupů, předmětem nařízení a zákonů sněmu církevních, o to římští papežové den ode dne pečovali, majíce jakožto nástupcové sv. Petra právo a povinnost vyučovati a upevňovati lid ve víře.

Poněvadž však, jak Apoštol Páně upozorňuje, moudrostí světskou a marným podvodem ¹⁾ víra věřících bývá oklamána a snadno ztrácí svoji čistou neporušenost, pastýřové církevní vždy považovali za svou povinnost podporovati vši silou pravou vědu; proto se starali, aby se všechno učení shodovalo s naukou víry katolické, zvláště pečující o filosofii, jež jest zdrojem a vůdkyní jiných věd. O tom jsme se již, ctihodní bratři, zmínili v prvním listě, jímž jsme vás, nastoupivše úřad apoštolský, oslovili, poměry časové však a mnohá nebezpečí nutkají nás opět pojednati s vámi o opravě studia filosofického, jež by byla ve prospěch víry a ve shodě s jinými vědami. —

Jediný pohled na bouře doby naší a na příčiny soukromých i veřejných nepořádků dokáže dostatečně, že všude jsou hlásány klamné vědy o pravdách přirozených i nadpřirozených, zakládající se na bludech filosofických již dříve po celém světě rozšířených, všude šíří zhoubu jsouce zdrojem zla, pod nímž úpíme a jehož teprve v budoucnosti se obáváme. Člověk jedná přirozeně ve všech svých skutečích dle svého rozumu, proto i skutky, k nimž po-bloudilý rozum pobádá, nemohou býti mravně dobré. Naopak člověk zdravým rozumem vykoná dle zásad pravdivých a nerozborných mnoho k dobru soukromému i veřejnému. Nechceme neuznati, že moudrost lidská nemá tolik vážnosti a síly, aby mohla všechny bludy překonati

¹⁾ Ke Kolos. 2, 8.

a zahladiti, neboť jako tím, že víra naše ne byla založena na moudrosti lidské, nýbrž na moci Boží,¹⁾ byl svět uveden do původního pořádku, tak i nyní máme spíše čekati, že Bůh všemohoucí pomocí svou ducha lidského ode tmy bludů odvrátí. Přece však nezanedbejme užívatí přirozených prostředků, jichž Bůh moudrostí svou vše nejlépe řídě, pokolení lidskému poskytl; a hlavní z oněch prostředků jest filosofie. Nedalť Bůh člověku rozum nadarmo, rovněž víra rozumu neškodí a nehubí jeho sílu, nýbrž zdokonaluje její, dodávajíc mu síly, aby se mohl vyšínouti k pravdám vyšším, jichž by přirozeně nepochopil. Ano, prozřetelnost Boží toho žádá, abychom volající národy k víře a spáse, moudrostí lidskou návrat jim usnadnili. Moudrosti té dbali nejslavnější církevní Otcové, snažili se o ni s moudrou a chvalitebnou vytrvalostí, vykazující jí nejeden vznešený a důležitý úkol, jak Augustin krátce praví, nazýváje vědu onu zdrojem všeho, co víru spasnou budí, živí, chová a sílí.²⁾

Filosofie má moc ukázati jistou a bezpečnou cestu ku pravé víře všem, kdož zákonů jejích moudře dbají, připraví ducha jejích, aby mohli poznati pravdy nadpřirozené, proto také druhdy právem byla nazývána předběžným vzděláním k víře křesťanské³⁾, pomocnou přípravou ku křesťanství⁴⁾ a vůdkyní v evangelích.⁵⁾

Bůh ve své milosti zjevil pokolení lidskému netoliko ony pravdy, které věříme, nemohouce rozumem jich pochopiti, zjevil i mnoho pravd, jichž rozum přirozeně může

¹⁾ Ku Kor. 2, 4.

²⁾ De Trin. I. XIV. c. 1.

³⁾ Clem. Alex. Strom. I. I., c. 16; I. VIII. c. 3.

⁴⁾ Orig. ad. Greg. Thaum.

⁵⁾ Clem. Alex., Strom. I. c. 5.

se dopátrati, aby totiž z úcty k Bohu všickni beze všeho bludu pravdu ihned mohli pochopiti. Následkem toho již pohanští mudrcové přirozeným rozumem poznali a vhodnými důkazy odůvodnili a dokazovali některé pravdy, jež dle vůle Boží máme věriti, nebo které alespoň s pravdami víry těsně jsou spojeny. „Neviditelné vlastnosti Boží“, jak praví sv. Pavel, „ze stvoření světa skrze ty věci, kteréž jsou učiněny, rozumem pochopené spatřeny bývají, totiž jeho věčná moc a božství¹⁾ a „pohané, kteříž nemají zákona, přece ukazují, že dílo zákona mají napsané v srdcích svých.“²⁾ Pravd od pohanských učenců poznanych můžeme s velikým prospěchem použití a dokázati skutkem, že rozum lidský, ano i výroky protivníků, svědčí ve prospěch pravd zjevené víry křesťanské. Tím však neuvádíme něco nového, neboť již nejstarší církevní Otcové podobně pravd víry hájili, ano starodávná svědectví dokazují podobnost tohoto jednání s činem národa israelského, jenž z rozkazu Božího při odchodu z Egypta odnesl nádoby zlaté a stříbrné a roucha drahocenná. aby jimi množil úctu k pravému Bohu, kdežto dříve za hanebných obřadů bohové klamní jimi byli uctíváni. Řehoř Novocesarejský³⁾ chválí Origena, že z nauk pohanských mudrců dovedně mnoho pravd vybral a s věrou spojil a tím jakoby pohanům byl odňal a k ochraně křesťanské moudrosti našel zbraň, kterou dříve pohané na církev doráželi, tak že nyní sami obratně jí byli napadeni. Řehoř Nazianský⁴⁾ a Řehoř z Nyssy⁵⁾ chválí Basilia Velikého, dokazujícíce, že podobně pravd víry sv. hájil; Jeronym chválí Quadrata, žáka

1) K Řím. 1, 20.

2) K Řím. 2, 14—15.

3) Orat. paneg. ad Origen.

4) Vit. Moys.

5) Carm. I., tamb. 3.

apoštolův, Aristida, Justina, Irene a mnoho jiných.¹⁾ „Nevidíme-li“ — táže se Augustin, — „jak mnoho zlata a stříbra a drahých kamenů a oděvů našel si v Egyptě znamenitý učitel a slavný mučeník Cyprian, jak mnoho Laktantius, jak mnoho Viktorinus, Optatus a Hilarius? Nemluví ani o nynějších, jak mnoho našli si bývalí Řekové?²⁾ Tolik tedy přirozený rozum lidský již za dávných časů přinesl krásných plodů, dříve ještě, než moc a milost Kristova mu nové úrodnosti dodala tím, že přirozené jeho schopnosti obnovila a rozmnožila. Nuže, není-li zřejmo, že tento druh moudrosti nemůže než otevřítí a připravit cestu k víře?

Tím však ještě nevystihli jsme úplně užitku, jenž z moudrosti oné plyne. Výroky Boží moudrosti uvalují těžkou vinu na ty, kdož z těch věcí dobrých, kteréž se vidí, nemohli poznati Toho, jenž jest a pozorující skutky jeho, nevyrozuměli, kdo by byl jejich umělým původcem.³⁾ Především tedy veliký užitek plyne z toho, že rozum dokazuje jsoucnost Boží, neboť po velikosti krásy stvoření zřetelně bude moci stvořitel jejich spatřen býti.⁴⁾ Dále dokazuje, že nade všechnu dokonalost daleko ještě vyniká Bůh — souhrn vší dokonalosti; vyniká především nekonečnou moudrostí, před níž nic nemůže se tajiti, vyniká nejvyšší spravedlností, již zlý skutek nemůže překonati. Dokazuje tedy, že Bůh není pouze pravdivý, nýbrž že jest pouhá pravda, která nemůže ani oklamati, ani oklamána býti. Z toho následuje, že rozum lidský s úctou

¹⁾ Epist. ad Magn.

²⁾ De doct. christ. I. II. c. 40.

³⁾ Kn. moudr. 13, 1.

⁴⁾ Kn. moudr. 13, 5.

má věriti slovům Božím Podobně rozum dokazuje, že pravda písma sv. byla potvrzena zázraky, jistými to důkazy pravdy, že od nejstarších dob vynikala, protož ti, kdož evangeliu věří, nevěří snad učeným báchorkám¹⁾, nýbrž rozumně podrobují vlastní úsudek auktoritě Boží. Neméně důležito jest, že rozum dokazuje původ církve od Krista, jak dokládá církevní sněm vatikanský: církev má věčný a nezměnitelný důkaz své věrohodnosti a božského učení svého v tom, že jest rozšířena po celém světě, že vyniká svatostí a všude mnohó dobra působí, že jest jedna a nepodléhá změně²⁾

Tím již dány jsou základy; avšak bohosloví potřebuje ještě stálého a všestranného cviku ve filosofii, aby nabylo povahy, tvaru a vlastností pravé vědy. Vyniká nad jiné nauky a jest velmi nutno spojití mnoho rozličných částí jeho v jediný celek nauky o Bohu, aby jednotlivé části souměrně byly probrány, ze svých základních pravd odvozeny a s nimi přece těsně spojeny, konečně, aby jednotlivé části zvlášť vlastními a nepřekonatelnými důvody mohly býti dokázány. Nebylo by spravedливо pomlčeti o pravdách víry, nebo nevážiti si snahy vždy lépe je poznati, aby i tajemství víry pokud jen možno jasněji byla pochopena; podobně snažil se Augustin a jiní Otcové chválíce podobnou snahu, o jejíž důležitosti i sněm vatikanský se zmínil, dokládaje, že přinese nejvíce dobrého ovoce.³⁾ Ti lépe a snáze poznají a pochopí pravdy víry, kdož bezúhonně žijíce víry dbají, pozorujíce ji zdravým rozumem filosofii zušlechtěným; proto týž sněm vatikanský učí, že pravdy víry mají býti vysvětleny jednak podobenstvím z věcí přirozených, rozumem

¹⁾ II. Petr. 1, 16.

²⁾ Const. dogm. de Fid. Cath. c. 3.

³⁾ Const. cit. c. 4.

poznanych, jednak ze wzajemného poměru jednotlivých pravd mezi sebou a k nejvyššímu cíli člověka.¹⁾

Posledním úkolem filosofie jest chrániti s úctou pravd zjevených a hájiti jich proti nepřátelům. Proto filosofie zasluhuje veliké chvály, neboť jest baštou a pevnou hradbou víry. „Učení Spasitele našeho jest v sobě dokonalé“, praví Klement Alexandrijský, „ničeho nepotřebuje, neboť jest Boží mocí a Boží moudrostí. Řeckou filosofií pravdy víry nestanou se většími pravdami, že však seslabila útoky zchytralých protivníků, jimiž pravdy víry napadali, a že odhalila pravdě lstivé úklady nepřátel, není neprávem nazývána ohradou a ochranou vinice — církve svaté.“²⁾ Jako nepřátelé církve katolické bojují proti ní zbraní zásad filosofických, tak i hlasatelé téže víry a vědy o Bohu ve filosofii nacházejí vhodnou zbraň k obraně jednotlivých článků víry. A víra katolická nedobyla si zbraní tou snad nepatrného vítězství, neboť rozumem lidským mocně a úplně odrazila zbraně nepřátel, kteří tímž rozumem a touž zbraní snažili se jí uškoditi. Podobně bojoval již Apoštol národů, neboť sv. Jeronym praví: „Pavel, vůdce vojska křesťanského a řečník nepřekonatelný, bojuje pro Krista dovedně i spisů pohanských užívá za důkaz víry, neboť dle příkladu Davidova naučil se vyrvat zbraň z rukou nepřátel a zpupnému Goliáši hlavu jeho vlastním mečem useknouti.“³⁾ Proto také církev netoliko že radí, nýbrž ještě více prikazuje hlasatelům víry, aby ve filosofii hledali obrany. Církevní sněm lateranský V. ustanoviv, že každé

¹⁾ Tamtéž

²⁾ Strom. 1. I. c. 20.

³⁾ Epist. ad Magnum.

mínění, jež jest v odporu s některou dokázanou a vysvětlenou pravdou víry, jest klamné, protože pravda pravdě neodporuje,¹⁾ rozkazuje učitelům filosofie, aby se snažili vyvrátiti všechny klamné námitky, neboť dle svědectví Augustinova odporuje-li některý důkaz pravdě písma sv., byť i sebe pádnější byl, není pravdivý, pouze tím klame, že pravdě se podobá.²⁾

Aby však z filosofie se urodily ony krásné a vzácné plody, o nichž dosud jsme mluvili, nesmí se odchýliti od pravého směru, jímž starodávni Otcové se ubírali, a jež sněm vatikanský schválil. Poněvadž jest totiž jisto, že jest přemnoho pravd nadpřirozených, vyšších všeho rozumu, rozum lidský jsa si vědom své slabosti, nemá se snažiti přirozeně poznati pravdy nadpřirozené, nemá však pravd oněch popírati nebo souditi o nich dle svých schopností, nebo dle své vůle si je vykládati, nýbrž má v ně s pokorou pevně věriti a za největší čest si považovati, že může sloužiti pravdám nebeským a s milostí Boží alespoň poněkud je poznati. V oboru pravd, jež rozum lidský jest schopen pochopiti, může se ovšem filosofie řídit dle svých vlastních zákonů, zásad a důkazů, což jest úplně spravedливо, jedině nemá se směle od Boha vzdalovati. Ano jest zřejmo, že pravdy zjevené jsou beze všeho klamu, a co víře odporuje, neshoduje se ani se zdravým rozumem; protož katolický filosof odchýlí se od zákonů rozumu i od víry, bude-li hájiti nějaké věty proti písmu svatému.

Víme, že mnozí příliš vynášejíce schopnosti přirozenosti lidské se domnívají, že rozum lidský, jakmile se podrobí auktoritě Boží, ztrácí původní svou důstojnost a jako jhem otrockým stísněn jsa, že se nemůže volně a bez

¹⁾ Bulla Apostolici regiminis.

²⁾ Epist. 143. (al. 7) ad Marcellin. n. 7.

překážky povznést k pravdám vznešeným. Slova ta jsou však pouhý klam, cílem jejich jest povzbuditi lidstvo, aby v ohromné pošetilosti nevděčně se obrátilo od vznešených pravd víry zjevené a zavrhllo pramen všeho dobra soukromého i státního. Rozum lidský jest stísněn v úzké meze, mnohdy se klame a mnohých pravd nepoznává. Víra křesťanská však, majíc původ od Boha, jest nejjistější učitelkou pravdy; kdo jí následuje, neupadne do bludných úkladů, nejsou zmítán bouří pochybností. Kdož tedy o filosofii se snaží a víry křesťanské dbají, nejlépe rozumu poslouží, neboť duch jejich, jsa osvěcen jasem pravd zjevených, nejen své hodnosti neztrácí, nýbrž zůšlechtuje se a síly nabývá. Snaží-li se však vyvrátiti námitky proti víře a dokázati vše, co s věrou souvisí, důstojně a s prospěchem užívají svého rozumu v námitkách příčiny klamu odkrývajíce a v důkazy jádro pravdy vkládajíce, jimiž jistě víru dokáží a opatrné přesvědčí. Podobnou snahou rozum se bystrí a rozvíjí své schopnosti, neboť darmo by bylo tvrditi, že rozeznati pravdu od klamu neprospívá rozumu. Právem tedy připomíná sněm vatikanský blahodárný vliv víry na rozum slovy: „Véra rozum osvobuje od klamu a hájí před bludem, množíc jeho poznání.“¹⁾ Kdyby člověk vždy moudře jednal, nevytýkal by víře, říká, že odporuje rozumu a přirozeným pravdám, nýbrž spíše by srdečně Bohu za víru děkoval, raduje se, že přese všechny příčiny nevědomosti uprostřed bludných proudů vstříc mu září světlo víry svaté, jež jako milostivá hvězda mu plaší všecky pochybnosti, ukazujíc mu cestu k přístavu pravdy.

Pohlédněte jen, ctihodní bratří, do dějin filosofie, najdete snadno neklamný důkaz slov našich. I nejslavnější filosofové, postrádajíce světla víry, velmi ve mnohých

¹⁾ Const. dogm. de Fid. Cath., cap. 4.

věcech chybili. Víte přece, jak málo úplně čistých pravd vyslovili. A mezi nimi skrývá se ještě tak mnoho klamu, pochybnosti a nejistoty o pravé podstatě Boží a o původu všehomíra, nepoznali ani, kterak svět jest řízen, kterak Bůh budoucí věci poznává, co jest počátkem a příčinou zla, co jest nejvyšším cílem člověka, v čem pozůstává blaho věčné; klamně učili o ctnostech a neřestech a podobně chybili i v jiných oborech poznání, kde pravda každému člověku jest nevyhnutelně potřebna. Naopak první Otcové a učitelé církevní z milosti Boží dosti poznavše, že Kristus Pán lidskou moudrost obnovil a posílil, Kristus — Boží moc a Boží moudrost¹⁾, v němž skryti jsou všickni pokladové moudrosti a umění²⁾, jali se hledati spisy dřívějších učenců a porovnávat jejich nauky s pravdami zjevenými. Opatrně vybrali si všechny správně dokázané pravdy, ostatek buď opravili, buď zavrhli; neboť jako Bůh ve své prozřetelnosti poslal hrdinné a velkodušné mučeníky, aby proti zuřivým tyranům dokázali pravdu církve svaté, podobně proti pohanským učencům a bludařům postavil šik mužů vynikajících moudrostí, aby poklad pravd zjevených rozumem lidským obhájili.

Církev ihned při svém vzniku měla zuřivé odpůrce, kteří posmívajíce se pravdám víry křesťanské, hlásali, že jest více bohu, svět že nemá počátku a příčiny, vše že jen náhodou se děje bez cíle a bez zákona, nikoli dle vůle a prozřetelnosti Boží. Již tehdy povstali mužové t. zv. apologetové a v rozhodném boji překonaly odpůrce ony, vycházejíce od pravd víry, sestavili proti nim důkazy rozumové, že Bůh jest jediný, že jsa nade všelikou dokonalost dokonalejším, jest úcty hoden, Bůh že všechno z ničeho stvořil, moudrostí svou všemu zdaru poprává a

¹⁾ I. Ku Kor. 1, 24.

²⁾ Ku Kolos. 2, 3.

všechno k cíli svému vede. Nad jiné vyniká sv. mučovník Justin, jenž poznáv učení předních škol řeckých, dokládá, že neporušených pravd možno najíti jen v nauce zjevené; proto z celé duše k nim přilnul, zbavil je hany a odvážně jich hájil proti císařům římským a mnoho pravd řeckých filosofů s nimi v soulad uvedl. Toho času podobně se snažili Quadratus, Aristides, Hermias a Athenagoras. Neméně vynikl slavný mučovník Ireneus, biskup lyonský, jenž neunavně bojoval proti bludům zemí východních, vyhubil spisy Gnostiků, rozšířené po všech končinách říše římské a dokázal, jak praví Jeronym, původ jednotlivých bludů, udávaje zároveň, který filosof svým klamným učením byl jejich příčinou.¹⁾ A kdož by nevěděl o rozmluvách Klementa Alexandrijského, jimž Jeronym tuto chválu vzdává: „Kdo najde v nich něco nedokonalého, ano, kdo najde v nich něco, což by z filosofie nebylo vzato?“²⁾ Svými přednáškami velmi mnoho přispěl k dějinám filosofie, velmi zdokonalil řečnictví a rozum lidský uvedl v soulad s věrou. Slavný učitel Origenes, nástupce jeho na školách alexandrijských, prozkoumav spisy učenců řeckých a východních, neunavně spisoval; knihami svými vysvětlil písmo sv. a jednotlivé pravdy sv. náboženství. Učení jeho, pokud nám jest známo, není sice úplně prosto bludného mínění, přece však má neobyčejnou sílu, jíž rozmnožilo a upevnilo přirozené pravdy rozumu lidského. Tertullian bojuje s bludaři výroky písma sv., proti filosofům chápe se však jiné zbraně, pravd filosofických, jimiž útočí tak prudce a tak dovedně vítězí, že sebevědomě protivníkům svým vytýká: „Nedomnívejte se, nedostihli jste nás ani ve vědě, ani v umění.“³⁾ Proti pohanům psal Arnobius a Laktantius ve svých

¹⁾ Epist. ad Magn.

²⁾ Loc. cit.

³⁾ Apoleget. § 46.

„Institutiones“, výmluvně a dovedně přesvědčuje o víře a učení církve katolické; oba nevyvracejí zásad filosofických, jako ku příkladu Akademiků, přece však filosofof přemáhají, zvolivše za zbraň vlastní moudrost a nesvornost jednotlivých filosofů. Proslavený Athanasius a Chrysostomus sepsali tak dokonalé knihy o duši lidské, o vlastnostech Božích a o jiných velmi důležitých předmětech, že dle souhlasu znalců nikdo hlouběji a obšírněji o věcech oněch nemohl pojednati.

Dosti však již vypočítali jsme jednotlivých učenců, uvádím ještě toliko Basilia Velikého, a oba Řehoře, kteří ve školách athenských, ve stánku vší vědy lidské, výborně se vycvičivše ve filosofii, všechno bohatství své moudrosti, jež tolik snahy a námahy je stálo, věnovali obraně víry a prospěchu lidu věřícího. Augustin však, jakoby chtěl palmu slávy všem odejmouti, svým velikým nadáním a znalostí věd světských i církevních, byl nejhroznější zbraní proti současným bludařům. V souladu s jeho pevnou věrou byla jeho veliká učenost; není ve filosofii pravdy, jíž by nebyl znal, jíž by nebyl prozkoumal; vysvětluje věřícím nejvznešenější pravdy víry a chrání ji proti útokům zuřivých protivníků, ničě klamy Akademiků a Manicheů jal se klásti pevné základy lidské vědě, pronásleduje příčiny a původ zla, pod nímž lidstvo úpí. Jak vynikl svým učením o andělech, o duši, rozumu lidském, svobodné vůli, náboženství a životě svatých, o věčnosti a konečně o podstatě věcí pomíjejících! Později na východě Jan z Damašku, řídě se věrně příkladem sv. Basilia a Řehoře Nazianského, na západě Boëtius a Anselm ještě více použili filosofie na ochranu víry.

Učitelé středověcí, t. zv. scholastikové, vykonali dílo veliké; klidíce pilně bujné osení vzácných pravd rozsetých po spisech sv. Otců snesli všechny ony pravdy na jedno

místo, aby pozdější pokolení pohodlně jich mohla používat. O původě učení scholastického, ctihodní bratři, o jeho jakosti a užitku vhodně uvedeme moudrá slova předchůdce našeho papeže Sixta V.: „Dle milostivé vůle Toho, jenž jedině dává ducha moudrosti, rozumu a umění, jenž církvi dle potřeby stále nových dobrodiní uděluje a věřící stále mocněji ochraňuje, sestaveno bylo od nejznamenitějších z vynikajících učenců našich bohosloví scholastické, jež hlavně dva nejznamenitější učitelé, totiž andělský sv. Tomáš a serafský sv. Bonaventura svým nadáním s neunavnou snahou ve dne v noci pracující, zušlechtili, zdokonalili a v nejdokonalejším souladu s četnými výklady budoucím věkům zanechali. Věda ona jest čerpána z bohatých pramenů písma sv., ze sv. Otců a sněmů církevních; proto kdo ji pozná a důkladně v ní se vycvičí nemálo církvi prospěje, neboť může písmu sv. a spisům církevních Otců dobře a beze všeho omylu porozumět a je vykládati, klamná a bludná mínění odkrýti a vyvrátiti. Proto za našich dnů, kdy nastávají časy zlé, o nichž praví Apoštol, že lidé ve své pýše rouhají se Bohu, jiné svádějí a sami horšími se stávají, bloudí a jiné do bludu vrhají, jest věda ona velmi potřebna, aby pravdy víry katolické byly upevněny a bludaři zahanbeni.“¹⁾ Ačkoli slova ta vlastně se vztahují na scholastické bohosloví, jež nejvíce protivníky děsí, jsou dle slov téhož papeže, pravdy filosofické, vhodná souvislost jednotlivých věcí a příčin a vhodné postavení a seřazení jednotlivých pravd jako vojsko před bitvou, výborné to vlastnosti bohosloví, že všechno jest přesně sestaveno a vyměřeno, k tomu se druží pevné důkazy a přísná soudnost, jež rozeznává světlo ode tmy a pravdu od klamu a odhaluje a v úplné nahotě světu ukazuje nauky kacířů, plné bludu

¹⁾ Bulla Triumphantis an. 1588.

a klamu.“¹⁾ V ý b o r n é v l a s t n o s t i, pravili jsme, a odkud jsou, než jediné od filosofie, již všickni scholastikové při přednáškách bohoslovných dovedně a moudře užívali? Poněvadž ostatně největší zásluhou scholastických bohoslovců jest, že vědy lidské nerozlučně s bohoslovím spojili, nebylo by bohosloví došlo takového rozkvětu a vážnosti u všech lidí, kdyby bylo založeno na nějaké slepé, nedokonalé a nejisté filosofii.

Nade všechny scholastické učitele daleko vyniká kníže a učitel všech — sv. Tomáš Akvinský, jenž dle slov Kajetánových měl největší úctu k církevním učitelům, proto také jakoby rozum všech byl zdědil.²⁾ Učení jejich jako roztroušené údy spojil v jediné tělo, krásně je složil, od všeliké skvrny očistil a k takovému rozkvětu přivedl, že právem jest pokládán za neobyčejnou ozdobu a ochranu církve katolické. Mělt bystrý a pronikavý rozum, jímž všechno snadno pochopil a všechno si zapamatoval; život jeho jest beze vší poskvrny, jediné pravdu miloval a velmi se obohatil poklady věd lidských a božských. Roven jsa slunci, rozehrál svět příkladem svých ctností a naplnil světlem své moudrosti. Filosofii ze všech stran důkladně svým bystrým a jistým rozumem prozkoumal, stanovil zákony, dle nichž možno správně mysliti, pojednal o Bohu, o bytostech čistě duchových, prozkoumal člověka a říši živočišnou, pojednal o činech lidských a o jejich příčinách tak důkladně, že ve spisech jeho jako bujná úroda všude se jeví čistá pravda v krásném poměru sestavena, jeví se krásný postup, pevné zásady, nevyvratné důkazy a příjemná a snadná řeč, již všechno výborně jest vyloženo.

Krom toho učitel andělský prozkoumal pravdy filosofické, pozoruje ve přírodě počátek a příčinu všeho;

¹⁾ Bulla cit.

²⁾ In Ham. Hae. quaest. 148 a. 4. in fin.

jeho pravdy všechno obsahují a jednotlivé v lůně svém chovají zrna nekonečného množství jiných pravd, jež později v příhodné době od jiných učitelů ve spisech světcových ku všeobecnému prospěchu byly objeveny. Podobně si světec počínal i v boji proti bludařům; snadno vyvrátil všechny dřívější bludy a zanechal nepřekonatelnou zbraň proti všem bludům, jež teprve později se měly objeviti. Podobně rozeznával vědění od víry, jak jedině jest správné, přece však víru s rozumem spojil jako poutem upřímného přátelství, zachoval jejich vlastní práva a zušlechtil je, takže duch vyšina se k dráze, jíž Tomáš se ubíral, ani jeho vlastním křídlem nemůže se povznést výše a víry nemožno dovedněji a přesněji rozumem dokázat, než ji Tomáš dokázal.

Proto nejznamenitější učitelé bohosloví a filosofie v předešlých stoletích s velikou snahou opisovali si nesmrtelná díla Tomášova, a nedali se jimi jako dospělí jen vésti, nýbrž jako nemluvňátka odchovati. Jest známo, že téměř všickni zakladatelé a zákonodárci řeholí a řádů členům svým přísně rozkázali, aby se snažili poznati učení Tomášovo a měli k němu zbožnou úctu, zároveň však ustanovili tresty pro ty, kdož by se od dráhy tak znamenitého učence jen poněkud odchýlili. Pomlčíme o řádě kazatelském, jenž právem nejznamenitějšího tohoto učitele za svou slávu považuje; podobný zákon má řád benediktinský, karmelitský, augustiniánský, jezuitský a mnoho jiných, jak jejich stanovy dokazují.

Za těchto úvah duch puzen jsa mocnou touhou nese se k oněm slavným akademiím a školám, jež druhdy po Evropě zkvétaly, myslíme totiž školy v Paříži, v Salamance, Alkale, Douai, Toulouse, Lovani, Padui, Bologni, Neapoli, v Koimbře a mnoho jiných. Jest všeobecně známo, že sláva oněch akademií časem tak se rozmnožila, že i v nejtěžších záležitostech a ve sporných otázkách všickni jejich

rozsudkem se řídili. A právě v oněch stáncích lidské moudrosti a vědy byl sv. Tomáš jak ve svém království, mysl učitelův i žáků stýká se v přesvědčivém učení učitele a **andělského**.

Důležitější ještě jest, že předchůdcové naši římsí papežové dali často neobyčejnou chválou svědectví o moudrosti sv. Tomáše Akvinského. Papež Klement VI.,¹⁾ Mikuláš II.,²⁾ Benedikt XIII.³⁾ a jiní vždy opět ji chválíce, uznávají, že jeho učením vzešlo světlo celé církvi. Svatý Pius V.⁴⁾ dokládá, že učením oním kacířství bylo zaplašeno a vyhubeno, jím že celý svět den ode dne od bludů bývá osvobozován. Jiní poukazují s papežem Klementem XII.⁵⁾ na veliký prospěch církve, jehož se jí ze spisů jeho dostalo, a dokládají, že má býti podobně uctíván jako sv. Řehoř, Ambrož, Augustin a Jeronym. Jiní dávali sv. Tomáše za příklad vysokým školám, aby věrně a bezpečně mohly ho následovati. Připomeneme pouze významná slova papeže Urbana V., jež psal akademii toulouské: „Přejeme si a nařizujeme Vám tímto listem, abyste následovali pravého a všeobecného učení sv. Tomáše, snažíce se všemožně je všude rozšířiti.“⁶⁾ Dle příkladu Urbanova psal papež Innocenc XII.⁷⁾ universitě lovaňské a Benedikt XIV.⁸⁾ koleji granadské. K oněm chválám, jimiž oni slavní papežové zahrnovali svatého Tomáše, jako koruna patří slova Innocence VI.: „Kromě písma sv. má jedině učení jeho (Tomášovo) neobyčejnou sílu slov, vzorný způsob pojednání

¹⁾ Bulla: In Ordine.

²⁾ Breve ad FF. Ord. Praed. 1451.

³⁾ Bulla Pretiosus.

⁴⁾ Bulla Mirabilis.

⁵⁾ Bulla Verbo Dei.

⁶⁾ Const. 5. dat. 3. Aug. 1368 ad Cancell. univ. Tolos.

⁷⁾ Breve, die 6. febr. 1694.

⁸⁾ Litt. in form. Brev., die 21. Aug. 1752.

a pravdu ve všech větách, takže nikdo se od cesty pravé neodchýlí, kdo se jím bude řídit, kdo však proti němu povstane, bude vždy v podezření, že upadl do bludu.“¹⁾

Podobně i sněmy církevní, při nichž se schází nejznamenitější výkvět moudrosti, neustále se snažily ještě více chváliti a ctíti sv. Tomáše Akvinského. Můžeme říci, že sv. Tomáš na všeobecných sněmích v Lyoně a ve Vienne, ve Florencii a na vatikanském zároveň s hodnostáři církevními uvažoval a rozhodoval o jednotlivých pravdách víry, ano můžeme říci, že byl sněmu vůdcem ve slavném a rozhodném boji proti bludům řeckým a úkladům racionalistickým. Hlavní však chválou, jež jedině sv. Tomáši patří, zalesklo se jeho jméno, když na církevním sněmu v Tridentě jeho Suma byla chována na témže oltáři s písmem sv. a právem církevním, dle nichž sněm ve všem se řídil, hledaje v nich rady a pomoci.

Konečně muži tomu velikánu, jemuž nemožno nikoho přirovnati, vítězné palmy dostalo se i od protivníků církve katolické; nemohli utajiti svého podivu a nechváliti jeho zásluh. Jest zjištěno, že někteří původcové kacířství, nebo hlavní vůdcové bludů veřejně tvrdili, že by se snadno mohli pustiti v zápas se všemi katolickými učenci, všechny je překonati a církev zahubiti,²⁾ kdyby jen učení svatého Tomáše Akvinského bylo odstraněno. Naděje jejich je zklamala, přece však jest neklamným svědectvím. Kdykoli, ctihodní bratři, pohlížíme za těchto okolností na dobré vlastnosti, sílu a užitek filosofie, jíž předkové naši tak si vážili, vždy jsme toho mínění, že jen z pošetilosti nebyla jí vždy a všude patřičná úcta vzdávána, zvláště zkvétala-li dříve všude scholastická filosofie po dlouhou dobu, jsouc ctěna od znamenitých učenců a hlavně i od církve katolické.

¹⁾ Sermo de St. Th.

²⁾ Beza, Bucerus.

Na místě dřívější nauky vyskytla se tu onde nová filosofie, darmo však církev a stát čekají od ní užitku a prospěchu, jako od oné. Již reformatoři v XVI. stol. o to se snažili, a snaha jejich se uskutečnila: při nové filosofii nedbal nikdo víry, jedině rozum byl uznán za soudce pravdy, ať již dle vůle své vymyslíl co vymyslíl. Tím ovšem filosofie brzy se rozštěpila na mnoho druhů, a povstala mínění úplně různá a protivná i v nejhlavnějších pravdách poznání lidského. Různá mínění často vedla k nejistotě a pochybnostem, a komu není známo, jak snadno mysl lidská klesá z pochybností do bludů? Člověk člověka následuje; již i katoličtí filosofové počali tu a tam k nim se kloniti, zhrdnuvše ochranou staroslavné filosofie, toužili po novotách a jen ku škodě a záhubě vědy chtěli starodávnou moudrost novými zásadami rozmnožiti a zdokonaliti. Jednotlivé soustavy nového učení mají za základ jedině rozum a auktoritu jednotlivých učitelů, ovšem příliš chabý to základ, aby na něm zbudována býti mohla nová filosofie tak pevná, nezměnitelná a nepřekonatelná, jako ona starodávná; proto v nové filosofii není stálosti a vážnosti. Nebude-li moci obhájit víry proti útokům protivníků, toho ovšem bude jen sama trestuhodnou příčinou. Upozorňujeme však, že slova naše se nevztahují na muže učené a snaživé, kteří ze všech sil učenosti své jen k tomu používají, aby filosofie prospívala z výzkumů naší doby. Tím ovšem vědě velmi poslouží, a s radostí uznáváme jejich zásluhy; jen toho se mají strýci, aby snaha poznati nové výzkumy nebyla jejich jediným nebo nejpřednějším zaměstnáním. Podobně i v bohosloví jest sice užitečno všestranným vzděláním ji podporovati a usnadniti, avšak rozhodně nutno jest vážně dle příkladu scholastiků je probírat, aby jeho zjevené pravdy v jednotě s pravdami rozumovými byly stále nerozbornou baštou víry.¹⁾

¹⁾ Sixtus V., Bulla cit.

Za naší doby mnozí znatelé a horliví přátelé věd, snažíce se povznést filosofii, vším právem obrátili zřetel na výborné a slavné učení sv. Tomáše Akvinského, chtějíce je opět do škol zavésti a k bývalému rozkvětu mu dopomoci. Podobně přeje si mnohý z vás, ctihodní bratři, podobně přejeme si i my, radující se, že s radostí příkladu našeho následujete. Snahu vaši srdečně chválíme, prikazující zároveň, abyste v podniku započatém setrvali; všem jiným společně i každému zvlášť připomínáme, že ničeho více si nepřejeme a nežádáme, než aby studující mládež ochotně vedli k čistounkým pramenům moudrosti, jež ze spisů učitele andělského neustále hojně vytékají.

Co se nás týče, činíme tak z několika příčin. Především mnozí za bouřlivé doby naší útočí proti víře a církvi katolické jistým druhem filosofie plné lsti a úkladů, proto všickni mladíci, hlavně kteří chtějí se kněžství věnovati, mají býti vychováni v pevné a mocné filosofii, aby z ní jako ze zdravého a silného pokrmu nabyli sil a zároveň aby v ní našli zbraň, jíž by mocně a moudře víry mohli hájiti, vždy jsouce hotovi, jak Apoštol praví, udati každému příčinu své naděje, kdykoliv jen požádá¹⁾, a napomínati zdravým učením a ty, kdož odpírají, trestati.²⁾ Krom toho přemnozí odvrátivše se od víry, nenávidí církevních rozkazů, tvrdíce, že rozum jest si sám učitelem a vůdcem. Mimo nadpřirozenou milost Boží není snad lepšího prostředku, zbloudilé ovce vyhojiti a opět do církve přivésti, jako jest pevná nauka Otců církevních a scholastiků, kteří víře zbudovali základ, dokázavše její božský původ a její pravdu; dokázali, jak mnoho dobra Bůh pro víru pokolení lidskému dopřál, rovněž tak jistě a přesvědčivě dokázali,

¹⁾ I. Petr 3, 15.

²⁾ Tit. 1, 9.

že víra úplně s rozumem souhlasí, že důkazy jejich i zatvrzelou mysl obměkčí a pohnou, aby s nimi souhlasila, byť i sebe více se zdráhala povoliti.

Všem vám jest známo, že rodina i stát, jsouce velmi často následkem bludných náhledů ve sváru, opět v míru budou zkvétati, bude-li na akademiích a školách v souhlasu s církví přednášeno blahodárné učení, jež obsahují spisy sv. Tomáše Akvinského. Jeho nauky o pravém pojmu svobody, jež za našich dnů přechází v nevázanost, o božském počátku každé moci, o zákonech a jejich síle, o právech rodinných a státních, o poslušnosti k představeným, o vzájemné lásce a jiných věcech toho druhu jsou plny nepřekonatelné síly a mohou vyvrátiti zásady nového práva, jež se protiví míru a zdaru jednotlivých říší. Konečně jest naděje, že všechny lidské vědy budou více prospívati, majíce za záštitu filosofii, již právě chceme opět zavésti. Filosofie totiž, jsouc moudrou vůdkyní, ustanoví všechněm uměním vznešený cíl, vytkne jim i cestu k němu a zároveň bude jim zdrojem života a síly. Dlouholetá zkušenost dokazuje skutkem, že svobodná umění právě tehdy nejvíce zkvétala, kdy filosofie byla ve vážnosti a moudře se o ní soudilo; jakmile však filosofie poklesla, jsouc znečištěna bludem a klamem, poklesla i svobodná umění, byla zanedbána a téměř zapomenuta. Následkem toho i přírodní vědy, jež nyní všeobecně jsou uznány a stále novými výzkumy všeobecný podiv budí, nejen že škody neutrpí, bude-li dřívější filosofie zavedena, nýbrž spíše v ní najdou mocnou podporu. Jedině ten s užitkem se jimi zabývá a k rozkvětu jim dopomáhá, kdo nepozoruje pouze výzkumů a nezkoumá toliko přírody, nýbrž od jednotlivých výzkumů výše se povznáší, snaže se vystihnouti příčiny pořádku, jímž jsou, byť i různé byly,

v jednotu spojeny, konečně zkoumaje příčiny, proč jsou si přibuzny, nebo navzájem rozdílny. Filosofie scholastická poskytne jasného světla, veliké síly a vydatné pomoci k oněm výzkumům, bude-li jen patřičně na školách přednášena.

Připomínáme, že jest hrubým bezprávím vytýkati této filosofii že by zamezila rozkvět a prospěch přírodních věd. Všickni scholastikové dle příkladu sv. Otců učíce v nauce o člověku, že rozum lidský jedině od věcí smyslných se povznese tak, aby mohl poznati bytost bez těla a beze hmoty, sami od sebe věděli, že filosofům nemálo prospěje zkoumati tajemství přírodní a stále se snažiti lépe přírodu poznati. Nejen slovem, nýbrž i skutkem dali toho zřejmý důkaz, neboť sv. Tomáš, bl. Albert Veliký a jiní znamenití scholastikové nesnažili se pouze o filosofii, nýbrž mnoho snahy a práce věnovali přírodním vědám; jejich slova a vědomosti nynější výzkumy potvrzují a učenci uznávají. Mimo to mnoho znamenitých učitelů přírodních věd veřejně dokládá, že není mezi výzkumy vědeckými a mezi zásadami filosofie scholastické nižádné protivy.

Ze slov našich jest zřejmo, že s radostí vítáme každé moudré slovo a každou radu, nedbajíce, kdo slovo ono pronáší a kdo radí. Proto nařizujeme vám všem. cti-hodní bratři, abyste všude zavedli a rozšířili zlatou moudrost sv. Tomáše k ochraně a ozdobě církve katolické, k blahu států a rozkvětu všech věd. Pravíme „moudrost sv. Tomáše“, neboť nechceme dáti za vzor nebo zavéstí učení jiných scholastiků, kteří mnohdy příliš se zahloubali, nebo neopatrně od pravého směru se odchýlili; učení jejich v mnohých věcech odporuje vědě pozdějších století, nebo není pravděpodobné. Ostatně vyvolte dobré učitele, kteří by studujícím přednášeli učení sv. Tomáše, poukazující zároveň na jeho dobré vlastnosti a jistotu. Abyste však

nezavedli místo pravého učení jen domnělé, nebo místo čistého porušené, dbejte, aby moudrost Tomášova z jeho vlastních pramenů byla čerpána, nebo alespoň z těch hlubin, jež přímo povstaly z oněch pramenů, a dle jednohlasného úsudku znalců jsou úplně čisty; chraňte však mladíky před těmi hlubinami, jež prý také z pramenů oněch povstaly, jsou však plny nečisté vody z jiných nečistých pramenů.

Dobře víme, ctihodní bratři, že podnik náš se nezdaří, nepožehná-li společné snaze naší Ten, jehož jméno jest — Bůh umění a myšlení¹⁾, o němž se praví, že všeliké dání výborné a každý dar dokonalý s hůry jest seslán od Otce světél²⁾, podobně i potřebuje-li kdo z vás moudrosti, žádej jí od Boha, kterýž dává všechněm hojně a neomlouvá, a bude jemu dána.³⁾ Proto i v tomto věrně následujme příkladu učitele andělského, jenž nikdy nepočal psáti nebo přednáseti dříve, než Boha o pomoc vzýval, následujme světce, jenž i upřímně vyznal, že všechna jeho moudrost není plodem jeho snahy a práce, nýbrž že mu ji spíše Bůh milostivě daroval; proto v pokorě jako jedním hlasem všickni Boha vzývejme, aby synům církve sv. seslal ducha rozumu a umění a otevřel mysl jejich, aby moudrosti porozuměli. Utíkejme se zároveň i k nejsv. Panně Marii, abychom si zasloužili větších darů milosti Boží. Maria jest nazývána stolicí moudrosti, její ochrana dodá moci prosbám vašim; proste za přímluvu i sv. Josefa, panického ženicha Panny Marie, proste i sv. apoštoly Petra a Pavla, kteří celý svět nákazy pohanství zbavili a naplnili světlem nebeské moudrosti.

¹⁾ I. Král. 2, 3.

²⁾ Jak. 1, 17.

³⁾ Jak. 1, 5.

Doufajíce v pomoc Boží a spoléhajíce na vaši pastýřskou horlivost, udílíme vám všem, ctihodní bratři, všemu duchovenstvu a lidu jemu poddanému svoje apoštolské požehnání, jež vám budiž počátkem milostí Božích a důkazem lásky naší.“

Dáno v Římě u sv. Petra, dne 4. srpna 1879, v druhém roce vlády naší.

Papež Lev XIII.

Uvedeným okružním listem postavil si papež Lev XIII. sám nehynoucí pomník, ještě více však rozmnožil slávu světcovu, jenž v nové síle světu zazářil. Jediné jeho učení zachovává v souladu rozumu a víru, ukazuje cestu k pravdě, nezavrhujíc učení jiných, pokud s pravdou souhlasí, nepravdu opravuje nebo zavrhuje. Právě v našem století povstal a mezi učenci stále se množí jediný správný směr ve vědách: poznati pravdu, ať jest hlásána od kohokoliv, a zbaviti se všech předsudků. Proto i papež Lev XIII. nemálo světu a vědám prospěl učením sv. Tomáše, neboť světec již v XIII. století směrem tím se ubíral, následuje příkladu sv. Augustina i jiných učenců z prvních dob křesťanských, kteří k obraně víry použili spisů pohanských filosofů, pokud obsahovaly pravdu. V listě svém papež Lev XIII. udal příčiny, proč právě učení sv. Tomáše volil k opravě škol; všechny příčiny můžeme krátce vysloviti větou: „Papež Lev XIII. jest přítelem vědy, hledá jen pravdy.“ Toho sám jest nejlepším důkazem, neboť několikráte pravil, že církvi katolické netřeba obávati se pravdy, nýbrž toliko nepravdy; s podobnými slovy otevřel i ohromnou

knihovnu vatikanskou a vyzval učený svět ku práci vědecké. Podobně jako svatý Tomáš díla svá sepsal z úcty k pravdě a z lásky k lidu, jež chtěl přivést k pravdě, tak i papež Lev XIII. lásku k pravdě spojil s láskou k věřícímu lidu. „Láska k lidu řídila ruku, která psala encykliku „Věčného Otce“ — praví de Groot. „Proč ona oprava a obnova filosofie? Jako strážce pozoruje sv. Otec z Vatikanu běh lidstva, vidí, že hlavní zdroj zla, jež ruší soukromý i společenský život, pod nímž lidstvo klesá a jehož teprve se obává, spočívá v tom, že chybné názory filosofův o věcech lidských i božských vnikly mezi lid.“¹⁾ Lid onen papež miluje a musí milovati, proto mu podává čistou pravdu ze spisů sv. Tomáše.

Co však říkal svět ku snaze sv. Otce? Jako vždy za velkých událostí bývá, po celém světě katolickém byl přijat pastýřský list sv. Otce s radostí a nadšením; tím více však se jevilo překvapení strany církvi protivné. Nepřátelé církve, neznající spisů sv. Tomáše, pravili s posměchem, že papež Lev XIII. zasadil dokonávající církvi katolické poslední ránu, zvoliv si místo pokroku pošetilosti XIII. století. Jak vznešená jest naopak pravda slov sv. Otce: „Vidíme, že přemnozí považují za neobyčejnou chválu a slávu opovrhovati vědomostmi dob dávných; není však cesty rozumnější a správnější, než zkoumati pravdy nové a zároveň se neodchylovati od moudrosti věků dřívějších.“²⁾

¹⁾ De Groot, Leo XIII. und der hl. Th. v. Aquin. p. 10.

²⁾ List k Louis Nives.

Podobně pravil 7. března 1880 před velkým zástupem učenců, kteří se do Říma sešli k slavnosti sv. Tomáše: „Poněvadž obnovujeme scholastické učení sv. Tomáše, praví mnozí, že chceme lidstvo zbaviti vzdělanosti a uvrhnouti je do nevědomosti dřívějších časů, jakoby nám množící se osvěta nebyla pohodlna. Jest snad tomu tak? Nikoli, dali jsme jen světu zářivý vzor za důkaz, co zmůže ctnost a moudrost. Vzorem oním jest muž, jenž pro dokonalou znalost věd lidských a božských po celá století byl uctíván, jemuž chválu vzdávala církev a papežové uctívali jeho památku, téměř za anděla ho považující. Zda neprospěje tak znamenitý příklad vědě a písemnictví, podobně jako znamenitým umělcům nikdy neuškodí, zvolí-li si za vzor některého z proslavených umělců dávných věků v onom oboru, v němž nejvíce vynikl?“

Překvapení a posměch protivníků církve sv. jest důkazem, že učení sv. Tomáše má veliký význam pro katolický svět; chtějíce církev překonati, vrhli se na sv. Tomáše. Avšak což zmůže klam proti pravdě! Může ji sice potupiti, avšak nepřekoná jí nikdy, jen roznítí nadšení na straně církevní. Papež Lev XIII. vida onen boj, založil již 8. května 1880. „Římskou akademii svatého Tomáše Akvinského“ a tím dal celému světu příklad snahy a odhodlanosti. Zároveň postaral se sv. Otec o nové vydání spisů sv. Tomáše i s poznámkami kardinala Kajetána a Františka Silvestriho z Ferrary; vydání k tisku měla připraviti komise z učenců řádu kazatelského za řízení kardinala

Zigliary. S velikou radostí přijal sv. Otec první svazek nového vydání. „Jsem velmi spokojen“, pravil, „nepřeji si, než aby podnik náš byl brzy proveden, aby v krátké době nebylo semináře a kollegia, kde by professori a žáci nestudovali ze spisů sv. Tomáše.“

S radostí pozoroval papež Lev XIII., že snaha jeho počíná nésti ovoce dobré, tím více byl povzbuzen neustávati, nýbrž ze vší síly nadšení k sv. Tomáši šířiti. Již papeže Pia IX. pobádal, aby povýšil sv. Tomáše za ochránce všech katolických škol, nyní mohl sám úmysl provésti, což učinil dne 4. srpna 1880. listem „Cum hoc sit.“

Papež Lev XIII., k věčné památce.

Poněvadž již přirozenost lidská pobádá a církev katolická přikazuje vzývati muže svaté za ochranu a řídití se příkladem těch, kdož v něčem zvláště vynikli, mnoho řeholních řádu, škol a spolků vynikajících spisovatelů v souhlasu se stolicí apoštolskou již dávno zvolilo si za ochránce a za vzor sv. Tomáše Akvinského, jenž svou učeností a cnostmi jako slunce vždy se skvěl. Za našich časů šíří se velmi jeho učení, a mnozí si přejí, aby mocí apoštolské stolice byl prohlášen za ochránce všech akademií, vyučovacích ústavů a škol po celém světě katolickém. Podobnou žádost podalo nám již mnoho biskupů společně i soukromně; neméně prosili nás ředitelé a professori mnohých akademií a škol. Chtěli jsme ještě počkati, až by více žádostí nás bylo došlo, avšak vhodnou příležitost k činu poskytl nám pastýřský náš list, který jsme minulého roku právě tohoto dne uveřejnili, že totiž křesťanská filosofie dle učení sv. Tomáše Akvinského,

učitele andělského, opět na všech školách má býti zavedena. Téměř jednohlasně odpověděli nám biskupové, akademie, učitelé a ředitelé škol a přátelé umění a věd z celého světa, že našich slov uposlechlí a že jich budou vždy poslouchati, ano že vyučující filosofii a bohosloví budou věrně sledovati dráhu sv. Tomáše, jsouce podobně přesvědčeni jako my o výborných vlastnostech učení Tomášova, jež jest jako mocně působící lék proti zlobě naší doby. Dlouho již jsme si přáli všeobecného rozkvětu škol a věd po celém světě pod ochranou onoho slavného učenice. Proto neodporujeme svorným prosbám všeho křesťanstva, domnívající se, že nastala příhodná doba, abychom věčnou slávu sv. Tomáše opět novou oslavou na zemi oslavili.

Nejhlavnější však příčinou kroku našeho jest, že sv. Tomáš nade všechny vyniká, tak že katoličtí učenci v různých oborech umění a věd za vzor si jej zvolili. Právem tak učinili, neboť jeho duševní ušlechtilost a bystrý rozum jest důležitým vzorem všechněm. Jest vzorem veliké, neporušené učenosti, jíž možno dle soustavy jeho dojíti, jest vzorem rozumné víry a souhlasu mezi rozumem a pravdami zjevenými, jest vzorem svatého života, jsa osvětlen září vznešených, hrdinských cností.

Jeho učení jest jako moře, do něhož se stékají řeky moudrosti věků dávných a jež všechnu onu moudrost obsahuje. Nejen že poznal a prozkoumal každé pravdivé slovo, každou opatrně pronesenou větu pohanských učenců, církevních Otců a učitelů, všech nejznamenitějších učenců věků minulých, nýbrž všechny ony pravdy očistil, rozmnožil a rozšířil svým pečlivým slovem a takou silou své řeči, že pozdější učenci mohou sice příkladu jeho následovati, nikdy však nemohou ho překonati. Hlavně důležité jest, že učení jeho, spočívající na mocných základech pravd všeobecných,

hodí se každého času a ve všech okolnostech, vždy jest nejmocnější a nejvhodnější obranou víry proti jevícím se bludům. Učení jeho jest si samo silou a moudrostí nejlepším důkazem, proto protivníky velmi děsí.

Nemenší ceny pro křesťany jest jeho příklad souladu rozumu s věrou. Sv. učitel jasně dokazuje, že přirozené pravdy, jež rozumem poznáváme, nemohou odporovati pravdám od Boha zjeveným, jež věříme, protože následovati pravd nadpřirozených a vyznávati víru křesťanskou není rozumu nehodno, není nehodnou službou, nýbrž vznešeným skutkem, jímž mysl se povznáší k pravdám vyšším. Ostatně i rozum i víra nemá počátek v Bohu proto, aby neustálý svár byl mezi nimi, nýbrž aby v přátelském poměru navzájem se podporovaly. Onoho souladu mezi věrou a rozumem jsou nejkrásnějším obrazem spisy sv. Tomáše. V nich totiž velmi vyniká jednak veliká bystrost, jež zkoumajíc podstatu věcí vždy k žádoucím cíli dojde, vedena jsouc věrou, jednak jeví se víra, jež rozumem jest obhájena a odůvodněna. Přece však rozum i víra jeví se tak, že zachovají všechna svá práva a úplnou sílu, pouze dle potřeby tu a tam společně působí svorně, spojujíc své síly proti nepřítelům. Bylo-li vždy toho dbáno, aby víra a rozum si neodporovaly, od XVI. stol. jest zvláště o to pečovati, neboť toho času počalo se šířiti símě svobody, jež cíle a mezí neznajíc pobádá rozum lidský, aby zavrhl auktoritu Boží a zbraní zásad filosofických pronásledoval a v nepořádek uváděl pravdy náboženské.

Konečně jako učitel andělský se proslavil svou moudrostí, tak i svatostí a ctnostmi nad jiné vynikal. Ctnost jest nejlepší přípravou k vědám a v nebezpečí zkušebným kamenem rozumu; kdo ctností opovrhne, darmo doufá, nedojde pevné a užitečné moudrosti, neboť moudrost nevejde v duši zlovolnou a nebude bydleti v těle poddaném hříchům.¹⁾ Právě sv. Tomáš

¹⁾ Kn. Moudr. 14.

jeví pravé duševní bohatství založené na základě ctností; nejen že vyniká nad jiné, nýbrž tak byl Bohu milý, že zvítěziv v největším nebezpečí nad žádostí tělesnou, zasloužil si, aby tajemně kolem beder byl opásán a zbaven žáru vášní tělesných. Od toho okamžiku žil v těle, jako by zbaven byl těla, podoběn jsa duchům nebeským nejen nevinností, nýbrž i rozumem.

Z uvedených příčin vysvítá, že učitel andělský jest hoden povýšenu býti za ochránce studia; s radostí plníme žádost věřících doufajíce, že ochrana onoho velikého učence a světce mnoho přispěje k blahodárné opravě filosofického a theologického studia. Jakmile totiž školy katolické počnou přednášeti nauku učitele andělského, odevzdajíce se do jeho ochrany, snadno rozkveté pravá moudrost, za základ majíc pevné pravdy rozumem sestavené a dokázané. Z dobrého učení povstává mravně dobrý život soukromý i veřejný a z dobrého života rodí se blaho národů, pořádek a mír. Ti, kdož marně se namáhají vhodně uspořádati theologii, jež tohoto času velmi utrpěla, najdou v knihách sv. Tomáše hojně důkazů pro základní pravdy víry křesťanské, pro pravdy nadpřirozené a najdou hojně důkazů pro sv. náboženství katolické proti útokům zlomyslných nepřátel. Tím všechny vědy lidské nejen že v pokroku neustanou a nezakrní, nýbrž budou spíše pobádány a síleny. Budou-li odstraněny příčiny sváru, nastane mír mezi rozumem a věrou; rozum hledaje pravdu, opět bude se ubírat, kam víra jej povede. Konečně všickni přátelé věd řídíce se příkladem a zásadami tak znameňitého učence, budou následovati i příkladu jeho ctností, budou se varovati oné moudrosti, jež protiví se lásce a k pýše pobádajíc, snadno s cesty pravé svádí, hledati však budou onu moudrost, jež povstává od Otce světla — Pána věd — a jedině k němu opět vede.

Poradivše se dle předpisu o celé záležitosti a vidouce, že všickni s přáním naším souhlasí a nikde se neodporuje,

chtějící rozmnožiti slávu Boha všemohoucího, rozohniti úctu k učiteli andělskému, vědy přivést k rozkvětu a prospěti pokolení lidskému, nejvyšší mocí svou ustanovujeme sv. Tomáše — učitele andělského — za ochránce universit, akademií, lyceí a katolických škol, prikazující, aby za ochránce ode všech byl uznán a povinná úcta jemu byla vzdávána. Tím však nechceme odstraniti jiných ochránců, jež si jednotlivé akademie a lycea zvlášť zvolily, rovněž nechceme zmenšiti jejich úcty.

Dáno v Římě u sv. Petra dne 4. srpna 1880, třetího roku naší vlády.

Z rozkazu papežova bylo na vždy přidáno do martyrologia a církevních hodinek, že sv. Tomáš byl ustanoven za ochránce škol: „Papež Lev XIII. vyhověl jeřnohlasy ným prosbám všech biskupů, prohlásiv a ustanoviv za souhlasu sv. Kongregace obřadů pastýřským listem sv. Tomáše Akvinského za nebeského ochránce všech katolických škol, aby zahanbil tak mnoho filosofických soustav, jež ducha s cesty pravdy svádějí, aby vědy opět povzbudil a blaho všeho křesťanstva rozmnožil.“

Jak šlechetně a svědomitě stará se sv. Otec Lev XIII. o blaho pokolení lidského! Podporuje vědy a umění, nebojíť se pravdy, hledá jí a jiným chce ji ukázati a najíti. Opatrně poukazuje sv. Otec na bludné učení protestantů, kteří ve víře rozumem se řídíce jen to věří, co rozumem za dobré uznají, mohou i nevěřiti, není-li nevěra proti jejich rozumu. Bludné ono učení působí ovšem i na vědu. Bez pravého náboženství nemá rozum pevného směru a snadno klesá do mínění klamných, jsou-li na pohled pravdě podobny.

Právem se praví, že kolik jest protestantů, tolik jest různých náboženských mínění mezi nimi, podobně i kolik jest protestantských filosofů, tolik jest i různých filosofických soustav. Všickni však svorně bojují proti církvi katolické, rozum jest jim vůdcem, víra jest jediné služkou rozumu.

Výtka protestantů, že katolický učenec jest ve volném bádání věrou zdržován, že nemůže se nehodných pout zbaviti, jest neoprávněna a spíše je samy viní. Z uvedených listů papeže Lva XIII. vyplývá, že katolický učenec má a musí uznati zákony a práva rozumu a víry. Bádaje rozumem nemyslí na víru, pouze když některou pravdu z jiných pravd odvodí a stanoví, pozoruje, neodporuje-li pravda ona víře, jinak počne znovu zkoumati, nechybí-li proti zákonům logickým, hledaje oné pravdy. Učenec katolický zkoumá i bludné učení jiných a použije ho ve vlastní prospěch, uznáváje jeho částečnou pravdu, zároveň uvede i důkazy proti náhledům nepravým. Naopak nevěreční učenci pouze rozumu přisuzují právo rozhodovati o pravdě a nepravdě, najdou-li rozumem jen zdánlivé pravdy, považují je za pravdy skutečné, vše, k čemu rozumem dojdou, považují za pravdu, neuznávajíce, kde chybí. Pravíce, že volně rozumu užívají, sami mnohdy rozum svůj omezují různými předsudky. S posměchem odmítají důkazy, nemohouce proti jejich pravdě rozumně odpověděti, zkrátka nedbají pravdy, považujíce jen svůj rozum za zřídlo pravdy,

ačkoli dle svědectví dějin tak často a velmi se sklámal. Kdyby šlechetná snaha papeže Lva XIII. našla ve všem lidstvu věřícím i nevěřícím nadšeného ohlasu, kdyby každý rozumně a upřímně se snažil poznati pravdu, brzy všickni národové, uznávající souhlas rozumu s věrou, by se navrátili nebo přiznali k církvi katolické, aby v míru a svornosti mohli šířiti pravou osvětu mezi národy dosud nevzdělanými, povznést je k šlechtným, čistě lidským názorům, odstraniti zlozvyky a šířiti pravou svobodu, jež v tom se zakládá, že člověk chce jen dobro a varuje se zla, neboť dobro šlechtí a povznáší, zlo však poutá a hubí svobodnou vůli.

Celý život papeže Lva XIII jeví snahu rozšířiti vzdělanost dle zásad sv. Tomáše. Nemine roku, aby nepřipomínal věřícím velkého cíle svého, potvrzuje stále novou chválou učení světcovo, povzbuzuje, pobádá a chválí horlivé, napomíná a kárá neposlušné. Po celém světě utěšeně se jeví snaha vyplniti jeho šlechetné přání, jež jest cílem jeho života.

Snahou oslaviti sv. Tomáše a rozšířiti jeho učení postavil si papež Lev XIII. nehynoucí pomník. Ze zajeťi slavně řídí katolický svět, i nepřátelé uznávají, že proti církvi katolické nemožno bojovati bez vlastní záhuby, neboť papež Lev dal církvi nový základní balvan, spojiv jej pevně se skalou, na níž jest církev založena, dal církvi učení sv. Tomáše, jež druhdy bylo zavrženo a zapomenuto. I řád kazatelský opět se množí, po do-

bách bojův a strastí a opět pracuje novou silou dle příkladu svých velikánů. Všem dána jest ostrá zbraň — učení sv. Tomáše, dán jest i příklad rekovného bojovníka — svatý život Tomášův; k boji žehná se stolice Petrovy šlechetný stařec papež Lev XIII., žehná i Bůh, neboť co Bůh chce, chce i papež, a co papež, chce i katolický lid, jenž, jednaje dle vůle papežovy, jedná dle vůle Boží.

32. Voj andělský a šestinedělní pobožnost k poctě sv. Tomáše.

Papež Lev XIII. rozšířiv velmi úctu k svatému Tomáši, přispěl nemálo i k rozkvětu t. zv. „bratrstva sv. Tomáše Akvinského“, nebo-li „voje andělského“.

Rekovně zvítězil sv. Tomáš ve svém pokušení, v odměnu dostal bezpečnou zbraň, byv od andělů kolem beder opaskem opásán. Od té doby byl jist proti všemu pokušení. Světec nosil opasek onen po celý život; po smrti jeho daroval jej velmistr řádu Jan z Vercell klášteru svého řádu ve Vercellách, nyní jest v klášteře v Chieri nedaleko Turina. Drahocenný onen ostatek byl několikrát od znalců zkoumán, nikdo však nemohl udati, z jaké látky jest. Dle onoho opasku byly ihned po smrti světcově hotoveny jiné a dotýkány o původní opasek světcův, načež věřící je nosili na těle, aby na přímluvu sv. Tomáše v pokušení snáze mohli zvítěziti.

Papežové s radostí svolili a vybízeli, aby věřící opasek sv. Tomáše nosili, hlavně doporučovali jej studující mládeži, neboť moudrost nevejde v duši zlovolnou a nebude bydleti v těle, které poddáno jest hříchům.¹⁾ Záhy spojili se ctitelé sv. Tomáše v bratrstva, jež poprvé byla potvrzena od papeže Innocence X. (21. března 1654.) v listě k professorům university lovaňské. Podobně potvrdil bratrstvo sv. Tomáše papež Innocenc XI. ve svém listě ku klášteru dominikánskému v Benátkách a Innocence XII. v listě ku klášteru téhož řádu v Zaragoze ve Španělich. Podobný list poslal r. 1725. papež Benedikt XIII. professorům a žákům university sv. Tomáše v Toulouse, aby je povzbudil ve studiu a ctnostném životě. Papež Benedikt XIII. nejen že potvrdil všechna bratrstva sv. Tomáše, nýbrž založil i nové v Barceloně a udělil mu všechna práva a odpustky, jako bratrstvu toulouskému. Kromě toho udělil představeným řádu kazatelského neobmezenou moc zakládati nová bratrstva, kdekoli za dobré uznají, aby den ode dne v srdci věřících a hlavně studující mládeže se množila láska k čistotě a úcta k sv. Tomáši, by pod jeho ochranou sílení jsouce jeho příkladem mocněji mohli odporovati pokušením nepřítelů, jenž neustále podporuje tělo v boji proti duchu a neustálými úklady chce jej oloupiti o nejdrahocennější klenot čistoty a nevin.²⁾

S povolením velmistra řádu kazatelského (22. ledna r. 1651.) a stolice apoštolské jsou všichni členové bratrstva

¹⁾ Kn. Moudr. 1, 4.

²⁾ Tournon p. 62.

sv. Tomáše účastní všech milostí, modliteb a dobrých skutků celého řádu kazatelského. Kromě toho členové získají plnomocné odpustky v den zápisu do bratrstva, každého měsíce, pomodlí-li se předepsané modlitby, a v hodinu smrti. Členové bratrstva mají stále nositi svěcený opasek, pomodliti se denně 15krát „Zdrávas“ za sebe a za ostatní členy a chrániti sebe a jiných od pokušení.

Šestinedělní pobožnost k poctě sv. Tomáše Akvinského povstala teprve r. 1886. Papež Lev XIII. obnoviv učení sv. Tomáše a prohlásiv jej za ochránce katolických škol, započal vlastní svou činnost. S radostí pozoroval, jak úcta k sv. Tomáši se množí, proto ochotně splnil prosbu prokuratora řádu kazatelského P. Markolina Cicognaniho, potvrdiv za souhlasu sv. Kongregace odpustkové šestinedělní pobožnost k poctě sv. Tomáše a uděliv jí všechny odpustky šestinedělní pobožnosti k poctě sv. Aloisia z Gonzagy.

Šestinedělní pobožnost k poctě sv. Tomáše Akvinského záleží v tom, že věřící o šesti nedělích bezprostředně před svátkem nebo po svátku sv. Tomáše každou neděli svaté svátosti přijímají a o sv. Tomáši buď rozjímají nebo k němu se modlí nebo jiné dobré skutky k jeho cti a chvále konají; každou z těch šesti neděl získají plnomocné odpustky, jež lze i duším v očistci přivlastniti.¹⁾

¹⁾ Fr. Behringer, Die Ablässe.

Úcta k sv. Tomáši stále se množí, podobně jako se šíří jeho učení. Právem neodporučují papežové a hlavně i sv. Otec Lev XIII. jen učení světcovo, neboť život Tomášův jest jedinou cestou k jeho moudrosti. Kdo v moudrosti ho následuje, musí i svatým životem se mu podobati, aby však se mohl podobati, má prositi světce o pomoc a přímluvu, aby snáze cíle došel.

Doslov.

Slova povzbuzují, příklady táhnou. Účelem naším bylo částečně povzbudit slovy, hlavně však dáti krásný příklad svatosti a moudrosti všem, kdož svatosti a moudrosti dojíti chtějí. Sv. Tomáš jeví se v prvním a třetím díle této knihy více jako slavný a oslavený učenec, v díle pak druhém podán jest nástin jeho duchovního života. Kdo po svatosti touží, nuže ať následuje sv. Tomáše; dle příkladu vznešeného směle kroky života řídě, dojdeš vznešeného cíle. Koho plní touha po moudrosti, nuže ať následuje sv. Tomáše; následovali ho národové, a svět považuje za blažené, kdožkoli se skví slávou v záři a odlesku slávy Tomášovy.

Všude mezi učenci jeví se snaha vypátrati a poznati pravdu; Tomáš však již před šesti sty lety podobně se snažil poznati pravdu a že jen po pravdě toužil, po šesti stech letech letích doporučil ho papež Lev XIII. za vzor moudrosti a snahy po moudrosti. Učením jeho chce obroditi svět, aby bližící se nové století všude mezi lidem uzřelo snahu po pravé moudrosti, z níž se rodí blaho a mír jednotlivcům a celým říším.

Moudrost sice vábí, avšak kdo chce následovati sv. Tomáše v moudrosti, darmo by se snažil, nenásledoval-li by příkladu jeho ctností. Lidu prostému jest sv. Tomáš příkladem ctnostného života, studující mládeži a učencům jest vzorem moudrosti a svatosti. Prostý následuje svatého Tomáše dojde pravé moudrosti, jež se jeví ve vzorném životě. studující a učenec dle příkladu Tomášova nenaučí se toliko moudrosti pořádného života, nýbrž promění ducha svého v hlubinu moudrosti, jíž se stane zdrojem blaha svému bližnímu a chloubou vlasti a lidstva. Kdo se obává pochybností, nechť se jen obrátí k sv. Tomáši, onť zdrojem pravdy! Obává-li se kdo útoku nepřátel, nechť jen nezoufá, neboť učení světcovo jest pevným štítem a pádným mečem. nejen že obhájí, nýbrž i překoná a zahanbí protivníky. Kdo pochybuje o svých vědomostech, nechť jen mysl svou obrátí k slunci Akvinskému, paprskům jeho temnota neodolá. Kdo obává se pádu, nechť jen celým srdcem přilne k světci jako réva k věkovitému cedru; bouře přeletí, cedr však zůstane bez pohromy a s ním i réva, jež k němu přilnula. Kdo konečně chce následovati sv. Tomáše v moudrosti a svatosti, nechť jen doufá, pevná vůle sílená milostí a zušlechtěná snahou mnoho zmůže. Kdyby snad již ustával, nechť opět se vzmuží, pamětliv jsa, že mnozí již sv. Tomáše následovali, dokazující svým příkladem, že není nemožno dle příkladu světcova se snažiti a toužiti.

Ano proč by lid nemohl následovati svatého Tomáše v dokonalém životě, studující a učenec proč by ho nemohl

následovati ve svatosti a moudrosti? Není snad Bůh hoden, aby ho člověk hledal z celého srdce, vší snahou a všemi skutky svými, a není snad Tomáš rekovným příkladem, kterak Boha slušno hledati? Život sv. Tomáše jest důkazem, jaké lásky Bůh jest hoden. Jak život světcův Bohu se líbil, dokázal Bůh sám hlasem zázraků, a dokázali římsští papežové, za blaženy se považující, mohli-li úctu k světcům rozmnožiti. Neméně dokazují celou velikost sv. Tomáše významná slova: „Byl největším světcem mezi učenci a největším učencem mezi světcy.“ Proto jest církevním učitelem a ochráncem katolických škol a studující mládeže, jest vzorem rekovných ctností, jimiž jediné možno dosíci pravé moudrosti.

Sv. Tomáš však není pouze vzorem svatosti a moudrosti, jest i mocným přímluvcem u Boha. Již modlitby spravedlivých mnoho zmohou, což teprve přímluva světce velikána! Vyprosí milosti, udělí síly, posilní vůli a zušlechť snahu, pomůže všem, kdož věrně ho budou ve svátosti a jeho moudrosti následovati.

Nuže, sv. Tomáši. chloubu a slávu řádu kazatelského, ochrany a záštitu a smělý vůdce bojující církve, připrav srdce lidu, jemuž tento životopis Tvůj jest věnován, rozněť v srdci jeho touhu po moudrosti a svatosti a kde ona touha již blahodárně působí a k činům budí, upevni ji ještě! Kamkoli zavítáš, rozohni šlechetnou snahu žíti Bohu a bližnímu, podobně jako jsi jen Bohu a bližnímu žil. Učením svým rozšívej do srdce lidu českého símě ušlechtilých,

čistě lidských zásad, z nichž vzejde blaho a mír jednotlivcům i národu. Podporuj svou přímluvou snahy sv. Otce našeho Lva XIII., jenž pomocí Tvou chce lidstvo obroditi, veda je k příkladu Tvé svatosti a hlubinám pravdy Tvých spisů. Přijmi sv. Ochránče škol a studující mládeže, toto skrovné dílo a dokoněj, čeho samo vykonati nemůže. Všem pak svým následovníkům zjev se ve věčné slávě!

OBSAH.

Předmluva.

Díl první

Strana

1. Rodina hrabat Akvinských, rodiště sv. Tomáše	11
2. Dětství sv. Tomáše	15
3. Sv. Tomáš v klášteře Monte-Cassinském	20
4. Sv. Tomáš v Neapoli	27
5. Řád sv. Dominika. Poměry státní. Pronásledování svatého Tomáše	35
6. Zajatí a vítězství sv. Tomáše	46
7. Sv. Tomáš v Kolíně a jeho učitel	56
8. Klášter u sv. Jakuba První čas učitelské činnosti svatého Tomáše	64
9. Sv. Tomáš doktorem na universitě pařížské	71
10. Přátelství sv. Tomáše a sv. Bonaventury	79
11. Sv. Tomáš obhájcem svého řádu	86
12. Sv. Tomáš světlem bojující církve	96
13. Sv. Tomáš pěvcem nejsv. Svátosti	109
14. Poslední učitelská činnost Tomášova	121
15. Summa theologia — Suma bohosloví	132

Díl druhý.

16. Základ a pravidla ctností Tomášových	161
17. Duch modlitby sv. Tomáše	172

18. Úcta sv. Tomáše 'k božskému Spasiteli, k Panně Marii a svatým	181
19. Pokora a poslušnost sv. Tomáše	195
20. Láska k bližnímu a mírnost sv. Tomáše	201
21. Andělská nevinność sv. Tomáše	209
22. Neobyčejné vědomosti sv. Tomáše	213
23. Kazatelská činnost sv. Tomáše a jeho obraz	228

Díl třetí.

24. Poslední čas života sv. Tomáše. Jeho smrt na cestě k církevnímu sněmu do Lyonu	239
25. Smrt sv. Tomáše zjevena různým osobám	253
26. Zázraky sv. Tomáše	264
27. Svatý Tomáš prohlášen za svatého, ostatky jeho vydány řádu kazatelskému	280
28. Ostatky sv. Tomáše v Toulouse a v Paříži	297
29. Sv. Tomáš Akvinský učitelem církevním; výroky o jeho velikosti	309
30. Sv. Tomáš oslaven krásným uměním	322
31. Sv. Tomáš a papež Lev XIII.	337
32. Voj andělský a šestinedělní pobožnost k počtě svatého Tomáše	372
Doslov.	

Chyby tisku.

Strana	7.	2.	řádek	zdola	místo Focco	správně Tocco.
"	13.	2.	"	shora	" Svábskou	" Švábskou.
"	27.	11.	"	zdola	" založiti	" založiti.
"	47.	dole za slova „obě sestry do kláštera“, budiž dodáno: neboť Maria skutečně stala se jeptiškou, Theodora pak, provdávši se, žila ve světě jako v klášteře, svatě, a svatě také zemřela.				
"	50.	10.	řádek	zdola	místo kníže	správně kníže.
"	53.	4.	"	shora	" ukládala	" nakládala.
"	54.	11.	"	"	" Bologn	" Bologny.
"	61.	11.	"	"	" po	" při
"	66.	7.	"	zdola	" dozorem	" dozoru.
"	124.	3.	"	"	" sým	" svým.
"	139.	1.	"	shora	" nemoc	" nemocí.
"	140.	6.	"	"	" člověku	" člověka.
"	150.	5.	"	zdola	" Varrou	" Varron.
"	195.	13.	"	"	" o ní	" v ní
"	211.	9.	"	"	" dní	" roků
"	217.	4.	"	shora	" v slunce	" slunce
"	235.	12.	"	"	" jež	" již
"	251.	2.	"	zdola	" u pokoj	" upokoj
			V tétéž řádce	"	těšiti	" rmoutiti
"	319.	14.	řádek	shora	" pozůstávajíc	" pozůstávající
"	321.	14.	"	"	" Řeč	" Řeč
"	334.	7.	"	"	" své	" mé

